

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref
25/2668-

Dato
2. juli 2025

Høringsbrev - Forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Klima- og miljødepartementet sender forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnorm for villrein for Hardangervidda, samt Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder på offentlig høring. Fristen for å sende inn innspill er 31. oktober 2025.

Forslagene til tiltaksplaner bygger på faggrunnlag utarbeidet av prosjektgrupper ledet av statsforvalterne i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (daværende Oslo og Viken) og Agder. Etter at faggrunnlagene ble oversendt til Klima- og miljødepartementet i desember 2023, har departementet gjennomført åpne folkemøter, en omfattende forhåndsinvolvering av berørte fylkeskommuner og kommuner på politisk nivå, og møter med andre berørte organisasjoner og aktører lokalt og nasjonalt i forkant av alminnelig høring.

Departementet inviterer nå høringsinstanser og andre interesserte til å komme med innspill til tiltaksplanforslagene. Liste over høringsinstanser følger vedlagt. Høringsinstansene bør vurdere om saken skal sendes til eventuelle underliggende etater eller tilsluttede virksomheter eller samarbeidende organisasjoner. Alle som ønsker det kan uttale seg, selv om de ikke er oppført på listen over høringsinstanser.

I løpet av høringsperioden vil politisk ledelse i Klima- og miljødepartementet i tillegg gjennomføre et nytt åpent folkemøte for hvert av forslagene til tiltaksplaner for å sikre at alle relevante innspill blir hørt.

Høringssvar sendes inn ved å bruke skjemaet for høringssvar på regjeringen.no (<https://www.regjeringen.no/id3111105/>). Ved tekniske problemer kan innspill, med referanse 25/2668, i stedet sendes på e-post til postmottak@kld.dep.no

Høringsuttalelsene er offentlige etter offentleglova og blir publisert på regjeringen.no.

Bakgrunn

Bakgrunnen for forslagene til tiltaksplaner er kvalitetsnormen for villrein som ble vedtatt i juni 2020 og den tilhørende klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene i 2022 som konkluderte med at ingen av de ti nasjonale villreinområdene klassifiserer til god kvalitet. Kvalitetsnormen fastslår at dersom en fastsatt kvalitetsnorm ikke blir nådd, eller det er fare for dette, bør Klima- og miljødepartementet i samråd med andre berørte myndigheter utarbeide en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd. Slike planer skal avveies mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området.

Med hilsen

Torbjørn Lange (e.f.)
avdelingsdirektør

Tia Sophie Jacobsen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Høringsnotat – forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnorm for villrein for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Innhold

Generell del	3
1 Innledning.....	3
2 Formål og bakgrunn for tiltaksplanene for villrein.....	4
2.1 Formål.....	4
2.2 Villrein i Norge – status og utfordringer.....	5
2.3 Om Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024).....	5
2.4 Om kvalitetsnormen for villrein (<i>Rangifer tarandus</i>)	6
3 Prosessen for utarbeidelse av tiltaksplaner etter kvalitetsnormen	10
4 Om departementets forslag til tiltaksplaner for villrein	11
4.1 Format og status for tiltaksplanene	11
4.2 Forholdet til sentrale eksisterende rammeverk	14
4.3. Forholdet til pågående og fremtidige prosesser	14
4.4 Overordnet om hovedtrekk i tiltaksplanforslagene fra departementet.....	15
4.5 Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II	17
5. Overordnet om forventet effekt og konsekvenser	20
5.1 Forventet effekt for villrein	20
5.2. Administrative og økonomiske konsekvenser av tiltaksplanene.....	21
Områdespesifikk del.....	24
6 Forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde	24
6.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan	24
6.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen.....	24
6.3 Departementets vurderinger og forslag.....	25
6.4 Forventet effekt for villreinen	28
6.5 Administrative og økonomiske konsekvenser.....	29
7 Forslag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder.....	30

7.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan	31
7.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen.....	31
7.3 Departementets vurderinger og forslag.....	32
7.4 Forventet effekt for villreinen	34
7.5 Administrative og økonomiske konsekvenser.....	35

Generell del

1 Innledning

Det haster med å ta grep for å gjøre noe med den negative utviklingen for villreinbestanden. Norge har over 90 % av bestandene av vill fjellrein som er igjen i Europa. Det innebærer at villrein er en ansvarsart for Norge, og Norge har på denne bakgrunn et stort ansvar for å ta vare på arten og dens leveområder. Det finnes omfattende kunnskap om påvirkningsfaktorer som påvirker villreinen negativt. Dette inkluderer blant annet naturinngrep og menneskelig ferdsel. Over flere tiår har det blitt iverksatt en rekke tiltak for å ta vare på villreinen, for eksempel opprettelse av verneområder der villrein er del av verneformålet, etableringen av norsk villreinsenter og vedtagelse av regionale villreinplaner etter plan- og bygningsloven, samt en rekke lokale tiltak i regi av kommuner og organisasjoner, uten at dette har vært tilstrekkelig for å snu den negative utviklingen.

Til tross for bruk av disse virkemidlene og ulike iverksatte tiltak fortsetter den negative utviklingen. For å bevare villreinen for fremtiden må man derfor i sterkere grad begrense og regulere de negative påvirkningsfaktorene, og finne virkemidler som bidrar til å gjenopprette gode livsbetingelser for villreinen. Dette vil kunne innebære tiltak som påvirker andre samfunnsinteresser og som kan oppleves inngripende. Samtidig fører dagens situasjon til at vi ikke klarer å ivareta vårt ansvar for villreinen som en nasjonal ansvarsart. Det fører videre til store samfunnskostnader, blant annet ved arealinngrep som fører til tap av naturmangfold og som forverrer forholdene for villreinen.

Klima- og miljødepartementet (KLD) har gjennom høsten 2024 gjennomført en omfattende forhåndsinvolvering av lokalbefolkningen, berørte kommuner, fylkeskommuner, interesseorganisasjoner og andre aktører. Dette har gitt konstruktive innspill til tiltaksplanarbeidet.

KLD har invitert til fysiske dialogmøter med politisk ledelse og berørte kommuner og fylkeskommuner, samt Utmarkskommunenenes sammenslutning (USS) og Kommunesektorens Organisasjon (KS). Møtene ble ledet av lokale ordførere, og deltakerne ble oppfordret til å sende skriftlige innspill etter møtene. Oppfølgende digitale møter ble også gjennomført for å diskutere de enkelte tiltaksforslagene i planutkastene nærmere. Det har blitt avholdt åpne folkemøter i hvert villreinområde. Generelt er det departementets opplevelse at kommunene og lokalbefolkningen ønsker å bidra med tiltak for å bedre villreinens situasjon. KLD vektlegger innspillene fra kommunene og oppfordrer både regionale og lokale aktører til å slutte seg til gjennomføringen av flere av tiltakene i forslagene til tiltaksplaner.

De overordnede føringene for å forbedre tilstanden for villrein følger av Stortingets behandling av regjeringens villreinmelding. Meldingen og Stortingets føringer danner en ramme for arbeidet med tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein. Det følger av kvalitetsnormen etter naturmangfoldloven at dersom kvalitetsnormen ikke blir nådd, eller er det fare for dette, bør det utarbeides en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd.

Departementets forslag til tiltaksplaner for Hardangervidda villreinområde og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder har som mål å bidra til å forbedre tilstanden og legge til rette for at villreinen kan ha en fremtid i villreinområdene, ved å balansere den totale samlede aktiviteten i villreinområdene opp mot målet om en robust villreinbestand.

Forslagene til tiltaksplaner er i seg selv ikke juridisk bindende dokumenter, men samlede planer for tiltak som skal søkes å gjennomføres innenfor de respektive villreinområdene. En rekke enkelttiltak i tiltaksplanforslagene vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et

selvstendig rettsgrunnlag eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. En rekke av de konkrete tiltaksforslagene forutsetter enighet om tiltak med kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner og veieiere. Det betyr at berørte aktører selv bestemmer om de ønsker å bidra med tiltak og være en del av tiltaksplanen. Tiltaksplanene pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder tiltak der disse oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen, enten alene eller sammen med andre. Alle tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for disse vil derfor avhenge av at de frivillig velger å bli med på tiltakene. Felles for mange tiltak er også at de må følges opp gjennom ordinære prosesser etter sektorregelverk, f.eks. gjennom prosesser etter plan- og bygningsloven eller for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

2 Formål og bakgrunn for tiltaksplanene for villrein

2.1 Formål

Bakgrunnen for å etablere tiltaksplaner for villreinområdene er [kvalitetsnormen for villrein](#) etter naturmangfoldloven § 13 som ble fastsatt ved kongelig resolusjon i 2020 og den tilhørende [klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene i 2022](#). Klassifiseringen viser at ingen av de ti nasjonale villreinområdene har god tilstand, fire områder har middels tilstand og seks områder har dårlig tilstand. Naturmangfoldloven § 13 sier at dersom en fastsatt kvalitetsnorm ikke blir nådd, eller det er fare for dette, bør Klima- og miljødepartementet i samråd med andre berørte myndigheter utarbeide en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd. Slike planer skal avveies mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området. Regjeringen besluttet høsten 2022 at det skulle iverksettes arbeid med å lage tiltaksplaner for de nasjonale villreinområdene som har fått dårlig og middels kvalitet.

Kvalitetsmålet etter kvalitetsnormen er at minimum middels kvalitet opprettholdes eller nås snarest mulig, og på lengre sikt er det også et mål at de nasjonale villreinområdene skal ha god kvalitet. Det følger videre av Meld. St. 18 (2023-2024) at målet er at den negative utviklingen i alle 24 villreinområdene skal stoppes innen 2030, at det innen 2050 skal være minimum middels kvalitet for alle villreinområdene, og innen 2100 er målet god kvalitet for alle nasjonale villreinområder. Disse målene har fått tilslutning av et samlet Storting, jf. Innst. 374 S (2023-2024) s. 8, første spalte. Forslaget til tiltaksplaner er første viktige steg på vei mot å nå disse målsetningene for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder.

Det overordnede målet med tiltaksplanene i tråd med naturmangfoldloven § 13 er å heve alle måleparameterne til en god tilstand. Dette samsvarer også med Meld. St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024). Det viktigste er å forbedre de måleparameterne som gjennom klassifiseringen etter kvalitetsnormen ble klassifisert til dårlig kvalitet. Videre er det viktig å hindre at andre parametere som ble klassifisert til middels eller god tilstand får redusert kvalitet, samtidig som det gjøres tiltak for å heve parametere som ble klassifisert til middels til en god tilstand.

Tiltaksplanene har en tidshorisont på inntil åtte år, og vil måtte evalueres og oppdateres jevnlig basert på ny kunnskap. For eksempel der tiltak må justeres eller forsterkes for å oppnå ønsket effekt, eller der tiltak må forkastes fordi de viser seg å ikke ha ønsket effekt. Målsetningene etter kvalitetsnormen og etter stortingsmeldingen og Stortingets behandling av denne er på mange

punkter langsiktige. Departementet anerkjenner også at villreinen står overfor mange utfordringer i tiden fremover som ikke alene kan utbedres gjennom tiltaksplanarbeidet, eksempelvis er klimaendringer en av de største påvirkningsfaktorene i økosystem fjell. Departementet presiserer derfor at det har stor betydning å forbedre så mange måleparameter etter kvalitetsnormen som mulig, uavhengig av om det for enkelte måleparameter vil kunne ta lengre tid enn tiltaksplanenes tidshorisont å se tilstrekkelige endringer til å heve klassifiseringen fra dårlig til middels, eller fra middels til god. Departementets forslag til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder er tenkt å være de første byggesteinene som skal være såpass kraftfulle at de skal bringe oss et godt stykke på veien til å oppnå god kvalitet i disse villreinområdene.

2.2 Villrein i Norge – status og utfordringer

Norsk villrein finnes i dag i 24 villreinområder i fjellområder sør for Trondheimsfjorden med et samlet areal på omtrent 50 000 km², hvor 10 av områdene er utpekt til nasjonale villreinområder. Flere av de større nasjonale villreinområdene består allerede av to eller flere delbestander, og det er fare for ytterligere fragmentering i fremtiden. Grunnet trekkbarrierer og andre forstyrrelser som hindrer områdebruken til villreinen, er det i de fleste av dagens villreinområder ikke et balansert forhold mellom viktige funksjonsområder som sommerbeite, vinterbeite og gode kalvingsområder. Villreinen er i stor grad hindret i å bruke disse områdene på en best mulig måte, og dyretallet er derfor tilpasset mattilgangen innenfor de ulike områdene gjennom jakt. Den norske totalbestanden av villrein i Norge er på omtrent 25 000 dyr vintertid. Vi har god kunnskap om den økologiske tilstanden i de norske villreinområdene og effekten av ulike påvirkninger, basert på en lang rekke med informasjon fra utredninger, FoU-arbeid og overvåking. Kunnskapen viser at den samlede belastningen på villrein i dag er stor, og at det er svært mange ulike påvirkningsfaktorer som bidrar til det. Utfordringsbildet for villreinen er sammensatt, og det er mange ulike former for menneskelig bruk og andre former for påvirkninger som har en negativ effekt på villrein. I tillegg har funn av klassisk skrantesyke i Nordfjella sone 1, og på Hardangervidda, direkte betydning for tilstanden til disse bestandene og indirekte betydning for forvaltningen av tilgrensende villreinbestander. I 2021 ble villrein for første gang klassifisert som nær truet på rødlista for arter i Norge.

Mer detaljert kunnskap om tilstanden i villreinområdene er redegjort for i de to første klassifiseringene av de 24 villreinområdene etter kvalitetsnormen, som ble gjennomført i [2022](#) og [2023](#), som beskrives nærmere under i kap. 2.4.3. Klassifiseringene viser at seks av de ti nasjonale områdene har dårlig kvalitet, fire har middels kvalitet, mens ingen har god tilstand. Av de 14 ikke-nasjonale villreinområdene har seks dårlig kvalitet, syv har middels kvalitet og ett har god kvalitet. Til sammen vil det si at 12 av 24 villreinområder i Norge har dårlig kvalitet, 11 har middels kvalitet og 1 har god kvalitet.

2.3 Om Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024)

Regjeringen la 5. april 2024 frem en stortingsmelding om villrein ([Meld.St. 18 \(2023-2024\) – En forbedra tilstand for villrein](#)). Med utgangspunkt i kvalitetsnormen for villrein har regjeringen satt følgende målsettinger for tilstanden til villreinen:

- å stoppe den negative utviklingen i villreinområdene innen 2030
- å oppnå minimum middels kvalitet for alle villreinområder innen 2050
- å oppnå god kvalitet for alle nasjonale villreinområder innen 2100

Uten nye og sterkere tiltak er det ikke mulig å nå disse målene. Regjeringen har derfor lagt frem ny politikk innenfor fem strategiske områder, som skal bidra til å løse de komplekse utfordringene i villrein fjellet. De fem strategiske områdene er:

1. helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet
2. økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel
3. bedre villrein helse
4. mer bærekraftig bestandsforvaltning av villrein
5. målretta restaurering av leveområdene til villreinen

Et bredt flertall på Stortinget har sluttet seg til tiltakene i villreinmeldingen, og har på enkelte punkter også forsterket meldingen. Gjennom innstillingen fra energi- og miljøkomiteen (Innst. 374 S (2023-2024) og debatten i Stortinget har Stortinget gitt regjeringen mandat til å iverksette tiltaksplaner som er tilstrekkelig ambisiøse til å snu den negative trenden for villreinen, og vektlegger at det er nødvendig med tiltak i alle sektorer for å snu den negative utviklingen. Flertallet mener blant annet at villreinmeldingen, tiltaksplanene og de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet må gi Statsforvalteren et tydelig mandat for å gripe inn mot tiltak i villreinområdene for å sikre at målet om en høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis. Flertallet mener videre at det gjennom tiltaksplanarbeidet må vurderes midlertidige ferdselsrestriksjoner som er forankret i lovverk, men også om varig endret tilrettelegging i noen tilfelle kan være nødvendig (omlegging av merkete ruter, turisthytter mv.). I slike tilfeller må særlig frivillig sektor sikres gode avbøtende tiltak og kompensasjon. Samtidig sier et flertall at kommunene har hovedansvaret i utøving av arealpolitikken gjennom vedtak av planer etter plan- og bygningsloven.

Det følger av villreinmeldingen at tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein vil være regjeringen sitt viktigste tiltak for å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdene. Fordi de ti nasjonale villreinområdene ble klassifiserte allerede i 2022, starter regjeringen med å utforme tiltaksplaner for disse. Når det gjelder de 14 ikke-nasjonale villreinområdene, må det gjøres en helhetlig vurdering av hvilke av disse områdene der det er behov for tiltaksplaner før arbeidet med tiltaksplaner for disse områdene eventuelt igangsettes.

2.4 Om kvalitetsnormen for villrein (*Rangifer tarandus*)

2.4.1 Hjemmel for kvalitetsnormen

Kvalitetsnormen for villrein (*Rangifer tarandus*) ble fastsatt ved kongelig resolusjon 23. juni 2020 og har hjemmel i naturmangfoldloven § 13. Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at kvalitetsnormer bør fastsettes når det finnes en negativ status, eller når utviklingen for naturmangfoldet er i strid med forvaltningsmålene i §§ 4 eller 5, og en slik norm kan bidra til at målene nås, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold s. 383 andre spalte. Det følger av § 13 tredje ledd at dersom en kvalitet fastsatt i en kvalitetsnorm etter naturmangfoldloven ikke blir nådd, eller at det er fare for dette, bør myndighetene utarbeide en plan for hvordan man likevel kan nå kvaliteten. Tiltak i en slik plan kan være av forskjellig karakter. For eksempel kan det være aktuelt å sette i verk tiltak for restaurering, fastsette forskrifter etter naturmangfoldloven eller andre lover, å begrense effekten av negative påvirkninger, å gi tilskudd til positive tiltak eller å innføre strengere regler for å styrke vernet.

2.4.2 Kvalitetsnormens hovedinnhold

Etter artikkel 1 er formålet med kvalitetsnormen for villrein å bidra til at villrein, og de ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale

målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander innenfor sine naturlige utbredelsesområder nås. Kvalitetsnormen skal være retningsgivende for offentlige myndigheters forvaltning i alle saker som har betydning for villrein, og skal danne et best mulig grunnlag for forvaltningen av villreinen og dens leveområder og de ulike påvirkningsfaktorene som påvirker disse.

Kvalitetsnormen fastsetter grenseverdier for god, middels og dårlig kvalitet for villrein i villreinområder, basert på delnormene bestandsforhold, lavbeiter, og leveområde og menneskelig påvirkning. Det gjøres en helhetsvurdering av hver delnorm, og der delnormen består av flere måleparameter, vektes disse likt og parametere med den dårligste klassifiseringen blir avgjørende for delnormens endelige tilstandsklassifisering. Dette prinsippet gjelder tilsvarende når de tre delnormene sammenstilles i en helhetsvurdering for det enkelte villreinområde. I tilfeller hvor manglende data gjør at enkelte delnormer ikke kan klassifiseres, påvirker ikke dette helhetsvurderingen. Kvalitetsmålet etter kvalitetsnormen er at hvert enkelt villreinområde opprettholder eller når minimum middels kvalitet snarest mulig. På lengre sikt er det også et mål at de nasjonale villreinområdene skal ha god kvalitet. Klima- og miljødepartementet kan i samråd med andre berørte departementer beslutte at målet fravikes for hele villreinområde når viktige samfunnsinteresser veier tyngre enn hensynet til villreinen. Hensynet til villrein veier særlig tungt i fastsatte nasjonale villreinområder.

Tabell 1: System for klassifisering av villrein etter kvalitetsnormen. Samlet fremstilling av de enkelte delnormenes tilstandsvurdering og samlet helhetsvurdering per villreinområde. Fargekodene grønn, gul og rød angir henholdsvis tilstandskategoriene god, middels og dårlig. Grå fargekode angir manglende datagrunnlag.

	Bestandsforhold	Lavbeiter	Leveområde og menneskelig påvirkning	Helhetsvurdering
Villreinområde 1				
Villreinområde 2				
Villreinområde 3				
Villreinområde 4				

2.4.2.1 Delnorm 1: Bestandsforhold

Tilstanden til en villreinbestand avhenger hovedsakelig av tilgang på nok beite av høy kvalitet, som et grunnlag for vekst, reproduksjon og overlevelse. Som et utgangspunkt reguleres veksten og størrelsen på dyrene av mattilgangen på sommerbeitene, mens vinterens mattilgang begrenser antallet dyr og kalveproduksjonen. Variasjon i naturgitte og klimatiske forhold påvirker beitetilgangen i ulike villreinområder, men forvaltningen gjennom regulering av bestandens størrelse er avgjørende for graden av beitekonkurranse som påvirker produksjon og kondisjon. Måleparametere som slaktevekt for kalv, antall kalver per 100 simler og ungdyr, og andel eldre bukk per simle angis i absolutte verdier, og statistisk sikre trender vektlegges. Ved negativ trend senkes tilstandsklassifiseringen ett nivå, mens ved positiv trend heves den ett nivå.

2.4.2.2 Delnorm 2: Lavbeiter

Direkte overvåking av beitene er nødvendig på grunn av forsinkelser mellom overbeiting og endringer i dyrenes kondisjon. Dette er spesielt viktig for lavbeiter som vokser sakte og kan ta tiår å

komme seg etter overbeiting. Vinterens mattilgang bestemmer hvor mange rein et område kan bære. Villrein kan fordøye lav som vinterfôr, og lavrike områder er derfor viktige. Lav vokser på lettdrenerte, tørre rabber, ofte på sure og næringsfattige bergarter, og vokser best på snøfri mark.

2.4.2.3 Delnorm 3: Leveområde og menneskelig påvirkning

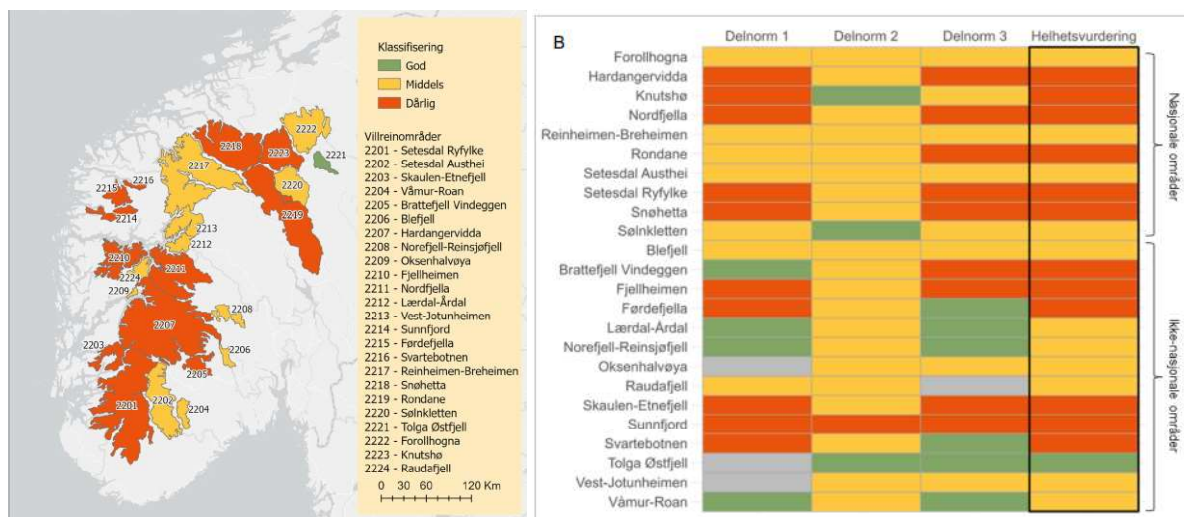
Forstyrrelser og inngrep representerer sentrale utfordringer for villreinen og dens leveområder, og sorteres under delnorm 3. Redusert arealutnyttelse på grunn av inngrep og forstyrrelser vil blant annet kunne føre til redusert høstingspotensial og/eller redusert kondisjon. Imidlertid vil ofte bestandsforvaltningen kunne redusere bestandstettheten for å unngå nedgang i kondisjon. Det er derfor inkludert et eget mål på arealutnyttelse.

Både infrastruktur og menneskelig ferdsel og annen aktivitet kan ha betydelige effekter på villreinens arealbruk, men det er som regel veldig komplekse sammenhenger mellom påvirkning på villrein fra ulike typer infrastruktur og ferdsel. Summen av alle slike påvirkningsfaktorer må også ses i sammenheng med naturforhold, ressurstilgang og dynamikken i de ulike villreinbestandene.

Vi har i dag begrenset tilgang til kartfestet data om ferdsel og menneskelig aktivitet på et detaljert nok nivå til å forstå variasjoner i villreinens arealbruk. Selv om veier, stier og skiløyper som hovedregel er kartfestet, vet man lite om mengden og intensiteten av ferdsel i de områdene der det ikke er gjort eksplisitte ferdselsregistreringer eller lignende. Tilsvarende er det behov for mer kunnskap om direkte sammenhenger mellom forekomst av infrastruktur og forstyrrelseseffekt på villrein. Oppsummert gjør dette det utfordrende å fastsette generelle anbefalinger knyttet til bruk og forvaltning av de aktuelle arealene. Måleparameterne for delnorm 3 tar derfor utgangspunkt i villreinens arealbruk og ikke menneskelig arealbruk.

2.4.3 Klassifisering etter kvalitetsnormen

Klassifisering av villreinområdene etter kvalitetsnormen gjøres hvert fjerde år. En ekspertgruppe oppnevnt av klima- og miljødepartementet i 2021, ledet av Norsk institutt for naturforskning, gjennomførte den første klassifiseringen av tilstanden i de nasjonale villreinområdene og la frem sin rapport i 2022. Klassifiseringen viser at villreinen har betydelige utfordringer i de fleste av villreinområdene. Det er delnormen som skårer dårligst som avgjør den samlede klassifisering av et område. Av de nasjonale villreinområdene har ingen områder god kvalitet, fire områder middels kvalitet (Forollhogna, Sølknkletten, Reinheimen-Breheimen og Setesdal Austhei) og seks områder dårlig kvalitet (Knutshø, Snøhetta, Rondane, Hardangervidda, Nordfjella og Setesdal Ryfylke). De 14 ikke-nasjonale villreinområdene ble klassifisert høsten 2023. Av disse hadde ett område god kvalitet (Tolga Østfjell), syv områder middels kvalitet (Blefjell, Lærdal-Årdal, Norefjell-Reinsjøfjell, Oksenhalvøya, Raudafjell, Vest-Jotunheimen og Våmur-Roan) og seks områder dårlig kvalitet (Brattefjell-Vindeggen, Fjellheimen, Førdefjella, Skaulen-Etnefjell, Sunnfjord og Svartebotnen).

Klassifisering etter kvalitetsnormen for villrein for alle 24 villreinområder. Figurer: NINA Rapport 2372

Setesdal Austhei ble klassifisert til middels kvalitet, det vil si at ingen av delnormene etter kvalitetsnormen har dårlig kvalitet. Samtidig trekkes det frem at hovedutfordringene i dette villreinområdet er knyttet til villreinens trekk og vandringsmuligheter og fragmentering av leveområder. Både for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke klassifiseringen et resultat av at både delnorm 1 (bestandsforhold) og delnorm 3 (leveområde og menneskelig påvirkning) ble satt til *dårlig*.

Klassifiseringen av de enkelte parameterne i de ulike delnormene viser at det er forskjell på de største utfordringene i de to villreinområdene, men at både Hardangervidda og Setesdal Ryfylke har et sammensatt utfordringsbilde:

- Setesdal Ryfylke har dårlig kvalitet på: andel eldre bukk per simle og trekkpassasjer
- Hardangervidda har dårlig kvalitet på: slaktevekt på kalv, andel eldre bukk per simle, forekomst av alvorlig meldepliktig sykdom og arealutnyttelse

Der kvaliteten på en eller flere av delnormene vurderes som dårlig, eller der delnormer står i fare for å få dårlig kvalitet, skal det i henhold til kvalitetsnormen gjennomføres påvirkningsanalyser, og dette ble også gjennomført i forbindelse med klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene i 2022. Det ble i den forbindelse gjennomført overordnede analyser av de enkelte områdenes særtrekk, og vurdert resultatene av klassifiseringen i forhold til hvordan en best kan utvikle konkrete vurderinger av tiltak (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4).

Når det gjelder årsaken til dårlig kvalitet på leveområdene til villreinen (delnorm 3), har viktige trekkpassasjer i Setesdal Ryfylke dårlig kvalitet. Dette skyldes særlig vannkraftutbygging og veier i kombinasjon med ferdsel i sårbare områder for villreinen som har stor negativ effekt på villreinens vandringsmuligheter og derfor reinens utnyttelse av arealer. For Hardangervidda skyldes resultatet under delnorm 3 den dårlige kvaliteten når det gjelder reinens arealutnyttelse. I motsetning til Setesdal Ryfylke, skyldes dette i større grad unnvikelse av viktige funksjonsområder enn trekkveier med dårlig kvalitet (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4).

Begge villreinområdene har i tillegg dårlig kvalitet når det gjelder bestandsforhold (delnorm 1). For Hardangervidda skyldes dette påvisning av skrantesyke, som har medført en spesiell forvaltningssituasjon med blant annet et svært høyt uttak av voksen bukk. Som en direkte konsekvens av dette har også Hardangervidda dårlig kvalitet på kjønnsforhold. Setesdal Ryfylke har også dårlig kvalitet når det gjelder andelen voksen bukk. Det betydelige bukkeuttaket de senere årene skyldes dels skrantesyke og behovet for effektiv prøveinnsamling. I tillegg har Hardangervidda

dårlig kvalitet når det gjelder slaktevekt hos kalv. Trolig skyldes kalvevektene sammensatte årsaker til dette, men redusert tilgang til viktige funksjonsområder som følge av menneskelig infrastruktur og forstyrrelser antas å være en viktig faktor. (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4).

3 Prosessen for utarbeidelse av tiltaksplaner etter kvalitetsnormen

Etter klassifisering av villreinområdene i 2022, besluttet regjeringen at det skulle iverksettes arbeid med å utarbeide tiltaksplaner for nasjonale villreinområder som ikke har god status etter kvalitetsnormen. På denne bakgrunn har prosjektgrupper, ledet av statsforvalterne, i løpet av 2023 gjort et omfattende arbeid med å lage faggrunnlaget til de første seks tiltaksplanene for sju villreinområder: Knutshø, Snøhetta, Rondane, Hardangervidda, Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei, og Nordfjella. Arbeidet med tiltaksplanene er ledet av de hovedansvarlige statsforvalterne for vedkommende villreinområde. Norsk villreinsenter har som sekretariat for prosjektene bidratt med villreinfraglig kompetanse. Statsforvalterne har gjennomført gode prosesser der det har vært vektlagt bred involvering og gode innspillmuligheter.

For nærmere redegjørelse for innholdet i faggrunnlagene for tiltaksplanene fra prosjektgruppene, se kapittel 6-7. Faggrunnlagene som ble oversendt til Klima- og miljødepartementet i desember 2023 er tilgjengelig i sin helhet gjennom følgende lenker:

- Hardangervidda:
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/c285a91bd4de4683b49258a06e67a8dc/utkast-til-tiltaksplan-hardangervidda.pdf>
- Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei:
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/33dafcf34449480a8fc4638de5aa391b/utkast-til-tiltaksplan-for-setesdal-ryfylke-og-setesdal-austhei.pdf>

Etter at faggrunnlagene ble oversendt Klima- og miljødepartementet, er det gjennomført omfattende forhåndsinvolvering av berørte fylkeskommuner og kommuner på politisk nivå, og med andre berørte organisasjoner og aktører lokalt og nasjonalt i forkant av alminnelig høring. Gjennom forhåndsinvolveringen av berørte aktører har departementet mottatt konstruktive innspill og nyttige bidrag til tiltaksplanene.

Departementet har invitert alle berørte kommuner og fylkeskommuner, samt USS og KS, til innledende fysiske dialogmøter. Politisk ledelse i Klima- og miljødepartementet deltok på møtene, som ble ledet av ordføreren i kommunen der møtet ble avholdt. Kommunene og fylkeskommunene ble oppfordret til å delta både politisk og administrativt, og til å sende skriftlige innspill i etterkant av møtet. Administrasjonen i departementet har også deltatt på møtene sammen med Miljødirektoratet og de aktuelle statsforvalterembetene.

Dialogmøte for Hardangervidda villreinområde ble avholdt på Geilo 16. september 2024. Hol, Eidfjord, Nore og Uvdal, Tinn, Ullensvang, Ulvik, Rollag og Vinje kommuner og Buskerud, Telemark og Vestland fylkeskommuner deltok på møtet. Dialogmøte for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder ble avholdt på Hovden 23. oktober 2024. Bygland, Bykle, Gjesdal, Hjelmeland, Hægebostad, Kvinesdal, Sirdal, Suldal, Valle, Vinje, og Åseral kommuner, Agder, Rogaland, Telemark og Vestland fylkeskommuner, samt USS deltok på møtet.

I etterkant av dialogmøtene har departementet gjennomført oppfølgende digitale møter med kommunene og fylkeskommunene. Formålet med disse møtene var å få kommunenes og fylkeskommunenes synspunkter på de foreslåtte tiltakene som spesielt berører deres områder, samt

å diskutere mulige alternativer. I forkant av møtet ble kommunene og fylkeskommunene oppfordret til å sende skriftlige innspill, med særlig fokus på hvilke tiltak det var ønskelig å diskutere nærmere.

Oppfølgende dialogmøte for Hardangervidda villreinområde ble avholdt 15. oktober 2024. I møtet ble det særlig diskutert tiltak knyttet til forvaltningsordningen i Hardangervidda nasjonalpark, regulering av tilkomst og bruk av veier i villreinområdet, ferdsel og hytte- sti- og løypenett, motorferdsel og bestandsforvaltning. Departementet har i forbindelse med de to dialogmøtene mottatt en rekke skriftlige innspill fra kommunene og fylkeskommunene i Hardangervidda villreinområde.

Oppfølgende dialogmøte for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder ble avholdt 5. desember 2024. I møtet ble det særlig diskutert tiltak knyttet til arealforvaltning, motorferdsel, bestandsforvaltning, forhold knyttet til beitenæringen, veier og ferdsel. Departementet har i forbindelse med de to dialogmøtene mottatt en rekke skriftlige innspill fra kommuner og fylkeskommuner i villreinområdene.

Videre har departementet avholdt åpne folkemøter med politisk ledelse i Klima- og miljødepartementet der lokalbefolkningen i hvert villreinområde har fått anledning til å komme med sine synspunkter om utkastet til tiltaksplan for de respektive villreinområdene.

Folkemøtet for Hardangervidda villreinområde ble avholdt på Geilo 16. september 2024. Blant deltagerne på folkemøtet var blant annet interesseorganisasjoner som Naturvernforbundet, La villreinen Leve, DNT, samt villreinnemnd og jegere, grunneiere og andre privatpersoner. Det ble fremført 26 muntlige innlegg fra ulike organisasjoner, kommuner og grunneiere og andre privatpersoner, og det ble åpnet for skriftlige innspill i etterkant av møtet. Departementet har i etterkant av møtet mottatt skriftlige innspill fra ulike organisasjoner, foreninger og privatpersoner.

Folkemøtet for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder ble avholdt på Hovden 24. oktober 2024. Blant deltagerne på folkemøtet var blant annet interesseorganisasjoner som La villreinen leve, og Øverst i Sirdal (ØIS), lokale bondelag og villreinlag samt lokalpolitikere, jegere, beitebrukere, grunneiere og andre privatpersoner. Det ble fremført 26 muntlige innlegg fra ulike organisasjoner, kommuner og grunneiere og andre privatpersoner, og det ble åpnet for skriftlige innspill i etterkant av møtet. Departementet har i etterkant av møtet mottatt skriftlige innspill fra ulike organisasjoner, foreninger og privatpersoner.

Klima- og miljødepartementet har i tillegg avholdt en rekke møter med sentrale organisasjoner om tiltaksplanene høsten 2024 og våren 2025, herunder Norsk Friluftsliv, Norges Jeger og Fiskerforbund (NJFF), Den Norske Turistforening (DNT), Statskog og Oslo Kiteklubb. Det er også avholdt egne møter med USS og KS.

4 Om departementets forslag til tiltaksplaner for villrein

4.1 Format og status for tiltaksplanene

Det følger av kvalitetsnormen at det bør utarbeides en plan for hvordan godkjent kvalitet kan oppnås dersom et villreinområde ikke oppnår fastsatt kvalitetsmål, eller der det er en negativ utvikling som innebærer at det er en fare for at kvaliteten forringes. I [forarbeidene til naturmangfoldloven](#) § 13 tredje ledd, står det at tiltaksplaner kan tenkes å inneholde tiltak av forskjellig karakter, herunder eksempelvis restaureringstiltak, begrensninger i negative påvirkningsfaktorer på villrein eller tilskudd til positive tiltak for villrein. Bestemmelsen innebærer ikke en selvstendig forskriftshjemmel, men at

bruk av eksisterende hjemmelsgrunnlag kan være et aktuelt virkemiddel for å nå kvalitetsnormer for naturmangfold. Aktuelle tiltak i tiltaksplanene vil derfor i en del tilfeller være avhengig av hjemmelsgrunnlag i naturmangfoldloven eller annet regelverk.

Klima- og miljødepartementet ønsker å etablere tiltaksplaner som er mest mulig omforente. Det innebærer at vi for en rekke tiltak søker å få en enighet med blant annet kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner, veieiere med flere om tiltakene, og at de aktørene som skal gjennomføre tiltak forplikter seg til dette i planene. Også der staten primært ønsker å bruke statlige virkemidler, for eksempel revisjon av verneforskrifter for å bedre tilstanden for villrein, ønsker vi synspunkter på dette i høringen. Tiltaksplanene inneholder også en del generelle føringer som alle berørte interesser må forholde seg til, og som allerede er vedtatt. Eksempler på dette er føringer fra Stortingets behandling av *Meld. St. 18 (2023-2024)*, jf. *Innst. S 374 (2023-2024)* og de vedtatte statlige planretningslinjene for areal og mobilitet.

Forslagene til tiltaksplaner som sendes på høring inneholder en rekke ulike tiltak, sammenstilt i ulike geografiske eller tematiske tiltakspakker. Begge tiltaksplanene inneholder tiltak som er diskutert, og i mange tilfeller langt på vei oppnådd enighet om, med lokale og regionale myndigheter, samt også tiltak som ansvarlige myndigheter eller andre aktører (organisasjoner, private m.m.) har eller kan ha intensjon om eller oppfordres til å gjennomføre. Tiltaksplanen er ikke i seg selv et juridisk bindende dokument, men en samlet plan for tiltak som det søkes å oppnå enighet om å gjennomføre innenfor de respektive villreinområdene. En rekke enkelttiltak i forslaget til tiltaksplanene vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag, eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. Dette vil også muliggjøre vurdering av samlet forventet måloppnåelse som grunnlag for fremtidige evalueringer av de kommende tiltaksplanene.

Tiltakspakkene i planene for de enkelte villreinområdene er satt sammen av en rekke ulike tiltak som må følges opp etter at tiltaksplanen er vedtatt. Enkelte av tiltakene er allerede igangsatt eller i prosess, andre tiltak kan gjennomføres innenfor dagens lovverk og med begrensede økonomiske kostnader, mens andre tiltak krever regelverksendringer, enkeltvedtak, privatrettslige avtaler eller ytterligere prosess, utredning, detaljering og planlegging før de kan gjennomføres.

For at høringsinstansene skal få et helhetlig inntrykk av de ulike tiltakene som foreslås gjennomført i villreinområdene, sender departementet de samlede forslagene til tiltaksplaner på høring. For tiltak som følger opp allerede vedtatt politikk, eller allerede er påbegynt gjennomført gjennom andre prosesser, er denne høringen ikke ment å åpne for realitetsendringer, eller å forsere allerede pågående prosesser. Departementet imøteser likevel gjerne synspunkter og betraktninger om konsekvenser for berørte parter for disse tiltakene.

Gjennom tiltaksplanprosessen har departementet hatt et særlig fokus på dialog med og forhåndsinvolvering av berørte kommuner og fylkeskommuner, og har opplevd både kommuner og fylkeskommuner som positive til å bidra med tiltak for å snu den negative utviklingen for villreinen i deres villreinområder. Formålet med forhåndsinvolveringen har vært å sørge for at alle kommuner som ønsket det, kunne delta i tidlig i prosessen og at deres synspunkter ble hørt og vektlagt. I tillegg har det vært et mål å tilrettelegge for at kommunene gjennom den alminnelige høringen politisk gis mulighet til å ta stilling til om de ønsker å forplikte seg til å gjennomføre enkelte av tiltakene i tiltaksplanene. Departementet oppfordrer, som nevnt over, alle berørte kommuner til særlig å kommentere i sine høringsinnspill om de slutter seg til utformingen av tiltakene om planvask av

kommunale planer og samordning av motorferdsel vinterstid slik de foreslås. For andre tiltak som primært berører én, eller et fåtall av kommunene, ber vi også om at de aktuelle kommunene kommenterer om de slutter seg til utformingen av tiltakene.

I forlengelsen av dette, innebærer noen tiltak knyttet til veinettet i villreinområdene, at det på ulike måter også må oppnås enighet med veieier. Vi ber særlig om at berørte veieiere kommer med innspill om konsekvenser av og tilslutningen til foreslåtte veiltak, enten skriftlig eller gjennom møter med departementet i løpet av høringsperioden.

Det foreslås videre en del ulike tiltak tilknyttet anleggsveier, som er etablert i tilknytning i vannkraftreguleringer. Noen tiltak omfatter anleggsveier eller annen infrastruktur som er omfattet av konsesjonsvilkår om at de skal kunne brukes av allmenheten, forutsatt at ikke vassdragsmyndighetene vedtar noe annet. Regulering av allmennhetens ferdsel på disse veiene forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess. Andre tiltak følger allerede av vedtak fra vassdragsmyndighetene, og konsesjonær/regulant er ansvarlig for gjennomføring av disse tiltakene i henhold til eksisterende vedtak. Dersom konsesjonæren ikke følger opp pålagte tiltak vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og tvangsmulkt. Videre foreslås det enkelte tiltak som i utgangspunktet oppfordrer konsesjonæren til å gjennomføre tiltak, men der det eventuelt alternativt bør vurderes om tiltak kan og bør gjennomføres i medhold av konsesjonen etter ordinære prosesser. Det tas derfor forbehold om at det kan komme korrigeringer og justeringer i de aktuelle tiltakene før tiltaksplanforslagene vedtas.

Faktaboks: Regulering av sykling og motorferdsel på private veier i villreinområdet

Regulering av veier i villreinområdene, herunder begrensninger i adgangen til både ferdsel til fots, sykling og motorferdsel, krever hjemmel i lov.

Det rettslige grunnlaget for ulike former for begrensninger og reguleringer av veier er sammensatt, og varierer i stor grad basert på hva slags type vei det gjelder og hvem som er eier eller har bruksretter på veien. Under følger noen ulike reguleringsgrunnlag for veiltak:

For ferdsel med sykkel eller lignende på vei eller sti i utmark kan kommunen, etter samtykke fra eier eller bruker, forby slik ferdsel etter friluftsløven § 2 andre ledd. Etter friluftsløven § 4 kan veieier, når ikke annet er bestemt, nedlegge forbud mot kjøring med motorkjøretøy (derunder sykkel med hjelpemotor) på privat vei. Et slikt forbud kan både gjelde generelt og for begrensende veistrekninger, brukergrupper eller perioder. På samme måte kan veieier forby parkering av motorvogn på eller langs veien.

Et eksempel på at «annet» kan være bestemt, er at det for mange anleggsveier knyttet til vannkraftverk følger dels av konsesjonsvilkår og dels av vassdragslovgivningen at veiene skal være åpne for allmenn motorferdsel. Der en slik vei er privateid, vil begrensninger i motorferdsel på veien kunne kreve at det treffes et vedtak fra NVE.

Et eventuelt enkeltvedtak om stenging av anleggsvei fra NVE treffes etter en høringsprosess der parter og andre med rettslig interesse har mulighet til å uttale seg. Avgjørelsen bygger på en skjønnsmessig helhetsvurdering av relevante hensyn for og imot stenging av en konkret vei for allmenheten, der hensynet til å bevare villreinen i området vil være et viktig hensyn.

Kommunen kan videre, med samtykke av eieren eller brukeren regulere ferdselen på områder der utfarten er stor gjennom å fastsette atferdsregler, blant annet av hensyn til å verne dyrelivet etter friluftsløven § 15. Med samtykke fra kommunen kan veieier også kreve bompenger for ferdsel på

privat veg, etter veglova § 56. Kommunen skal òg fastsette størrelsen på avgiften og kan sette vilkår om bestemt bruk av avgiftsmidlene.

4.2 Forholdet til sentrale eksisterende rammeverk

Tiltaksplaner etter kvalitetsnormen har skjæringspunkter til flere eksisterende rettslige og politiske rammeverk. For det første danner stortingsmeldingen om villrein og Stortingets behandling av meldingen (*Meld. St. 18 (2023-2024)* og *Innst. S 374 (2023-2024)*) overordnede føringer for tiltaksplanene. Meldingen er beskrevet nærmere over i punkt 2.3. Videre vil gjennomføring av enkelte av tiltakene i tiltaksplanen være avhengig av rettslige grunnlag i gjeldende regelverk. De mest sentrale regelverkene i forbindelse med gjennomføringen av tiltaksplanene, vil være naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven, friluftsløven, og motorferdselloven. I villreinmeldingen kapittel 5 er gjeldende rett, retningslinjer og rammeverk for gjeldende politikk beskrevet nærmere. Departementet viser til denne redegjørelsen.

Av nye sentrale politiske rammeverk som kan ha betydning for tiltaksplanene, vises det særlig til Meld.St. 35 (2023-2024) – Norsk handlingsplan for naturmangfold. Stortingsmeldingen er Norges nye handlingsplan for natur. Meldingen viser hvordan regjeringens politikk skal bidra til bærekraftig bruk og bevaring av naturmangfold. Politikken vil bidra til å nå nasjonale mål og de globale målene i naturavtalen. Meldingen beskriver status for norsk natur, og hvordan Norge jobber nasjonalt og internasjonalt for å ivareta naturen. Regjeringen har lagt frem grep for å sikre at samfunnets bruk av natur skjer på en måte som gjør det mulig å bruke natur og leve gode liv i hele landet også i fremtiden. Tiltak som gjennomføres som oppfølging av naturmeldingen vil også kunne være positive for villrein, for eksempel gjennom målsetting om redusert nedbygging av særlig viktige naturarealer. På tilsvarende måte vil tiltaksplanene for villrein være en del av Norges innsats for bedre ivaretagelse av naturmangfold. Tiltaksplanene vil videre kunne bidra positivt inn mot øvrige nasjonale bidrag i naturmeldingen.

4.3. Forholdet til pågående og fremtidige prosesser

Som nevnt over vil gjennomføringen av tiltakene i tiltaksplanene i flere tilfeller være avhengig av andre rettsgrunnlag utenfor kvalitetsnormen, enten gjennom privatrettslige avtaler eller gjennom ulike regelverk. Enkelte tiltak vil også kreve regelverksendringer eller andre vedtak fra offentlige myndigheter før de kan gjennomføres. Slike tiltak vil følges opp av det forvaltningsorganet som er ansvarlig for de respektive tiltakene gjennom alminnelige prosesser.

Videre har departementet, som ledd i oppfølgingen av stortingsmeldingen om villrein, gitt Miljødirektoratet et oppdrag om å utføre ulike utredninger som kan få betydning for gjennomføringen av tiltaksplanene. Direktoratet har eller skal blant annet utrede virkemidler for ferdsselsregulering med hjemmel i naturmangfoldloven, vurdere behovet for endringer i verneforskrifter for verneområder som har overlappende areal med villreinområder og å redegjøre for veilednings- og informasjonsbehovet i villreinområdene. Miljødirektoratet har blant annet allerede levert en utredning om samordnet forvaltningspraksis for motorferdsel i villreinområdene. Tiltakene som nå foreslås om motorferdsel, er tilpasset disse vurderingene.

I tillegg er det flere pågående prosesser i de ulike villreinområdene som har berøringsflater til arbeidet med tiltaksplaner, herunder arbeid med kommunale og regionale planer og handlingsprogrammer, arbeid med forvaltningsplaner for ulike verneområder med overlappende areal med villreinområdene, sti- og løypeplaner og besøksstrategier. Departementet mener det er

viktig at det sikres god samordning med tiltaksplanene i de enkelte villreinområdene i det videre arbeidet med kommende planer og strategier, og at tiltaksplanene som et utgangspunkt skal legges til grunn som et rammeverk for kommende planer.

Departementet er kjent med at det er sendt på høring et forslag til ny sti og løypeplan for Hardangervidda, som en oppfølging av handlingsprogrammet til regional plan for Hardangervidda. Departementet har forståelse for at det er utfordrende for berørte aktører å forholde seg til parallelle prosesser med ulike forslag til tiltak. For å sikre gode og forutsigbare rammer for de som er involvert i planene og som skal bidra med tiltak for å bedre tilstanden for villrein oppfordrer departementet til at slutføringen av denne prosessen ser hen til den endelige tiltaksplanen Hardangervidda villreinområde som skal vedtas. Dersom det fremkommer vesentlig ny kunnskap i andre parallelle prosesser i løpet av den pågående høringen vil departementet vurdere dette opp mot de som blir berørt før vedtagelsen av tiltaksplanen.

Det er også et nært forhold mellom evaluering av tiltaksplanene og klassifiseringer etter kvalitetsnormen. Oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene må derfor også tilpasses til eksisterende systemer for klassifisering av villreinområdene etter kvalitetsnormen, som skjer hvert fjerde år. Neste klassifisering av de nasjonale villreinområdene vil skje i 2026, og det er viktig at erfaring og kunnskap fra iverksetting av tiltak etter tiltaksplanen blir hensyntatt i klassifiseringsarbeidet, selv om effekten av mange tiltak trolig tidligst vil kunne være synlig først ved senere klassifiseringer.

Håndtering av skrantesyke og reetablering av villrein i Nordfjella

Utviklingen i tilstanden for villrein i de aktuelle områdene har nær sammenheng med håndteringen av skrantesyke. Klassisk skrantesyke er en av de mest alvorlige sykdommene som noen gang er påvist hos ville dyr i Norge. Det finnes ingen behandling for sykdommen, som alltid er dødelig for dyr som er smittet. Klassisk skrantesyke ble påvist i Norge for første gang i 2016 i Nordfjella. For å få bukt med sykdommen, ble hele bestanden i Nordfjella sone 1 tatt ut. Klassisk skrantesyke er senere påvist to ganger hos villrein som er felt under jakt på Hardangervidda henholdsvis i 2020 og i 2022.

Regjeringen ønsker en bedre villreinhelse, både i dag og i fremtiden. Klassisk skrantesyke er den mest alvorlige dyresykdommen som vi så langt har dokumentert på villrein i Norge. Regjeringens strategi er så langt det er mulig å begrense spredningen og om mulig utrydde klassisk skrantesyke i Norge. Det følger videre av villreilmeldingen at regjeringen vil sikre gode sykdomsforebyggende tiltak, samt fortsette effektiv håndtering og bekjempelse av alvorlige sykdomsutbrudd.

Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet samarbeider om håndteringen av skrantesyke, herunder arbeidet med reetablering av villrein i Nordfjella sone 1. Det er et nasjonalt mål å begrense og om mulig utrydde skrantesykesmitte i Norge. Håndteringen av skrantesyke er et nasjonalt ansvar, der det er behov for helhetlige løsninger på tvers av villreinområder. På denne bakgrunnen foreslås det ikke tiltak knyttet til håndtering av skrantesyke i forslagene til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/ Setesdal Austhei villreinområder.

4.4 Overordnet om hovedtrekk i tiltaksplanforslagene fra departementet

Departementet har i forkant av den alminnelige høringen foretatt flere endringer i forslagene til tiltaksplaner for villrein i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder. En sentral endring gjelder omfang, struktur og form. Departementet har samtidig også innholdsmessig gjort en rekke endringer sammenlignet med faggrunnlagene.

Ved vurderinger av innholdsmessige endringer i tiltaksplanene, har departementet lagt vekt på føringene fra Stortingets behandling av villreinmeldingen, der flertallet understreket at prosjektgruppens anbefalinger *«bør vektlegges tungt og at tiltak som anbefales, bare bør legges bort når det er svært gode grunner til det»* jf. Innst. S 374 (2023-2024) s. 2-3. Komiteen trakk i denne forbindelse frem at *«at sumvirkningene for rettighetshavere, grunneiere, brukere av allemannsretten og friluftslivet må vurderes nøye og en må sikre en forholdsmessig fordeling av tiltakene mellom de ulike brukerinteressene.»* jf. Innst. S 374 (2023-2024) s. 3.

Departementet har fra september 2024 til april 2025 lagt opp til en omfattende forhåndsinvolvering av kommuner, fylkeskommuner, organisasjoner og interesser, og har gjennom en rekke slike forhåndsinnspill fått verdifulle synspunkter knyttet til utformingen av forslagene til tiltaksplaner. De vesentligste innholdsmessige justeringene som departementet foreslår på bakgrunn av forhåndsinvolveringsprosessen er knyttet til tiltak om arealforvaltning, og tiltak der vi har fått signaler fra kommuner, fylkeskommuner eller lokalbefolkningen om nødvendige justeringer for å sikre akseptable sumvirkninger og gode helhetlige tiltaksplaner for berørte aktører.

På generelt grunnlag, og i tråd med Meld. St. 18 (2023-2024), ønsker departementet å legge opp til at tiltakene i så begrenset grad som mulig innebærer statlig inngripen overfor kommunene og befolkningen i villreinområdene. Dette kommer blant annet til uttrykk i departementets forslag til tiltak om arealforvaltning og regulering av ferdsel, der det på flere punkter er foreslått vesentlige endringer sammenlignet det som fremgår av forslagene til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei.

Kommunene har hovedansvaret for arealplanlegging etter plan- og bygningsloven, og det vurderes ikke som aktuelt å innføre nye statlige forbud eller restriksjoner for den kommunale arealforvaltningen i forbindelse med tiltaksplanene. Tiltaksplanene legger i tråd med dette opp til kommunal planvask som et sentralt virkemiddel for å oppnå en mer restriktiv og helhetlig arealforvaltning i villreinområdene.

I forslaget til tiltaksplan for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder, er det foreslått en rekke tiltak som berører DNT direkte. Ettersom disse tiltakene i stor grad forutsetter at man oppnår enighet, har departementet høsten 2024 og våren 2025 hatt omfattende dialog med DNT. Vi vil fortsette dialogen om tiltakene som berører DNT gjennom høringsperioden.

Videre går en rekke tiltak igjen i begge tiltaksplanutkastene. Til tross for at tiltaksplanene er områdespesifikke mener departementet at tiltak som innholdsmessig går ut på det samme, som et utgangspunkt bør utformes likt dersom det ikke er fornuftige grunner til det motsatte. Klima- og miljødepartementet har derfor sett behov for å samordne og kalibrere tiltakene gjennomgående på tvers av samtlige tiltaksplaner. De aktuelle tiltakene er særlig knyttet til arealforvaltning, motorferdsel, villreinhelse og predasjon, naturrestaurering, og ferdsel.

Faggrunnlagene ble ferdigstilt i desember 2023, i forkant av at regjeringen la frem stortingsmeldingen om villrein. Departementet har på bakgrunn av Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. S 374 (2023-2024) gjort justeringer i tiltaksplanene i forhold til faggrunnlagene. Dette er i tråd med Stortingsflertallets forutsetninger om at meldingen skulle gi *«forankring, retning og overordna føringar for det meir detaljerte og områdespesifikke arbeidet som føregår med utarbeiding av tiltaksplanar for kvart enkelt område.»*, jf. Innst.S 374 (2023-2024) s. 9. På denne bakgrunn har departementet, i samråd med berørte departementer, gjennomgått faggrunnlagene med sikte på å harmonisere forslagene til tiltaksplaner med regjeringens politikk fra villreinmeldingen. Dette gjelder eksempelvis tiltak om arealforvaltning, reduksjon av risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet, og ferdsel i de respektive tiltaksplanene.

4.5 Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfoldet, og vurderingen skal synliggjøres i beslutningen. Under følger dels en redegjørelse av vurderingene som ble lagt til grunn ved utformingen av kvalitetsnormen for villrein, jf. Kgl. resolusjon 23. juni 2020 (PRE-2020-06-23-1298), og dels departementets vurderinger i forbindelse med tiltaksplanarbeidet.

4.5.1 § 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Kunnskapsgrunnlaget om villrein i Norge er omfattende og godt, og i tillegg til de store rovdypene er villreinen den viltarten som har blitt mest overvåket i Norge. Kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av villrein bygger på en rekke vitenskapelige arbeider, men erfaringsbasert kunnskap er også viktig. Bestandsforvaltningen er preget av stor lokal medvirkning, hvor villreinutvalg og villreinnemnder bidrar til kunnskapsinnhenting og praktisk forvaltning. En del av den generelle artskunnskapen om rein stammer fra forskning gjennomført på tamrein eller på villrein/caribou i andre deler av verden. Slik kunnskap har ofte stor overføringsverdi til norsk villrein, og bidrar dermed til det generelle kunnskapsgrunnlaget. Dette gjelder særlig forståelsen av økologiske prosesser og hvordan naturlig variasjon i miljøforhold som klima, fødetilgang, predasjon mv. påvirker livsvilkårene og bestandsdynamikken til reinen.

I tillegg har vi fått økt innsikt i hvor påvirket villreinen blir av arealinngrep, menneskelige forstyrrelser og klimaendringer. Dette gjelder særlig i de nasjonale villreinområdene, og kunnskapsgrunnlaget om bestandsforhold og konsekvenser av tidligere inngrep og forstyrrelser er ofte mindre utfyllende i de mindre områdene enn i de store. Gjennom kvalitetsnormen har kunnskapsgrunnlaget for samtlige villreinområder blitt styrket, og det er gjennomført klassifiseringer etter kvalitetsnormen for samtlige 24 villreinområder i Norge, som ytterligere styrker det eksisterende kunnskapsgrunnlaget.

I 1991 ble det startet et nasjonalt bestandsovervåkingsprogram for hjortevilt, med et eget delprogram for villrein som omfatter seks av de større villreinområdene. Gjennom programmet blir det årlig gjennomført kalvetellinger om sommeren, strukturtellinger om høsten og innsamling av kjeve og slaktevekter fra felte dyr. Overvåkingen finansieres hovedsakelig av Viltfondet gjennom kontrakt med Norsk institutt for naturforskning (NINA). Resultatene fra slike undersøkelser er et sentralt kunnskapsgrunnlag for forvaltningen. Flere andre villreinområder har også valgt å etablere slike tiltak i egen regi, men det er variasjoner i metodikken og tilgjengelige ressurser.

Leveområdene til villreinen har blitt kartlagt i samarbeid med lokale ressursgrupper som har systematisert kunnskap om arealbruken til reinen over tid. Helseovervåkingsprogrammet for vilt (ViltHOP), etablert i 1998 og drevet av Veterinærinstituttet, gir oversikt over helsetilstanden i norske viltbestander. Etter at klassisk skrantesyke ble påvist hos villrein i Nordfjella våren 2016, ble det etablert et overvåkings- og kontrollprogram for skrantesyke.

Det er samtidig behov for mer kunnskap om enkelte temaer, blant annet er det gjort få konkrete studier av tap av villrein til rovvilt i Norge. Ekspertgruppen bak NINA Rapport 1400 – Miljøkvalitetsnorm for villrein: forslag fra en ekspertgruppe (2017), har fremhevet behovet for mer kunnskap om dette temaet i tillegg til kunnskap om dyrehelse.

I mange villreinområder er det sau på utmarksbeite. Beiting er viktig for å motvirke gjengroing. Samtidig kan husdyr konkurrere med villreinen om beitegrunnlaget. I NIBIO -rapport volum 7 nr. 208

fra 2021 – «Arealrekneskap i utmark Utmarksbeite – ressursgrunnlag og beitebruk» - er det samlet mye kunnskap om beitetrykk og bærekraftig utnytting av utmarka.

Klima- og miljødepartementet mener det foreligger god kunnskap om situasjonen for de fleste villreinbestandene, jf. naturmangfoldloven § 8, og om effekten av påvirkninger. Det sentrale kunnskapsgrunnlaget for tiltaksplanene etter kvalitetsnormen er klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene fra 2022. Departementet vurderer at kravene om at saken skal baseres på gjeldende og tilgjengelig vitenskapelig kunnskap, og erfaringsbasert kunnskap, er oppfylt.

4.5.2 § 9 (føre var-prinsippet)

Overordnet er det omfattende kunnskap om villreinens tilstand i Norge, jf. punkt 4.4.1 og kunnskapen om ulike faktorer som påvirker villreinen negativt er ytterligere styrket gjennom arbeidet med kvalitetsnormen og klassifisering av de enkelte villreinområdene.

Etter departementets vurdering er det videre i mange tilfeller tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger forslagene til tiltaksplaner vil ha for villreinen og villreinens leveområder. I disse tilfellene er føre var-prinsippet mindre relevant i vurderingen av fastsettelsen av tiltak i tiltaksplaner etter kvalitetsnormen.

For andre enkelttiltak, og for summen av tiltaksplanene, er det noe mer usikkert hvilken effekt som kan forventes for villreinen og dens leveområder. Blant annet er det usikkerheter knyttet til forventet måloppnåelse for enkelte av de ulike måleparameterne etter kvalitetsnormen, på grunn av manglende erfaring med utprøving av ulike typer tiltak. For å tilrettelegge for en kunnskapsbasert utvikling av kvalitetsnormsystemet med kommende tiltaksplaner, er det blant annet avgjørende med en god overvåking av utvikling på bestandsforhold, endring og utvikling av beiteområder, og overvåking av villreinens arealbruk og respons på de tiltakene som gjennomføres. Evaluering av tiltakene på bakgrunn av tilpasset overvåking vil være et viktig premiss for tilpasning og utvikling av en villreinforvaltning som er tilpasset villreinens behov fremover. Villreinbestandenes robusthet og tilpasningsevner til endrede miljøer vil være avgjørende for villreinens videre fremtid. Mye av dette avhenger igjen blant annet av tilgangen til store nok arealer gjennom året og tilstrekkelig genetisk variasjon og -utveksling. Innretningen av kvalitetsnormen skal sikre et verktøy for å overvåke utviklingen av de mest sentrale måleparameterne og kunne tilpasse forvaltningen til dette.

Føre var-prinsippet har derfor betydning i utarbeidelsen av tiltaksplanene i de tilfellene der det er usikkerhet om effekten av påvirkning, og der man vil unngå at bestanden utvikler seg negativt. Forventet effekt av tiltaksplanene er nærmere beskrevet i kapittel 5. Prinsippet innebærer blant annet at mangel på kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak, dersom det foreligger risiko for alvorlig skade på naturmangfoldet.

Oppsummert er det på bakgrunn av klassifiseringen av villreinområdene og arbeidet med faggrunnlaget for tiltaksplanene, god kunnskap om tilstanden i de ulike villreinområdene. Gjennom redegjørelsen for null-alternativet i Meld. S 18 (2023-2024) vurderer departementet at det er godtgjort et behov for å sette i verk kraftfulle tiltak for å forbedre tilstanden for villreinen. For å bygge videre på de eksisterende kunnskap, er det nødvendig å vite hvordan villreinen responderer på ulike tiltak ved hjelp av gjennomføringen av tiltaksplanene, og departementet legger på denne bakgrunn vekt på føre-var-prinsippet i § 9.

Vektleggingen av føre var-prinsippet vil sannsynligvis gradvis avta i kommende reviderte tiltaksplaner, ettersom det kommer kunnskap om effekten av ulike tiltak. Ettersom villreinområdene vil bli klassifisert etter kvalitetsnormen hvert fjerde år, er det naturlig å vurdere om det er nødvendig å revidere eksisterende tiltaksplaner etter hver klassifisering. Regjeringen vil gi Miljødirektoratet

ansvaret for å koordinere at sektorene følger opp tiltaksplanene, og for at planene blir reviderte minimum hvert åttende år i samarbeid med de aktuelle etatene. Reviderte tiltaksplaner vil deretter fastsettes av Klima- og miljødepartementet, i samråd med berørte departementer.

4.5.3 § 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

Ved vedtagelsen av kvalitetsnormen for villrein ble det gjort en overordnet vurdering av påvirkningsfaktorene som villrein er eller vil bli utsatt for. I villreinmeldingen har regjeringen også redegjort for relevante påvirkningsfaktorer for villreinbestanden i Norge, både nå og på sikt, og tilsvarende er det på områdenivå gjennomført klassifisering av villreinområdene som gir kunnskap om de konkrete utfordringene for villreinene i det enkelte området. Departementet vurderer at det foreligger et svært godt grunnlag for å kunne vurdere den samlede belastningen som villreinen utsettes for, og at gjennomføringen av tiltaksplanene vil gi god kunnskap om effekten av ulike tiltak for å redusere de negative påvirkningsfaktorene i leveområdene til villreinen. Dette vil gi grunnlag for en bedre og mer treffsikker forvaltning fremover.

4.5.4 § 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Prinsippet om at kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet skal bæres av tiltakshaver er vektlagt indirekte gjennom tiltaksplanprosessen, og kommer dels til uttrykk i angivelsen under de ulike tiltakene av hvem som foreslås å være ansvarlig for å gjennomføre tiltakene. Prinsippet vil videre være relevant, og danne et utgangspunkt, i det videre arbeidet med gjennomføringen av tiltaksplanene.

Kvalitetsnormen gir i seg selv ikke hjemmel til å pålegge private tiltakshavere, eller kommuner og fylkeskommuner, kostnader med gjennomføring av tiltak eller undersøkelser. Pålegg om tiltak og gjennomføring av undersøkelser som medfører kostnader for private tiltakshavere kan likevel bli aktuelt med hjemmel i sektorregelverk som regulerer den aktuelle aktiviteten. § 11 vil legges til grunn som en retningslinje for slike vurderinger.

4.5.5 § 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Det følger av naturmangfoldloven § 12 at det, for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal tas utgangspunkt i driftsmetoder, teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. Klima- og miljødepartementet anser at dette har ligget til grunn for vurderingene som ligger bak faggrunnlagene for tiltaksplanene. Hensynet til naturmangfoldloven § 12 vil primært vil få betydning når tiltak i tiltaksplanene fremover skal gjennomføres, der dette er relevant. Eksempelvis vil bestemmelsen bli lagt til grunn som en retningslinje når tiltak som forutsettes gjennomført gjennom myndighet etter sektorregelverk som regulerer ulike aktiviteter skal gjennomføres.

4.5.6 § 14 (vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og samiske interesser)

I henhold til naturmangfoldloven § 14 skal tiltak etter loven veies mot andre viktige samfunnsinteresser. De økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein og avveiningene mot andre viktige samfunnsinteresser er nærmere vurdert i kapittel 5 om økonomiske og administrative konsekvenser. Når det gjelder hensynet til samiske interesser, er de aktuelle forslagene til tiltaksplaner, som virkeområdet til kvalitetsnormen for øvrig, avgrenset til de villreinområdene i Sør-Norge som ikke berører samiske reinbeiteområder eller andre samiske interesser.

Det følger også av kvalitetsnormen artikkel 5 at planer (tiltaksplaner) skal avveies mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området. Dette kan for eksempel

være anlegg for kraftproduksjon eller nasjonale veier i de aktuelle områdene. Gjennom arbeidet i prosjektgruppene er hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning vektlagt i de enkelte villreinområdene, enten indirekte eller mer eksplisitt vurdert og hensyntatt.

Departementet vurderer overordnet at forslagene til tiltaksplaner slik de foreligger før høring er tilstrekkelig balansert, og at det er tatt nødvendig hensyn til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning. Når det gjelder tidligere store inngrep som er skjedd i villreinområdene, som for eksempel kraftutbygging, er det i flere tilfeller foreslått avbøtende tiltak som kan redusere påvirkningen disse inngrepene har på villreinområdet. Et slikt eksempel er blant annet operasjonalisering av et villreinfond.

5. Overordnet om forventet effekt og konsekvenser

5.1 Forventet effekt for villrein

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet, vurdert forventet effekt av forslagene til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder opp mot målsetningene i villreinemeldingen frem mot 2030 og 2050. Generelt inneholder tiltaksplanene mange tiltak med potensial for å bidra til å forbedre tilstanden for villrein. Tiltaksplanene inneholder tiltakspakker som retter seg mot noen av de mest sentrale utfordringene i det enkelte villreinområdet. Samtidig er det for en del av tiltakene knyttet usikkerhet til gjennomføring og oppfølging, blant annet fordi det legges opp til frivillig tilslutning. Flere tiltak handler også om kunnskapsinnhenting og har ingen effekt på utfordringene for villreinen i seg selv. Det er krevende å vurdere effekten av tiltak der utfallet er usikkert og/eller ligger langt frem i tid. Å stoppe dagens negative utvikling vil kreve tydelig politikk og avveininger mot andre tunge interesser.

Målet om å stoppe den negative utviklingen gjelder alle 24 villreinområdene enten de har god, middels eller dårlig kvalitet i dag. Det er trenden i utviklingen, som er generelt negativ på tvers av alle områdene, som skal stoppes, og målet retter seg mot alle påvirkningsfaktorene som utgjør truslene mot villreinen i Norge i dag. Vurderingene er likevel knyttet til det villreinområdet/ de villreinområdene som den enkelte tiltaksplanen gjelder. Vurderingene tar utgangspunkt i om tiltakene samlet sett vil utgjøre nok til at den samlede belastningen på villrein i området ikke lenger øker, og at tiltakene vil ha virkning innen 2030.

Overordnet vurderer departementet at tiltaksplanene som foreslås vil ha liten mulighet til å stoppe den negative utviklingen for villreinen i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder innen 2030.

Det er viktig å understreke at det foreslås viktige tiltak i begge tiltaksplanene som, dersom de innføres raskt, kan redusere forstyrrelser på en betydningsfull måte ved å gi villreinen mer ro. Selv om disse tiltakene alene trolig ikke er tilstrekkelige til å stanse den negative utviklingen i villreinområdene innen 2030, kan de ha stor betydning med tanke på å redusere den totale belastningen villreinen er utsatt for, også innen 2030.

Målet om å oppnå middels kvalitet innen 2050 gjelder for alle de 24 villreinområdene, og innebærer at alle områder klassifisert som dårlig kvalitet må forbedres. Forventet måloppnåelse i denne sammenhengen er likevel vurdert for det villreinområdet/ de villreinområdene som den enkelte tiltaksplanen gjelder. Tiltaksplanene for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei retter seg mot to nasjonale villreinområder som ble klassifisert til dårlig kvalitet i 2022, og ett som ble

klassifisert til middels kvalitet i 2022. Vurderingene av forventet måloppnåelse har særlig sett hen til om tiltakene vil føre til en forbedring i delparametere som er vurdert til dårlig i dag. I tillegg er det slik at delparametere som i dag er grønne eller gule ikke må forverres til rødt. Det knytter seg betydelig usikkerhet til omfanget av de negative effektene av klimaendringene på villrein og hvordan dette påvirker måloppnåelse nå, og i tiden frem mot 2050. For å ha bedre mulighet til å håndtere forventede klimaendringer frem mot 2050, og for å opprettholde dagens tilstand, krever det at villreinen får tilbake større leveområder og trekkveier, og at bestandenes kondisjon bedres. Tilsvarende vil forekomsten av klassisk skrantesyke ha betydning for status i 2050. Vurderingene forutsetter at det lykkes å bekjempe skrantesyke innen 2050.

Oppsummert vurderer departementet at tiltaksplanene som foreslås vil ha følgende forventede måloppnåelse for målet om å oppnå middels kvalitet innen 2050:

- Hardangervidda – middels mulighet
- Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei – stor mulighet

Departementet viser videre til at tiltaksplanene gjennom justeringer i løpet av forhåndsinvolveringsprosessen også har blitt avveid mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området, jf. kvalitetsnormen artikkel 5. I tillegg er det krevende å vurdere effekten av tiltak der utfallet er usikkert og/eller ligger langt frem i tid. Å stoppe dagens negative utvikling for villreinen vil over tid kreve tydelige prioriteringer av hensynet til villrein opp mot andre samfunnsinteresser over tid, og gjennomføringen og oppfølgingen av tiltaksplanene er sentralt for måloppnåelsen frem mot 2050 og 2100.

Departementet mener det er sentralt for oppslutningen og gjennomføringen av tiltaksplanene at planene har aksept både lokalt og blant berørte aktører i de enkelte villreinområdene, og vurderer at dette vil ha betydning for å oppnå målsetningene i regjeringens villreinpolitikk i et lengre perspektiv. Dersom tilslutning for tiltak ikke oppnås erkjennes det at dette vil kunne innebære at det tar lengre tid for å nå målsetningene som er satt.

5.2. Administrative og økonomiske konsekvenser av tiltaksplanene

Utviklingen for villreinen har gått feil vei i lang tid, som følge av at andre hensyn og samfunnsinteresser har blitt vektet tyngre enn villreinen. Tilstanden til villreinen er en reell konsekvens av vår bruk av naturen og fjellområdene den lever i, til næring og rekreasjon. Skal tiltaksplanene oppnå målene, så er det behov for at hensynet til villreinen vektlegges tyngre. På generelt grunnlag kan dette medføre at tiltak kan innebære endret bruk av fjellene og slik sett vil medføre konsekvenser for enkeltmennesker, næringsaktører og samfunnet. Flere tiltak vil på ulike måter kunne medføre konsekvenser for lokalsamfunnet, men forslagene til tiltaksplaner har lagt stor vekt på at konsekvensene for lokalbefolkningen ikke skal være større enn det som er nødvendig. Det er samtidig et sentralt mål å oppnå målsetningene for villreinen til en lavest mulig kostnad for samfunnet. Overordnet kan det også være en stor kostnad ved å gjennomføre tiltak som ikke er kraftige nok. Dersom tiltak ikke blir innført i tilstrekkelig grad for å bedre forholdene til villreinen, kan det fortsatt føre til ulempe for flere aktører, men nyttevirkningen for villrein vil være begrenset.

Forslagene til tiltaksplaner beskriver tiltak og virkemidler som har som formål å bidra til å forbedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda, Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Tiltakene i planene er en samlet oversikt over konkrete tiltak som kan bidra til å bedre tilstanden for villrein i de enkelte villreinområdene. Tiltaksplanforslagene inneholder både overordnede og svært

detaljerte tiltak, hvor ansvaret for gjennomføring varierer mellom nasjonale, regionale og lokale myndigheter, samt privat og frivillig sektor. Videre er det gjennomgående at tiltakene legger opp til at den ansvarlige aktøren frivillig må slutte seg til det enkelte tiltak. Overordnet gjør disse to forholdene det utfordrende å gi en presis og utfyllende samlet fremstilling av de økonomiske og administrative konsekvensene av tiltakene i tiltaksplanene for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/ Setesdal Austhei villreinområder. I det følgende gis en nærmere vurdering av de overordnede konsekvensene for ulike typer tiltak.

Tiltak i tiltaksplanen som allerede er vedtatt, i prosess eller som viderefører tiltak som følger av vedtatt politikk, vil ikke få administrative konsekvenser som følge av at de inngår i tiltaksplanen. Gjennomføring av tiltakene vil ikke føre til økte offentlige kostnader utover hva som tidligere er utredet og hva som ble vurdert da det ble besluttet å gjennomføre disse tiltakene.

Tiltak som innebærer faglige utredninger og vurderinger av regelverksendringer, eller som forutsetter at det treffes enkeltvedtak og lignende, vil kreve ressurser i forvaltningen. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer. En nærmere utredning vil belyses konsekvenser av å gjennomføre slike tiltak. For kunnskapstiltak må gjennomføringen av tiltakene sees i sammenheng og koordineres med eksisterende kunnskapsinnhenting om villrein generelt, bl.a. knyttet til fremtidige klassifiseringer av tilstanden i villreinområdene. Kostnader ved kunnskapstiltak vil prioriteres og gjennomføres innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer. Videre vil oppfølgings tiltak (f.eks. evaluering av tiltaksplanene) og ulike informasjonstiltak kreve administrative og økonomiske ressurser hos statlige og private for å gjennomføre, men dette vil dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer.

En stor del av enkelttiltakene i tiltaksplanene forutsetter at det oppnås enighet om gjennomføringen av tiltak og at aktørene som eventuelt skal gjennomføre tiltak gir sin tilslutning til dette. Eksempler på slike tiltak er stenging eller flytting av turisthytter og regulering av ferdsel på private veier utenfor verneområder. Kompensasjon for frivillig sektor i forbindelse med gjennomføring av tiltak i tiltaksplanen må også ses i sammenheng med oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak nr. 785 (2023-2024). De konkrete vurderingene av økonomiske og administrative konsekvenser av slike tiltak, vil derfor først kunne konkretiseres ytterligere gjennom den videre prosessen, før tiltakene eventuelt skal gjennomføres. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima- og miljødepartementet vil for enkelte tiltak kunne ha et delansvar for gjennomføring der det kreves at aktører frivillig slutter seg til tiltaket. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. De mest aktuelle ordningene på Klima- og miljødepartementets budsjett som det kan være aktuelt å søke om støtte til gjennomføring av enkelte tiltak på er:

- Kap. 1420, post 60 – Natursats: for tilskudd til blant annet revisjon av vedtatte naturmangfoldplaner og regionale planer for villrein fjellene, gjennomgang av eldre arealplaner (planvask), og til planlegging og gjennomføring av lokale tiltak for å ivareta naturmangfold.
- Kap. 1420, post 80 – Naturrestaurering: for tilskudd til naturrestaurering utenfor verneområder, for tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer for er blitt forringet eller ødelagt, er av en viss vesentlighet og er egnet til å gi varig virkning.
- Kap. 1420, post 81 - Villrein fjellet som verdiskaper: for tiltak som fremmer flere formål samtidig (bred verdiskaping). Ordningen er spesielt innrettet mot reiselivet og skal ha god samhandling med handlingsprogrammene til regionale planer.

- Kap. 1420, post 31 - Tiltak i verneområder og naturrestaurering: som er en statlig investeringspost, der forvaltningsmyndigheten for verneområder kan melde inn behov for midler for å bedre tilstanden til verneverdiene.

Tiltakene som foreslås vil i ulik grad kunne føre til endring i, eller opphør av, en eller flere aktiviteter for berørte aktører. Dette gjelder eksempelvis camping-aktivitet langs veier der det foreslås tiltak om campingforbud eller stopp- og parkeringsforbud, og tiltak om endringer i hytte- og løypenettet i villreinområdene. For noen tiltak vil det være behov for finansiering og kompensasjon. Det vil også være behov for ressurser i form av kompetanse og kapasitet for å gjennomføre en del tiltak, både i miljøforvaltningen og i andre sektorer. Gjennomføringen av disse tiltakene bygger derfor på en forutsetning om at det prioriteres midler til dette.

Flere av tiltakene i tiltaksplanene er ikke bare et statlig ansvar, men vil også kreve samarbeid med, og innsats fra, kommunale og regionale myndigheter, samt private aktører – forutsatt at disse frivillig ønsker å være ansvarlig for gjennomføring av tiltak. Kommunene forvalter store deler av arealene som påvirker villreinen, og har en sentral rolle i forvaltningen av villreinområdene etter plan- og bygningsloven.

Kommunale arealplaner er juridisk bindende og styrer arealbruken i villreinområdene utenfor verneområdene. Disse skal følge opp og gjennomføre både lokale, regionale og nasjonale føringer og mål, blant annet de som blir gitt i de regionale planene for villreinområdene. Kommunene må blant annet vurdere virkningen på villrein når de utarbeider arealplaner som legger til rette for tiltak og aktiviteter i og omkring villreinområdene.

Naturarealene representerer en betydelig verdi for mange distriktskommuner. En bærekraftig forvaltning av naturressursene legger grunnlaget for både arbeidsplasser og utvikling. For mange er naturen i seg selv en viktig faktor for valg av bosted, samtidig som den skaper arbeidsplasser innen jord- og skogbruk, og gir grunnlag for næringer knyttet til hytter, turisme og reiseliv. Nærhet til naturen, opplevelser og tette lokalsamfunn gjør distriktsområdene attraktive og unike. Attraktive omgivelser og tilgang til natur er også kvaliteter som påvirker identitet, folkehelse og miljø. Forvaltningen av naturarealene i villreinområdene er derfor sentral for mange distriktskommuner. Samtidig er naturarealer viktig i regional og nasjonal sammenheng, blant annet for å bevare leveområdene til villreinen eller annen verdifull natur.

I forslagene til tiltaksplaner er det lagt vekt på å verne om det lokale selvstyre i arealforvaltningen, og gjennom dialog med kommunene og fylkeskommunene, å finne gode felles løsninger på utfordringene for villreinen. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at tiltakene som foreslås gjennomført helt eller delvis av kommunene og fylkeskommunene, er avhengige av frivillig tilslutning.

Videre vil tiltaksplanene kunne påvirke utøvere av tradisjonelt friluftsliv. Dette gjelder for eksempel forslag om å legge ned merkede stier, innskrenke åpningstidene på enkelte hytter eller stenge veier for allmenn trafikk. I forkant av alminnelig høring har derfor departementet lagt stor vekt på å involvere organisasjoner som ivaretar friluftslivinteressene på vegne av fellesskapet - DNT, Norsk friluftsliv og NJFF.

Vurderinger og anslag over konsekvensene samlet for de respektive tiltaksplanene er nærmere redegjort for i kapittel 6.5 og 7.5, samt i vedlagte forslag til tiltaksplaner.

Områdespesifikk del

6 Forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde

Tiltaksplanen omfatter Hardangervidda villreinområde som ble klassifisert til dårlig kvalitet etter kvalitetsnorm for villrein i 2022. Hardangervidda villreinområde er Norges største villreinområde og har et areal på om lag 8030 km². Villreinområdet ligger i kommunene Tinn, Eidfjord, Ullensvang, Hol, Nore og Uvdal, Ulvik, Aurland, Vinje og Rollag, i fylkene Vestfold og Telemark, Viken og Vestland.

6.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan

Hardangervidda villreinområde har dårlig tilstand grunnet meldepliktig sykdom, dårlig kjønnsbalanse (andel eldre bukk per simle), slaktevekt på kalv og arealutnyttelse. Disse utfordringene må løses for å oppnå middels kvalitet. Det er også viktig å forvalte reinen og villreinområdene på en slik måte at de andre parameterne i kvalitetsnormen ikke blir dårligere i fremtiden.

De største påvirkningsfaktorene i villreinområdet er overordnet:

- En rekke tyngre arealinngrep som har bidratt til å endre villreinens arealbruk vesentlig
- Vesentlig endring av den menneskelige bruken av Hardangervidda med økt ferdsel både til fots, ved nye ferdselsformer og ved ulike former for motorisert ferdsel som også har bidratt til å endre villreinens arealbruk vesentlig
- To store overbeitings- og reduksjonsavskytninger
- Forekomst av den alvorlige, meldepliktige sykdommen skrantesyke

De mest sentrale tiltakene som foreslås for forbedring er tiltak for å:

- Bedre reinens tilgang til gode kalvings- og oppvekstområder og sommerbeiteområder på nordvestvidda
- Sikre vinterbeiter på nord- og østvidda
- Ivareta de mest urørte områdene som reinen bruker i dag
- Ivareta funksjonaliteten i trekk mellom ulike sesongbeiter gjennom året

Det foreslås i tillegg tiltak knyttet til blant annet:

- *Helhetlig arealforvaltning:* Følge Stortingets føringer for en helhetlig og restriktiv arealforvaltning og økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, jf. Meld. St. 18 (2023-2024) jf. Innst. S 374 (2023-2024)
- *Villreinvennlig ferdsel:* reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel, samt kanalisering og informasjon for en mer villreinvennlig ferdsel

6.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, har sammen med Norsk villreinsenter sør (sekretær), ledet arbeidet med utforming av faggrunnlaget for tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde. Arbeidet har vært organisert som et prosjekt der et stort antall personer med viktig kunnskap om Hardangervidda, villrein og ulike interesser har deltatt. Seks faggrupper innenfor temaene friluftslivsferdsel, landbruk, bestandsforhold, arealforvaltning, motorferdsel og kraft og anleggsveier har bidratt med viktig kunnskap og drøftet aktuelle tiltak. Prosjektgruppen som ledet

arbeidet bestod av fagpersoner fra villreinnemda, verneområdeforvaltningen, villreinutvalg, Vestland Fylkeskommune samt Tinn og Eidfjord kommuner.

Det ble i faggrunnlaget foreslått 6 tiltakspakker for å bedre tilstanden for villreinen på Hardangervidda:

- Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode kalvings- og oppvekstområder, samt sommerbeiter i nord-vest
- Tiltak for å sikre høst- og vinterbeiter på nord- og østvidda med tangene østover
- Tiltak for å ivareta de urørte områdene som reinen faktisk bruker i dag. Disse må ivaretas slik at ferdsel og forstyrrelser ikke øker og disse områdene forringes
- Tiltak for å ivareta funksjonaliteten i trekk mellom ulike sesongbeiter gjennom året, som tar høyde for variasjoner i populasjons- og klimatiske forhold, mellom år og over tid
- Vurdere endringer i bestandsforvaltningen som bidrar til å øke slaktevekter og opprettholde kalveproduksjonen innenfor rammene av håndteringen av skrantesyke og de overordnede målene i bestandsforvaltningen
- Overordnet tiltakspakke for å bedre tilstanden i Hardangervidda villreinområde

Tiltakene som ble foreslått i faggrunnlaget inkluderte blant annet:

- Etablering av tunneler som ivaretar villreintrekk over Rv7 og E134 når situasjonen med skrantesyke tillater det
- Stenging av fire av DNT sine selvbetjente turisthytter og nedlegging av tilhørende stisystem, samt endring av åpningstider på turisthytter og tidspunkt for kvisting av vinterløyper
- Sonering av motorferdselen vinterstid slik at den i utgangspunktet skal foregå i perioder hvor det er mindre sannsynlig at reinen bruker de aktuelle sonene, samt speilvending av andre ferdelsformer enn ferdsel til fots og på ski
- Stenging av enkelte veier som går langt inn i villreinområdet for allmenn ferdsel, med tilgang for grunneier og bruksberettigede
- Vurdering av nye fredningssoner og nattefredning under jakta, styrket jegeropplæring og fokus på jegeradferd, selektivt jaktuttak for å fremme de gode avlsdyrene
- Ny forvaltningsmodell for nasjonalparken med tilhørende verneområder slik at forvaltningen blir lik øvrige nasjonalparker i Norge

6.3 Departementets vurderinger og forslag

6.3.1 Innledning

Tiltaksplanforslaget for Hardangervidda inneholder mange ulike tiltak med potensial for å bidra til å forbedre tilstanden for villrein, og inneholder tiltakspakker som retter seg mot noen av de mest sentrale utfordringene i villreinområdet. Spesielt viktig er tiltak for å redusere ulike former for forstyrrelser og øke muligheten for villreins tilgang til større sammenhengende områder uten forstyrrelser. Tiltaksplanen inneholder tiltak for å:

- Bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder på nordvestvidda
- Sikre vinterbeiter på nord- og østvidda
- Ivareta de mest urørte områdene som reinen bruker i dag
- Ivareta funksjonaliteten i trekk mellom ulike sesongbeiter

Videre inneholder tiltaksplanutkastet flere overordnede tiltak for å begrense forstyrrelser og forbedre forvaltningen i villreinområdene som helhet, eksempelvis reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel, kanalisering og informasjon for en mer villreinvennlig ferdsel og tiltak om dialog med beitenæringen for å forebygge smitte mellom sau og villrein.

Departementet har gjort en rekke større og mindre justeringer i forslaget til tiltaksplan sammenlignet med faggrunnlaget. Blant de største endringene, er tiltak tilknyttet forstyrrelser fra helikopterbruk i villreinområdet. Underveis i arbeidet er departementet blitt gjort oppmerksom på at det samlede omfanget av helikopterbruken på Hardangervidda potensielt utgjør betydelige forstyrrelser for villreinen. Disse utfordringene ble ikke særskilt omtalt og vurdert i faggrunnlaget. Departementet har derfor utformet forslag til tiltak for å adressere denne problemstillingen i tiltaksplanen. De nye tiltakene omfatter blant annet revisjon av verneforskrifter slik at adgang til motorferdsel strammes inn, opphør av deling av GPS-posisjoner til andre formål enn forskning, og tiltak om betydelig reduksjon i helikopterbruk. Sistnevnte inneholder både føringer til tilsynsutvalgene om å stramme inn praksis for tillatelser til helikopterbruk, utredningstiltak til Miljødirektoratet om å finne metoder som kan redusere bruk av helikopter til merking og telling av rein, samt tiltak om å avslutte helikoptertransport av villreinslakt og jegere under villreinjakt i Hardangervidda nasjonalpark gjennom forskriftsendring.

Som redegjort for i kapittel 4.3 er det heller ikke foreslått tiltak knyttet til håndtering av skrantesyke i forslagene til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/ og Setesdal Austhei villreinområder.

For øvrig er det en rekke tiltak departementet har justert i lys av villreinmeldingen, tiltaksplanforslagene for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder og forhåndsinns spill og dialog med berørte aktører i forkant av høringen. Tiltak fra faggrunnlaget som departementet ikke har foreslått å videreføre i tiltaksplanforslaget er blant annet tiltak om generelt speilvendingsprinsipp knytta til ulike aktiviteter (som hundespann, kiting, fatbike, padling, drone m.m.), sonering av motorferdsel øst/vest, etablering av tunnelløsninger langs riksvei 7, ny forvaltningsmodell for Hardangervidda nasjonalpark, revisjon av lovverk som friluftsløven og motorferdselloven og stenging av Lågaros turisthytte med tilhørende stisystem.

Nedenfor presenteres departementets forslag til tiltakspakker overordnet.

6.3.2 Tematiske tiltakspakker

6.3.2.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å styrke vektleggingen av villreinhensyn i arealforvaltningen i villreinfjellet for å forebygge tap av villreinens leveområder. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak om statlige planretningslinjer, vurdering av endringer i rundskrivet T-2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet og tiltak om høy terskel etter sektorregelverk for arealinngrep i villreinfjellet i tråd med villreinmeldingen og Stortingets behandling av denne, samt at kommunene i villreinområdet oppfordres til å gjennomføre planvask av kommunale arealplaner.

6.3.2.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel

Hovedformålet med tiltakspakken er å redusere totalbelastningen for villreinen fra ferdsel og motorferdsel. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes. Det foreslås blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, og tiltak knyttet til regulering av ferdsel henholdsvis utenfor og innenfor

verneområder i villreinområdet, digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel, reduksjon og tilpasning av motorferdsel og økt kunnskap og samordning av motorferdsel i villreinområdet.

6.3.2.3 Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

Tiltakspakken omfatter tiltak knyttet til bestandsforvaltning og villreinhelse. Hovedformålet med denne tiltakspakken er å få en bedre forståelse av hvorvidt, og eventuelt hvordan sykdommer og parasitter i villreinområdet påvirker villreinen, samt å minimere forstyrrelser for villreinen under villreinjakten og annen jakt. Tiltaket om å gå i dialog med beitenæringen og andre relevante aktører om hvordan kunnskapsutfordringer og forebyggende tiltak kan bidra til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet, er både knyttet til smitteoverføring mellom villrein og på tvers av arter ved kjente smittepunkter. Det finnes mye kunnskap om påvirkning på villrein av sykdommer og parasitter. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting, må vurderes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i enkelte områder. Med tanke på bestandsforvaltning foreslås det blant annet tiltak om å vurdere jaktfrie soner, samt å vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen.

6.3.2.4 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

De øvrige tiltakspakkene inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra å stoppe den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

6.3.3 Geografiske tiltakspakker

6.3.3.1 Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest

Villreinbestanden på Hardangervidda bruker i dag en begrenset andel av det totale villreinområdet. En av hovedutfordringene er at reinen de siste 20 årene ikke har benyttet seg av de gode kalvings- og oppvekstområdene i nordvest. Formålet med tiltakspakken er å bidra til å få reinen tilbake til nordvestvidda i kalvings- og oppvekst- og sommerbeiteperioden, fra slutten av april og fram mot jaktstart gjennom å redusere forstyrrelser for villreinen fra menneskelig aktivitet. Det foreslås blant annet en rekke tiltak knyttet til DNT sitt hytte-, sti- og løypenett og regulering av tilkomst på veier i denne delen av villreinområdet.

6.3.3.2 Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda

Formålet med tiltakspakken er å bedre villreinens tilgang til de naturgitte vinterbeiter på nord- og østvidda. Villreinen er sårbar for menneskelige forstyrrelser i vintersesongen, og det foreslås tiltak for å begrense og kanalisere omfanget av forstyrrelser i denne perioden. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak om sonering av løypekjøring, vinterstenging av veier i området og reduksjon av innfallsporter vinterstid.

6.3.3.3 Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene

Formålet med tiltakspakken er å unngå nye barriere- og unnvikelseeffekter i viktige områder som brukes jevnlig av reinen i dag. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak knyttet til innfallsporter og veier, samt tiltak knyttet til DNT sin turisthytte Mogen.

6.3.3.4 Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter

Formålet med tiltakspakken er å bedre villreinens trekkmuligheter på sentrale knutepunkt/trekkområder som sikrer funksjonelle trekk mellom sesongbeiter gjennom året, og som tar høyde for variasjoner i sammensetning av bestand og klimatiske forhold i et lengre tidsperspektiv.

Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak om å regulere telting i flaskehalser, vurdere regulering av sykling på veier der motorisert ferdsel blir regulert og tiltak knyttet til DNT sin turisthytte Hellevassbu.

6.4 Forventet effekt for villreinen

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert den forventede effekten av tiltakspakkene i forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde. Den forventede effekten for villrein er vurdert basert på muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 og muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050.

Når det gjelder muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050 vises det til at Hardangervidda villreinområde har særlige utfordringer med meldepliktig sykdom, dårlig kjønnsbalanse (andel eldre bukk per simle), slaktevekt på kalv og funksjonell arealutnyttelse. Å bedre funksjonell arealutnyttelse vurderes som vesentlig for økt kondisjon og slaktevekter. De fire nevnte parameterne er årsaken til at villreinområdet er klassifisert til dårlig tilstand, og de underliggende årsakene må adresseres for at Hardangervidda villreinområde skal oppnå middels kvalitet innen 2050. Det er i tillegg avgjørende å ha en forvaltning av reinen og villreinområdet slik at de øvrige parameterne i kvalitetsnormen ikke har negativ utvikling og får lavere kvalitet i årene som kommer.

Med forbehold om at det er knyttet usikkerhet til gjennomføring av en del av tiltakene, samt at utfallet av tiltak i mange tilfeller er usikkert og/eller ligger langt frem i tid vurderer departementet at det er middels mulighet for å oppnå middels kvalitet i Hardangervidda villreinområde innen 2050, gitt at man gjennom andre tiltak lykkes med bekjemping av skrantesyke.

Hardangervidda er det største villreinområdet med den største villreinbestanden. Utfordringene på Hardangervidda er betydelige, men de naturgitte forholdene inkludert områdets størrelse og kvaliteter, er vesentlig for at området har en stor mulighet til å gjenopprette en mer opprinnelig og naturlig dynamikk i bruken av området, også i et langsiktig bevaringsperspektiv. Departementet vurderer at den samlede effekten av tiltakspakkene i utkastet til tiltaksplan vil være positiv for villrein, og at det er mulighet for at sentrale utfordringer kan reduseres dersom tiltakene gjennomføres som foreslått. Det er samtidig usikkert om tiltakene er sterke nok, eller utformet på en slik måte at de får effekten man ønsker for å redusere menneskelig ferdsel i sentrale deler av villreinområdet. For en del av tiltakene (f.eks. styring av menneskelig ferdsel) forventer man en viss forbedring, men trolig må tiltakene forsterkes etter hvert for å klare å nå målet om middels kvalitet i 2050.

Departementet tilføyer at to av delparameterne som er vurdert til *dårlig*, henger direkte sammen med funnet av skrantesyke på Hardangervidda i 2019 (og igjen i 2020). I håndteringen av skrantesyke har forvaltningen satt som mål å bekjempe og om mulig utrydde skrantesyke, og det er iverksatt forvaltningstiltak. Den videre utviklingen av skrantesyke vil derfor være avgjørende for tilstandsvurderingen i 2050. Ettersom tiltaksplanen ikke inneholder tiltak for å håndtere skrantesyke forutsetter vurderingene over at forvaltningen for øvrig lykkes med bekjemping av skrantesyke.

Når det gjelder muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 er prosessene med å følge opp stortingsmeldingen og slutføre tiltaksplanene tidkrevende. Dette er årsaken til at muligheten for å stoppe den negative utviklingen i Hardangervidda villreinområde innen 2030 vurderes som lav. Departementet understreker likevel at tiltaksplanen inneholder noen viktige tiltak, som dersom de innføres raskt, kan redusere forstyrrelser på en betydningsfull måte ved å gi villreinen mer ro, og være av stor betydning med tanke på å redusere den totale belastningen villreinen er utsatt for, også innen 2030.

6.5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Samlet vil tiltakene i tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde, dersom de gjennomføres som foreslått, ha konsekvenser for en rekke ulike aktører. Det omfatter allmennheten, lokalsamfunn, forvaltningen, landbruksnæringen og andre aktører.

Tiltak på anleggsveier kan få konsekvenser i form av ulike begrensninger på bruken eller gi reduksjon i veiinntekter. Samtidig vil slitasje og vedlikeholdsbehov reduseres.

For DNT og ulike reiselivsaktører kan begrensninger på bruk av veier medføre færre besøkende og reduserte inntekter. Veiltakene kan i noen tilfeller påvirke allmennhetens, inkludert lokalbefolkningens, tilgang til enkelte deler av villreinområdet. For allmennheten kan tiltak knyttet til kanalisering av ferdsel føre til endringer i utøvelsen av friluftslivet.

For DNT og ulike reiselivs- eller opplevelsesnæringer, kan tiltak knyttet til turisthytter, fjerning av stier, begrensninger på bruk av veier, regulering av organisert ferdsel, kanalisering av ferdsel og skrinlegging av utbyggingsplaner innebære tap av inntekter og utviklingsmuligheter.

For beitenæringen vil tiltak knyttet til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter ved smittepunkt, eksempelvis endret plassering, inngjerding og fjerning av saltsteinplasser, kunne innebære økt bruk av ressurser i form av tid og innsats for å føre tilsyn med beitedyrene. Tiltak knyttet til endret bruk av beite vil også kunne føre til gjengroing, noe som potensielt vil kunne gi dårligere beitegrunnlag for beitedyr og villrein. Det er usikkert hva de samlede konsekvensene vil bli, derfor er det behov for å utrede dette nærmere.

For kommunen og fylkeskommunen vil tiltakene knyttet til eksempelvis arealforvaltning og samordning og reduksjon av motorferdselspraksis ha konsekvenser i form av økt ressursbruk. Det samme gjelder for verneområdemyndighetene. Tiltaksplanen pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder flere tiltak der kommunene eller fylkeskommunene oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, enten alene eller sammen med andre myndigheter eller aktører. Eksempelvis oppfordres kommunene i villreinområdet til å gjennomføre planvask-prosesser, til å samordne og redusere motorferdselen kommunen er ansvarlig for å tillate, og til å regulere ferdselen på veier der kommunen er veiansvarlig. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder.

Samtlige av disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene, vil derfor følge av i hvilken grad de frivillig velger å tilslutte seg tiltakene. Felles for tiltakene er også at de må følges opp i ordinære prosesser dersom kommunene og fylkeskommunene slutter seg til tiltaket i tiltaksplanen,

for eksempel planprosesser etter plan- og bygningsloven eller prosesser for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene er stort sett både på kort og lang sikt at gjennomføringen av tiltakene kan medføre behov for noen administrative ressurser for aktuelle kommuner og fylkeskommuner. I mange tilfeller finnes det også tilskuddsordninger hvor kommunene kan søke om midler til å gjennomføre tiltak.

For forvaltningen vil også ulike tiltak som innebærer kunnskapsinnhenting medføre økonomiske konsekvenser. I tillegg vil både gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene generelt ha konsekvenser i form av behov for administrative og økonomiske ressurser.

Tiltaksplanen inneholder videre tiltak som forutsetter frivillig tilslutning og som kan få økonomiske konsekvenser for staten. Klima- og miljødepartementet vil eksempelvis kunne være delansvarlig for gjennomføring av tiltak som oppfordrer kommuner eller private aktører til å gjennomføre tiltak. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. Se nærmere om dette i pkt. 5.2 over og i vedlagte forslag til tiltaksplan. Omfanget av kostnader for staten vil først kunne klargjøres i den videre oppfølgingsprosessen i etterkant av høring. Tiltak som fastsettes i endelige tiltaksplaner og som krever økonomiske og administrative ressurser dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjetttrammer. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima- og miljødepartementet har vurdert forventede administrative og økonomiske konsekvenser på bakgrunn av de overordnede samfunnsøkonomiske vurderingene som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen av berørte kommuner og andre i forkant av høringen. De mer konkrete fremstillingene av konsekvensene for de ulike tiltakene i tiltaksplanen fremgår av vedlagte forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde.

7 Forslag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Tiltaksplanforslaget omfatter to nasjonale villreinområder: Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei, som ble klassifisert til henholdsvis dårlig og middels tilstand etter kvalitetsnorm for villrein i 2022. Setesdal Austhei har et areal på ca. 2400 km² i kommunene Bykle, Valle, Bygland, Åmli, Tokke, Fyresdal og Vinje i Agder og Telemark fylker. Setesdal Ryfylke har et areal på ca. 7800 km² i kommunene Bykle, Valle, Bygland, Vinje, Kvinesdal, Hægebostad, Åseral, Sirdal, Gjesdal, Hjelmeland, Sandnes, Suldal og Ullensvang i Agder, Rogaland, Telemark og Vestland fylker.

Setesdal Ryfylke er Norges sørvestligste og nest største villreinområde. Setesdal Ryfylke er et villreinområde med rike sommerbeiter, men marginale vinterbeiter. Tidligere hadde Setesdal Ryfylke naturlig kontakt både med Hardangervidda og Setesdal Austhei. Europavei 134 over Haukelifjell, riksvei 9 gjennom Setesdalen samt større hyttefelt med tilhørende ferdsel (blant annet ved Hovden og ved Vågsli) medfører i dag at villreinens trekkmuligheter mellom disse områdene er sterkt redusert.

Setesdal Austhei skiller seg på flere måter fra det større naboområdet i vest. Setesdal Austhei er i langt større grad et tørrere innlandsområde og har et varierende landskap med fjellvidder i nord og skogsområder med enkelte topper som stikker over skoggrensa i sør. Fylkesvei 450 går gjennom området, mellom Valle og Tokke kommuner. Størsteparten av bestanden i Setesdal Austhei har vinterbeite i nordområdet, mens kalvingsområder og sommerbeiter ligger i sørområdet.

7.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan

Setesdal Austhei ble klassifisert til middels kvalitet, det vil si at ingen av delnormene etter kvalitetsnormen har dårlig kvalitet. Samtidig trekkes det i faggrunnlaget frem at hovedutfordringene i dette villreinområdet er knyttet til villreinens trekk og vandringsmuligheter og fragmentering av leveområder. Setesdal Ryfylke har dårlig tilstand grunnet dårlig kjønnsbalanse (andel eldre bukk per voksen simle) og lite funksjonelle trekkpassasjer. Disse utfordringene må løses for å oppnå middels kvalitet. Det er også viktig å forvalte reinen og villreinområdene på en slik måte at de andre parameterne i kvalitetsnormen ikke blir dårligere i fremtiden.

De største påvirkningsfaktorene i de to Setesdalsområdene er overordnet:

- En rekke tyngre naturinngrep, vannkraftutbygging spesielt, som har ført til en drastisk reduksjon i trekk og vandringsmuligheter for villreinen i Setesdal Ryfylke
- Anleggsveier som fører til økt ferdsel inn i villreinens kjerneområder: ulike former for forstyrrelser fra ferdsel påvirker villreinens bruk av viktige trekkpassasjer og funksjonsområder
- Utbygging av veier og hytter, samt ferdsel som genereres ut fra disse områdene: hindrer viktige trekkveier og forstyrrer villreinens områdebruk
- Funn av skrantesyke på Hardangervidda har satt strenge føringer for forvaltningen av villrein i Setesdalsområdene

De mest sentrale tiltakene som foreslås for forbedring er:

- Tiltak i viktige trekk- og funksjonsområder for villreinen som blant annet omfatter begrensning på ferdsel og fjerning av trekkhindringer på anleggsveier
- Restaurering av trekkveier
- Flytting og nedlegging av turisthytter, stier og løyper
- Reduksjon i aktiviteter som forstyrrer villrein i viktige trekkområder, herunder jaktutøvelse

Det foreslås i tillegg tiltak knyttet til blant annet:

- *Helhetlig arealforvaltning:* Følge Stortingets føringer for en helhetlig og restriktiv arealforvaltning og økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, jf. Meld. St. 18 (2023-2024) jf. Innst. S 374 (2023-2024).
- *Villreinvennlig ferdsel:* reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel, samt kanalisering og informasjon for en mer villreinvennlig ferdsel

7.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen

Statsforvalteren i Agder, sammen med Norsk villreinsenter sør (sekretær), ledet arbeidet med utforming av faggrunnlaget for tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Arbeidet var organisert med en styringsgruppe, prosjektgruppe, seks faggrupper og en referansegruppe. Prosjektgruppen, som utarbeidet utkastet til tiltaksplan etter innspill fra faggruppene, referansegruppen og åpne innspillmøter bestod av fagpersoner fra villreinnemda,

verneområdeforvaltningen, to villreinutvalg, Agder Fylkeskommune, Valle, Hjelmeland og Tokke kommuner, Statsforvalteren i Agder samt Statsforvalteren i Vestfold og Telemark.

Det ble i faggrunnlaget foreslått 8 tiltakspakker for å bedre tilstanden for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder:

- Blåsjøområdet
- Sørrområdet Setesdal Ryfylke
- Hovden mot Suldal (vest), Vatnedalen (sør) og Haukelifjell (nord)
- Bjørnevatn
- Sikre funksjonelle trekk mellom villreinområder
- Overordnet Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei
- Kunnskapsbehov
- Overordnet nasjonalt

Det ble i tillegg pekt på en del overordnede behov for tiltak knyttet til arealforvaltning og lovregulering. De fullstendige forslagene til tiltak fra faggruppen for arealforvaltning og lovregulering ble vedlagt faggrunnlaget og ble i tillegg i sin helhet oversendt til KLD som innspill til arbeidet med Stortingsmeldingen for villrein.

I faggrunnlaget ble det foreslått en rekke tiltak i viktige trekk- og funksjonsområder for villreinen (blant annet: begrensning på ferdsel og fjerning av vandringshindre på anleggsveier, restaurering av trekkveier, flytting og nedlegging av turisthytter, stier og løyper, etablering av tunneler, statlig oppkjøp av hyttetomter, begrensninger på utbygging av fritidsbebyggelse, jaktfrie soner og reduksjon i beitedyr). Det ble videre foreslått flere overordnede tiltak for å begrense forstyrrelser og bedre forvaltning i villreinområdene som helhet, primært spesifikt for Setesdalområdet, men også nasjonalt (blant annet: begrensninger på motorferdsel, bedre informasjon og samarbeid, forebygging av smitte mellom sau og villrein og behov for endringer i forvaltningen). Videre foreslo prosjektgruppen tiltak for å bedre kunnskapsgrunnlaget, blant annet om interaksjoner mellom sau og villrein.

7.3 Departementets vurderinger og forslag

7.3.1 Innledning

Tiltaksplanforslaget for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei inneholder mange ulike tiltak med potensial for å bidra til å forbedre tilstanden for villrein, og inneholder tiltakspakker som retter seg mot noen av de mest sentrale utfordringene i villreinområdene. Spesielt viktig er tiltak for å forbedre villreinens trakkmuligheter. Tiltaksplanen inneholder tiltak i viktige trekk- og funksjonsområder for villreinen som blant annet omfatter begrensning på ferdsel og fjerning av trekkhindringer på anleggsveier, restaurering av trekkveier, flytting og nedlegging av turisthytter, stier og løyper. Planene inneholder også oppfordringer til kommunene om å gjennomføre planvask og i enkelte sårbare områder for villreinen å unngå å realisere ubygde hyttetomter, samt tiltak for å redusere forstyrrelser fra jaktutøvelse, herunder oppfordringer til å innføre jaktfrie soner.

Videre inneholder tiltaksplanutkastet flere overordnede tiltak for å begrense forstyrrelser og forbedre forvaltningen i villreinområdene som helhet. Dette inkluderer reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel, kanalisering og informasjon for en mer villreinvennlig ferdsel og tiltak om å gå i dialog med beitenæringen for å forebygge smitte mellom sau og villrein.

Departementet har gjort en rekke større og mindre justeringer i forslaget til tiltaksplan sammenlignet med faggrunnlaget. De største endringene er knyttet til tiltak om arealforvaltning, bestandsforvaltning, landbruk og store infrastrukturtiltak knyttet til veier. Som redegjort for i kapittel

4.3 er det heller ikke foreslått tiltak knyttet til håndtering av skrantesyke i forslagene til tiltaksplaner for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/ og Setesdal Austhei villreinområder.

For øvrig er det en rekke tiltak departementet har justert i lys av villreinmeldingen, tiltaksplanforslagene for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder, og forhåndsinnspill og dialog med berørte aktører i forkant av høringen. Det er også gjort justeringer på bakgrunn av at dialogprosessene lokalt har fortsatt etter at faggrunnlaget ble levert.

Nedenfor presenteres departementets forslag til tiltakspakker overordnet.

7.3.2 Tematiske tiltakspakker

7.3.2.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å styrke vektleggingen av villreinhensyn i arealforvaltningen i villreinfjellet for å forebygge tap av villreinens leveområder. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak om statlige planretningslinjer, vurdering av endringer i rundskrivet T-2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet, tiltak om høy terskel etter sektorregelverk for arealinngrep i villreinfjellet i tråd med villreinmeldingen og Stortingets behandling av denne, samt at kommunene i villreinområdet oppfordres til å gjennomføre planvask av kommunale arealplaner.

7.3.2.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel

Hovedformålet med tiltakspakken er å redusere totalbelastningen for villreinen fra ferdsel og motorferdsel. Tiltakspakken inneholder tiltak for å redusere det samlede omfanget av motorferdsel i villreinområdene, og å bedre tilpasse motorferdselen til villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes. Det foreslås blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, tiltak knyttet til regulering av ferdsel henholdsvis utenfor og innenfor verneområder i villreinområdet, digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel, reduksjon og tilpasning av motorferdsel og økt kunnskap og samordning av motorferdsel i villreinområdet.

7.3.2.3 Villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å få en bedre forståelse av hvorvidt, og eventuelt hvordan, sykdommer og parasitter i villreinområdet påvirker villrein. Tiltaket om å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter, er både knyttet til smitteoverføring mellom villrein og på tvers av arter ved kjente smittepunkter. Det finnes mye kunnskap om påvirkning på villrein av sykdommer og parasitter. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting, må vurderes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i enkelte områder.

7.3.2.4 Bestandsforvaltning

Formålet med tiltakspakken er å minimere forstyrrelser for villreinen under villreinjakten og annen jakt. Det foreslås blant annet tiltak om å vurdere jaktfrie soner langs vei eller i andre viktige trekkområder, vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten, vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, treningsfelt og prøver i viktige funksjonsområder for villreinen og forbedre mengden av og kvaliteten på jeger rapportering.

7.3.2.5 Kunnskapsinnhenting

Formålet med tiltakspakken er å innhente kunnskap om utvalgte problemstillinger knyttet til villrein. Det foreslås blant annet et FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkning på villrein, samt kunnskapsinnhenting om hvorfor store deler av Setesdal Austhei ikke brukes av villreinen.

7.3.2.6 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

De øvrige tiltakspakkene inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan forbedre tilstanden i villreinområdene.

7.3.3 Geografiske tiltakspakker

7.3.3.1 Blåsjøområdet

Formålet med tiltakspakken er å bidra til å redusere den negative påvirkningen for villreinen i Setesdal Ryfylke villreinområde. Tiltakene er særlig rettet mot å redusere ferdsel og forstyrrelser i viktige trekkpassasjer for villreinen, samt å gjenopprette viktige trekkveier i Blåsjøområdet. Tiltakspakken inneholder blant annet en rekke tiltak knyttet til anleggsveier i villreinområdet, samt tiltak knyttet til DNT sitt hytte- og løypenett.

7.3.3.2 Sørrområdet Setesdal Ryfylke

Formålet med tiltakspakken er å redusere forstyrrelser for villreinen i sørrområdet i Setesdal Ryfylke, og dermed forbedre villreinens utnyttelse av vinterbeiteområdene i sørrområdet. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak for å redusere barriere-effekten av Brokke-Suleskardsvegen, tiltak knyttet til anleggsveier i området, samt tiltak om omlegging av hytte- og løypenettet til DNT ved Rosskreppfjorden.

7.3.3.3 Hovden-området

Formålet med tiltakspakken er å redusere forstyrrelser i trekk og/eller beiteområder for villreinen i Hovdenområdet. Tiltakspakken omfatter tiltak i områdene nord og vest for Blåsjø/Store Urevatn i Setesdal Ryfylke, samt nord-områdene i Setesdal Austhei. Blant annet foreslås det tiltak knyttet til løypenettet og til anleggsveier i Hovden-området.

7.3.3.4 Bjørnevatn

Formålet med tiltakspakken er å redusere forstyrrelser for villreinens trekkområder i Setesdal Austhei over fv. 450. Tiltakspakken inneholder blant annet oppfordringer til kommunen om å ta ut planer om videre utbygging av fritidsboliger i viktige trekkområder for villreinen rundt Bjørnevatn.

7.3.3.5 Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder

Formålet med tiltakspakken er å forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak for å bidra til å opprettholde fremtidig trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder.

7.4 Forventet effekt for villreinen

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert den forventede effekten av tiltakspakkene i forslag til tiltaksplan for Setesdal-Ryfylke og Setesdal-Austhei villreinområder. Den forventede effekten for villrein er vurdert basert på muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 og muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050.

Med forbehold om at det er knyttet usikkerhet til gjennomføring av en del av tiltakene, samt at utfallet av tiltak i mange tilfeller er usikkert og/eller ligger langt frem i tid vurderer departementet at

det er stor mulighet for å oppnå middels kvalitet i villreinområdene i Setesdal innen 2050. Setesdal-Ryfylke og Setesdal- Austhei villreinområder er hardt belastet med store vannkraftutbygginger og ferdsel. Det har gitt betydelige utfordringer for villreinen, som i dag i liten grad er gitt rom for å utnytte de potensielle trekk- og årstidsbeiteområder som finnes. Departementet vurderer at den samlede effekten av tiltakspakkene i utkastet til tiltaksplan vil være positiv for villrein, og at det er stor mulighet for at trekkpassasjene kan bli tilstrekkelig funksjonelle dersom tiltakene gjennomføres som foreslått.

Overordnet vil innføring av tiltak for å forhindre ytterligere nedbyggingen og forstyrrelser innenfor og i randsonene til villreinområdene kunne bidra til å snu en negativ utvikling i en positiv retning, og å legge forholdene til rette for en robust utvikling som kan håndtere endringer i ferdsel og bruk over tid.

Tiltakspakkene som vurderes å ha størst effekt for å bedre eksisterende tilstandsutfordringer i villreinområdene er de geografiske tiltakspakkene knyttet til Blåsjøområdet, Store Urevatn, Sørrområdet Setesdal Ryfylke og Bjørnevatn-rområdet. Samtlige av disse tiltakspakkene inneholder tiltak med mål om å forbedre eller gjenopprette funksjonelle trekkpassasjer for villreinen, som vil være av stor betydning for utviklingen av tilstanden til bestanden i disse områdene.

Når det gjelder muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 er prosessene med å følge opp stortingsmeldingen og slutføre tiltaksplanene tidkrevende. Det vil ta flere år å gjennomføre tiltakene. I tillegg vil det vil trolig ta flere år før tiltakene får målbar effekt på villreinen. Dette er årsaken til at muligheten for å stoppe den negative utviklingen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder innen 2030 vurderes som liten. Departementet understreker likevel at tiltaksplanen inneholder noen viktige tiltak, som dersom de innføres raskt, kan redusere forstyrrelser på en betydningsfull måte og være av stor betydning med tanke på å redusere den totale belastningen villreinen er utsatt for, også innen 2030.

7.5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Samlet sett vil tiltakene i tiltaksplanen for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder, dersom de gjennomføres som foreslått, ha konsekvenser for en rekke ulike aktører. Det omfatter allmennheten, lokalsamfunn, forvaltningen, landbruksnæringen og andre aktører.

Tiltak på anleggsveier kan få konsekvenser i form av ulike begrensninger på bruken eller gi reduksjon i veiinntekter. For DNT og andre reiselivsaktører kan begrensninger på bruk av veier medføre færre besøkende og reduserte inntekter. Veiltakene kan i noen tilfeller påvirke allmennhetens, inkludert lokalbefolkningens, tilgang til enkelte deler av villreinområdet. For allmennheten kan tiltak knyttet til kanalisering av ferdsel føre til endringer i utøvelsen av friluftslivet.

For DNT og annen reiselivs- eller opplevelsesnæring, kan tiltak knyttet til turisthytter, fjerning av stier, begrensninger på bruk av veier, regulering av organisert ferdsel, kanalisering av ferdsel og skrinlegging av utbyggingsplaner innebære tap av inntekter og tap av utviklingsmuligheter.

For beitenæringen vil tiltak knyttet til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter ved smittepunkt, eksempelvis endret plassering, inngjerding og fjerning av saltsteinplasser, kunne innebære økt bruk av ressurser i form av tid og innsats for å føre tilsyn med beitedyrene. Videre vil kostnader knyttet til eksempelvis utstyr og parasittbehandling før beiteslipp kunne utgjøre betydelige kostnader for beitenæringen og Mattilsynet. Tiltak knyttet til endret bruk av beite vil også kunne føre

til gjengroing, noe som potensielt vil kunne gi dårligere beitegrunnlag for beitedyr og villrein. Det er usikkert hva de samlede konsekvensene vil bli, det er derfor behov for å utrede dette nærmere.

For kommunen og fylkeskommunen vil tiltakene knyttet til eksempelvis arealforvaltning og samordning og reduksjon av motorferdselspraksis ha konsekvenser i form av økt ressursbruk. Forslaget til tiltaksplan pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder flere tiltak der kommunene eller fylkeskommunene oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, enten alene eller sammen med andre myndigheter eller aktører. Eksempelvis oppfordres kommunene i villreinområdet til å gjennomføre planvask-prosesser, til å samordne og redusere motorferdselen kommunen er ansvarlig for å tillate, og til å regulere ferdsele på veier der kommunen har myndighet til å gjøre dette. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen, med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder.

Samtlige av disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene, vil derfor følge av i hvilken grad de frivillig velger å tilslutte seg tiltakene. Felles for tiltakene er også at de må følges opp i ordinære prosesser, for eksempel planprosesser etter plan- og bygningsloven eller prosesser for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

For berørte kommuner og fylkeskommuner kan tiltakene medføre behov for noen økte administrative ressurser.. I mange tilfeller finnes det også tilskuddsordninger som kommunene kan søke om midler til å gjennomføre tiltak.

Tiltak knyttet til anleggsveier som er etablert i tilknytning i vannkraftreguleringer vil videre få administrative og økonomiske konsekvenser for ulike aktører. For tiltak som omfatter anleggsveier eller annen infrastruktur som er omfattet av konsesjonsvilkår om at de skal kunne brukes av allmenheten, forutsatt at ikke vassdragsmyndighetene vedtar noe annet, vil regulering av allmennhetens ferdsel kreve administrative ressurser for vassdragsmyndighetene. For tiltak som konsesjonær/regulant allerede er ansvarlig for å følge opp i tråd med vedtak fra vassdragsmyndighetene, vil ikke tiltaksplanen innebære nye administrative eller økonomiske konsekvenser utover det som følger av det opprinnelige vedtaket. Dersom konsesjonæren ikke følger opp pålagte tiltak vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og tvangsmulkt, som eventuelt vil kreve administrative ressurser hos forvaltningen. For tiltak der konsesjonæren oppfordres til å gjennomføre tiltak vil tiltak kunne innebære ressursbruk hos konsesjonæren dersom de frivillig slutter seg til å gjennomføre tiltak.

For forvaltningen vil også ulike tiltak som innebærer kunnskapsinnhenting medføre økonomiske konsekvenser. I tillegg vil både gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene medføre administrative og økonomiske ressurser.

Tiltaksplanen inneholder videre tiltak som forutsetter frivillig tilslutning som også kan få økonomiske konsekvenser for staten. Klima- og miljødepartementet vil eksempelvis kunne være delansvarlig for gjennomføring av tiltak som oppfordrer kommuner eller private aktører til å gjennomføre tiltak. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. Se nærmere om dette i pkt. 5.2 over og i vedlagte forslag til tiltaksplan. Omfanget av kostnader for staten vil først kunne klargjøres i den videre oppfølgingsprosessen i etterkant av høring. Tiltak som fastsettes i endelige tiltaksplaner og som krever økonomiske og administrative ressurser dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjetttrammer. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima- og miljødepartementet har vurdert forventede administrative og økonomiske konsekvenser på bakgrunn av de overordnede samfunnsøkonomiske vurderingene som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen av berørte kommuner og andre i forkant av høringen. De mer konkrete fremstillingene av konsekvensene for de ulike tiltakene i tiltaksplanen fremgår av vedlagte forslag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder.

Forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde	2
1 Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde	2
1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	2
1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	13
1.3 Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	26
1.4 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner	31
2 Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde	33
2.1 Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest	33
2.2 Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda	43
2.3 Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene	48
2.4 Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter	53

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde

Forslaget til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde er ikke i seg selv et juridisk bindende dokument, men en samlet plan for tiltak som skal søkes å gjennomføres av myndigheter på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå, frivillige organisasjoner og lokale aktører innenfor villreinområdet. En rekke enkelttiltak i forslaget til tiltaksplanen vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. En rekke av de konkrete tiltaksforslagene forutsetter enighet med bla. kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner og veieiere. Det betyr at disse aktørene, inkludert private, selv bestemmer om de ønsker å bidra med tiltak og være en del av tiltaksplanen. Tiltaksplanene pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men har tiltak der disse oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen, enten alene eller sammen med andre. Disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene vil derfor avhenge av at de frivillig velger å bli med på tiltakene. For flere av tiltakene eksisterer det også tilskuddsordninger det kan søkes støtte til for å gjennomføre tiltaket. Dette er synliggjort i omtalen av de aktuelle tiltakene. Overfor private rettssubjekter (veieiere, grunneiere, turistforeningen o.l.), er forslagene til tiltak ikke statlige pålegg, men oppfordring til slike aktører om å frivillig slutte seg til gjennomføring av tiltaket. Hvorvidt slike tiltak skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av slike tiltak, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra private rettssubjekter gjennom høringen vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før den endelige tiltaksplanen fastsettes.

Felles for mange tiltak er også at de må følges opp i ordinære prosesser, f.eks. gjennom prosesser etter plan- og bygningsloven eller for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven. Tiltak om regulering avferdsel på anleggsveier hjemlet i vassdragslovgivningen, som ikke allerede følger av eksisterende vedtak, vil tilsvarende kunne forutsette at vassdragsmyndigheten treffer vedtak i medhold av vassdragslovgivningen etter alminnelige prosesser.

1 Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde

1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

1.1.1 Innledning

Den største trusselen mot villrein i dag er nedbygging av dens leveområder. Samlede effekter av infrastruktur, forstyrrende menneskelig aktivitet og klimaendringer fører til fragmentering og tap av habitat. Dette har stor innvirkning på villreinens utbredelse og arealbruk.

Målsetningene om en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet, jf. Meld. St. 18 (2023-2024), gjelder både for arealforvaltning etter plan- og bygningsloven og arealinngrep etter sektorregelverk. Med villreinfjellet menes villreinområdet samt de områdene utenfor villreinens leveområder som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Kommuner og øvrige myndigheter har ansvar for å beskytte villreinens leveområder gjennom arealplanleggingen.

Vektlegging av villreinhensyn i arealforvaltningen er derfor sentralt for å oppnå målsetningene fra villreinmeldingen, blant annet for å forebygge tap og forringelse av villreinens leveområder. En bærekraftig arealplanlegging kan spare samfunnet for store fremtidige ressurser til naturrestaurering. En overgang til et grønnere samfunn vil kreve at kommuner, regionale og statlige myndigheter vektlegger kumulative effekter i vurderinger av fremtidige arealinngrep.

Tiltakspakke 1: En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	
1	Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet
2	Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet
3	Revidere kommunale planer (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn
4	Oppdatering eller revisjon av regional plan i Hardangervidda villreinområde
5	Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Hardangervidda villreinområde
6	Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Hardangervidda villreinområde
7	Styrking av Norsk villreinsenter som kompetansesenter for villrein
8	Dialogforum for villreinforvaltning
9	Kompetanseheving om villrein for kommunestyrer og fylkesting
10	Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050
11	Operasjonalisering av villreinfond

1.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene i tiltaksplanen

Tiltak 1: Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Delansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet, statsforvaltere, fylkeskommuner og kommuner

Kommunal- og distriktsdepartementet har i samråd med berørte departementer fastsatt statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet (SPRAM), som ble fastsatt ved kgl. res. av 20. desember 2024. Disse skal legges til grunn ved planlegging etter plan- og bygningsloven og enkeltvedtak etter plan- og bygningslovens og annen lovgivning. Kommunal- og distriktsdepartementet har et hovedansvar for retningslinjene. Klima- og miljødepartementet har et delansvar for miljø, herunder å veilede om hvordan hensynet til villrein skal ivaretas i planleggingen og enkletsaksbehandling. De statlige har flere retningslinjer som har betydning for forvaltningen av villreinens leveområder. For villrein står det i retningslinjene punkt 3.8 følgende: «Arealplanleggingen skal bidra til å nå målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet. Dette innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder.» Det er også generelle retningslinjer som har betydning for villrein. Dette gjelder blant annet prinsippet om at fortetting og transformasjon skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk for alle utbyggingsformål. Videre at det i fjell og utmark er viktig at fritidsboligområder skal avgrenses mot sammenhengende natur-, villrein og friluftsområder, kulturmiljøer og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer. Virkningen av utbygging på landskap skal vurderes og minimeres.

Tiltak 2: Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Rundskriv T-2/16 – *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis* – handler om nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet og klargjør hvordan miljøforvaltningen skal bruke virkemiddelet innsigelse i forbindelse med kommunal planlegging.

Klima- og miljødepartementet har et ansvar for rundskrivet og for at praksisen på miljøområdet er i samsvar med rundskrivet. For å bidra til en mer ensartet forvaltningspraksis og gi økt forutsigbarhet for kommunal arealplanlegging klargjør dette rundskrivet hva som er spørsmål av nasjonal eller vesentlig regional betydning på klima- og miljøområdet. Målet med rundskrivet er å sikre en enhetlig forvaltningspraksis og at nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøinteresser blir godt ivarettatt i arealplanleggingen. Rundskrivet skal legges til grunn for innsigelsespraksisen i miljøforvaltningen og bidra til økt bevissthet om hvilke nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøhensyn staten mener man skal ta i den kommunale arealplanleggingen. Dersom et planforslag rammer nasjonale eller vesentlige regionale miljøverdier, kan innsigelse vurderes, jf. plan- og bygningsloven § 5-4. Det vil likevel hvile på en konkret vurdering i den enkelte saken om man skal fremme innsigelse. Viktige funksjonsområder for villreinen er et slikt nasjonalt hensyn som er omtalt i dette rundskrivet, og Statsforvalteren skal derfor vurdere om det skal bli fremmet innsigelse dersom et planforslag inneholder en ny arealbruk som vil komme i konflikt med slike områder.

Klima- og miljødepartementet vektlegger i tråd med Stortingets behandling av villreinmeldingen at statsforvalterne gjennom meldingen, utarbeidelse av tiltaksplaner og nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet får et tydeligere mandat enn i dag til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for slik å sikre at målene i stortingsmeldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, jf. Innst.374 S (2023-2024) s. 4. For å følge opp Stortingets føringer, har departementet 26. mai 2025 vedtatt endringer som formaliserer dette i rundskrivet. Det følger nå av rundskrivets punkt 3.8 at innsigelse skal vurderes når planforslaget kan komme i konflikt med: *«målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet, som innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder, jamfør Innst. 374 S (2023–2024), Meld. St. 18 (2023–2024), og Kvalitetsnormen for villrein, jamfør forskrift 23. juni 2020 nr. 1298.»*

Tiltak 3: Revidere kommunale planer (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn

Hovedansvar: Kommuner

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunene, og innebærer ikke statlige pålegg overfor disse kommunene. Prosessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser. Dersom kommunene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at kommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Kommunen er den primære arealmyndigheten i forvaltningen av villreinområdene etter plan- og bygningsloven. Dette er også understreket av Stortinget under behandlingen av villreinmeldingen. Kommunale arealplaner styrer arealbruken i villreinområdene utenfor verneområdene. Ved å gjennomgå eldre planer og fjerne arealer som er avsatt til bebyggelse, men enda ikke bygget ut, kan man forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområdet og de områdene utenfor villreinområdene som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Videre bør fremtidig planlegging og utbygging baseres på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn. Flere av kommunene i Hardangervidda villreinområde har allerede satt i gang planvask, eller prosesser med revisjon av kommunale arealplaner.

Formålet med tiltaket er at kommunene, før eller underveis i revisjonsprosessen, foretar en helhetlig gjennomgang av samtlige kommunale arealplaner i Hardangervidda villreinområde, og at planverket oppdateres og revideres på bakgrunn av ny kunnskap om konsekvenser for villreinen. Klima- og miljødepartementet oppfordrer kommuner i Hardangervidda villreinområde å slutte seg til tiltaket i løpet av høringsperioden. Tiltaket innebærer at alle kommunene som slutter seg til tiltaket gjennomfører en såkalt «planvask» av samtlige juridiske bindende arealplaner i villreinområdet. Planvaskingen må følge ordinære prosesser for revisjon av kommuneplanens arealdel. Tiltaket vil ikke ha noen direkte målbar effekt i dag, siden det er snakk om å hindre fremtidig utbygging, men vil forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområde som er negativt for villrein. Gjennomføring av tiltaket forutsetter at de kommunene som har behov for det søker og får innvilget tilskudd gjennom ordinære ordninger. Departementet oppfordrer til at følgende punkter av hensyn til villrein minimum skal ligge til grunn for revisjonsprosessen:

- gamle kommuneplaner og reguleringsplaner bør gjennomgås og oppdateres med bakgrunn i ny kunnskap om konsekvenser for villreinen, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 9. Vedtatte, ikkerealiserter reguleringsplaner som er negative for villreinen, bør endres eller oppheves. Dette gjelder byggeområder både innenfor villreinens leveområder, i randsonene til disse og i trekkutene mellom villreinområdene.
- kritisk gjennomgang av tomtereserver, med sikte på å ta ut tomtereserver som ikke bør videreføres i henhold til ny kunnskap om villrein, dvs. arealer som er avsatt til fritidsbebyggelse enten i kommuneplanens arealdel eller som ligger som godkjent i reguleringsplaner, men som enda ikke er bebygd. Det vises til at Stortinget har understreket at kommunene har ansvar for å ta hensyn til villreinen også ved planlegging av fritidsboliger i randsonene, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 7.

Bakgrunnen for tiltaket er blant annet potensialet for å forverre situasjonen for villrein som kan ligge i de ikke-realiserte utbyggingsområdene i gjeldende arealplaner, og behovet for å tilbakeføre slike områder til LNF-områder dersom målsetningene om å ivareta villreinen skal nås. Planvask er også fremhevet i regjeringens naturmelding (Meld. St. 35 (2023-2024)), og tiltaket er også i tråd med de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, der det blant annet forventes at kommunen, ved revisjon av kommuneplanens arealdel, vurdere om tidligere godkjent arealbruk skal tilbakeføres til landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift (LNFR-formål) av hensyn til naturmangfold.

Tiltak 4: Oppdatering eller revisjon av regional plan i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Fylkeskommunene

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra fylkeskommunene, og innebærer ikke statlige pålegg.

Proessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser.

Dersom fylkeskommunen frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at fylkeskommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Regionale planer for villreinfjellene skal sikre en helhetlig forvaltning av fjellområder som er særlig viktige for fremtiden til villreinen i Norge. Planene fastsetter en langsiktig arealforvaltning som balanserer bruk og vern for de aktuelle fjellområdene med randområder, og gjelder inntil de er revidert. Det er utarbeidet planer for alle de ti nasjonale villreinområdene. Fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for å utarbeide de regionale planene for helhetlig forvaltning av arealene i villreinfjellene og oppfølgingen av disse planene, herunder å utarbeide og følge opp handlingsprogram og vurdere behov for revisjon av den regionale planen. Regional plan har også en viktig funksjon for å gjennomføre og innarbeide nasjonale forventninger etter pbl. § 6-1 i den regionale og kommunale arealplanleggingen.

Regionale planer skal følges opp av andre sektorer og legges til grunn som føringer for den kommunale planleggingen. Avvik fra de regionale planene gir grunnlag for innsigelse fra statsforvalter. Det kan også bli gitt regionale planbestemmelser som gjør hele eller deler av den regionale planen bindende for inntil 10 år, men ingen av de regionale planene for villreinfjellene har hittil tatt i bruk dette virkemiddelet.

Det følger av villreinmeldingen (Meld. St. 18 (2023 – 2024)) at eksisterende regionale og kommunale planer i villreinfjellene vil bli evaluert. Ny kunnskap blant annet fra klassifiseringen av villreinområdene tilsier videre at de regionale planene bør oppdateres, det følger derfor av meldingen at regjeringen vil oppfordre fylkeskommunene til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder. Dette er også i tråd med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, der det blant annet står at «vedtatte regionale planer for villreinfjellene oppdateres i samsvar med ny kunnskap».

Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommuner i Hardangervidda villreinområde å slutte seg til tiltaket. Tiltaket innebærer, i tråd med villreinmeldingen, at fylkeskommunene som slutter seg til tiltaket i høringsperioden, senest etter evaluering av eksisterende regional plan skal revidere regional plan i tråd med oppdatert kunnskapsgrunnlag om villrein. Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommunene til å ta utgangspunkt i følgende punkter ved revisjon av regionale planer:

- hensynta oppdatert kunnskap om villrein, og vektlegge hensynet til villrein tungt både når det gjelder retningslinjer og eventuelle bestemmelser, og utstrekning av arealsonene
- for å sikre god samordning på tvers av arealforvaltningen i villreinområdet, bes fylkeskommunene vurdere å definere soner i plankart med ulike grader av restriksjonsnivåer

- vurdere behovet for eventuelle bindende regionale planbestemmelser etter plan- og bygningsloven § 8-5
- tilrettelegge for samordnede interkommunale kommunedelplaner der dette kan være viktig av hensyn til villreinens arealbruk

Grensene for nasjonalt villreinområde defineres gjennom regional plan. Dette er avklart gjennom brev fra daværende miljøvernminister i 2005 til fylkene. Her ble de nasjonale villreinområde definert, og det ble presisert at avgrensninger og retningslinjer for arealbruk i det enkelte område avklares gjennom regionale planprosesser. Videre ble det sagt at det skal kartfestes en klar grense for de nasjonale villreinområdene hvor ny utbygging bør unngås. På denne måten vil de nasjonale villreinområdene framstå som et eget tema eller sone på plankartet. Regionale planer vedtas av regional planmyndighet. Tiltaket innebærer derfor også at fylkeskommunene oppfordres til å vurdere om det er behov for utvidelse av de nasjonale villreinområdene basert på oppdatert kunnskap om villrein.

I tillegg er en rekke av de øvrige tiltakene i denne tiltaksplanen som det kan være aktuelt å følge opp i en videre prosess knyttet til revisjon av regional plan, for eksempel oppfølging gjennom gjensidig forpliktende avtaler mellom kommuner og fylkeskommuner ved en fremtidig revisjon av handlingsprogrammet til regional plan for Hardangervidda villreinområde. Dette gjelder blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, samordning av motorferdselspraksisen mellom kommuner, og opprettelse av dialogforum for villrein.

Tiltak 5: Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet vil være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. De skal på sine ansvarsområder sørge for en bærekraftig forvaltning av villreinfeltet på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Arealinngrep er overordnet den største utfordringen for villreinen i villreinområdene i Norge. Som hovedregel vil alle typer arealinngrep i villreinfeltet, på tvers av ulike sektorer og interesser, påvirke villreinen negativt. Derfor er det ut fra villreinhensyn ønskelig å i størst mulig grad begrense arealinngrep i villreinfeltet, og hensynet til villreinen må vektes tungt opp mot andre samfunnshensyn. Dette er også i tråd med de statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet beskrevet i tiltak 1. Statens rolle som sektormyndighet og utbygger påvirker arealbruken gjennom ulike sektorregelverk. Tiltaket innebærer en synliggjøring av enkelte tiltak fra villreinmeldingen.

Både nye vannkraftanlegg og opprustning av eksisterende anlegg i villreinområdene kan ha negative konsekvenser for villrein, blant annet kan det medføre oversvømte trekkruter og beiteområder, usikker is på vann, og forstyrrelser i forbindelse med anleggsarbeid og driftsaktivitet knyttet til kraftverkene. Vindkraftverk vil kunne føre til at reinen blir forstyrret og fortrent fra området både i anleggsfasen og i driftsfasen. Dette vil også kunne påvirke dyrenes kondisjon og produktivitet. Kraftutbygging kan i verste fall føre til at villreinen blir avskåret fra å bruke deler av leveområdet. Anleggsveier kan også ha en negativ effekt som fører til unnvikelse, og utgjøre en barriere for reinen.

Mange av de samme problemene vil også gjelde ved utbygging og drift av solkraftverk i villreinområdene.

Mineralutvinning påvirker reinens arealbruk, spesielt i perioder med høy aktivitet. Rein reagerer med frykt på høylytt aktivitet som boring, sprenging og dumping av masser. Gruvedrift kan også påvirke bruk av trekkruiter og føre til at reinen endrer sin bruk av landskapet. Gruvedrift vil kunne medføre barriereeffekter i forbindelse med aktivitet, veger og anleggstrafikk, og vil øke belastningen for villreinen og kunne påvirke deres arealbruk og beitemuligheter. Samferdselssektoren påvirker villreinen hovedsakelig gjennom offentlig vei og jernbane, som i hovedsak påvirker villrein på to måter. For det første utgjør selve veien/banen og trafikken der en barriere for villreinens vandring. For det andre skaper menneskelig aktivitet i nærområdene til vei og jernbanestasjoner økt ferdsel inn i villreinområdene, noe som gjør at villreinen trekker seg unna disse områdene. Parkeringsplasser langs veier, jernbanestasjoner og lignende fungerer også som innfallsporter for ferdsel inn i villreinområdene.

Stortinget har ved behandlingen av villreinmeldingen understreket viktigheten av at nasjonale myndigheter sørger for en bærekraftig forvaltning av villreinområdet på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Dette gjelder på tvers av ulike sektorer som er ansvarlig for arealinngrep i villreinområdene. Tiltaket innebærer, i tråd med føringene fra Stortingets behandling av villreinmeldingen, å sikre at målene i meldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, at det skal være høy terskel for blant annet nye vannkraft-, energi-, samferdsel- og mineraltiltak i villreinområdene. Det, så langt som mulig, å unngå slike arealinngrep i villreinområdet, vil være et viktig forebyggende tiltak for å unngå negativ påvirkning på villrein. Dersom det likevel tillates nye utbygginger skal det settes vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre.

I tråd med villreinmeldingen skal det blant annet tas hensyn til villrein i behandlingen av arealplaner for mineralutvinning og i vurderingen av om søknader om driftskonsesjon etter mineralloven skal bli innvilget. I saker der det blir tildelt driftskonsesjon etter mineralloven i villreinområdene, skal det bli tatt nødvendige hensyn til villrein gjennom for eksempel avbøtende tiltak, tilpasninger i driften og lignende. Det skal i tillegg legges til rette for at det blir tatt hensyn til villrein ved revisjon av eksisterende driftskonsesjoner etter mineralloven i villreinområder. Energi- og vassdragsmyndighetene vil blant annet videreføre en restriktiv praksis med å gi konsesjoner til nye energiproduksjonsanlegg i villreinområder dersom anleggene har vesentlig negativ påvirkning for villreinen, med mindre anlegget er viktig for andre vesentlige samfunnshensyn, slik som forsyningssikkerheten og kraftbalansen. Videre skal energi- og vassdragsmyndighetene, i de tilfellene det likevel blir gitt konsesjon til nye energi- og vassdragsanlegg, sette vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre. For samferdselsprosjekter skal det blant annet utredes tekniske løsninger som forbedrer tilstanden til villreinen, ved utarbeidelse av planer for alle nye samferdselsanlegg i definerte villreinområder. Utredning av tunnelloesninger som bedrer tilstanden for villrein skal videre inngå i all planlegging, der det er relevant. Statens vegvesen og andre veiforvaltere som er ansvarlige for å drifte statlige veier, skal i tillegg gå gjennom alle driftskontrakter som er knyttet til veier som går gjennom villreinområder, og vurdere behovet for å innføre overnattingsforbud for bobil, stenging av gjeldende parkeringsplasser, forbud mot parkering langs veien og lignende av hensyn til villrein. Ved vurderingene bør hensynet til landbrukets behov vektlegges.

Tiltak 6: Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

Tiltaket innebærer at Kommunal- og distriktsdepartementet, i samråd med Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet skal vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villrein.

Vurdering av negative konsekvenser av planlagte utbygginger er avgjørende for å ta veloverveide valg i arealforvaltningen, og for å unngå potensielt negative konsekvenser for villreinen. Av hensyn til å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag i arealsaker bør det utredes om villreinnemnda sine synspunkter skal innhentes i konkrete plansaker om dispensasjoner fra gjeldende planer etter plan og bygningsloven i villreinområdet, eller i områder utenfor villreinområdet som påvirker areal som blir brukt av villrein. Konkret innebærer tiltaket at det vurderes om villreinnemnda skal være høringspart i dispensasjonssaker som berører villreinen og villreinens leveområder. Tiltaket vil dersom det medfører at villreinnemnda gjøres til høringspart i slike saker kunne medføre noe økte kostnader knyttet til en økt saksmengde for nemdsmedlemmene og et behov for hyppigere møter. Tiltaket vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer. Det følger av gjeldende regional plan for Hardangervidda at villreinnemnda skal høres ved behandling av arealplaner m.m. som kan få betydning for villreinens livsvilkår og dette tiltaket betyr en overordnet formalisering av denne rollen til villreinnemnda.

Tiltak 7: Styrking av Norsk villreinsenter som kompetansesenter for villrein

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet er hovedansvarlig for å styrke Norsk villreinsenter.

Villreinformvaltningen består av en rekke ulike aktører fra privat, kommunal og statlig sektor.

Villreinsenteret er i dag blant annet et viktig bindeledd mellom forskning, forvaltning og allmennheten i sin rolle som kunnskapsformidler. Villreinsenteret er derfor på Klima- og miljødepartementets budsjett for 2025 styrket med 3 mill. kroner, jf. Prop.1 S (2024-2025). Tiltaket innebærer en styrking av Norsk villreinsenters rolle som kompetansesenter for fagsaker og rådgivning til blant annet myndigheter, og er et ledd i oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023–2024) *Ein forbeta tilstand for villrein* og Stortingets behandling av denne. Villreinformvaltningen består av en rekke ulike aktører fra privat, kommunal og statlig sektor.

Tiltak 8: Dialogforum for villreinformvaltning

Hovedansvar: Statsforvalteren, fylkeskommunen, Villreinnemnda for Hardangervidda

Det foreslås at enten statsforvalteren, fylkeskommunen eller villreinnemnda er hovedansvarlig for å opprette og drifte et dialogforum for villreinformvaltning.

Formålet med tiltaket er å etablere en samarbeidsarena der aktører i villreinformvaltningen, verneområdeforvaltningen, lokale, regionale og nasjonale reiselivsaktører (destinasjonsselskaper), lokalt næringsliv, landbruksnæringen, turistforeninger, samt berørte kommuner og fylkeskommuner, rettighetshavere og øvrige aktører i fjellet møtes. En slik arena vil være nyttig for å samarbeide om kanalisering og styring av ferdsel, muligheter for næringsutvikling innenfor gjeldende regelverk og for å utforme rett type markedsføring på tider av året hvor det ikke går utover sårbare villreinområder.

Et dialogforum kan også benyttes for å samarbeide og gi råd om utplassering av turposter, plassering av oppkjørte løyper og lignende.

Et dialogforum kan innrettes på ulike måter. Nedenfor skisseres tre mulige alternative innretninger av et dialogforum:

I) Statsforvalteren oppretter et dialogforum

II) Fylkeskommunene oppretter et dialogforum gjennom handlingsprogrammet til regional plan

III) Villreinnemda for Hardangerviddaområdet oppretter et dialogforum, som ledd i å forsterke nemdenes rolle i villreinforvaltningen

En fordel med alternativ I) er at et slikt forum vil kunne fungere som et naturlig koblingspunkt mellom de ulike delene av forvaltningen og ha en rolle i å samordne dialogen om arbeidet med oppfølgingen av tiltaksplanene lokalt i villreinområdene med oppfølgingen fra overordnet statlig myndighet. For eksempel kan forumet bidra til dialog om koordinering og oppfølging av tiltak i villreinområdet (iverksetting, datainnsamling som ferdselstillinger, overvåking osv.). En fordel med alternativ II) er at fylkeskommunen gjennom ansvaret for regional plan har en sentral rolle i den regionale forvaltningen, og at forumet kan etableres som en del av handlingsprogrammer for regional plan.

Vedr. alternativ III) er villreinnemda allerede gitt myndighet som et særlig samarbeidsorgan i villreinforvaltningen og med ansvar for bestandsforvaltningen av villrein samt arbeid med ivaretagelse av leveområdene i forhold til bl.a. næringsutvikling og menneskelig påvirkning. Villreinnemda samarbeider tett med kommuner, fylkeskommuner, og statsforvalteren er representert i nemda. Som oppfølging av villreinmeldinga, og for å videreutvikle og styrke nemdenes rolle i villreinforvaltningen, foreslås det at Villreinnemda for Hardangerviddaområdet oppretter et dialogforum.

Uavhengig av innretning vil tiltaket trolig ikke gi en umiddelbart målbar effekt, men kan bidra til større samordning og koordinering på tvers av en fragmentert fjellforvaltning som kan ha effekt over tid. Det foreslås at et slikt dialogforum bistås med villreinfaglig kompetansestøtte fra Norsk Villreinsenter. Effekten vil avhenge av hva slags oppslutning forumet får, hva slags saker en tar opp og jobber med og hvilken etterlevelse de ulike sakene får hos ansvarlige aktører. Det er trolig behov for midler til å opprette et slikt forum, uavhengig av hvilket organ som skal være ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 9: Kompetanseheving om villrein for kommunestyre og fylkesting

Hovedansvar: Statsforvalterne i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Vestfold og Telemark og Vestland og Buskerud, Telemark og Vestland fylkeskommuner

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Vestfold og Telemark og Vestland, i samarbeid med Buskerud, Telemark og Vestland fylkeskommuner er hovedansvarlig for kompetanseheving om villrein i kommunestyre og fylkesting.

En generell utfordring i arealforvaltningen er at ønsket om å ivareta villreinen er til stede, men den konkrete kunnskapen om hvordan hensynet til villrein best kan ivaretas ikke alltid er tilstedeværende i forberedelse og vedtagelsen av saker som kan få negative konsekvenser for villrein. Tiltaket innebærer at Statsforvalteren, i samarbeid med fylkeskommunen skal sørge for styrking av

villreinkompetansen for nye folkevalgte etter kommunevalg, med søkelys på villrein og hvordan ta hensyn til villrein i arealforvaltningen. Det bør være et mål å gjennomføre en slik opplæring regelmessig. Det kan også være aktuelt å invitere fjellstyrer, relevante grunneiere og lignende. Norsk villreinsenter, som har stor kompetanse på villrein og som kan bidra med veiledning, er også en aktuell bidragsyter. Tiltaket vil trolig ikke gi en umiddelbar målbar effekt, men økt kunnskap vil kunne bidra til at politiske beslutninger som påvirker villreinen tas på et bedre oppdatert faggrunnlag når det gjelder villrein.

Tiltak 10: Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Miljødirektoratet vil ha hovedansvaret for å gi en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villrein frem mot 2050.

Villreinen på Hardangervidda var tidligere del av en større stamme som trakk over større områder til ulike tider på året. Infrastrukturbygging som vei og jernbane over Hardangervidda og vei over Haukelifjell har delt denne bestanden i flere villreinområder. I dag er det, med noen få unntak, ingen kjent utveksling av villrein mellom Hardangervidda og Setesdal-Vesthei-Ryfylke og Nordfjella villreinområder. For å gjenopprette sesongtrekk og utveksling mellom bestandene, er det behov for store, naturrestaurerende tiltak. Hvis dagens infrastruktur og menneskelig aktivitet i området opprettholdes, vil dette fortsette å være barrierer for villreinens trekk, noe som hindrer forbedring av beitefleksibilitet for villreinen. Forbedring av beitefleksibiliteten for villreinen er et av de viktigste tiltakene mot kommende klimaendringer.

Naturrestaurering kan defineres som tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer som er blitt forringet eller ødelagt. Regjeringen har i Meld.St. 35 (2023-2024) blant annet varslet at de innen 2030 vil klargjøre omfanget av landarealer som er forringet eller ødelagt, og vurdere målrettede og effektive naturrestaureringstiltak gjennom blant annet arbeidet med menyer av tiltak.

Det er i faggrunnlaget for Hardangervidda, som for flere av de andre faggrunnlagene, foreslått overordnede nasjonale infrastrukturtiltak knyttet til vei. Klima- og miljødepartementet mener det er viktig å foreta en samlet vurdering av disse forslagene, for å prioritere eventuell videre innsats med overordnede infrastrukturprosjekter i villreinområdene frem mot 2050. Det er naturlig å se til koblinger for FNs tiår for naturrestaurering, som går frem mot 2030, for å planlegge og komme i gang med utvalgte ambisiøse restaureringsprosjekter.

Vei- og jernbaneprosjekter prioriteres i Nasjonal transportplan som legges frem en gang i hver stortingsperiode. Departementet viser til at prosjektene ikke er omtalt i Meld. St. nr. 14 Nasjonal transportplan 2025 – 2036. Miljødirektoratet skal ut fra dette gjøre en samlet vurdering av tiltak i de respektive faggrunnlagene i samråd med Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet. I vurderingen skal det legges vekt på at størst mulig nytte for villreinen i forhold til kostnaden og i forhold til eventuelle naturinngrep.

I mellomtiden er det viktig at det ikke legges annen irreversibel infrastruktur i det aktuelle tiltaksområdet, og at trekk-korridoren må skjermes mot utbygging som kan hindre mulighetene til å

gjenopprette gamle trekkveier. Dette er i tråd med Meld. St 18 (2023-2024) der det ble lagt vekt på at det skal være høy terskel for nye inngrep i villreinområdene. Fra Stortingets behandling av meldingen følger det også at Statsforvalterne gjennom blant annet tiltaksplanene får et tydeligere mandat til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for å sikre at målene i meldingen om en høy terskel for nye inngrep følges opp i praksis. Tiltaket vil i seg selv ikke ha effekter for villreinen, men dersom det iverksettes naturrestaureringsprosjekter vil det ha effekt. Tiltak medfører noe merarbeid for Miljødirektoratet og dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak 11: Operasjonalisering av villreinfond

Hovedansvar: Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet

Det følger av villreinmeldingen at energi- og vassdragsmyndighetene i framtidige revisjonssaker, vil pålegge vannkraftkonsesjonærene å bidra til finansiering av villreinfond, i tråd med ny beregningsmetode, der det ikke finnes egnede avbøtende tiltak. For noen villreinområder er det gjennom relativt nyere vilkårsrevisjoner avsatt betydelige midler allerede. Det er behov for å etablere en ordning for at disse midlene raskt skal kunne tas i bruk til ulike avbøtende tiltak og nødvendige utredninger. Arbeidet er pågående, og Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet tar sikte på å ferdigstille dette arbeidet i løpet av 2025.

For sammenhengens skyld kan det nevnes at det også følger av villreinmeldingen at regjeringen vil utrede om og hvordan villreinfondet kan gjøres tverrsektorielt og i tråd med miljøpåvirker-betaler-prinsippet i naturmangfoldloven § 11, i forbindelse med tyngre tekniske inngrep som vil påvirke areal som blir brukt av villrein. Klima- og miljødepartementet vil følge opp dette gjennom oppfølgingen av villreinmeldingen i samarbeid med berørte departementer.

1.1.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Mange av tiltakene har ukjent utfall, både når det gjelder utforming og oppfølging, og effekten blir følgelig noe uvisst. Generelt vurderer vi at pakken i begrenset grad har tilbakevirkende effekt på eksisterende negative faktorer. Samtidig kan pakken i større grad dempe fremtidige negative påvirkningsfaktorer, gitt at tiltakene blir iverksatte. Tiltakspakken vil derfor være viktig for å hindre ytterligere negative påvirkningsfaktorer.

De viktigste tiltakene for å redusere eksisterende utfordringer antas å være samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og operasjonalisering av villreinfond.

Usikkerheten av utfall gjør det utfordrende å gi en god vurdering av forventet effekt på villreinen i området. Gitt utfall om lav vektlegging av villrein i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken ha liten effekt på fremtidige negative påvirkningsfaktorer. Gitt utfall om særlig vektlegging av villreininteresser i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken (både med og uten gulmerka tiltak) kunne få god effekt på fremtidige negative påvirkningsfaktorer.

Tiltakspakken anses imidlertid å ha liten mulighet til å snu negativ utvikling innen 2030, for dette spesifikke problemområdet

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakene knyttet til arealforvaltning vurderes samlet sett å ha lave negative konsekvenser for berørte parter og lave økonomiske kostnader. Tiltakene om kommunal planvask samt om regional og statlig arealforvaltning i tiltaksplanen, vil bidra til å gjennomføre målsetningen om en høy terskel for nye inngrep og en mer helhetlig arealforvaltning i villreinområdene fra villreinmeldingen. Dette vil ha konsekvenser for annen offentlig og privat virksomhet, men vil samlet sett verken på kort eller lang sikt medføre særlige endringer økonomisk og administrativt for fylkeskommuner, kommuner og privat virksomhet. Generelt vil tiltak som fører til at arealinngrep blir unngått eller moderert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ påvirkning.

Med unntak av tiltakene om kommunal planvask og oppdatering eller revisjon av regional plan, bør oppfølgingen av de nye tiltakene i denne tiltakspakken kunne gjennomføres innenfor gjeldende rammer og med dagens tilgjengelige ressurser og vil derfor ikke ha noen direkte økonomiske kostnader. Eventuelle tilskudd til å gjennomføre kommunal eller regional planvask vil følge av søknadsprosesser etter eksisterende tilskuddsordninger.

Tiltak om samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vurderes ikke å få direkte konsekvenser for annen virksomhet på nåværende tidspunkt, og konsekvensene av en eventuell fremtidig gjennomføring av tiltak for å tilrettelegge for å gjenopprette trekkpassasjer mellom villreinområder vil utredes på et senere tidspunkt. Tiltaket om å foreta en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vil ha administrative konsekvenser for Miljødirektoratet, som dekkes innenfor gjeldende budsjетtrammer.

Tiltaket om operasjonalisering av villreinfond knyttet til vilkårsrevisjoner i villreinområdene vil kreve administrative ressurser for å gjennomføre, men vil i sum ha positive økonomiske konsekvenser ved at tiltaket vil føre til at midler som allerede er avsatt eller som fremover vil avsettes i forbindelse med vilkårsrevisjoner kan benyttes til gjennomføring av avbøtende tiltak og nødvendige utredninger i villreinområdene.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel

1.2.1 Innledning

Menneskelig ferdsel både motorisert og ikke-motorisert er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet, og forstyrrelser og barrierer skapt av menneskelig ferdsel en av de største påvirkningsfaktorene i Hardangervidda villreinområde. Den negative effekten av klimaendringer og værforhold, samt ytre påvirkningsfaktorer som ikke kan elimineres, kan reduseres ved å iverksette tiltak for å redusere den samlede belastningen av menneskelige forstyrrelser. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak for å

kanalisere ferdsel ut i områder som ikke er i konflikt med villrein, samt tiltak for å bedre informasjon ut til brukere av villreinområdene for å begrense forstyrrelser på reinen.

Det pågår en del motorisert ferdsel i villreinområdene, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med jakt, drift av offentlige anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret, politiet og redningsselskaper. Omfanget av motorferdsel i Hardangervidda villreinområde fremstår omfattende. Motorferdsel er en faktor som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlige motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad. Tiltakspakken inneholder derfor tiltak for å redusere det samlede omfanget av motorferdsel i villreinområdene, og å bedre tilpasse motorferdselen til villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes.

Tiltakspakke 2: Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	
12	Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder
13	Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder
14	Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark
15	Betydelig redusert helikopterbruk
16	Revisjon av verneforskrifter slik at adgang til motorferdsel strammes inn
17	Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål
18	Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde
19	Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde
20	Ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i Hardangervidda villreinområde
21	Kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i Hardangervidda villreinområde
22	Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider
23	Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning

1.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 12: Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Staten, kommunene, tilsynsutvalgene og øvrige aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark (del A) og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse) (del B). Kommunene og tilsynsutvalgene har et hovedansvar på sitt myndighetsområde innenfor gjeldende regelverk å redusere og tilpasse motorferdselen i utmark i villreinområdene. Dette er ikke et pålegg eller en instruks, men en oppfordring til at kommunene og tilsynsutvalgene bidrar til redusert og tilpasset motorferdsel. De aktører som gjennomfører motorferdsel i tråd med en direktehjemmel i regelverket bør gjennomgå sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig.

Det pågår på generelt grunnlag en del motorisert ferdsel i villreinområder, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med drift av offentlige eller større anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret. Motorferdselen skjer typisk med snøskuter, helikopter, sjøfly, ATV, biler og andre kjøretøyer på veier

og «sleper». Motorferdsel en av mange faktorer som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlige motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad.

Basert på faggrunlaget til denne tiltaksplanen, har departementet grunn til å mene at det totale omfanget av motorferdsel er for høyt innenfor Hardangervidda villreinområde. Det er vår oppfatning at det enkelte steder er en svært liberal tillatelsespraksis som bidrar til negativ påvirkning på villreinen.

Omfanget av motorferdsel innenfor Hardangervidda villreinområde er omfattende. Dette har delvis en forklaring i at verneforskriften for nasjonalparken har liberale regler for motorferdsel (sammenlignet med andre verneområder, men også sammenlignet med motorferdselregelverket for øvrig), men også i at dispensasjonspraksisen i området er omfattende. Praksisen er etter departementets erfaring omfattende også sammenlignet med andre verneområder og villreinområder. Omfanget av motorferdsel på Hardangervidda har vært kjent i mange år. I *Ny landsplan for nasjonalparker* (NOU 1986:13 side 90) ble det blant annet påpekt at motorferdselen på Hardangervidda hadde et «foruroligende omfang» og at «praktiseringen av motorferdselsbestemmelsene ikke er i samsvar med vernet av nasjonalparken». Departementet erfarer at omfanget av motorferdsel på Hardangervidda bare har økt siden den gang.

For å legge til rette for en bedre tilstand for villreinen, må det samlede omfanget av motorferdselen reduseres og i større grad enn i dag tilpasses villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes. For å bidra til dette foreslår departementet flere tiltak som bør ses i sammenheng. Departementet mener det er behov for økt kunnskap om dagens praksis, økt kunnskap om hvordan motorferdsel kan bedre tilpasses villreinens behov og økt samordning mellom aktørene som forvalter motorferdsel i villreinområdene. Et digitalt saksbehandlingssystem kan bidra til dette. Fordi tilstanden for villreinen i mange områder er kritisk eller i dårlig tilstand, mener departementet at det allerede er grunn til å oppfordre forvaltningsmyndighetene i villreinområdene om å vurdere kritisk den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres. Tiltak 43 handler derfor om å redusere omfanget av motorferdselen og justere aktiviteten i villreinområdet. Særlig er det viktig å redusere omfanget i sårbare perioder og/eller områder for villreinen. Tiltaket må særlig ses i sammenheng med å redusere bruken av helikopter. Tiltaket må også ses i sammenheng med tiltak III om å revidere verneforskriftene slik at adgangen til motorferdsel strammes inn.

Departementet viser ellers til at det er adgang til å stramme inn adgangen til motorferdsel etter dagens motorferdselregelverk. Det vises til motorferdseloven § 7 andre ledd der kan departementet kan vedta forskrift som forbyr eller regulerer motorferdsel som ikke er tillatt etter § 4 første avsnitt, dersom det er snakk om «særlig verdifulle natur- og friluftsområder». Formålet med bestemmelsen er å ivareta natur- og friluftsinteresser i områder som er av nasjonal og/eller regional betydning. Videre kan statsforvalteren etter motorferdselsforskriften § 2 tredje avsnitt, § 3 tredje avsnitt og § 8 første avsnitt begrense eller forby den direkte hjemlede kjøringen, med enkelte unntak, i spesielt sårbare områder.

Del A:

Forvaltningsmyndigheter som vurderer søknader etter verneforskrifter om motorferdsel bør blant annet ta utgangspunkt i følgende målsetninger:

- Utgangspunktet for vurderingen er en avveining av nytteverdien av motorferdselen holdt opp mot ulemper- og skadevirkninger
- Antall turer som innvilges vurderes kritisk ut fra en vurdering av behov og hva som anses nødvendig
- Motorferdsel kanaliseres utenom områder og tidsperioder som er viktige for villrein
- Motorisert ferdsel i utmark på snødekt mark opphører senest 10. april eller første virkedag etter påske om den faller senere.
- Økt samordning ved utforming av tillatelser og rapportering.

For å vurdere om forvaltningsmyndighetene faktisk bidrar til en reduksjon i motorferdsel, er det nødvendig å utvikle bedre oversikt over den motorferdsel som gjennomføres i dag og å følge med på utviklingen over tid. Departementets forslag vil forenkle rapportering på området. I tråd med planen som presenteres på dette, vil det videre avdekkes hvorvidt motorferdselen ikke reduseres eller bedre tilpasses villreinen, og i så tilfelle vil departementet vurdere om det er behov for å ta i bruk statlige virkemidler. Dette kan for eksempel være å regulere motorferdsel etter motorferdselregelverket, eller å benytte seg av instruksjonsmyndighet i verneområder i større grad. Det vil være særlig aktuelt å bruke slike virkemidler i områder der omfanget av motorisert ferdsel er over det som er forsvarlig for villreinen og der en i utgangspunktet forventer en betydelig nedgang i motorisert ferdsel.

Del B:

Motorferdsel som gjennomføres i tråd med en direktehjemmel i regelverket oppfyller forutsetningsvis et samfunnsnyttig behov, og det er derfor i utgangspunktet større grunn til å tillate mer ulemper ved slik ferdsel enn ved annen ferdsel. Det er likevel grunn til at aktører med slik adgang til motorferdsel kritisk gjennomgår sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig. Hensynet til å ivareta samfunnsnyttig virksomhet kan i flere tilfeller ivaretas gjennom mindre justeringer eller tilpassing av aktivitet. Akutte behov vil det sjeldent være mulig å tilpasse, men aktivitet det er mulig å planlegge på forhånd skal i størst mulig grad legges til tider og steder som er tilpasset villreinens behov. Siktemålet om å redusere og justere motorferdsel omfatter også statlige myndigheters motorferdsel. Miljødirektoratet får ansvar for å kartlegge, og koordinere i samråd med berørte sektorer, en mulig reduksjon i den statlige motorferdselen i villreinområdene vurdert opp mot samfunnsnyttien av aktivitetene.

Tiltaket skal føre til reduserte forstyrrelser fra motorferdsel og kan samlet gi betydelig positiv effekt for villrein. Tiltaket vil medføre mindre fleksibilitet og mindre aktivitet for utøvere av motorferdsel i villreinområdene. Kostnadene ved tiltaket anses forholdsvis lave, og knytter seg i hovedsak til administrative kostnader for forvaltningen.

Tiltak 13: Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, kommunene, tilsynsutvalgene, andre aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse). Miljødirektoratet har et hovedansvar for at det kommer på plass økt kunnskap og for å koordinere arbeidet med bedre samordning av motorferdsel. Kommuner, statsforvaltere, tilsynsutvalgene og andre aktører har et

delansvar for tiltaket ved å bidra til økt kunnskap og sikre at det blir en bedre samordning av motorferdselen.

Forvaltningen av motorferdsel i utmark er preget av at den reguleres av flere regelverk og flere aktører. Regulering av motorferdsel i villreinområdene skjer gjennom motorferdselloven og - der det er verneområder – gjennom verneforskrifter. Lovlig motorferdsel i verneområdene forutsetter at motorferdselen er tillatt også i medhold av motorferdselloven. Utgangspunktet er at motorferdsel i utmark er forbudt, men regelverkene åpner i hovedsak for at motorferdsel som skal dekke et allment anerkjent nytteformål er direkte tillatt. Utover dette kan motorferdsel tillates etter søknad for visse formål som er angitt i regelverket eller etter dispensasjon på visse vilkår. Regelverkene begrenser motorferdsel for rene rekreasjonsformål og det er ikke adgang til å legge for eksempel snøskuterløyper i nasjonale villreinområder, men for øvrig har forvaltningsmyndighetene et visst handlingsrom til å bestemme omfanget av motorferdselen. Restriksjonsnivå og hjemler for motorferdsel kan variere både mellom de ulike verneforskriftene og mellom verneforskrifter og motorferdselloven.

I tillegg til at det er flere regelverk som regulerer motorferdselen i villreinområdene, forvaltes den tillatelsesbaserte motorferdselen av en rekke ulike aktører. De totalt 209 verneområdene som ligger i villreinområdene forvaltes av 40 ulike forvaltningsmyndigheter (nasjonalpark- og verneområdestyrer, tilsynsutvalg, statsforvaltere og kommuner). Kommunen er ansvarlig myndighet etter motorferdselloven. Forvaltningen av Hardangervidda nasjonalpark skiller seg fra andre nasjonalparker i Norge ved at det ikke forvaltes av et lokalpolitisk sammensatt verneområdestyre, men i stedet dels av de tre statsforvalterne for fylkene området ligger i, og dels av tre fylkesvise tilsynsutvalg. Tilsynsutvalgene er statlige utvalg, oppnevnt av Miljødirektoratet, et for hvert av fylkene Vestland, Telemark og Buskerud. Medlemmer er foreslått av kommunene rundt Hardangervidda. Tilsynsutvalgene treffer vedtak i motorferdselsaker og enklere byggesaker, etter delegasjon fra Miljødirektoratet. Øvrig forvaltning tilligger statsforvalterne (dvs statsforvalteren i Vestland, statsforvalteren i Vestfold og Telemark og statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus). Statsforvalterne har forvaltningsmyndighet for alle bestemmelser som ikke er delegert til Tilsynsutvalgene. Tilsynsutvalgene er som forvaltningsmyndighet sidestilt med statsforvalterne, og det er Miljødirektoratet som er klageinstans for alle de seks vernemyndighetene vi har på Hardangervidda.

Det er ikke en helhetlig samordning av praksis mellom aktørene som er ansvarlig for tillatelsesbasert motorferdsel i villreinkommuner. Ulik praksis kan delvis være et naturlig og ønsket resultat av lokal forvaltning. En mer liberal praksis i ett område kan imidlertid bidra til å fordrive villreinen til områder med mindre motorferdsel og dermed redusere villreinenes areal totalt sett. Ulik praksis kan også legge press på myndigheter som ønsker å være restriktive og også utfordre regelverkets legitimitet. Flere aktører har pekt på en liberal og/eller varierende dispensasjonspraksis og manglende oversikt over samlet motorferdsel og vurderinger av effekt.

På denne bakgrunn er det behov for en bedre samordning av tillatelses- og dispensasjonspraksisen blant kommuner og verneområdemyndigheter. Forvaltningsmyndighetene oppfordres til å samordne seg mer med sikte på en mer restriktiv og ensartet praktisering av tillatelser og krav til motorferdsel i villreinområdene. Tiltaket må ses i sammenheng med at forvaltningsmyndighetene og andre aktører oppfordres til å vurdere kritisk den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres.

For Hardangervidda nasjonalpark bør arbeidet med å samordne praksis ses i lys av arbeidet med å revidere forvaltningsplanen for området.

Departementet ønsker å legge til rette for bedre samordning og at tillatelses- og dispensasjonspraksisen blir bedre tilpasset villreinens behov. Miljødirektoratet har, på oppdrag fra departementet, utarbeidet en anbefaling til samordningsplan i tråd med dette. Departementet vurderer flere av anbefalingene som fornuftige, og foreslår å ta utgangspunkt i en trinnvis samordningsprosess:

- 1) Etablere et kunnskapsgrunnlag om dagens forvaltningspraksis
- 2) Gjennomgå vedtak om motorferdsel i utmark
- 3) Utvikle og gjennomføre kursserie om regelverk og villreinens behov
- 4) Etablere dialogforum for de enkelte villreinområdene
- 5) Vurdere effekten av økt samordning og økt veiledning

Arbeidet skal ledes og koordineres av Miljødirektoratet.

Tiltak 14: Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, tilsynsutvalgene og kommuner

Tiltaket omfatter myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark. Miljødirektoratet har et hovedansvar for at systemet kommer på plass. Kommuner som frivillig vil bruke systemet, samt statsforvaltere og verneområdemyndigheter har et delansvar for å bruke systemet.

Et enklere og mer samordnet system for saksbehandling i motorferdselsaker er etterspurt både nasjonalt og i villreinområdene spesielt. Miljødirektoratet skal derfor utarbeide et digitalt system for saksbehandling og rapportering i forbindelse med tillatelser og dispensasjoner til motorferdsel i utmark. Systemet skal utformes med sikte på at det kan brukes i hele landet, dvs. både innenfor og utenfor villreinområdene, og på saker både etter motorferdselloven og etter verneforskriftene. Et slikt system kan ha flere fordeler. Det vil gjøre søknadsbehandlingen mer brukervennlig, og samtidig være ressursbesparende for den myndigheten som behandler søknaden. Et digitalt saksbehandlingssystem kan legge til rette for bedre kunnskap om den samlede motorferdselen både i ett område, og på et nasjonalt nivå. Det er i dag ingen samlet oversikt over omfanget av motorisert ferdsl i utmark innenfor villreinområdene. Gjennom et digitalt system kan en for eksempel legge til rette for enklere og mer enhetlig rapportering og eller en kan hente ut data det er særlig interesse av å belyse, for eksempel omfanget av motorferdsel i et sårbart villreinområde. Det er også mulig å tenke seg at vedtakene automatisk overføres til Miljøvedtaksregisteret. Digital saksbehandling kan også bidra til å gjøre tillatelsesbasert kjøring mer kontrollerbart for kontrollmyndigheter i felt.

Tiltaket i seg selv vil ikke bedre forholdene for villreinen, men det vil gi et svært viktig grunnlag for en god forvaltning av motorferdselen i villreinområdene. Tiltaket vil medføre en del kostnader til utarbeidelse som tas innenfor gjeldende budsjetttrammer, og kan føre til en justering av forvaltningen av motorferdselen med tilhørende behov for blant annet opplæring. På sikt kan tiltaket imidlertid gi gevinster i form av mer effektiv saksbehandling, bedre kvalitet på vedtakene og bedre kunnskap. For at etableringen av et slikt system skal lønne seg er det nødvendig at publikum og forvaltningsmyndigheter benytter systemet. Departementet kan i dag ikke pålegge kommuner å bruke et slikt system. Det er derfor frivillig. Dersom det eventuelt skal være pliktig for kommunene å bruke et slikt system, kreves det etter departementets vurdering lovendringer. Departementet vil se nærmere på hvilke eventuelle lov- eller forskriftsendringer som kreves. Departementet kan derimot

pålegge statlige forvaltningsmyndigheter for verneområder, det vil si statsforvalterne og verneområdestyrene/tilsynsutvalgene, å bruke et nasjonalt saksbehandlingssystem for motorferdsel i verneområder i kraft av den generelle instruksjonsmyndigheten over underordnede organer.

Tiltak 15: Betydelig redusert helikopterbruk

Hovedansvar: Tilsynsutvalgene (del A), kommunene (del A), Miljødirektoratet og ev. Landbruksdirektoratet (del B) og Klima- og miljødepartementet

Omfanget av helikoptertrafikk innenfor Hardangervidda villreinområde har vokst betydelig gjennom de siste tiårene. De siste 20 årene har helikopter i stadig større grad erstattet sjøfly.

Verneforskriften for Hardangervidda åpner for bruk av helikopter eller fly til en rekke formål, enten direkte eller etter tillatelse. Helikopter kan brukes direkte i forbindelse med en rekke forvaltningsoppgaver. Offentlige myndigheter benytter seg av helikopter ved for eksempel villreinforvaltning som telling og merking av villrein med GPS-sendere. Merking innebærer flere flygninger, og GPS-sendere må byttes og sjekkes, noe som innebærer ytterligere motorferdsel.

Erfaringer viser at det har utviklet seg en svært liberal praksis på flere områder, for eksempel slik at det nærmest er fri mulighet til å benytte helikopter for å hente ut jegere og eventuelle slakt fra jakta. De som har fått slik landingsløyve har ofte transport også inn i terrenget med helikopter. Praksisen er noe ulik mellom fylkene. I tillegg brukes helikopter til andre formål i stadig økende grad. I tilsynsutvalget for Vestland sine retningslinjer for vestvidda er en hel rekke aktiviteter listet opp og som gir grunnlag for bruk av helikopter.

I tillegg brukes helikopter utenfor grensen til nasjonalparken og innenfor villreinområdet.

Generelt antas det at flyging med helikopter har forstyrrelse på villrein. Sumvirkningen av opplevelsene i fbm. merking av villrein, og mengden av annen helikoptertrafikk kan ha bidratt til en regional unnvikelseeffekt for villrein på store deler av vestvidda i kombinasjon med mye ferdsel på bakken (jf. NINA sin forskning på ferdsel og villrein, sammenfattet i NINA Rapport 1903).

Av hensyn til villreinen bør helikopterbruken i Hardangervidda villreinområde reduseres mest mulig og til et absolutt minimum. Selv om vi i dag ikke vet med stor sikkerhet hvor store konsekvenser dette har påført villreinen i området, er det i dette tilfellet nødvendig å legge føre-var prinsippet til grunn.

Redusert helikopterbruk, i form av redusert støy og visuell forstyrrelse, vil også kunne ha positiv virkning for friluftsopplevelsen i nasjonalparken. Denne reduksjonen må gjennomføres for både privat og offentlig sektor.

Del A Redusere helikopterbruk: stramme inn praksis /revidere forvaltningsplan

Tiltaket må ses i sammenheng med at forvaltningsmyndigheter som vurderer søknader som motorferdsel det for Hardangervidda villreinområde særlig strammer inn på bruken av helikopter.

Flere av bestemmelsene om motorferdsel i verneforskriften fastsetter at ferdsel må være nødvendig («naudsynt»). Dette gjelder både direktehjemlet og tillatelsesbasert motorferdsel. Innledningsvis i punkt 4.6 i verneforskriften står det at ved avgjørelsen av om noe er «naudsynt», «må ulempene med motorferdsel haldast opp mot dei einskilde transportbehova». Med henvisning til både det verneforskriften åpner opp for og den liberale praksisen som observeres i området, fremstår det som at mye av motorferdselen ikke kan anses som «nødvendig». For eksempel fremstår dagens praksis

ved bruk av helikopter til transport av personer, bagasje m.m. inn til hytter, støler og tilsvarende ikke være innenfor tolkningen av hva som kan tillates. Uavhengig av om verneforskriften endres eller ikke, vil det være behov for tydeligere og strammere rammer for hva som anses som nødvendig. Forvaltningsplanen med retningslinjer godkjennes på vanlig måte av Miljødirektoratet.

Dagens praksis er uheldig for verneformålet i verneforskriften for Hardangervidda nasjonalpark og samsvarer heller ikke med følgende som er angitt i verneforskriften: *«Det er ei målsetting å halde motorferdsla i nasjonalparken på eit lågast mogleg nivå. Motorframkomstmiddel kan derfor berre nyttast når transporten er naudsynt»*

Forvaltningsplanen, som nå er under revisjon, må inneholde klare og tydelige rammer for hvilken nødvendig helikoptertransport som kan tillates innenfor nasjonalparken.

Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom kommunene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. *Dersom kommunene og tilsynsutvalgene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket.*

Del B: Forbedre metoder for villreinformvaltning/ redusere forvaltningens bruk av helikopter

Helikopter benyttes både ved merking og ulike tellinger av villreinbestanden. Villreinmerking på Hardangervidda er forskningsmerking for å kartlegge dyrenes områdebruk i tid og rom.

Villreintellinger er et viktig redskap for villreinformvaltningen i å skaffe oversikt over bestandene, både knyttet til overvåking av bestandene og bestandsforvaltning. Samtidig er bestandstillinger kostbart, og medfører miljøbelastning ved helikopterbruk og forstyrrelse av dyrene. På bakgrunn av den teknologiske utviklingen, både knyttet til satellittdata og droneteknologi, bør det vurderes om dagens villreintellinger og merking kan gjennomføres på en mer skånsom måte for villreinen. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet gis i oppdrag å sammenstille eksisterende kunnskap om bruk av droner og andre teknologiske virkemidler til telling og merking av vilt, og å vurdere i hvilken grad det kan være mulig å avslutte bruk av helikopter ved forvaltningsoppgaver knyttet til villrein som nevnt her.

Del C: Avslutte helikoptertransport av villreinslakt og jegere under villreinjakt i Hardangervidda nasjonalpark

Erfaringer viser at det har utviklet seg en svært liberal praksis i forbindelse med villreinjakt. De som har fått landingsløyve har ofte også transport inn i terrenget med helikopter. Praksisen er noe ulik mellom fylkene.

Tiltaket innebærer at det utredes endringer i verneforskriften for å forby bruk av helikopter i forbindelse med villreinjakt, inkludert bruk av langline under helikopter. Bruken er ikke nødvendig for å kunne utøve villreinjakt og konsekvensene av å fortsette med slik bruk er for store.

Et forbud mot bruk av helikopter i nasjonalparken i forbindelse med villreinjakt vil kunne medføre et noe redusert jaktuttak. De er imidlertid for tidlig å si omfanget av denne reduksjonen – en del helikopterbruk vil nok bli erstattet ved økt bruk av sjøfly, som er mindre belastende for villrein. Tiltaket vil også medføre at færre jegere får tilgang til de mest avsidesliggende områdene og dermed gi villrein mer ro i disse delene av nasjonalparken.

Et forbud mot bruk av helikopter under villreinjakten vil måtte gjennomføres gjennom alminnelige regelverksprosesser, dvs. gjennom endring av verneforskriften. Tiltaket følges opp med endring av

verneforskrift. Frem til en ny forskrift er vedtatt må helikopterbruken i forbindelse med villreinjakt reduseres kraftig.

Tiltak 16: Revisjon av verneforskrifter slik at adgang til motorferdsel strammes inn

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Flere hjemler i verneforskriften for Hardangervidda nasjonalpark åpner for flere formål og for mer liberal bruk av fremkomstmidler enn det som motorferdselregelverket i dag åpner for. Verneforskriften for Hardangervidda skiller seg også ut sammenlignet med andre verneområder. Det vises for eksempel til det åpnes for at forvaltningsmyndighetene kan tillate «nødvendig» transport med fly eller helikopter i forbindelse med storviltjakt, garnfiske og andre formål, slik som «transport av eldre og uføre «som er særlig tilknyttet nasjonalparkområdet». Det finnes ikke tilsvarende regler etter motorferdselregelverket.

Med hensyn til ivaretagelse av verneområdet er det uheldig at regler i verneområder er mer liberale enn regler utenfor verneområdene. I tillegg oppstår det praktiske problemer ved håndhevelse av reglene fordi regelverkene gjelder parallelt. Motorferdsel som skjer i strid med motorferdselregelverket vil være ulovlig, selv om motorferdselen er i tråd med verneforskriften. Kommunene har ansvar for motorferdselregelverket og kan ikke delegere sin myndighet til tilsynsmyndighetene. Verneforskriften ble sist endret i 2002, og bør dermed også vurdert endret av hensyn til å oppdatere forskriften i tråd med bestemmelsene i naturmangfoldloven.

Ved en endring av verneforskrifter må det som et minimum ikke åpnes for motorferdsel som er ulovlig etter motorferdselloven. For særlig å begrense bruken av helikopter i verneområdet, bør for eksempel tillatelse til helikopterbruk avgrenses til kun nødvendige gjøremål som har stor samfunnsmessig nytte, slik som militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannvernoppgaver og nødvendige oppsyns- og forvaltningsoppgaver som må spesifiseres nærmere i Forvaltningsplanen.

En generell innstramming i muligheter til bruk av motorferdsel generelt og helikopter spesielt innenfor verneområdet vil ha positiv effekt på villreinen.

Tiltak 17: Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Merking av villrein med GPS-sender gjør at forskning og forvaltning kan få informasjon om villreinens trekkruiter, bruk av leveområder og respons på forstyrrelser. GPS-merking har dyreetiske og økonomiske kostnader, men gir samtidig verdifull kunnskap om villreinens områdebruk og vil være viktig for å vurdere effekten av tiltak som iverksettes fra forvaltningen.

Som følge av at enkelt dyr er GPS-merket i villreinområdene, oppstår det også ønsker om sanntidsbruk av posisjonsdata til ulike forvaltningsformål. Eksempelvis gjennom såkalt *dynamisk forvaltning*, som innebærer at man tilpasser ferdsele i ulike områder ut fra hvor villreinen oppholder seg til enhver tid.

Dyreposisjoner er Norsk institutt for naturforskning sitt system for datamottak, lagring og visning av posisjonsdata fra dyr med radiosendere. Ordinære brukere har en generell forsinkelse på innsyn til posisjoner på to uker og visse tidspunkter er skjermet, men det er eksempler på at innsyn gis med kortere forsinkelse. På Hardangervidda har villreinjegere i noen år hatt tilgang til posisjoner med kort forsinkelse. Som et ledd i å sikre høy avskyting som et tiltak mot CWD, ble det for eksempel i 2023 og 2024 gitt slike posisjoner med ca. 3 dagers forsinkelser under jakta, og under jakta med en dags forsinkelse i 2021 og 2022. Dette øker fellingsresultatet av jakta, men medfører ekstra forstyrrelser på dyrene og det kan noe som medfører sammenstimling av jegere.

Slik bruk av sanntidsdata kan være uheldig av flere ulike grunner:

- Det er usikkert om forvaltning basert på GPS-posisjoner i tilstrekkelig grad klarer å hensynta villreinen, fordi det uansett kun vil være et fåtall av villreinen som er GPS-merket
- Det er krevende å regulere ferdselen raskt nok basert på GPS-data til at man legger til rette for en naturlig arealbruk for villreinen
- Utstrakt tilgang til sanntids-posisjoner av merkede individer av villrein vil kunne føre til økte forstyrrelser for villrein, og andre uheldige konsekvenser som f.eks. oppsøkende virksomhet
- Dette kan igjen påvirke nytten av dataen for det formålet den innhentes for
- Kan skape forventninger om økt bruk av GPS-posisjoner til forvaltningsformål, som medfører en avhengighet av GPS-merket villrein med de dyreetiske og økonomiske konsekvenser dette innebærer, samt behov for et større forvaltningsapparat

Regimet for tilgang til sanntidsdata må derfor utformes slik at faren for uønskede forstyrrelser minimeres, og slik at forvaltningen ikke er basert på ufullstendig kunnskap. GPS-merkede dyr i forskningsøyemed bør kun benyttes slik at de ivaretar forskningsformålene og ikke påvirker menneskelig ferdsel innenfor området. Som et utgangspunkt bør derfor sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål så langt som mulig unngås.

Tiltaket innebærer at sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål, eksempelvis tilgang til posisjoner av merket rein med kort forsinkelse for villreinjegere på Hardangervidda, utfases. For å få belyst nødvendigheten av å avslutte slik forvaltning på permanent basis, inkluderes dette i tiltaksplanen.

På bakgrunn av skrantesykesituasjonen på Hardangervidda er det særlig viktig med prøvetaking av villrein som felles under jakt i dette området av hensyn til skrantesykehåndteringen. Det er derfor viktig at eventuelt uheldige konsekvenser for fellingsresultatet overvåkes og at det tas en adaptiv tilnærming i gjennomføringen og oppfølgingen av tiltaket.

Tiltak 18: Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar/delansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Menneskelig ferdsel er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet. I de tilfellene der mildere virkemidler ikke lykkes med å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel er det derfor behov for muligheter for å kunne regulere ferdselen i større grad enn i dag, både innefor og utenfor verneområdene. Som en del av

oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023-2024) har Klima- og miljødepartementet innhentet en utredning i Miljødirektoratet av virkemidler for ferdselsregulering, der det blant annet skal vurderes å innføre en ny hjemmel i naturmangfoldloven for å kunne fastsette tids- og arealavgrensede ferdselsrestriksjoner i villreinområder. Eventuelle forslag til endringer i naturmangfoldloven vil gjennomføres som en alminnelig regelverksprosess.

Tiltak 19: Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar/delansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Det er omfattende overlapp i areal mellom verneområder og villreinområder, og flere verneområder har formål som omfatter hensynet til villreinen. Verneforskriftene er imidlertid ikke systematisk gjennomgått med tanke på regulering av ulike typer ikke-motorisert ferdsel som forstyrrer villrein. Eksempler er villreinsafari, hundekjøring, fatbike-sykling på snøføre, el-sykling, kiting og pack-rafting. Som ledd i oppfølgingen av Meld.St. 18 (2023-2024) er Miljødirektoratet derfor bedt om å gjøre en overordnet vurdering av behovet for endringer i reglene for ferdsel i alle verneforskrifter for verneområder som ha overlappende areal med villreinområder. Eksempelvis er organisert ferdsel per i dag ikke søknadspliktig innenfor en del landskapsvernområder som har overlappende areal med villreinområder. Naturmangfoldloven åpner ikke opp for å regulere ferdsel til fots i landskapsvernområder. Det kan derfor blant annet være grunn til å vurdere behovet for at enkelte landskapsvernområder også helt eller delvis blir vernet som biotopvernområde i de tilfellene det er særlige ferdselsutfordringer. Biotopvernområde er en underkategori av verneområder etter naturmangfoldloven kapittel V om områdevern. Biotopvernområde kan verne et område som har eller kan få særskilt betydning som økologisk funksjonsområde for en eller flere nærmere bestemte arter, eksempelvis for villrein. I biotopvernområder kan det blant annet fastsettes forbud mot ferdsel som kan påvirke eller forstyrre arten eller dens livsbetingelser.

Det er behov for å se på om enkelte ferdselsformer, som for eksempel kiting, bør reguleres nærmere av hensyn til villrein i gjeldende verneforskrifter. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet vurderer behovet for endringer i eksisterende verneforskrifter. Klima- og miljødepartementet vil deretter vurdere behovet for å sette i verk regelverksprosesser for å regulere ferdsel i eksisterende verneområder av hensyn til villrein. Tiltaket har ikke til hensikt å begrense eksisterende rettigheter knyttet til landbruksnæring. Eventuelle forslag til endringer vil gjennomføres gjennom alminnelige regelverksprosesser.

Tiltak 20: Ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Miljødirektoratet, DNT og Statskog, tilsynsutvalgene

Dagens bruk og brukere av Hardangervidda er mange og ulike, og det er behov for lett tilgjengelig og kvalitetssikret kunnskap om villreinområdet og hvordan ta hensyn til villreinen. Økt satsning på informasjon rettet mot besøkende bør ha fokus på både å kanalisere folk bort fra de mest sårbare områdene for villreinen, men også å informere folk om hvordan man bør oppføre seg i møte med villreinen. Det er behov for en økt satsning på både fysisk og digital informasjon rettet mot brukere av villreinfeltet, både lokale og tilreisende. Følgende informasjonstiltak er nødvendige: flerspråklig,

fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, Inatur.no, sosiale medier etc.) og det kan også være behov for å utvikle veilednings- og kursmateriell knyttet til villrein som kan tilgjengeliggjøres for brukere av områdene gjennom ulike plattformer. Det kan også være aktuelt å vurdere bruk av teknologiske virkemidler som områdebaserte mobilvarsler til turgåere som er på vei inn i sårbare områder for villrein.

Tiltaket er en langsiktig investering som det er vanskelig å måle konkrete effekter av, men vil kunne virke holdningsskapende og dermed bidra i det langsiktige arbeidet med bevaring av villrein. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81 og kap. 1420, post 60, eller under kap. 1420, post 31 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 21: Kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Kommuner og fylkeskommuner

Ett av de fem strategiske områdene for villreinmeldingen (Meld.St. 18 (2023-2024)) er økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, og det er viktig at tiltaksplanene etter kvalitetsnormen bidrar til å tilrettelegge for ferdsel knyttet til rekreasjon som tar bedre hensyn til villrein. Dette kan eksempelvis innebære å kanalisere ferdselen i et villreinområde vekk fra områder som er viktige for villreinen, og ut mot områder der ferdsel ikke forstyrrer villreinen (se f.eks. tiltak 37). Tiltaket er ikke ment å ramme ferdsel knyttet til utøvelse av næringsvirksomhet. I tillegg til tiltakene i tiltaksplanen knyttet til friluftsforskningsorganisasjoners hytte-, sti- og løypenett, og tiltak knyttet til ulike veier som skaper ferdsel innover i villreinområdet, er det også ønskelig med en helhetlig sti- og løypeplanlegging på tvers av kommunene i Hardangervidda villreinområde. Utarbeiding av kommunale og eventuelt regionale sti- og løypeplaner kan være et viktig virkemiddel for å lykkes med en helhetlig kanalisering av ferdselen innad i et villreinområde. Alle kommunene bør ha en sti- og løypeplan, eventuelt bør det utarbeides en felles plan som innarbeides i regional plan.

Tiltaket innebærer at fylkeskommunene i forbindelse med revidering av handlingsprogrammet i regional plan oppfordres til å tilrettelegge for en samordnet planleggingsprosess for en felles sti- og løypeplan i Hardangervidda villreinområde. Dette er også i tråd med handlingsplanen for friluftsliv fra 2018, der kommunene og fylkeskommunene ble oppfordret til å revidere sine sti- og løypeplaner. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81, og kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 22: Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider

Hovedansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

I Hurdalsplattformen har regjeringen uttrykt en ambisjon om å utvikle en nasjonal godkjenningssordning for lokal- og region guider, turledere og fjellførere, i samarbeid med friluftsforskningsorganisasjonene. Regjeringen følger nå opp dette med å støtte opp om arbeidet med å utvikle en Norsk Standard til guider. I motsetning til i mange andre land er det imidlertid ikke noen krav om slik kunnskap til de som ønsker å arrangere organiserte turer i naturen. Dette har vært etterlyst i

flere sammenhenger, også av reiselivsnæringen selv, jfr. den siste nasjonale reiselivsstrategien (2030) og i reisemålsutvalgets tilråding (NOU 2023:10). En norsk standard kan, dersom næringen selv ønsker det, være et første steg på veien til en sertifiseringsordning. Tiltaket kan på sikt bli et positivt virkemiddel også for villrein.

Tiltak 23: Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

For at ferdselsrelaterte informasjons- og kanaliseringstiltak skal fungere etter hensikten, er det også viktig at det er personer ute i villreinområdene som kan informere og veilede de som ferdes i disse områdene, og at oppsynsaktiviteter styrkes. Det er derfor behov for å vurdere om det på sikt er nødvendig med styrking av oppsyn og veiledning av hensyn til å tilrettelegge for en mer villreinvennlig ferdsel. Dette dekkes innenfor gjeldende økonomiske rammer.

1.2.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein.

Dette er en omfattende tiltakspakke som vil kunne spille inn på effekten til alle de områdespesifikke tiltakene, og som adresserer sentrale utfordringer i Hardangervidda villreinområde. Omfanget av helikoptertrafikk innenfor Hardangervidda villreinområde har vokst svært mye gjennom de siste 20-30 år, og spesielt på Vest-vidda der de geografiske forholdene gjennom lang tid har medført en praksis med lufttransport i barmarksesongen. På øst-vidda er det en del barmarkstransport på såkalte traktorsleper som i noen tilfeller er bearbeidet for terrengbil. Spesielt i Telemark har store, regulerte vannmagasin vært transportårer for bruk av båt i den isfrie årstiden. På vest-vidda foregår også vintertransport med snøscooter eller andre beltekjøretøy. En reell reduksjon av motorferdsel vil kunne bidra til å skjerme villreinen i kalvings- og oppvekstperioden, så vel som å øke tilgangen til viktige beitearealer. Det er imidlertid knyttet usikkerhet til effekten av tiltakene ettersom de avhenger av frivillig tilslutning

Påvirkningen på villrein fra lufttransport generelt, og spesielt helikopter, har ikke vært gjenstand for grundige faglige undersøkelser så vidt departementet er kjent med. Basert på estimer av det totale omfanget av helikopterbruk på Hardangervidda, mener departementet likevel det er grunn til å tro at helikopterbruken påvirker villreinen negativt. Det er vanskelig å fastslå den forventede effekten av redusert helikopterbruk, men departementet vurderer at en reduksjon av helikopterbruk vil ha en positiv effekt for villreinen.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltak som vil føre til endringer i praksis for å tillate ulike former for bruk og aktivitet, blant annet knyttet til ferdsel eller motorferdsel, vil ha konsekvenser for brukere av fjellet på ulike måter. Som en konsekvens av tiltakene kan det også bli mer krevende å kunne få gjennomført enkelte former for aktiviteter. For eksempel kan konsekvensen av en mer villreinvennlig ferdsel være negative for personer som bruker villreinområdene til opplevelse og rekreasjon, dersom tur- og bruksmulighetene blir endret. Generelt vil tiltak som fører til at tillatelser og løyver til menneskelig aktivitet blir unngått eller redusert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ endring.

For tiltak knyttet til reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel vil den videre oppfølgingen av tiltakene kreve administrative og begrensede økonomiske ressurser fra kommunene, verneområdemyndighetene og eventuelt også fylkeskommunene og statsforvalterne, men dette vil dekkes innenfor gjeldende rammer. Dersom tiltaket resulterer i en samlet reduksjon av motorferdselen i villreinområdet, vil tiltaket innebære at enkelte brukere vil få tildelt færre motorferdsel-løyver enn tidligere, som kan gi noe mindre fleksibilitet for transport av mat, utstyr og personer til og fra private hytter. Økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til tiltaket om innføring av et digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel vil vurderes nærmere, i den pågående utredningen om tiltaket.

Å redusere bruk av helikopter vil også være positivt for friluftslivet. Stillhet og ro, frisk luft i natur og å oppleve landskap og stemninger i naturen er sentrale motivasjonsfaktorer for å drive friluftsliv, og støy fra motorferdsel, herunder helikopter, vil kunne påvirke friluftsopplevelsen negativt. Samtidig vil innstramminger på bruk av helikopter på Hardangervidda påvirke jegere i forbindelse med villreinjakten, for forvaltningen og for folk som inntil nå har fått tillatelser til helikoptertransport til fritidsboliger og lignende.

Eventuell endringer i verneforskrifter for å muliggjøre regulering av ferdsel innenfor verneområder i villreinområdene, samt tiltak om å vurdere endringer i naturmangfoldloven for å regulere ferdsel vil kreve alminnelige regelverksutredninger og prosesser før vedtagelse, og dette vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak knyttet til informasjon er både alene, og i kombinasjon med andre ferdselsrelaterte tiltak, er et viktig premiss for å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel i villreinområdet. Informasjonsarbeid vil kreve betydelige ressurser, både knyttet til oppfølging og forsterking av andre ferdselsrelaterte tiltak i tiltaksplanen, fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, sosiale medier etc.). Tiltak knyttet til kanalisering gjennom sti- og løypeplanlegging vil kreve enkelte administrative og økonomiske ressurser i kommunene og fylkeskommunene, men disse vil eventuelt dekkes innenfor gjeldende rammer. Videre vil administrative og økonomiske konsekvenser av utviklingen av en nasjonal godkjenningsordning vurderes gjennom det pågående arbeidet med dette.

1.3 Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

1.3.1 Innledning

Utmarksbeite, både i fjellet og i lavereliggende skogsområder, er en driftsform med lang tradisjon i Norge, og er en svært viktig del av næringsgrunnlaget i mange kommuner. Tamreindrift, seterdrift, skogsdrift, beitebruk og andre utmarksnæringer skaper og holder i hevd spesielle natur- kulturmiljø og landskapsverdier. Blant annet ble norsk seterdrift oppført på UNESCOs liste *over immateriell kulturarv* 4. desember 2024. Gjennom å utnytte føreheter som ikke kan høstes på noen annen måte enn gjennom beitebruk, utgjør utmarksbeite en viktig ressurs. Utmarksbeiting legger også grunnlag for mulig økt selvforsyning. Det er flere planter som er direkte knyttet til beitebruk, og beitebruk fører således til økt biologisk mangfold. Mange naturtyper og plantearter er avhengig av beiting. Beitedyr rydder terreng, og bidrar til å forsinke eller forhindre gjengroingen i fjellet. Dette gjør landskapet mer tilgjengelig. Villreinen har i årtier levd i sameksistens med beitedyr deler av året i flere av de nasjonale villreinområdene. Det er behov for mer kunnskap om effekten av beitetrykk,

villreinens arealutnyttelse, dyrehelse, samt størrelse og kondisjon på villreinen. Det er ingen generell regulering for bruk av saltstein til husdyr i Norge, med unntak av i Nordfjella og på Hardangervidda. I disse to villreinområdene er bruken av saltstein strengt regulert. Kunnskap viser at saltsteinplasser for husdyr tiltrekker seg villrein og andre hjortedyr. Funn av saueparasitter hos villrein og utbrudd av skrantesyke i Nordfjella og på Hardangervidda, gjør det aktuelt å se nærmere på i hvor stor grad saltsteinplasser kan bidra til overføring av sykdom og parasitter mellom sau og villrein. Det finnes mye kunnskap om hvordan sykdom og parasitter påvirker villrein. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting om effekten av saueparasitter på villrein, og hvordan parasittbelastning kan virke inn på villreinhelse og kalvevekter, må utredes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å finne frem til lokale tiltak som kan redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i Hardangervidda. Et slikt samarbeid vil legge til rette for å finne frem til gode løsninger lokalt som er tilpasset områdets utfordringer, og som ivaretar både villreinhensynet og hensynet til bruk og utnytting av utmarksbeitet.

Jakt er det viktigste virkemiddelet i bestandsforvaltningen for å regulere tallet på villrein i villreinområdene til et nivå som er bærekraftig ut fra beitetilgangen. Selv om jakt er viktig for rekreasjon, matauk og inntekter for rettighetshavere, er jakten også en kilde til forstyrrelser for villrein. Ferdsel i forbindelse med villreinjakt, både selve jakten og uttransport av jaktutbytte, forstyrrer villreinen fordi jegerne bruker terrenget på en annen måte for å komme så nær villreinen at det er mulig å skyte forsvarlig. Hvordan jegere og selve jakten forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antall jegere, topografien i området, størrelsen på villreinområdet og veidekning. Overordnet forutsettes jegere å utøve villreinjakta hensynsfullt i samsvar med utøvelsesregler som følger av viltloven og utøvelsesforskriften, der også dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven legger overordnede rammer. Jakt bør videre utøves på en måte som er minst mulig stressende for villreinen. Rettighetshaverne som organiserer jakta, kan sette direkte vilkår til den enkelte jeger gjennom jegerkontrakter som inngås ved kjøp av jaktkort. Tiltakene i tiltakspakken fordrer derfor tilslutning fra rettighetshaverne. Utprøving av ulike tiltak vil følges opp med evaluering og justering av tiltakene dersom ønsket effekt ikke blir oppnådd.

Tiltakspakke 3: Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	
24	Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering
25	Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder
26	Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten
27	Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen
28	Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.
29	FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)

1.3.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 24: Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapporteringen

Hovedansvar: Villreinnemda, villreinutvalget, valdansvarlige representanter og jegere

Delansvar: Landbruksdirektoratet

Villreinjegere bidrar med innsamling av prøver som for eksempel kjeve og CWD-prøver og innrapportering av data som fellingsdato, kjønn, alderskategori og slaktevekter fra villrein som felles under jakt. Dette representerer et svært viktig datagrunnlag for bruk i den løpende forvaltningen i samsvar med forskrift om forvaltning av hjortevilt, i bestands- og helseovervåkingen og etter kvalitetsnormen. Det er potensial for å øke mengden og kvaliteten av data fra villrein som felles under jakt. Det følger av hjorteviltforskriften § 32 tredje ledd hjemmel til å pålegge jeger og/eller jaktrettshaver å rapportere data og innsamling av prøver fra felte villrein. Landbruksdirektoratet har fra 1. januar 2025 overtatt forvaltningsoppgavene etter denne forskriften fra Miljødirektoratet, herunder for villreinnemdene. Landbruksdirektoratet vil videreføre arbeidet på dette området, bl.a. gjennom veiledning, utvikling av digitale tjenester og forvaltning av økonomiske virkemidler. Det er likevel en rekke tiltak som kan gjennomføres lokalt, og uten pålegg, for å forbedre mengden og kvaliteten av jegerrapportering. Eksempler på slike tiltak kan være utdeling av vekter til jegere, og utstasjonering av vekter ved felles innfartsområder samt å forbedre informasjonsarbeidet. Videre, at det kan veiledes bedre i enhetlig rapportering av slaktevekter, særlig for kalv, veieplikt ved bemannede veiestasjoner og digitale informasjonsmøter for alle jegere. Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket.

Tiltak 25: Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Dersom tiltaket gjennomføres er det rettighetshaverne som er hovedansvarlig for gjennomføring.

Tiltaket innebærer at jaktrettshavere vurderer jaktfrie soner langs veier der kryssing av vei allerede kan være en utfordring, eller i andre viktige trekkområder.

I trekkpassasjer generelt kan det oppstå en uønsket opphopning av jegere, da sjansen for å felle dyr er stor når reinen passerer. For mange jegere på et lite område kan føre til at det oppstår en uønsket barriereeffekt. Jaktforbud i en sone vil kunne løse slik utfordringer hvis nødvendig.

Tiltak 26: Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Delansvar: Landbruksdirektoratet

Jakt er det primære virkemiddelet for å forvalte villreinen i samsvar med beitegrunnlaget og for å opprettholde sunne og friske bestander i alle norske villreinområder. Ferdsel i forbindelse med villreinjakta, både selve jakta og uttransport av jaktutbytte, vil i ulik grad uroe villreinen. Hvordan jegere og selve jakta forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antallet jegere, topografien, størrelsen på villreinområdet og veidekningen. Fordi villreinen er et nomadisk flokkdyr, kan organiseringen av jaktområder og tilretteleggingen for jaktutøvelsen være en del av utfordringene, men også en del av løsningene for bestandsforvaltningen. Utover de kravene som fremgår av hjorteviltforskriften, kan grunneieren/kortutskriveren – gjennom privatrettslige avtaler med jegere som kjøper

fellingstillatelse på villrein – stille vilkår som kan dempe forstyrrelser og stress for villreinen under jaktperioden.

Tiltaket innebærer at rettighetshaverne oppfordres til å vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen med formål å redusere forstyrrelser fra villreinjakten gjennom privatretslige avtaler med jegere. Dette kan eksempelvis knytte seg til kveldsfredning, reduksjon i lagjakt med flere jegere som kan jakte på samme jaktkort, kanalisering av overnatting av jegere i jaktområdet og obligatoriske informasjonsmøter i forkant av jakten.

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltak 27: Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Det foregår også betydelig aktivitet i villreinområdene knyttet til andre former for jakt enn villreinjakt, og ulike treningsaktiviteter i forbindelse med jakt som kan forstyrre villreinen. Med den forstyrrelseeffekt jakt, jaktprøver og trening av løs hund kan ha for villreinen, bør imidlertid omfanget og alternative områder vurderes.

I gjeldende jakttidsforskrift er det åpnet for jakt på rype og hare ut februar. Også trening av hund kan også skape forstyrrelser. Enkelte treningsfelt for fuglehunder er åpne også i vinterperioden etter jul. Jakt, jaktprøver og trening av løs hund i vinterperioden kan være uheldig, og særlig i viktige funksjonsområder for villreinen.

Tiltaket innebærer at rettighetshavere vurderer justeringer i omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, treningsfelt og prøver i viktige funksjonsområder for villreinen. Særlig viktig er det å vurdere tilpasninger av den aktiviteten som foregår i perioden etter jul, som tradisjonelt er en rolig periode i villreinfjellet og en krevende periode for villreinen. Eventuelle justeringer vil kunne få konsekvenser i form av inntektsbortfall for rettighetshaverne, og kortere jakttid for jegerne. Tiltaket forutsetter at rettighetshavere slutter seg til gjennomføringen frivillig.

Tiltak 28: Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.

Hovedansvar/delansvar: Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet, Landbruksdirektoratet, beitenæringen, kommunene og statsforvalterne

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Beitenæringen vil være delansvarlig.

Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom beitenæringen ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Håndtering av risiko for overføring av parasitter og andre smittestoffer er en felles utfordring for beitenæringen og for villreinen i Setesdalheiene. Alle aktører er tjent med å redusere mengden parasitter og redusere risiko for smitteoverføring mellom dyr. Undersøkelser i Knutshø, Forollhogna og Nordfjella¹ har vist at reinsdyrkalver er mottagelige for flere parasitter fra sau, og infeksjon av rundormen *Nematodirus battus* har blitt pekt på som en mulig årsak, sammen med flere andre innvirkende faktorer, til redusert kalveproduksjon og slaktevekter i disse områdene. Disse resultatene kan tilsa at det er tilsvarende problemer i Hardangervidda villreinområde. Det er viktig å legge til rette for et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer som er tilknyttet beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger fra beitedyr i enkelte villreinområder. For eksempel kan det være behov for å vurdere om man bør redusere antallet saltsteinsplassene eller legge dem til nye steder, og om husdyrene bør få parasittbehandling før beiteslipp.

Dersom tiltak knyttet til saltsteinsplasser fører til mindre smitteoverføring mellom villrein og fra sau til villrein, vil det være bra for tilstanden til villreinen, og det kan være viktig for å forebygge nye sykdommer. Også tamreinnæringen kan ha interesse av at helsetilstanden til villreinen er god, fordi potensialet for smitteoverføring til tamrein blir mindre. Parasittbehandling før beiteslipp vil kunne ha positive effekter, fordi parasittbelastningen på beitet blir redusert, slik at smittepresset på sauene også blir mindre. Det vil blant annet forebygge nedsatt matlyst, diaré og dehydrering, nedsatt tilvekst og i alvorlige tilfeller dødelighet hos sau. I tillegg vil det gi positive effekter for villreinen på grunn av mindre smittepress. Dersom man reduserer antallet saltsteinsplasser eller legger dem til nye steder, vil dette påvirke beitenæringen i form av at tilsynet blir mer arbeidskrevende, og at det krever ressurser i form av tid og kostnader å flytte slike plasser. Gjennom slike tiltak må man unngå at disse i praksis innebærer beiterestriksjoner i form av at det blir for kostnadskrevende å sende sau på beite. Parasittbehandling før beiteslipp vil også ha en kostnad for beitebruker. Tiltak som gir redusert eller endret beite, vil også kunne føre til gjengroing og potensielt gi dårligere ernæringsgrunnlag for beitedyr. Det er behov for mer kunnskap om hvilke konsekvenser dette vil ha både for beitenæringen, villreinen, kulturlandskapet og myndighetene. Før konkrete tiltak iverksettes, må de samfunnsøkonomiske kostnadene for tiltakene knyttet til plassering, utsetting, reduksjon av antall saltsteinsplasser og en eventuell parasittbehandling før beiteslipp utredes. Tiltaket gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 29: FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Vi vet at et varmere og våtere klima vil medføre større arealer som blir liggende i klimasoner der isingshendelser vil skje hyppigere. Endrede nedbørsforhold vil også endre plantesamfunn og dermed beitetilbudet i villreinområdene. I tillegg kommer endringer i forekomst av sykdom, parasitter og

¹ Utaaker, K.S., Ytrefhus, B., Davey, M.L., Fossøy, F., Davidson, R.K., Miller, A.L., Robertsen, P.-A., Strand, O. & Rauset, G.R. 2023. Parasite Spillover from Domestic Sheep to Wild Reindeer—The Role of Salt Licks. *Pathogens*, 12, 186

fysiologiske tilpasninger hos villrein som følge av varmere klima. Mindre og færre snøfonner i sommerhalvåret som følge av varmere klima medfører dårligere muligheter for villrein å komme unna insekter. Et endret klima vil også kunne medføre endret ferdsel, hvor områder som i dag er vanskelig tilgjengelig til fots eller på ski under kalvingsperioden kan bli mer tilgjengelig. Det er derfor behov for studier på klimaendringenes effekter på villreinens bestandsforhold. Bestandsmodellering med analyser av effekter av vær og klimaendringer vil gi grunnlag for fremtidsprediksjoner basert på for eksempel lokale klimascenarier

1.3.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakene i tiltakspakken har for villrein. Samlet sett vurderes tiltakene om bestandsforvaltning å ha en viss effekt på eksisterende tilstandsutfordringer, men det vurderes ikke at tiltakene om bestandsforvaltning vil ha slik effekt at den løser utfordringen med lavt antall kalv per simle/ungdyr, lav slaktevekt på kalv, eller føre til bedring i funksjonelle trekkpassasjer. Tiltak om FoU-prosjekt om klimaendringer og villrein, er et tiltak for å øke kunnskapen, og har i seg selv ingen reduksjon av negativ påvirkning på villrein. Tiltakspakken vurderes å ha liten effekt for å nå mål om middels tilstand. Tiltaket om samarbeid med beitenæringen vil på sikt kunne ha positiv betydning for å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter mellom husdyr og viltlevende beitedyr.

Klima og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken. Departementets vurdering er at tiltakene knyttet til bestandsforvaltningen vil kunne kreve ressurser for forvaltningen ved gjennomføring, eksempelvis i form av bedre villreintellinger, informasjonsarbeid og å videreutvikle digitale tjenester på dette området. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer. Tiltaket om å forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering kan kreve ressurser både i forvaltningen og for jegere. Tiltak om å redusere forstyrrelser fra jaktutøvelsen vil kunne kreve ressurser for både forvaltningen, rettighetshavere og jegere, og kan føre til at utøvelsen av jakt må tilpasses i enkelte områder. Dersom rettighetshavere frivillig innfører jaktfredningssoner i enkelte område kan dette medføre reduserte inntekter fra jaktkort. Kostnadene knyttet til FoU-prosjektet vil avhenge av metode, varighet og problemstilling, men er forventet å kreve midler som vil måtte dekkes innenfor enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

Det foreslåtte tiltaket om å inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk vil samlet sett gi vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Det er derfor behov for å gjennomføre en grundig samfunnsøkonomisk analyse, som ivaretar og balanserer hensynet til både villrein og beitenæringen.

1.4 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

1.4.1 Innledning

Tiltaksplanen inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra til å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

Tiltakspakke 4: Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner	
30	Evaluering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde
31	Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

1.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 30: Evaluering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Tiltaksplanene for villrein er det viktigste enkeltinitiativet for å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdene. Kunnskapen om villrein generelt og om villreinen i de ulike villreinområdene er overordnet god, og oppdateres regelmessig hvert fjerde år gjennom klassifiseringen av villreinområdene etter kvalitetsnormen. Det er samtidig knyttet usikkerhet til den forventede effekten av både enkelttiltak og ulike tiltakspakker i tiltaksplanene. Av den grunn er det avgjørende å evaluere tiltaksplanene underveis i gjennomføringen. Evaluering av enkelttiltak og tiltakspakker vil kunne gi verdifull innsikt og informasjon om effekten for villrein og bidra til å unngå unødvendige kostnader og innsats på tiltak som ikke gir ønsket effekt. Evaluering bidrar også til å bygge en kunnskapsbase som kan brukes til å utvikle mer effektive strategier og tiltak i fremtiden. Det gir en mulighet til å lære av erfaringer og tilpasse tilnærminger basert på konkrete data og resultater, slik at tiltakene som settes inn systematisk kan forbedre og tilpasse innsatsen for å oppnå best mulig måloppnåelse.

Evaluering av tiltakene på bakgrunn av tilpasset overvåking vil være grunnlaget for en lærende forvaltning som tilpasser seg reinens behov fremover. Det bør etableres en samordning på nasjonalt nivå for alle tiltaksplanområdene som ser på mulighetene for å lære av tiltakene som iverksettes. Eksempelvis kan det være behov for et nasjonalt overvåkings-/FoU-program til bruk på datainnsamling og analyser for å evaluere effekten av ulike tiltak som iverksettes i villreinområdene. Den samlede usikkerheten knyttet til ulike tiltak vil kunne reduseres ved en planmessig utprøving av tiltakene. En slik utprøving må ha tilstrekkelig tidshorisont for villreinen, og forvaltningen må kunne gjøre justeringer underveis basert på erfaringene en opparbeider seg. I videre oppfølging av tiltaksplanene er det svært viktig at det utarbeides en plan for overvåking og evaluering av tiltakene som iverksettes. Blant annet bør det evalueres om tiltakene har ønsket effekt, om det er behov for endringer, forsterkning av tiltak, fjerne tiltak som viser seg å ikke ha ønsket effekt, eller at flere tiltak skal iverksettes for å oppnå ønsket effekt.

Evaluering av tiltaksplanene skal gjennomføres innen 2030, og skal se nærmere på effekten av tiltak og virkemidler og på hva som er årsaken til at målene eventuelt ikke blir nådd. Evalueringen skal også gi råd om hvilke nye tiltak eller nye eller endrede virkemidler som er nødvendige for at målsetningene likevel kan nås. Miljødirektoratet vil ha det overordnede ansvaret for å evaluere tiltaksplanene for villrein, og vil også ha ansvar for å involvere berørte sektormyndigheter ved behov. Villreinsenteret har også en sentral rolle som kunnskapsleverandør for arbeidet med tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Dette gjelder også når tiltaksplanene skal iverksettes, gjennom bistand i forbindelse med gjennomføring av tiltak og evaluering av effekter.

Tiltak 31: Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Samtidig som den ansvarlige for de ulike tiltakene har eller påtar seg ansvar for å følge opp tiltakene dersom de vedtas som en del av tiltaksplanene, er det behov for en koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltaksplanen for å sikre at målene blir nådd. I den løpende oppfølgingen vil

det blant annet inngå å vurdere effekten av tiltak og å vurdere behov for justeringer i tiltak. På bakgrunn av at villreinområdene blir klassifisert etter kvalitetsnormen hvert fjerde år, vil det være naturlig å vurdere om det er nødvendig å revidere tiltaksplanene også hvert fjerde år. Regjeringen vil gi Miljødirektoratet ansvaret for å koordinere at de statlige sektorene bidrar til å følge opp tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Miljødirektoratet skal også ha ansvaret for at planene blir revidert minimum hvert åttende år i samarbeid med de aktuelle etatene. Arbeidet med oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve koordinering og involvering med berørte aktører.

1.4.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken handler om hvordan tiltaksplanen skal følges opp og evalueres. Tiltakene har ingen direkte effekt, men det er viktig at disse tiltakene synliggjøres i tiltaksplanen fordi gjennomføringen av dem er helt avgjørende for at tiltaksplanen kan føre til en forbedret tilstand for villrein.

Klima og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Evaluering, oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve administrative og økonomiske ressurser hos ansvarlig myndigheter. Dette vil dekkes innenfor den til enhver tid gjeldende budsjetttramme.

2 Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde

2.1 Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest

2.1.1 Innledning

Det å få reinen tilbake til nordvestvidda i kalvings- og oppvekst- og sommerbeiteperioden, fra slutten av april og frem mot jaktstart, er avgjørende for å bedre kondisjon og øke kalvetilvekst. Det vil også bedre parametrene for funksjonell arealutnyttelse og funksjonelle trekkpassasjer. Etter siste årtusenskifte flyttet villreinen sine kalvingsområder fra de tradisjonelle områdene i nordvest til sør for Kvenna i Telemark. Dette området har mindre forstyrrelser fra menneskelig aktivitet enn nordvestvidda, men er ikke så godt egnet som kalvings- og oppvekstområde som nordvestvidda. Nordvestvidda har de best egnede arealene for villreinen i kalvings- og oppvekstperioden, med kalkrik berggrunn og snøleier som gir friskt beite gjennom hele sommersesongen. Snøfonner og vindfulle høyder gir friområder fra insekter på varme dager. Ved å øke villreinens arealbruk vil belastning fra parasitter og smittsomme sykdommer som fotråte bli mindre. Samtidig styrker dette mulighetene for at dyrene kan bedre kondisjonen og legge opp fettreserver før vinteren og tiden med utvikling av kalv.

Lengden på de ulike sesongene kan variere noe mellom de ulike villreinområdene, men kalvings- og oppvekstperioden regnes gjerne fra starten av mai til siste del av juni. Sommer- og høstperioden varer fra siste del av juni til ut oktober. Vintersesongen er fra starten av november til slutten av april.

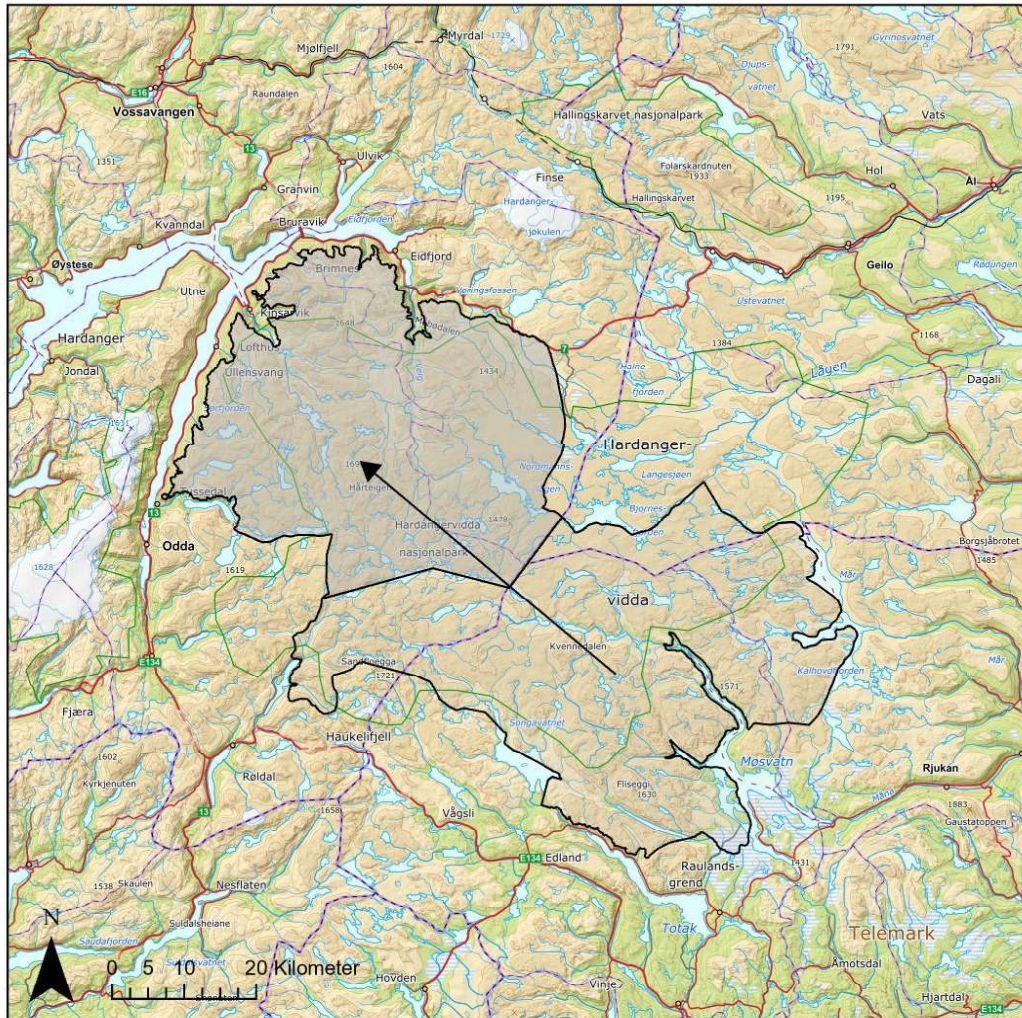
Utfordringene i denne tiltakspakken er trolig sammensatt. Omfattende friluftslivsferdsel på nordvestvidda er sannsynligvis en viktig faktor, jf. [NINA sin forskning på villrein og ferdsel](#). Arealbruken kan også være påvirket av en omfattende motorferdsel under trekket til nordvestvidda før kalving, og for mye motorferdsel i sommersesongen i kombinasjon med friluftslivsferdselen.

Omfang av forstyrrelser på nordvestvidda må reduseres til et nivå som gjør at villreinen velger å bli i området utover beitesesongen.

Dersom villreinen fortsatt velger å kalve sør for Kvenna, må det legges til rette for trekk herfra til de beste beiteområdene i nordvest etter kalving.

Landbruksnæringen skal hensyntas.

Tiltakspakke 5: Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest	
32	Tidsavgrense kvisting av løyper og åpningstider på turisthytter for å bevare ro i vinterbeiteområdene og legge til rette for kalvingstrekk mot nordvest
33	Regulere motorferdsel for å sikre kalvingstrekk til nordvestvidda og for å unngå at motorferdsel fører til unnvikelse av viktige funksjonsområder i nordvest
34	a) Litlos gjøres om til selvbetjent hytte b) Litlos beholdes som betjent hytte eller beholdes som betjent hytte med endret markedsføring
35	Vurdere flytting av salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein blant annet i vestre del av Kvenna, i dialog med beitenæringen
36	Stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem. Ny selvbetjent hytte vurderes etablert vest for Torehytten
37	Markedsføring av tilbud til turister. DNT markedsfører ferdsel langs ruter og til turisthytter som ligger utenfor området som prioriteres for villreinen
38	Regulere tilkomst på og bruk av Tinnhølvegen for allmennheten
39	Regulere tilkomst på og bruk av veien til Hjølmoberget for allmennheten
40	Stenge Hadlaskard turisthytte vinterstid

FIGUR 1 VISER DE MEST BRUKTE KALVINGS- OG OPPVEKSTOMRÅDENE ETTER 2001/2002 SØR-ØST PÅ HARDANGERVIDDA, SAMT DE GAMLE KALVINGS- OG OPPVEKSTOMRÅDENE I NORDVEST, SOM MAN ØNSKER IGJEN SKAL TAS I BRUK (MARKERT MED PIL).

KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 32: Tidsavgrense kvisting av løyper og åpningstider på turisthytter for å bevare ro i vinterbeiteområdene og legge til rette for kalvingstrekk mot nordvest

Hovedansvar: Statsforvalterne, Miljødirektoratet, kommunene, DNT

Dette tiltaket gjelder tidsavgrensning for kvisting av løyper og åpningstider for turisthytter i tiden rundt påske. Dersom tiltaket gjennomføres vil Statsforvalterne i samarbeid med kommuner og DNT være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at disse aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, vil først bli klart etter høringen av tiltaksplanen. Eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring.

Formålet er å bevare ro i vinterbeiteområdet for å redusere unødig energitap for villreinen i en sårbar periode, å legge til rette for at det gamle kalvingstrekket til nordvestvidda kan gjenopptas, og

at simlene skal ha tilgang på det beste kalvings- og oppvekstområdet. Tiltaket er viktig for å styrke kondisjonen til villreinen, og bedre overlevelse og kalveproduksjon.

All ferdsel skaper uro for villreinen. Rutenettet av kvistede skiløyper legger beslag på store områder på Hardangervidda, og i de viktigste vinterbeiteområdene på nordøstre del av vidda er nettet av løyper og turisthytter tett. I det åpne landskapet blir virkningen av ferdsel ekstra stor. Det er derfor vanskelig for villreinen å finne store lommer med tilstrekkelig ro for å unngå forstyrrelser i perioden når rutenettet er åpent. Tiltaket går ut på å regulere lengden på sesongen med kvistede løyper og åpne turisthytter. I tillegg til ferdsel langs rutenettet kommer spredt ferdsel i terrenget fra bl.a. hundekjørere og en voksende gruppe av «explorere» som går med pulk og telt utenom de kvistede løypene.

Det finnes i dag ikke hjemmel for å regulere friluftslivsferdsel generelt i villreinområdet på vinteren, men ferdselen kan tilrettelegges og kanaliseres. Hensikten med tiltaket er å kanalisere ferdsel i tid og rom til nettet av kvistede løyper til påsken og en uke ekstra i tilknytning til denne ferien. Betjente turisthytter er avhengig av kvistede løyper for å holde åpent. For å begrense ferdselen etterpå, må kvisten samles inn igjen slik at området blir mindre tilgjengelig.

Påske er den viktigste sesongen for de betjente turisthyttene med hensyn til omsetning. Dersom ferdsel kanaliseres til rutenettet i «påskeuken» (11 dager) og en uke ekstra, vil det gi en omsetning som er nødvendig for å sikre drift av de betjente hyttene. Ettersom tidspunktet for påske varierer fra år til år, justeres plasseringen av den «ekstra» uken for å redusere denne effekten: Hvis påskedag faller før 5. april, legges den ekstra uken etter påske. Hvis påskedag er 5. april eller senere, legges den ekstra uken før påske. Som en prøveordning kan turisthyttene være tilgjengelig for besøkende utover disse to ukene som selvbetjente hytter, men uten kvistede løyper. Dersom det er nødvendig for å ta tilstrekkelig hensyn til villreinen, skal det vurderes å stenge hyttene for alt besøk utenom disse to ukene, eventuelt legge ned spesielle ruter.

Tiltaket må suppleres med gjennomgang av kvistede løyper og informasjon til alle brukere om å holde seg til nettet av slike løyper i sesongen når disse er oppe.

Verneforskriftene for nasjonalparken og landskapsvernområdene på Hardangervidda sier at nødvendig kvisting av gjeldende turistløyper kan foregå uten at det er behov for egen tillatelse. Vernemyndighetene kan likevel legge ned eller legge om ruter dersom hensynet til bl.a. villreinen tilsier det. Det betyr at rutenettet trolig også kan begrenses i tid. Utenfor verneområdene kan motorkjøretøy brukes på vinterføre til opparbeiding av skiløyper etter motorferdselsforskriften, når det foretas av bl.a. turlag eller turistbedrifter. Kommunene kan gi nærmere bestemmelser om trasé, sesonglengde, tidspunkt for kjøring, utstyr mv.

Det er derfor gode muligheter for å regulere ruter og lengde på sesongen av hensyn til villreinen. Tiltaket følges opp av statsforvaltere som vernemyndighet innenfor verneområdene og av kommunene utenfor verneområdene.

Tiltak 33: Regulere motorferdsel for å sikre kalvingstrekk til nordvestvidda og for å unngå at motorferdsel fører til unnvikelse til viktige funksjonsområder i nordvest

Hovedansvar: Tilsynsutvalgene, Statsforvalterne, kommunene og Miljødirektoratet

Tiltaket gjelder regulering av motorferdsel på nordvestvidda. Dersom tiltaket gjennomføres vil tilsynsutvalgene i samarbeid med kommuner og Statsforvalterne være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at disse aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om

tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, vil først bli klart etter høringen av tiltaksplanen.

Det er tilsynsutvalgene som er myndighet for motorferdsel i nasjonalparken, men Statsforvalterne er ansvarlig for å lage forvaltningsplan i samarbeid med tilsynsutvalgene. Miljødirektoratet godkjenner forvaltningsplan og dermed nye retningslinjer for motorferdsel i Hardangervidda nasjonalpark.

Formålet er todelt; for det første å legge til rette for kalvingstrekk til de tidligere kalvings- og oppvekstområdene på nordvestvidda, og i tillegg å unngå at omfanget av motorferdsel i sommerperioden er så omfattende at fostringsflokkene unnviker de best egnede oppvekst- og sommerbeiteområdene i nordvest. Motorferdsel i dette tilfellet gjelder i all hovedsak helikoptertrafikk og snøskuter. Tiltaket er viktig for å styrke kondisjon, bedre overlevelse og kalveproduksjon samt bedre utnyttelse av areal.

Sikring av kalvingstrekket

I god tid før kalving i midten av mai må de kalvetunge simlene få anledning til å trekke mest mulig uforstyrret til de best egnede kalvings- og oppvekstområdene på nordvestvidda. Det betyr at all aktivitet som kan forstyrre trekket fra midten av april må reduseres. Det kan være en kombinasjon av friluftslivsferdsel og motorferdsel på sen vinter i nordvest som førte til at kalving ble flyttet til sør på vidda etter årtusenskiftet. Friluftslivsferdsel reguleres etter andre tiltak. Av motorferdsel er det spesielt dagens transport med snøscootere fra Rv7 og sørover til hytter og buer på vestre del av vidda som fremstår som en barriere. Svært mye av transporten har foregått fra Rv7 fordi en da er oppe på viddeplatået, og en slipper de store høydeforskjellene. April er den mest attraktive perioden for transport fordi vær og føre normalt er bra, og dagene er lange. Mange kombinerer transport av varer og utstyr med opphold på hytta. I sum utgjør dette transportmønsteret en stor belastning for villreinen før kalving. På grunn av for mye forstyrrelser, herunder bl a fra motorferdsel, velger simlene nå å kalve i det rolige området sør for Kvenna i Telemark, som har mindre egnede beiter. Løypepraksis for motortransport må i langt større grad ta hensyn til kalvingstrekket. Tilsynsutvalget har de senere år innført en dynamisk regulering av motortransport etter faste traseer, med åpning og stenging i forhold til GPS-posisjoner til flokker med merkede dyr. Dette er en type regulering vi ønsker å gå bort i fra. Løsningen er å fremskyve transporten til mars, før kalvingstrekket starter, eventuelt i kombinasjon med alternative transportruter fra vest som ikke forstyrrer kalvingstrekket på samme måte. Det er ikke ønskelig å benytte GPS-posisjoner fra merkede villrein til dynamisk styring av ferdsel, herunder motorferdsel.

Sikre ro under kalving, i oppvekst- og i sommerbeiteperioden

Når villreinen først er kommet til kalvings- og oppvekstområdet i nordvest, må dyrene finne ro i området slik at de kan bli der. Kalvingsmånedene mai og deler av juni måned er normalt stille på grunn av dårlig skiføre og flomstore bekker og elver. Utfordringen starter fra siste del av juni og utover sommeren, når friluftslivsferdsel og transport med helikopter starter. Helikopter er brukt til GPS-merking av villrein siden 2001, og villreinflokkene har blitt mer sky overfor helikopter etter at merkingen startet. Dyrene blir urolige på lang avstand ved lyden av helikopteret. Ved omfattende bruk av helikopter på vestre del av vidda, og spesielt ut fra helikopterbasen i Kinsarvik, er det fare for at det kan oppstå en regional unnvikelseeffekt på villreinen. Derfor bør helikopterbruken reduseres betydelig, jf. tiltak 15, og særlig i vest der omfanget av bruk er størst.

Tiltaket innebærer etablering av nye retningslinjer for motorferdsel i ny forvaltningsplan for Hardangervidda nasjonalpark (allerede igangsatt), og felles retningslinjer for kommunal løypepraksis for motorferdsel utenfor nasjonalparken. Konsekvenser for brukere er at scootertransport på nordvestvidda fra Rv7 må skje tidligere på vinteren, før kalvingstrekket, dvs. før ca. 1-10. april.

Tiltak 34: Litlos gjøres om til selvbetjent hytte eller beholdes som betjent hytte med endret markedsføring

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltakene gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltakene oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltakene. Om tiltakene skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltakene, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltakene, eksempelvis gjennom økonomisk støtte til gjennomføring.

Alternativ a: Litlos er en stor, betjent turisthytte med drøyt 50 senger sentralt inne på vestvidda. Hytta er et viktig knutepunkt for mye brukte merkede stiene som går nord-sør på vidda. Betjente turisthytter forutsetter stor og jevn tilstrømming av besøkende for å ha grunnlag for lønnsom drift. Det er utfordrende å opprettholde grunnlag for bærekraftig økonomisk drift samtidig som ferdsel til Litlos ikke skal bli en barriere for villreinens trekk. Ved å gjøre Litlos om til selvbetjent hytte, kan hytta driftes med et lavere besøkstall, og barrierevirkning av tilførselstiene overfor villreinen kan bli betydelig redusert. Dette tiltaket må også følges opp med begrenset markedsføring av tilbudet i områder der villrein prioriteres.

For at det skal være et tilstrekkelig besøksgrunnlag, trengs det aktiv markedsføring. Det er derfor vanskelig å opprettholde en betjent hytte midt i det området som trenger kraftig skjerming for at villreinen vil vende tilbake til området.

Dersom Litlos skulle bli selvbetjent, vil en slippe en presset på å trekke til seg besøkende for å kunne holde åpent. Da kan de som ønsker å gå ruta finne veien selv. Servicegrad og pris vil kunne bli litt lavere. Mye av regelverket knyttet til betjente hytter vil også frafalles, for eksempel bestemmelser knyttet til håndtering av mat/kjøkken, HMS for ansatte o.l. En selvbetjent hytte vil sannsynligvis også redusere helikoptertransport til Litlos i barmarksesongen.

Tiltaket vil bidra til redusert ferdsel på nettet av stier inn til Litlos, fra alle retninger. Vi forventer at tiltaket, i kombinasjon med redusert markedsføring av tilbudet, vil ha sterk positiv effekt på villreinen ved at ferdselen på stinettet blir redusert slik at villreinen kan øke sin arealbruk i nordvest. Behovet for motortransport til Litlos vil også bli betydelig redusert ved at hytta gjøres om til selvbetjent hytte.

Dersom tiltaket ikke viser seg å ha ønsket effekt, må stiene til Litlos vurderes lagt ned.

Alternativ b: For å få ned trykket på ferdselen i området, endres markedsføringen av ruter knyttet til og fra Litlos. En endret markedsføring må gjøres både av DNT, men også av turoperatører og reiselivet som markedsfører turer over Hardangervidda i dag. Her er det flere aktører som må bidra inn. Tiltakene knyttet til markedsføring skal bidra til at det blir mindre ferdsel i de mest sårbare periodene for villreinen. Det er ønskelig at simlene igjen vil kalve i nordvest. Særlig viktig er dette i siste del a, men dette skjer ikke uten reduksjon i ferdselen under kalvingstrekket siste del i april. Dersom området ikke føles trygt fro dem, vil de igjen trekke ned til kalvingsområdene sør i telemark, hvor næringsgrunnlaget er vesentlig skinnere. En vesentlig redusert ferdsel er nødvendig også i oppvekstperioden til slutten av juni. Etter dette vil de mer snørike områdene være aktuelle for reinen, der insektsplagene er mindre.

Tiltak 35: Vurdere flytting av salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein blant annet i vestre del av Kvenna, i dialog med beitenæringen

Hovedansvar: Mattilsynet og beitenæringen m.fl.

Tiltaket vil være en del av dialogen det vises til i tiltak 28.

Hensikten med tiltaket er å unngå unødig oppsamling av beitedyr og ferdsel i viktige trekkområder for villreinen, for å unngå smittsomme sykdommer på villrein fra sau. Dersom tiltaket gjennomføres vil beitenæringen i samarbeide med Mattilsynet være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at beitenæringen frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring.

Tiltaket innebærer å flytte salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein. Det bør i den sammenheng ses på muligheter til å plassere salteplassene i randsonen av villreinområdet eller nær gjeterhytter, og evt. redusere behovet for antall salteplasser i villreinområdet. Det finnes oversikt over trekkrutene og alle salteplasser, men det er ikke gjort en vurdering av om salteplassene ligger uheldig plassert til i forhold til trekkorridorer.

Tiltak 36: Stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem. Ny selvbetjent hytte vurderes etablert vest for Torehytten

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, Statsforvalter, grunneier, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan

Dersom tiltaket gjennomføres vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltaket innebærer å stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem for å tilrettelegge for kalvings- oppvekst- og sommerbeiter i områder i nord-vest.

Ferdsel mellom flere turisthytter på nordvestvidda er så omfattende, og stiene ligger tett. Dette har bidratt til at det har oppstått en regional unnvikelseeffekt for villreinen i tradisjonelle kalvings- og oppvekstområder.

Ved å gjennomføre tiltaket vil villreinen få et større område uten tilrettelagt ferdsel. Torehytten er i dag en selvbetjent hytte med 24 sengeplasser, eid av DNT Oslo og Omegn og låst med selvbetjentnøkkel. Hytta er ikke tilgjengelig/stengt mellom 15. oktober og 15. februar. En eventuell ny selvbetjent hytte mellom Tyssepassbu og Stavali og ny sti lenger vest vurderes etablert som et avbøtende tiltak. Dette vurderes som del av arbeidet med sti- og løypeplan for Hardangervidda.

En nedlegging av en sti innebærer fjerning av merking og varder, fjerne stien fra Ut.no, kart og andre markedsføringskanaler, samt skilt i hver ende av stisegmentet som forklarer hvorfor stien er nedlagt.

Tiltak 37: Markedsføring av tilbud til turister. DNT markedsfører ferdsel langs ruter og til turisthytter som ligger utenfor området som prioriteres for villreinen

Hovedansvar: Forvaltningsmyndighet, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan, DNT, reiselivsaktører

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltaket gjennomføres er det DNT som sammen med ulike forvaltningsmyndigheter og reiselivsaktører er ansvarlige for å gjennomføre dette. Det oppfordres til at alle aktuelle aktører frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer en endring i markedsføringen på deler av Hardangervidda og omlegging av hovedrutene både sommer- og vinterstid. Endret markedsføring må både skje på Ut.no og andre plattformer, samt på DNTs hytter i området. Deler av dagens ruter går i områder som er helt nødvendige for villreinen dersom nordvestvidda igjen skal benyttes som kalvings- og oppvekstområde. Ferdsel på stiene har en barriere-effekt på villreinen. Ved å kanalisere ferdselen kan denne effekten reduseres. Tiltaket innebærer en omlegging av deler av dagens stisystem og at DNT og andre reiselivsaktører markedsfører turer i områder som ikke er prioritert for villrein. Dette innebærer en endring av dagens markedsføring som i stor grad skjer i områder med stor betydning for villreinen.

DNT har selv foreslått å etablere to nye hovedruter, en øst-vest og en nord-sør. Disse vil begge bidra til at området mellom Litlos, Hadlaskard og Sandhaug i større grad skjermes, slik at villreinen kan få mer ro her. En ny øst-vest rute kan da bruke eksisterende forbindelse mellom Sandhaug, Hadlaskard og Stavali. Tiltaket må sees i sammenheng med tiltaket der Torehytten med tilhørende stinett stenges. En ny nord-sør trase er tenkt etablert på ny sti fra Stavali til Tyssepasset og videre til Litlos, med videre forbindelse på dagens rutenett til Middalsbu og Haukeliset. Dette må sees i sammenheng med tiltaket om stenging av Torehytten og ny hytte mellom Stavali og Tyssepasset.

Aktuelle endringer i sti- og løypenettet vurderes i forbindelse med felles sti- og løypeplan for Hardangervidda, jf. tiltak 21.

Tiltaket forutsetter tilslutning fra DNT og god dialog med dem om hvordan ny markedsføring skal skje. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81 og kap. 1420, post 60, eller under kap. 1420, post 31 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket. Tiltaket er forventet å ha høy effekt for villreinen, men betinger god samordning med andre reiselivsaktører som opererer i samme område.

Tiltak 38: Regulere tilkomst på og bruk av Tinnhølvvegen for allmenheten

Hovedansvar: Eidfjord kommune grunneiere

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunen, Statskog og veieiere være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at kommunen, Statskog og veieier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne

være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tinnhølvengen bidrar til å flytte dagstursone langt inn mot kjerneområdene og bidrar til sterk arealunnavvikelse for villreinen på nordvestre del /sentrale deler av vidda. Det er et stort volum av ferdsel med bil og videre innover med sykkel og til fots. Utstrakt teltning i område Tinnhølen/Langavatnet. Eidfjord kommune har tilrettelagt med utvidet parkering, fiskebrygge og har planer om opprusting av sanitær- og søppelbygg.

Eidfjord kommune har innført lokal parkeringsforskrift for Tinnhølvengen. Målet med forskriften er å forsøke å få et bedre system for parkering langs veien, og å hindre overnatting langs denne (i bobil osv). Tiltaket er evaluert etter sommersesongen 2023. Dersom evalueringen viser at forskriften ikke gir ønsket effekt etter formålet og/eller for villreinen, bør tilkomsten på og bruken av veien reguleres ytterligere. Tiltaket er en trinnvis utprøving av tiltak for dette formålet, og innebærer:

1. Videreutvikling av forskriften med betalingssatser, overvåking og informasjon
2. Vurdere bomregulering på veien, med tilgang for rettighetshavere, regulant, mannskap på turisthytter m.v.

Dersom evaluering av forskriften viser at regelverket har ønsket effekt, bør videreføring og eventuelle justeringer av denne være et første tiltak. Det bør uansett vurderes videreutvikling av dagens ordning med overvåking (digital tellebom/skiltgjennkjenning) og informasjon til brukere. En stenging av veien vil ikke få betydning for grunneiere/bruksberettigede/rettighetshavere.

Tiltaket er forventet å ha høy til svært høy effekt for villrein.

Tiltak 39: Regulere tilkomst på og bruk av veien til Hjølmoberget for allmennheten

Hovedansvar: Eidfjord kommune i samråd med grunneier

Dersom tiltaket gjennomføres vil Eidfjord kommune i samråd med grunneier/veieier være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at kommunen og grunneier/veier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Veien til Hjølmoberget flytter dagstursonen lengre inn i villreinområdet. Det er stor turisttrafikk i sommerperioden, på en smal og bratt vei fører til praktiske utfordringer for besøkende og driftsansvarlige. Trafikk med bobiler o.l. bør uansett begrenses sett hen til veistandarden. For å redusere ferdselen inn i villreinområdet er det behov for å regulere bruken av veien.

Tiltaket innebærer en alminnelig prosess for å utarbeide en forskrift som gir anledning for gi en periodevis regulering av trafikk med bomsystem, med tilkomst for grunneiere/rettighetshavere. Tilgang for grunneiere/bruksberettigede/rettighetshavere bevares.

Tiltaket er vurdert å ha en middels positiv effekt for villreinen, men stor effekt hvis villreinen igjen benytter nordvestvidda som kalvings- og oppvekstområde samt sommer- og høstbeite. Tiltaket vil medføre redusert tilkomst for tilreisende i området.

Tiltak 40: Stenge Hadlaskard turisthytte vinterstid

Hovedansvar: DNT

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltakene. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltaket innebærer at Hadlaskard turisthytte holdes stengt vinterstid. Det blir da ingen kvisting i store deler av området vest for Sandhaug etter påske. Tiltaket må sees i sammenheng med tiltak 36 om stenging av Torehytten og eventuell ny hytte vest for denne. På denne måten vil området få mindre ferdsel i en periode av året der man ønsker at villreinen trekker mot kalvingsområdene i nordvest. Dette gjelder særlig på senvinteren.

Hadlaskard er i dag åpen hele året, men holder stengt 1.mai til 10. juni på grunn av villreinkalving. En vinterstengning innebærer at hytta er stengt hele vintersesongen frem til åpning etter 10. juni en gang.

Reduserte åpningstider for Hadlaskard vil bidra til å minske forstyrrelsene i området. Tiltaket berører DNT og brukerne av hytta, og forventes å ha umiddelbar effekt på villreinen samt bedre villreinens muligheter til å bruke området og trekke gjennom det for å komme til andre deler av leveområdet sitt.

2.1.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Overordnet vurderes tiltakene å ha middels til høy effekt. Dette betinger særlig reduksjon av bruken av enkelte turisthytter, inklusive nedlegging av én hytte, samt at forventet redusert bruk av aktuelle stier og at kanalisering av ferdsel til ønskede områder oppnås som planlagt. Det betinger også at veiene inn til Tinnhølen og Hjølmoberget blir regulert kraftig nok. Dersom det også ses hen til relevante tiltak fra tematiske tiltakspakker fra kap. 1, som virker inn på målet med denne tiltakspakken, vil effekten til sammen kunne bli høy.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Tiltakene vil gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltakene i denne tiltakspakken knyttet til DNT sitt hytte-, sti- og løypenett vil innebære dels betydelige kostnader. Det konkrete omfanget av økonomiske konsekvenser vil avklares i den videre dialogen med DNT. Tiltakene vil ha konsekvenser for tilbudet til DNT samt for friluftslivet i form av redusert tilbud. For å ivareta både hensynet til villreinen og hensynet til friluftinteressene er det et mål å finne helhetlige løsninger for tiltak knyttet til hytte-, sti- og løypenettet som frigjør arealer for villreinen, men samtidig opprettholder et sammenhengende rutenett i områder som er mindre

sårbare for villreinen. De vesentligste kostnadene gjelder tiltak om riving av Torehytten og eventuelt etablering av ny erstatningshytte.

Alternativet med omgjøring av Litlos til selvbetjent hytte vil gi færre offentlige krav og lavere utgifter for DNT sammenlignet med en betjent hytte, som i dag. Det vil bli noe mindre behov for vedlikehold og transporttjenester, som vil medføre lavere priser til brukerne av hytta. En selvbetjent hytte vil gi lavere servicegrad. Alternativet med endret markedsføring vil til sammenligning kreve begrensede ressurser, men det må påregnes kostnader til markedsførings- og informasjonstiltak.

Det er i tillegg kostnader knyttet til markedsføring av nye turiststier (kanalisering), ved omlegging av stier og etablering av nye stier. Tiltakene vil ha konsekvenser for tilbudet til DNT samt for friluftslivet i form av redusert tilbud. Tiltaket om tidsavgrensing av kvisting av løyper og åpningstider for turisthytter vil påvirke tilbudet til turisthyttene og gi kortere tidsrom med kvistede løyper på vinteren.

Ny forvaltning av motorferdsel vil på kort sikt medføre noe mer administrasjon for myndigheter. Skuterbruken vil måtte skje noen uker tidligere enn hva som har vært vanlig hittil, dersom det gis løyve.

Redusert ferdsel inn til Tinnhølen og Hjølmoberget vil gi reduksjon av allmenhetens mulighet for tilkomst inn i området og noe reduserte besøkstall på turisthyttene i området. Tiltakene vil videre kunne kreve enkelte administrative ressurser i kommunene til forskriftsprosesser, dersom tiltaket gjennomføres.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

2.2 Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda

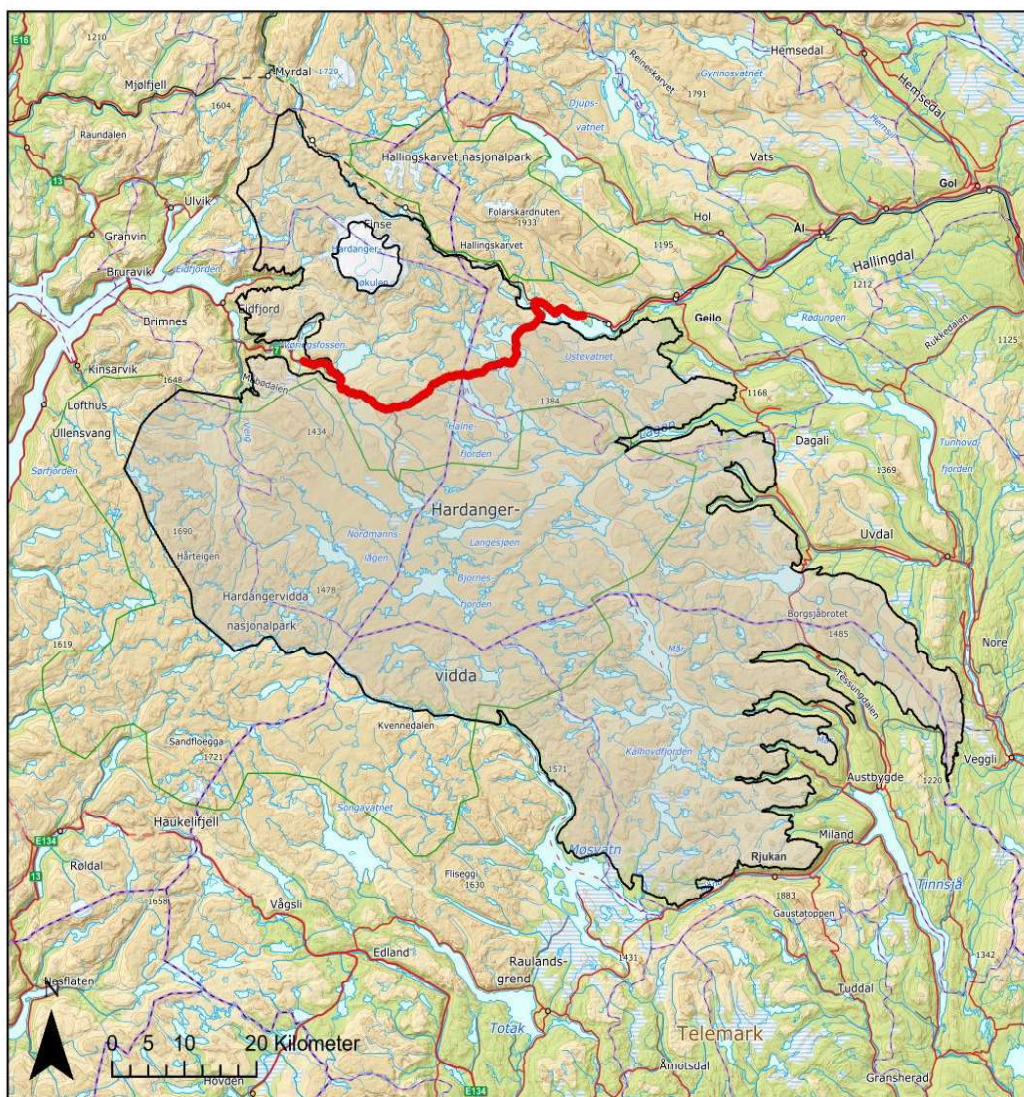
2.2.1 Innledning

Tiltakspakke 6 inneholder tiltak med stor betydning for spesielt tiltakspakke 8, men også for tiltakspakke 5 og tiltakspakke 7.

Målet er å bedre villreinens tilgang til de naturgitte vinterbeiter på nord- og østvidda. Villreinen er sårbar for menneskelige forstyrrelser i vintersesongen. For å bedre tilstanden må omfanget av forstyrrelser begrenses og kanaliseres. Riksvei 7 er en tilnærmet fullstendig barriere for villreintrekk mot tidligere beiteområder nord for veien. Disse områdene gikk ut av bruk da Rv7 ble vinterbrøytet på 1990-tallet. Trafikk på og ut fra Rv7 fører til at villreinen unnviker arealene opptil 10 km fra veien. Regjeringen vil gjenoppta prosjektet med midlertid vinterstengt riksvei 7 over Hardangervidda når det er kontroll med skrantesjuke i Nordfjella og på Hardangervidda.

Rutenettet med kvistede skiløyper mellom turisthytter kanaliserer skigåere, men rutenettet har en stor utstrekning på Hardangervidda. I utkanten av vidda fører dagsutfart til at reinen blir presset inn i mer sentrale deler av vinterbeiteområdet. Omfanget av motortransport til private hytter og turisthytter, som ligger spredt over det meste av vidda, kan føre til forstyrrelser i områder der flokkene burde funnet ro. Nyere ferdselsformer som kiting og hundekjøring kan ha stor rekkevidde, og følger ofte ikke kvistede ruter. Den overordnede løsningen er å skille villrein og menneskelig bruk i tid og rom, slik at villreinen har tilgang til hele vinterbeiteområdet fra november til siste del av februar, og så gradvis tillate menneskelig aktivitet i randområdene, men på en styrt måte.

Tiltakspakke 6: Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda	
41	Fortsatt vinterstengt vei over Imingfjell, utsette brøyting til Småroi og utsette vinterbrøyting i Imingdalen. Regulere ferdsel i området i kommuneplanens arealdel, f.eks. kiting.
42	Redusere/regulere innfallsporier vinterstid
43	Sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randområdene (sti og løypeplan)
44	Videreføre vinterstenging av Seterdalsvegen (Ossjøen)
45	Kanalisere vintertransport fra riksvei 7 til Heng og Kleivane som innfallsporier

FIGUR 2 VISER DE MEST BRUKTE HØST- OG VINTERBEITEOMRÅDENE PÅ HARDANGERVIDDA, SAMT DE MER SPORADISK BRUKTE, MEN LIKEVEL VIKTIGE AREALENE PÅ LUSFJÅTANGEN, PÅ SIGRIDFJELL MOT DAGALITANGEN, NORD MOT GEILO OG AREALENE ØST FOR MØSVATN. FIGUREN VISER OGSÅ RIKSVEI 7 (RØD STREK) SOM ER BARRIERE FOR TREKK TIL VILLREINOMRÅDET SOM LIGGER NORD FOR RIKSVEIEN OG RUNDT HARDANGERJØKULEN. KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 41: Fortsatt vinterstengt vei over Imingfjell, utsette brøyting til Småroi og utsette vinterbrøyting i Imingdalen. Regulere ferdsel i området i kommuneplanens arealdel, f.eks. kiting

Hovedansvar: Hardangerviddarådet, fylkeskommunene

Dersom tiltaket gjennomføres vil Buskerud fylkeskommune, Telemark fylkeskommune og Vestland fylkeskommune i samråd med Hardangerviddarådet være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Veien over Imingfjell er i dag i hovedsak vinterstengt, men veien er delvis åpen på strekningen Steinset – Smårøe Fjellstove deler av vinteren, jf. regional plan. Delvis vinterbrøytet vei og aktiviteter ut ifra denne og rundt 80 tilknyttede hytter skaper en barriere slik at reinen hindres i å komme til viktige vinterbeiteressurser øst for veien.

Både Dagalitangen og Lufsjåtangen er områder som historisk har vært viktige vinterbeiter, men som nå er avskåret av vei og utbygging. Dagalitangen regnes i dag som tapt som villreinareal. Lufsjåtangen er også sterkt utbygd ved Imingfjell, først gjennom reguleringen av Sønstevatn og byggingen av vei over fjellet, og med omfattende hyttebygging på begge sider av fjellet. Disse faktorene gjør det svært vanskelig for villreinen å trekke ut og bruke områdene på Lufsjåtangen. Fylkesvei 2814 over Imingfjell er derfor stengt av hensyn til villrein i perioden mellom 30. november og 1. april (eller til påske når påsken faller i mars). Veien har likevel også blitt stengt tidligere på høsten, blant annet 30. oktober i 2023. Villreinstammen på Hardangervidda har vært overvåket med GPS-sendere siden 2001. Resultatene viser at villreinen kan krysse fylkesvei 2814 i perioder når veien er stengt, og at villreinen i slike tilfeller har vinterbeiter av god kvalitet på østsiden av veien.

Tiltaket innebærer at fylkeskommunene oppfordres til å holde hele veien vinterstengt, for å sikre villreinens trekkmuligheter og bruk av Lufsjåtangen. Dette vil bety at regional plan må justeres. Dette bør sees i sammenheng med å vurdere etablering av tunnel (Austbygge-Veggli under Killingskaret) som alternativ veiløsning for å ivareta samfunnsmessige interesser. Det er også behov for regulering av ferdsel i kommuneplanens arealdel i dette området, f.eks. for kiting.

Tiltaket er forventet å ha høy effekt. Det forventes også å ha en stor kostnad for lokalsamfunn ved at det ikke er helårsvei mellom Øvre Telemark og Uvdal/Øvre Numedal. Forhold knyttet til Imingfjellveien, herunder villreinspørsmål, er utredet i flere rapporter.

Tiltak 42: Redusere/regulere innfallsporter vinterstid

Hovedansvar: Kommunene og tilsynsutvalgene

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunene i samråd med tilsynsutvalgene være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Mange ulike traséer for motorferdsel gir mer forstyrrelse enn nødvendig. Tiltaket innebærer å gjennomgå og redusere antall innfallsporter og traséer for vintertransport (i en del løyver) slik at man i større grad skjermer areal for forstyrrelser. Dette er relevant også for kvisteløyper og godkjente områder for hundekjøring. Det er behov for å regulere hvilke traseer som skal brukes gjennom sesongen, jf også andre tiltak knyttet til reduksjon, tilpasning og samordning av motorisert ferdsel. Reduserte forstyrrelser fra motorferdsel kan samlet gi høy effekt for villrein.

Tiltak 43: Sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randområdene (sti og løypeplan)

Hovedansvar: Hardangerviddarådet gjennom sti- og løypeplan

Delansvar: Hol, Nore og Uvdal, Rollag, Tinn og evt. også Vinje og Eidfjord kommuner. Løypelag i de respektive kommunene

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunene i samråd med Hardangerviddarådet være hovedansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Det kjøres opp skiløyper flere steder fra hytte- og turistområder som ligger i randområdene til Hardangervidda villreinområde, og innover i villreinområdet. Det varierer fra område til område når det kjøres løyper, og hvor langt innover i villreinområdet det kjøres løyper. Det meste av skigåing følger oppkjørte skiløyper. Lokalt næringsliv er i mange bygder rundt Hardangervidda avhengig av inntekter fra hyttefolk og turisme.

Innenfor det som er definert som villreinens vinterbeiteområder på Hardangervidda er det ønskelig å gi villreinen tilgang til hele vinterbeiteområdet i perioden fra tidlig november og til siste del av februar. Beiteforholdene kan variere mye i villreinområdet etter tilstand på lavmatter og snø- og isforhold. Klimaendringer vil øke betydningen av å ha tilgang til store vinterbeiteområder. I denne perioden bør det derfor ikke kjøres opp skiløyper innover i villreinområdet. Fra vinterferie kan det gradvis åpnes for løypekjøring i randområder som er spesielt viktig for friluftsliv og lokalt næringsliv.

Tiltaket avklares nærmere i felles sti- og løypeplan for Hardangervidda og i oppfølgende sti- og løypeplaner for den enkelte kommune. Kommunene har myndighet til å regulere oppkjøring av skiløyper etter motorferdselloverket eventuelt i kombinasjon med plan og bygningsloven.

Tiltak 44: Videreføre vinterstenging av Seterdalsvegen (Ossjøen)

Hovedansvar: Kommune og fylkeskommune

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunen og fylkeskommunen være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Veien bidrar til ferdsel til nordøstre del av Hardangervidda i barmarksesongen, der det i dag er villrein svært sjelden i aktuell periode.

Tiltaket innebærer å fortsatt holde veien vinterstengt. Hvis veien blir brøytet vinterstid vil det øke vinterbruk av hytter i Seterdalen og bidra til økt skigåing fra Seterdalen og inn i vinterbeiteområde. Noen hytteeiere ønsker tilgang til sine hytter med bil om vinteren, men det har ikke vært gjennomførbart økonomisk.

Tiltak 45: Kanalisere vintertransport fra riksvei 7 til Heng og Kleivane som innfallsporter

Hovedansvar: Ullensvang kommune, tilsynsutvalg, veilag

Dersom tiltaket gjennomføres vil Ullensvang kommune i samråd med tilsynsutvalgene og veilagene være hovedansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil kunne være

delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Riksvei 7 (Rv7) er den viktigste innfallsporten for motortransport med snøscooter til vestvidda. Selv om transportavstanden kan være lang, starter ruten oppe på viddeplatået uten for store høydeforskjeller videre innover. Transporten fra Rv7 og mot sørvest medfører forstyrrelser på villreinens vinterbeiter på nordvest-vidda, og kan utgjøre en barriere for villreinens kalvingstrekk i april.

Det er derfor ønskelig å kanalisere startstedet for motortransport bort fra Rv7 og til innfallsporter i vest, slik som fra veier som går opp til Heng og Kleivane. Spesielt for motortransport seint på våren, under kalvingstrekket, er det viktig å regulere transporten bort fra Rv7 og sørover.

Tiltaket innebærer å bruke veiene til Heng og til Kleivane som innfallsporter til motortransport til vestre del av vidda, ved tildeling av løyver for motortransport innenfor og utenfor nasjonalparken. Det må vurderes nærmere i hvilken grad veiene er egnet til formålet, eventuelt for deler av vintersesongen samt pris for kjøring på vei/parkering, plassering av bom, eventuelt hvem som får tilgang til å kjøre videre.

Tiltaket innebærer også å ikke brøyte parkeringslommer langs riksvei 7, da disse fungerer som innfallsporter og genererer ferdsel som igjen skaper en trekkbarriere for villreinen. For sammenhengens skyld nevnes det også at det følger av villreinmeldingen at regjeringen vil gjenoppta prosjektet med midlertidig vinterstengt riksvei 7 over Hardangervidda når det er kontroll med skrantesjuka i Nordfjella og på Hardangervidda.

Som en del av tiltaket bør det også vurderes eventuelt andre egnede innfallsporter for motortransport fra vest.

Tiltaket er forventet å ha middels effekt for villrein.

2.2.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein.

Tiltakspakken inneholder flere tiltak som kan ha noe effekt på villreinen i Hardangervidda, gjennom å bedre dens tilgang til de naturgitte vinterbeiter på nord- og østvidda. Tiltaket om å opprettholde vinterstenging av vei over Imingfjell mm. (41), redusere/regulere antall innfallsporter på vinterstid (42) og sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randområdene (sti og løypeplan) (43) antas å være de viktigste tiltakene i tiltakspakken for å oppnå målet med tiltakspakken. Tiltak som knytter seg til å redusere motorferdsel på Hardangervidda, omtalt i tiltakspakke 2, vil også kunne bidra til målsettingen i denne tiltakspakken.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Det er flere aktører som berøres av flere av tiltakene i denne tiltakspakken. Utvidelse av strekningen som holdes vinterstengt over Imingfjell vil ha en kostnad for brukere, særlig hytteeiere, ved at det

ikke blir helårsvei mellom Øvre Telemark og Uvdal/Øvre Numedal. Imingfjellvegen er utredet i flere rapporter i forhold til villrein og veispørsmål.

Tiltakspakken berører videre både turgåere, DNT, lokalbefolkning og lokale aktører ved; reduksjon og regulering av innfallsporter på vidda på vinterstid, sonering av motorferdsel, færre kvistede løyper og sonering av oppkjøring av skiløyper i randområdene. Det vil redusere tilbudet av skiløyper, og kan medføre tap av inntekter for DNT og lokale aktører ved at de kan få noe endret virksomhet.

2.3 Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene

2.3.1 Innledning

Målet med tiltakspakken er å unngå nye barriere- og unnvikelseeffekter i viktige områder som brukes jevnlig av reinen i dag, se figur 3. Området er sammensatt av funksjonsområder for kalvings- og oppvekstperioden, og sommer-, høst og vinterbeiteområder som alle er vurdert til å være «ofte brukt» i kartgrunnlaget for kvalitetsnormen.

Området overlapper med kart for andre tiltakspakker. Innenfor området er det flere fokusområder med konflikter mellom villreinens arealbruk og trekk og menneskelig virksomhet, og som har med prioriterte tiltak i de andre tiltakspakkene. Tiltaket om å endre dagsturismen fra Mogen for å redusere ferdsel til Gjuvsjåen har også betydning for målsetningen i tiltakspakke 8.

Tiltakspakke 7: Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene	
46	Sonering av ferdsel i kalvingsområder i Vinje gjennom kommuneplanens arealdel
47	Unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Kvenna og Songa
48	Vurdere å utvide periode for stenging av Kromvikvegen, Bitdalsvegen og Songavegen. Innføre stengeregime for vei til Farastadtippen og Våtippen
49	Overvåke ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet
50	Stenge deler av veien inn Hjerdalen
51	Endre dagsturismen fra Mogen til «base-turisme» for å redusere ferdsel til Gjuvsjåen og til Stordalsbu

inn en egen hensynssone på de aktuelle arealene for å kunne innføre tidsbegrensede ferdselsrestriksjoner om nødvendig.

Tiltaket er forventet å ha stor effekt, med relativt sett lav kostnad. Tiltaket må følges opp ved økt tilsyn i felt. Tiltaket vil begrense tilgangen til friluftsliv i områdene det er snakk om, som for eksempel vårskiturer etc.

Tiltak 47: Unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Kvenna og Songa

Hovedansvar: Vernemyndighet. Hardangerviddarådet gjennom felles sti- og løypeplan, Vinje kommune

Dersom tiltaket gjennomføres vil forvaltningsmyndighetene for verneområdene i samråd med Hardangerviddarådet og Vinje kommune være hovedansvarlige for gjennomføring av tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunen frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Økt ferdsel i området vil innebære mere forstyrrelser i det mest urørte området på Hardangervidda, der villreinen i dag finner ro.

Tiltaket innebærer å unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Møsvatn, Kvenna og Songa i Vinje kommune, både innenfor og utenfor nasjonalparken. Utenfor nasjonalparken kan området avsettes som LNFR-område i kommuneplanen, med hensynssone for nasjonalt villreinområde.

Tiltaket er ikke ment til å påvirke etablert bruk av området.

Tiltak 48: Vurdere å utvide periode for stenging av Kromvikvegen, Bitdalsvegen og Songavegen. Innføre stengeregime for vei til Farastadtippen og Våtippen

Hovedansvar: Vinje kommune, Stakraft som regulant, aktuelle veilag, NVE

Alle veiene som inngår i tiltaket er adkomstveger inn i villreinens viktigste kalvings- og oppvekstområder i Vinje kommune, og tiltaket innebærer at det innføres regulering som muliggjør at veiene kan holdes stengt med bom for allmenn ferdsel i sårbare perioder når hensyn til villreinen tilsier det. Landbruksnæringen bør hensyntas.

Alle vegene utenom Kromvikvegen er anleggsveier bygd i forbindelse med vannkraftutbygging. Disse veiene er omfattet av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinje reguleringen, som inneholder vilkår om at veiene skal kunne brukes av allmenheten med mindre energi- og vassdragsmyndighetene vedtar noe annet. Gjennomføring av tiltak på disse veiene forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, bla. med egen høring. NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltak knyttet til disse veiene.

Dersom tiltak skal gjennomføres på Kromvikvegen er Vinje kommune og grunneier/veieier hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket. Tiltak på denne veien oppfordrer til at kommunen og veieier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Om de ulike veiene:

- *Kromvikvegen* er en kommunal vei som stenges når snøen kommer og som ikke skal åpnes før 1. juni ifølge Regional plan for Hardangervidda. Veien ligger helt på grensa til kalvings- og oppvekstområdet, og gjør området lett tilgjengelig i oppvekstperioden i første del av juni.
- *Bitdalsvegen* er en sidevei til Kromvikvegen og gjør kalvings- og oppvekstområdet lett tilgjengelig.
- *Songavegen* er en bomvei som er bygd i forbindelse med regulering av Songa-magasinet og er en mye brukt innfallsport til villreinområdet med viktige kalvings- og oppvekstområder.
- Veien til Farastadtippen er bygd i forbindelse med regulering av Songa. Vegen er åpen slik at allmennheten kan kjøre med bil opp til 910 moh. Grense for villreinområde er på ca. 1050 moh.
- Bomveg til Våtippen i Vådalen er bygd i forbindelse med regulering av Bitdalsvatn. Vegen er åpen slik at allmennheten kan kjøre med bil opp til 920 moh. Grense for villreinområde er på ca. 970 moh.

Tiltaket forventes å ha svært høy effekt. Kostnader er knyttet til prosesskostnader for å endre konsesjonsvilkår og redusert tilkomst for hytteiere, turbrukere og allmennheten ellers.

Relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

Tiltak 49: Overvåke ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet

Hovedansvar: Statkraft og Vinje kommune

Dersom tiltaket gjennomføres, vil kommunen og veieier være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at kommunen og grunneier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer at ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet, overvåkes.

Songamagasinet er en viktig innfallsport for jakt, fiske og friluftsliv som går rett inn i de mest brukte sommerarbeiteområdene til villrein på Hardangervidda per i dag. Allmennheten har adgang til å sette ut og bruke båt, og infrastrukturen tar folk langt inn mot sentrale villreinområder. Magasinet er et enkelt utgangspunkt for turer innover i sårbare områder.

Derfor er det behov for å få mer kunnskap om i hvilken grad Songamagasinet fungerer som innfallsport til fjellet.

Det er ikke knyttet direkte effekter til tiltaket. Det er ingen kostnader knyttet til tiltaket ettersom man kan overvåke data gjennom veibom, Strava og GPS-data.

Tiltak 50: Stenge deler av veien inn Hjerdalen

Hovedansvar: Tinn kommune og Hjerdalen veilag

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltaket gjennomføres vil veieier i samråd med kommunen være hovedansvarlige, og Klima- og miljødepartementet være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at veieiere frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig

utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningen kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Veien inn til Hjerdalen gir lett tilgjengelig adkomst i barmarksesongen. Tiltaket innebærer å stenge veien de siste 4-5 km i kalvings- og oppvekstperioden, med unntak for grunneiere. Landbruksnæringen skal hensyntas. Tiltaket er forventet å ha en høy effekt for villrein.

Tiltak 51: Endre dagsturismen fra Mogen til «base-turisme» for å redusere ferdsel til Gjuvsjøen og til Stordalsbu

Hovedansvar: Tilsynsutvalg, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan og DNT/bestyrere på Mogen turisthytte

Ferdsel nord og øst for Mogen hindrer villreintrekk og villreinens bruk av områdene øst for Møsvatn.

Tiltaket innebærer å legge om driftskonseptet for Mogen turisthytte, fra tradisjonell turisthytte for de som er på flerdags-turer mellom turisthytter på Hardangervidda, til «base-turisme» med gjester som bor flere dager på hytta med aktiviteter og dagsturmål i nærområdet. Andre dagsturmål i nærheten av Mogen som ikke forstyrrer villreinen må vurderes, og det arbeides allerede med et prosjekt for å etablere et godt dagsturtilbud ved Mogen slik at flere oppholder seg i nærområdet. Det trengs samarbeid med grunneiere og en reiselivsstrategi for Møsvatn-området.

Tiltaket er forventet å ha en høy effekt for villreinen. Kostnader er knyttet til omstilling av driftskonsept for turisthytta, og til utvikling av nye «villrein-vennlige» tilbud. Tiltaket kan innebære et bedre natur- og friluftstilbud for nye grupper. Omstilling kan innebære usikkerhet ved om en klarer å skape et nytt besøks- og driftsgrunnlag for drift av turisthytta, og tiltaket kan også ha stor betydning for å opprettholde grunnlag for rutebåt på Møsvatn.

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT sammen med reiselivet og grunneiere i området være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at disse frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene, vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

2.3.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Det vurderes at tiltakspakken har flere effektfulle og nødvendige tiltak, som samlet vil kunne bidra til å opprettholde reinens bruk av urørte områder, med et spesielt fokus på kalvings- og oppvekstområder. Tiltakene i pakken retter seg mot sentrale utfordringer, men på grunn av usikkerheten knyttet til utforming og oppfølging, er departementets samlede vurdering at tiltakspakken vil ha middels effekt.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Negative samfunnsmessige kostnader er tilknyttet redusert tilkomst på veier for allmennheten til visse tider, redusert/avkortet sesong for skuter-/skitrafikk på seinvinter, samt mulig redusert mulighet for fiske på forsommer. Kostnadene ved tiltakspakken er i hovedsak administrative og er anslått til å være lave.

2.4 Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter

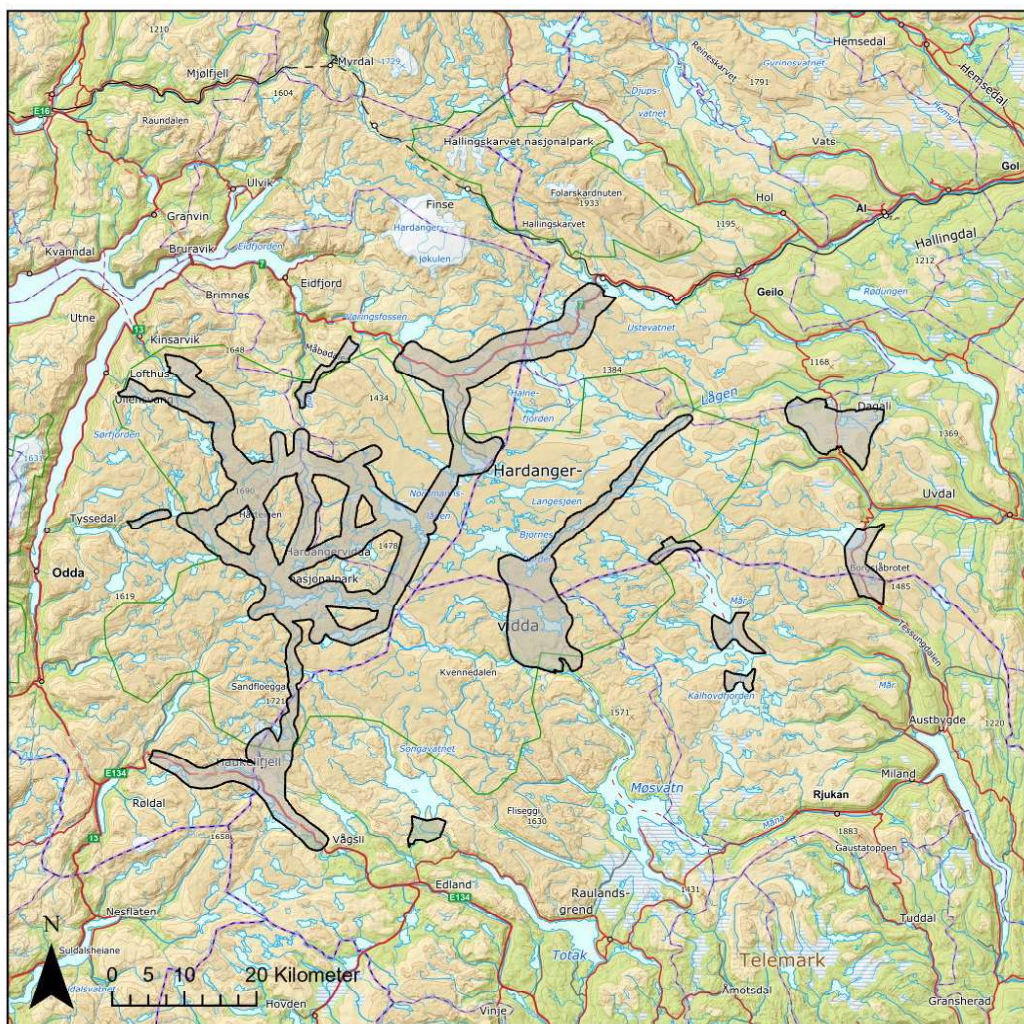
2.4.1 Innledning

Målet med tiltakspakken er å bedre villreinens trekkmuligheter på sentrale knutepunkt / trekkområder som sikrer funksjonelle trekk mellom sesongbeiter gjennom året, og som tar høyde for variasjoner i sammensetning av bestand og klimatiske forhold i et lengre tidsperspektiv. Denne tiltakspakken omfatter viktige trekkområder som ikke er tatt med i de andre tiltakspakkene. Nettet av merkede turstier på nordvest-vidda og Tinnhøvegen inngår i tiltakspakke 5, Riksvei 7 og Imingfjell i tiltakspakke 6 og Mogen-Gjuvsjø i tiltakspakke 7. Endringer i rutenettet for stier og løyper, samt regulering og styring av motortransport vil også bedre flere viktige trekkområder.

Trekket øst-vest over turiststien mellom Tinnhølen og Sandhaug er sentralt i barmarksesongen, men er sterkt redusert i denne perioden. Det samme gjelder fokusområdet langs Lågen til Gamle Lågaros, stien mellom Haukeliseter og Hellevassbu, stien mellom Trolltunga og Tyssevassbu og ruten Lofthus/Nykkjesøy til Stavali og Hårteigen. Områder vist i kartet under (figur 4) er sammensatt av fokusområder fra arbeidet med klassifisering av villreinområdet. Tiltakspakkene berører også enkelte andre barrierer som har sammenheng med og trolig påvirker dagens arealbruk, som Kvennavassdraget og Bremafoten mellom Nordmannslågen og Bjornesfjorden.

Tiltakspakken omfatter både generelle tiltak som vil bedre trekk i mange trekkområder, og spesifikke tiltak for enkeltområder. Tiltaket om redusert bruk av Hellevassbu har også betydning for tiltakspakke 7. I den grad villreinen faktisk bruker arealer øst for Mår og Kalhovd på barmark, vil tiltakene med landbroer i Mår-vassdraget og regulering av veien Kalhovd-Synken ha betydning for tiltakspakke 7.

Tiltakspakke 8: Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter	
52	Regulere telting i flaskehalser
53	Forprosjekt for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner i villreinområdet
54	Vei inn Imingdalen (Bruseterveien): Begrense kjøring på veien for allmennheten vest for Flåtåe
55	Vurdere å begrense tilgang med sykkel på de veiene der biltrafikken blir regulert
56	Stenge eller redusere bruken av Hellevassbu turisthytte i sommerbeiteperioden
57	Vurdere å regulere tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvøpseborg

FIGUR 4 VISER DE MEST SENTRALE FOKUSOMRÅDENE FOR TREKKPASSASJER PÅ HARDANGERVIDDA. KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 52: Regulere telting i flaskehalser

Hovedansvar: Villreinutvalg, rettighetshavere. Villreinnemnd, Miljødirektorat, KLD

Telting i viktige trekkpassasjer for villrein kan hindre at reinen benytter trekket, og får redusert arealbruk som følge.

Tiltaket innebærer å bruke hjemmel i frilufsloven § 9 fjerde ledd for å forby telting i avgrensede områder for å sikre trekkmuligheter for villrein under jakten. Dette kan gjelde all slags telting, også for fiske og o.l. Det er departementet som har myndighet etter frilufsloven, men denne er delegert til Miljødirektoratet. Det kan være behov for nytt hjemmelsgrunnlag, for å hindre telting på viktige trekkpassasjer langs eks. Kvenna gjennom sommeren (før jakt). Kvenna er en stor barriere for trekk i dag, pga. pack-rafting og annen aktivitet langs vassdraget. Et slikt hjemmelsegrunnlag er beskrevet i tiltak 18, hvor Klima- og miljødepartementet har igangsatt en utredning i Miljødirektoratet av virkemidler for ferdselsregulering, der det blant annet skal vurderes å innføre en ny hjemmel i

naturmangfoldloven for å kunne fastsette tids- og arealavgrensede ferdselsrestriksjoner i villreinområder.

Tiltaket er forventet å bidra til høy effekt for villreinen gjennom å bedre trekk og økt arealbruk før og under jaktperioden. Teltforbud vil ha konsekvenser for friluftslivinteresser i dette området, herunder jegere i forbindelse med jakt. Andre brukere som blir rammet av forbud kan ha liten forståelse for forbudet. Konkrete kostnader er lave og knyttet til prosess.

Tiltak 53: Forprosjekt for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner i villreinområdet

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær

Delansvar: Miljødirektoratet, i samråd med Norges vassdrags- og energidirektorat

Som følge av etableringen av vannkraftmagasiner i villreinområdet har tidligere trekkruiter for villreinen blitt forringet. Tiltaket innebærer gjennomføring av tre forprosjekter for å gi et best mulig beslutningsgrunnlag for eventuelle fremtidige restaureringer av trekkveier over vannkraftmagasiner ved:

- Fylling av kanal og etablering av trekk sør for dammen på Strengen
- Landbro i trekkpassasje over Gravøy (mellom Kilsfjorden og Gøyst)
- Landbro over Mår mellom Mårdammen og Synken (nord for dammen)

Kostnader og konsekvenser for eventuelle etableringer av landbroer må utredes nærmere i forprosjektet.

Dersom tiltaket om forprosjekt gjennomføres, vil regulant/konsesjonær være hovedansvarlig, og gjennomføring av tiltaket forutsetter frivillig tilslutning. Dersom det ikke oppnås frivillig tilslutning fra konsesjonæren til å gjennomføre forprosjektet vil myndighetene vurdere om tiltaket i stedet kan og bør følges opp på andre måter, herunder eventuelt i medhold av alminnelige prosesser i medhold av konsesjonen.

Restaurering av tidligere trekkpassasjer for villrein gjennom å etablere landbro over kraftmagasiner i villreinområder hvor det tidligere har gått viktige trekkpassasjer er tiltak som potensielt kan ha svært stor positiv effekt for å bedre tilstanden for villreinen. Etablering av landbro med formål om å gjenopprette villreintrekk er hittil ikke utprøvd, og effekten av tiltaket er dermed usikker. Både GPS-data, observasjoner og spor viser at dyrene benytter gamle trekkveier over magasinet i dette området ved lav vannstand. Videre kan observasjoner fra Kvevassmagasinet i Nordfjella villreinområde også tyde på at villrein kan gjenoppta gamle trekkruiter når forholdene legger til rette for det, for eksempel fordi vannstanden i et magasin tappes ned eller er lavere enn normalt. Dersom forprosjektene eventuelt på sikt følges opp med tiltak som medfører at trekkrutene gjenopprettes vil det potensielt ha positive konsekvenser for villreinen.

Utformingen av Strengen er slik at det er vanskelig for villreinen å trekke gjennom området. En eventuell fremtidig restaurering av trekk sør for dam på Strengen er forventet å ha begrenset effekt fordi Strengen ikke er det mest brukte området og heller ikke mest naturlige trekk, samtidig som trafikkert anleggsvei nordøst for Strengen er en barriere for villrein i aktuell sesong. Antatt liten konflikt med andre bruksinteresser.

Mår-Gøyst-reguleringen med tilhørende menneskelig aktivitet er en svært stor barriere for villreintrekk fra området øst for Møsvatn og mot tangene øst for Mårfjorden. Det er usikkerhet knyttet til effekten av en eventuell fremtidig restaurering av trekkveien ved Graveide for villrein.

Stegaros er et kritisk trekkpunkt for villrein mellom sentral-vidda og de østlige tangene. Trekket over Stegaros er begrenset av bilveg til Synken, turiststi mellom Kalhovd og Stordalsbu/Mogen samt salg av jakt og fiske i området sommer og høst. Effekten av en eventuell fremtidig restaurering av trekkveien over Mår ved Synken er også betinget av begrensning av aktivitet i området Kalhovd - Stegaros – Synken, blant annet regulering av trafikk på bilvei, merkede stier m.m. for å oppnå effekt. En eventuell fremtidig restaurering av trekkveien mellom området vest for Mår-Gøyst og tangene lenger øst er forventet å ha høy effekt for villreinen. Dette trekket er også viktig for videre villreintrekk fra Mår til nord-østvidda og videre mot vest.

Eventuelle fremtidige restaureringer av trekkveier over magasinene er i tillegg tiltak som direkte bøter på de negative effektene av eksisterende arealinngrep uten at det går utover andre brukere av området. Restaurering av trekkveier er også i tråd med målsetningen i villreinformasjonen om målrettet restaurering av leveområdene til villreinen, og har også koblinger for FNs tiår for naturrestaurering som går fram mot 2030.

Tiltak 54: Vei inn Imingdalen (Bruseterveien): Begrense kjøring på veien for allmenheten vest for Flåtåe

Hovedansvar: Nore og Uvdal kommuner sammen med fylkeskommune

Veien bidrar til ferdsel mellom Sønstevatn/Imingdalen og Mår sommer og høst, og kan gjøre adkomsten fra nord til østsiden av Mår vanskeligere for villreinen. Bidrar til å flytte dagstursone og utgangspunktet for tur langt inn på vidda. Boming av veien vil gjøre vidda "større" og den generelle bruken noe lavere.

Tiltaket innebærer å begrense kjøring på veien for allmenheten vest for Flåtåe (etter hyttefeltet) med fysisk bom, digital telling/skiltgjenkjennig for de som passerer. Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Landbruksnæring skal hensyntas ved gjennomføring av tiltaket.

Tiltaket er forventet å ha en høy effekt på villreinen dersom barrierer ved Stegaros og Havfoss først reduseres. Samfunnsmessige kostnader knytter seg til noe vanskeligere adkomst for allmenheten til Imingdalen med bil. Det er usikkerhet tilknyttet de faktiske kostnadene knyttet til finansiering av tiltaket, men det er forventet å være relativt lavt.

Tiltak 55: Vurdere å begrense tilgang med sykkel på de veiene der biltrafikken blir regulert

Hovedansvar: Kommunene (ev. Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat)

Delansvar: Grunneiere og rettighetshavere

Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Flere veier som går innover villreinområdet utenfor verneområdet, foreslås stengt for biltrafikk, men veiene brukes også av syklister. For at tiltak knyttet til å redusere motorferdsel på veier skal ha den ønskede effekten, kan det være nødvendig at også annen ferdsel enn motorferdsel på de samme veistrekningene reduseres. Regulering av ferdselen med sykkel vil kunne øke effekten av tiltak for regulering av motorferdsel på veiene.

Tiltaket innebærer å regulere tilgang til bruk av sykkel på de veier der tilkomst med bil blir regulert. Per i dag er det fri tilgang til å sykle på alle veier som er tilgjengelige med kjøretøy. Eventuelle reguleringer for kjøretøy bør også vurderes for sykkel. Dette vil kreve en forskrift etter friluftsløven for de delene som er utenfor verneområdet. Regulering av sykling på privat vei krever forskriftsvedtak fra kommunen, etter samtykke fra grunneier. Dersom en vei er omfattet av konsesjonsvilkår knyttet til vannkraftverk med vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten med mindre vassdragsmyndigheten har bestemt noe annet, forutsetter tiltaket i stedet at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for allmennhetens ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Det er knyttet usikkerhet til effekten av tiltaket for villreinen. Det er avhengig av hvilke veier som reguleres. Det er forventet at tiltaket medfører en mindre kostnad knyttet til prosess og informasjon.

Tiltak 56: Stenge eller redusere bruken av Hellevassbu turisthytte i sommerbeiteperioden

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, statsforvalter, tilsynsutvalget

Ferdsel på stien mellom Haukeliseter – Hellevassbu – Litlos medfører en delvis barriereeffekt for villreinen mellom dagens kalvingsområde sør for Kvenna og gode sommerbeiteområder vest og nordvest for stien. Fjellområdene særlig vest for denne stien har høye topper med snøbreer og rikt sommerbeite for villrein. Disse områdene har vært viktige for villrein særlig sommerstid, og vil bli ytterlig viktigere i fremtidens klimaperspektiv. Vinterbruk til og fra Hellevassbu vurderes å være en liten utfordring for villrein. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre et av tiltakene. Om et av tiltakene skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av dette, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet, vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Forslag til tiltak må sees i sammenheng med andre tiltak som er foreslått i området.

Alternativ 1: Hellevassbu stenges i sommersesongen. Nordgående ferdsel fra Haukeli gjøres ved å benytte dagens sommersti til Middalsbu gjennom Slettedalen og langs østsiden av Valldalsvatnet, med utvikling av muligheter for leie av transport (båt og/eller buss) på deler av strekningen for å redusere en ellers lang dagsetappe (27 km i dag). Det kan eventuelt også etableres en ny sommersti mellom Middyr og Nupstjørn for å korte ned turen. Ved å benytte transportmilder (buss og/eller båt) reduseres etappen Haukeliseter-Middalsbu med 5-7 km.

Alternativ 2: Dersom DNT begrenser markedsføringen av ruta som går nord-sør på vestvidda mellom Sandhaug-Litlos-Hellevassbu-Haukeliseter, kan ferdselen langs stien forbi Hellevassbu potensielt bli så redusert at den ikke blir en betydelig barriere for villreinen i oppvekst- og sommerbeiteperioden.

Dersom erfaringene etter 5-10 år er at ferdselele ikke har gått ned og at stien er en betydelig barriere, må nye og sterkere tiltak vurderes. Et alternativ vil da kunne være å legge ned stien mellom Besso og Litlos for å få ned ferdselstrykket.

De negative virkningene for friluftslivet er små. Middalsbu vil ved alternativ 1 få et større besøkstall og det er kostnader knyttet til å oppgradere denne noe.

Effekten på villrein vil ved alternativ 1 bli svært positiv. For alternativ 2 er effekten mer usikker, da det er usikkert i hvilken grad ferdselele vil bli redusert.

Tiltak 57: Vurdere å regulere tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvepseborg

Hovedansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: Veieier, regulant

Energidepartementet og NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket, og regulant/konsesjonær er delansvarlig. Veiene er omfattet av konsesjonsvilkår for Mår/Gjøyst reguleringen, som inneholder vilkår om at veiene skal kunne brukes av allmenheten. Gjennomføring av tiltak på disse veiene forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for allmenhetens ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Veiene gir lett tilgjengelig adkomst i barmarksesongen, og er en viktig kanal for videre ferdsel mot sentrale deler av vidda. Det foregår en del camping (bobil o.l.) langs vegen, og det er mye sykkeltrafikk på veien.

Tiltaket er mest aktuelt høst eller senhøst. Det bør vurderes endring av driftsregime og mulighet til å sette opp bom om nødvendig. I perioder med mye rein i området bør veien kunne stenges for allmenn ferdsel, men med tilkomst for grunneier, regulant og tilsvarende brukere. Det bør tilrettelegges for kollektive transportløsninger for allmenheten, for eksempel for gjester til rutebåten, turisthyttene m.m. Et mulig alternativ er full nattestenging, eller eventuelt stenge helt i særlig spesielle tilfeller. Tiltak/regulering av volum av ferdsel på stiselementet Kalhovd-Mårbu er viktig for at tiltak på veien skal fungere etter hensikten. Tilpasninger i drift av rutebåt på Mår må også sees på i en helhet med øvrige tiltak. Til grunn for eventuelle tiltak på strekningen Kalhovd-Synken bør det vurderes om det er behov for å etablere ferdselsregistreringer av trafikken til Kongsbergseter (for eksempel digital tellebom e.l.), samt opprettholde løyvebetinget kjøring og gjennomgå praksis for dette, for å kontrollere mulige endrede bruksmønstre som følge av tiltak.

Tiltaket forventes å ha en høy effekt på villreinen. De negative samfunnsmessige kostnadene knytter seg til redusert tilkomst for grunneiere, redusert mulighet for næringsvirksomhet i form av utleie jakt og fiske, redusert tilgang for turbrukere og allmenheten ellers. Det vil også være negativt for kommunens reiselivssatsing på sykkel og driftsgrunnlag på turisthytte ved Kalhovd. Relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

2.4.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken inneholder flere tiltak for å bedre oppnåelsen på måleparamater 1 i delnorm 3, funksjonell arealutnyttelse. Det er vanskelig å anslå hvilke ringvirkninger en eventuell restaurering av trekkveier ved hjelp av landbro kan ha, og dermed også hvilken effekt tiltakspakken på sikt kan få. Departementet anser at det potensielt kan ha stor effekt dersom disse blir tatt i bruk.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakspakken omhandler både regulering av telting, bruk av veier og turisthytte, og ferdsel. En regulering av tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvæpseborg vil føre til redusert tilgang for turbrukere og allmennheten ellers.

Forprosjektet for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner vil ha økonomiske konsekvenser for konsesjonæren dersom tiltaket gjennomføres. En eventuell gjennomføring av restaureringsprosjekt for trekkveier over vannkraftmagasiner forventes å kreve betydelige økonomiske investeringer, og kostnader og konsekvenser vil utredes nærmere gjennom forprosjektet.

Tiltak om regulering av ferdsel på veier vil kreve administrative ressurser for å gjennomføre, og vil trolig også innebære kostnader til skilting og informasjon.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

Forslag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Innhold

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder	2
1. Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder	2
1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	2
1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	14
1.3 Villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	23
1.4 Bestandsforvaltning	27
1.5 Kunnskapsinnhenting	30
1.6 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner	33
2. Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder	35
2.1 Blåsjøområdet	35
2.2 Sørrområdet Setesdal Ryfylke	54
2.3 Hovden-området	63
2.4 Bjørnevatn	68
2.5 Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder	71

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Forslaget til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder er ikke i seg selv et juridisk bindende dokument, men en samlet plan for tiltak som skal søkes å gjennomføres av myndigheter på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå, frivillige organisasjoner og lokale aktører innenfor villreinområdet. En rekke enkelttiltak i forslaget til tiltaksplanen vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. En rekke av de konkrete tiltaksforslagene forutsetter enighet med bla. kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner og veieiere. Det betyr at disse aktørene, inkludert private, selv bestemmer om de ønsker å bidra med tiltak og være en del av tiltaksplanen. Tiltaksplanene pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men har tiltak der disse oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen, enten alene eller sammen med andre. Disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene vil derfor avhenge av at de frivillig velger å bli med på tiltakene. For flere av tiltakene eksisterer det også tilskuddsordninger det kan søkes støtte til for å gjennomføre tiltaket. Dette er synliggjort i omtalen av de aktuelle tiltakene. Overfor private rettssubjekter (veieiere, grunneiere, turistforeningen o.l.), er forslagene til tiltak ikke statlige pålegg, men oppfordring til slike aktører om å frivillig slutte seg til gjennomføring av tiltaket. Hvorvidt slike tiltak skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av slike tiltak, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra private rettssubjekter gjennom høringen vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før den endelige tiltaksplanen fastsettes.

Felles for mange tiltak er også at de må følges opp i ordinære prosesser, f.eks. gjennom prosesser etter plan- og bygningsloven eller for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven. Tiltak om regulering av ferdsel på anleggsveier hjemlet i vassdragslovgivningen, som ikke allerede følger av eksisterende vedtak, vil tilsvarende kunne forutsette at vassdragsmyndigheten treffer vedtak i medhold av vassdragslovgivningen etter alminnelige prosesser.

1. Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

1.1.1 Innledning

Den største trusselen mot villrein i dag er nedbygging av dens leveområder. Samlede effekter av infrastruktur, forstyrrende menneskelig aktivitet og klimaendringer fører til fragmentering og tap av habitat. Dette har stor innvirkning på villreinens utbredelse og arealbruk. Det er dag stor variasjon i hvordan kommunene forvalter arealer i hei- og fjellområder i Setesdalområdet, og i hvilken grad villreinen hensyntas, og det er derfor behov for ulike tiltak knyttet til arealplanlegging og arealforvaltning.

Målsetningene om en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinområdet, jf. Meld. St. 18 (2023-2024), gjelder både for arealforvaltning etter plan- og bygningsloven og arealinngrep etter sektorregelverk. Med villreinområdet menes villreinområdet samt de områdene utenfor villreinens leveområder som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Kommuner og øvrige

myndigheter har ansvar for å beskytte villreinens leveområder gjennom arealplanleggingen. Vektlegging av villreinhensyn i arealforvaltningen er derfor sentralt for å oppnå målsetningene fra villreinmeldingen, blant annet for å forebygge tap og forringelse av villreinens leveområder. En bærekraftig arealplanlegging kan spare samfunnet for store fremtidige ressurser til naturrestaurering. En overgang til et grønnere samfunn vil kreve at kommuner, regionale og statlige myndigheter vektlegger kumulative effekter i vurderinger av fremtidige arealinngrep.

Tiltakspakke 1: En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	
1	Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet
2	Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet
3	Revidere kommunale arealplaner (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn
4	Oppdatering eller revisjon av regional plan i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder
5	Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
6	Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
7	Styrking av Norsk Villreinseter som kompetansesenter for villrein
8	Dialogforum for villreinforvaltning
9	Kompetanseheving om villrein for kommunestyrer og fylkesting
10	Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050
11	Operasjonalisering av villreinfond
12	Villreinhensyn bør vektlegges i større grad ved søknad om nye landbruksveier i villreinområdene

1.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 1: Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Hovedansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Kommunal- og distriktsdepartementet har i samråd med berørte departementer fastsatt statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet (SPRAM), ved kgl. Res av 20. desember 2024. Disse skal legges til grunn ved planlegging etter plan- og bygningsloven og enkeltvedtak etter plan- og bygningsloven og annen lovgivning. Kommunal- og distriktsdepartementet har et hovedansvar for retningslinjene. Klima- og miljødepartementet har et delansvar for miljø, herunder å veilede om hvordan hensynet til villrein skal ivaretas i planleggingen og enkeltsaksbehandling. De statlige planretningslinjene har flere retningslinjer som har betydning for forvaltningen av villreinens leveområder. For villrein står det i retningslinjene punkt 3.8 følgende: «*Arealplanleggingen skal bidra til å nå målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet. Dette innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder.*» Det er også generelle retningslinjer som har betydning for villrein. Dette gjelder blant annet prinsippet om at fortetting og transformasjon skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk for alle utbyggingsformål. Videre at det i fjell og utmark er viktig at fritidsboligområder skal avgrenses mot sammenhengende natur-, villrein- og friluftsområder, kulturmiljøer og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer. Virkningen av utbygging på landskap skal vurderes og minimeres.

Tiltak 2: Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Rundskriv T-2/16 – *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis* – handler om nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet og klargjør hvordan miljøforvaltningen skal bruke virkemiddelet innsigelse i forbindelse med kommunal planlegging.

Klima- og miljødepartementet har et ansvar for rundskrivet og for at praksisen på miljøområdet er i samsvar med rundskrivet. For å bidra til en mer ensartet forvaltningspraksis og gi økt forutsigbarhet for kommunal arealplanlegging klargjør dette rundskrivet hva som er spørsmål av nasjonal eller vesentlig regional betydning på klima- og miljøområdet. Målet med rundskrivet er å sikre en enhetlig forvaltningspraksis og at nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøinteresser blir godt ivaretatt i arealplanleggingen. Rundskrivet skal legges til grunn for innsigelsespraksisen i miljøforvaltningen og bidra til økt bevissthet om hvilke nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøhensyn staten mener man skal ta i den kommunale arealplanleggingen. Dersom et planforslag rammer nasjonale eller vesentlige regionale miljøverdier, kan innsigelse vurderes, jf. plan- og bygningsloven § 5-4. Det vil likevel hvile på en konkret vurdering i den enkelte saken om man skal fremme innsigelse. Viktige funksjonsområder for villreinen er et slikt nasjonalt hensyn som er omtalt i dette rundskrivet, og Statsforvalteren skal derfor vurdere om det skal bli fremmet innsigelse dersom et planforslag inneholder en ny arealbruk som vil komme i konflikt med slike områder.

Klima- og miljødepartementet vektlegger i tråd med Stortingets behandling av villreinmeldingen at statsforvalterne gjennom meldingen, utarbeidelse av tiltaksplaner og nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet får et tydeligere mandat enn i dag til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for slik å sikre at målene i stortingsmeldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, jf. Innst.374 S (2023-2024) s. 4. For å følge opp Stortingets føringer, har departementet 26. mai 2025 vedtatt endringer som formaliserer dette i rundskrivet. Det følger nå av rundskrivets punkt 3.8 at innsigelse skal vurderes når planforslaget kan komme i konflikt med: «*målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet, som innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreins leveområder, jmfør Innst. 374 S (2023–2024), Meld. St. 18 (2023–2024), og Kvalitetsnormen for villrein, jmfør forskrift 23. juni 2020 nr. 1298.*»

Tiltak 3: Revidere kommunale planer (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn

Hovedansvar: Kommunene

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunene, og innebærer ikke statlige pålegg overfor disse kommunene. Prosessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser. Dersom kommunene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at kommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Kommunen er den primære arealmyndigheten i forvaltningen av villreinområdene etter plan- og bygningsloven. Dette er også understreket av Stortinget under behandlingen av villreinmeldingen.

Kommunale arealplaner styrer arealbruken i villreinområdene utenfor verneområdene. Ved å gjennomgå eldre planer og fjerne arealer som er avsatt til bebyggelse, men enda ikke bygget ut, kan man forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområdet og de områdene utenfor villreinområdene som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Videre bør fremtidig planlegging og utbygging baseres på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn. Flere av kommunene i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder har allerede satt i gang planvask, eller prosesser med revisjon av kommunale arealplaner.

Formålet med tiltaket er at kommunene, før eller underveis i revisjonsprosessen, foretar en helhetlig gjennomgang av samtlige kommunale arealplaner i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder, og at planverket oppdateres og revideres på bakgrunn av ny kunnskap om konsekvenser for villreinen. Klima- og miljødepartementet oppfordrer kommuner i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder å slutte seg til tiltaket i løpet av høringsperioden. Tiltaket innebærer at alle kommunene som slutter seg til tiltaket gjennomfører en såkalt «planvask» av samtlige juridiske bindende arealplaner i villreinområdet. Planvaskingen må følge ordinære prosesser for revisjon av kommuneplanens arealdel. Tiltaket vil ikke ha noen direkte målbar effekt i dag, siden det er snakk om å hindre fremtidig utbygging, men vil forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområde som er negativt for villrein. Gjennomføring av tiltaket forutsetter at de kommunene som har behov for det søker og får innvilget tilskudd gjennom ordinære ordninger. Departementet oppfordrer til at følgende punkter av hensyn til villrein minimum skal ligge til grunn for revisjonsprosessen:

- gamle kommuneplaner og reguleringsplaner bør gjennomgås og oppdateres med bakgrunn i ny kunnskap om konsekvenser for villreinen, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 9. Vedtatte, ikke-realiserte reguleringsplaner som er negative for villreinen, bør endres eller oppheves. Dette gjelder byggeområder både innenfor villreinens leveområder, i randsonene til disse og i trekkutene mellom villreinområdene.
- kritisk gjennomgang av tomtereserver, med sikte på å ta ut tomtereserver som ikke bør videreføres i henhold til ny kunnskap om villrein, dvs. arealer som er avsatt til fritidsbebyggelse enten i kommuneplanens arealdel eller som ligger som godkjent i reguleringsplaner, men som enda ikke er bebygget. Det vises til at Stortinget har understreket at kommunene har ansvar for å ta hensyn til villreinen også ved planlegging av fritidsboliger i randsonene, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 7.

Bakgrunnen for tiltaket er blant annet potensialet for å forverre situasjonen for villrein som kan ligge i de ikke-realiserte utbyggingsområdene i gjeldende arealplaner, og behovet for å tilbakeføre slike områder til LNF-områder dersom målsetningene om å ivareta villreinen skal nås. Planvask er også fremhevet i regjeringens naturmelding (Meld. St. 35 (2023-2024), og tiltaket er også i tråd med de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, og *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027*, der det blant annet forventes at kommunen, ved revisjon av kommuneplanens arealdel, vurderer om tidligere godkjent arealbruk skal tilbakeføres til landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift (LNFR-formål) av hensyn til naturmangfold.

Tiltak 4: Oppdatering eller revisjon av regional plan i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder

Hovedansvar: Fylkeskommunene

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra fylkeskommunene, og innebærer ikke statlige pålegg.

Proessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser.

Dersom fylkeskommunene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at fylkeskommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Regionale planer for villrein skal sikre en helhetlig forvaltning av fjellområder som er særlig viktige for fremtiden til villreinen i Norge. Planene fastsetter en langsiktig arealforvaltning som balanserer bruk og vern for de aktuelle fjellområdene med randområder, og gjelder inntil de er revidert. Det er utarbeidet planer for alle de ti nasjonale villreinområdene. Fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for å utarbeide de regionale planene for helhetlig forvaltning av arealene i villreinfjella og oppfølgingen av disse planene, herunder å utarbeide og følge opp handlingsprogram og vurdere behov for revisjon av den regionale planen. Regional plan har også en viktig funksjon for å gjennomføre og innarbeide nasjonale forventninger etter pbl. § 6-1 i den regionale og kommunale arealplanleggingen.

Regionale planer skal følges opp av andre sektorer og legges til grunn som føringer for den kommunale planleggingen. Avvik fra de regionale planene gir grunnlag for innsigelse fra statsforvalter. Det kan også bli gitt regionale planbestemmelser som gjør hele eller deler av den regionale planen bindende for inntil 10 år, men ingen av de regionale planene for villrein har hittil tatt i bruk dette virkemiddelet.

Det følger av villreinmeldingen (Meld. St. 18 (2023 – 2024)) at eksisterende regionale og kommunale planer i villreinfjella vil bli evaluert. Ny kunnskap blant annet fra klassifiseringen av villreinområdene tilsier videre at de regionale planene bør oppdateres, det følger derfor av meldingen at regjeringen vil oppfordre fylkeskommunene til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder. Dette er også i tråd med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, der det blant annet står at «vedtatte regionale planer for villreinfjella oppdateres i samsvar med ny kunnskap».

Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommuner i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder til å slutte seg til tiltaket. Tiltaket innebærer, i tråd med villreinmeldingen, at fylkeskommunene som slutter seg til tiltaket i høringsperioden, senest etter evaluering av eksisterende regional plan skal revidere regional plan i tråd med oppdatert kunnskapsgrunnlag om villrein. Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommunene til å ta utgangspunkt i følgende punkter ved revisjon av regionale planer:

- hensynta oppdatert kunnskap om villrein, og vektlegge hensynet til villrein tungt både når det gjelder retningslinjer og eventuelle bestemmelser, og utstrekning av arealsonene
- for å sikre god samordning på tvers av arealforvaltningen i villreinområdet, bes fylkeskommunene vurdere å definere soner i plankart med ulike grader av restriksjonsnivåer

- vurdere behovet for eventuelle bindende regionale planbestemmelser etter plan- og bygningsloven § 8-5
- tilrettelegge for samordnede interkommunale kommunedelplaner der dette kan være viktig av hensyn til villreinens arealbruk

Grensene for nasjonalt villreinområde defineres gjennom regional plan. Dette er avklart gjennom brev fra daværende miljøvernminister i 2005 til fylkene. Her ble de nasjonale villreinområde definert, og det ble presisert at avgrensninger og retningslinjer for arealbruk i det enkelte område avklares gjennom regionale planprosesser. Videre ble det sagt at det skal kartfestes en klar grense for de nasjonale villreinområdene hvor ny utbygging bør unngås. På denne måten vil de nasjonale villreinområdene framstå som et eget tema eller sone på plankartet. Regionale planer vedtas av regional planmyndighet. Tiltaket innebærer derfor også at fylkeskommunene oppfordres til å vurdere om det er behov for utvidelse av de nasjonale villreinområdene basert på oppdatert kunnskap om villrein.

I tillegg er en rekke av de øvrige tiltakene i denne tiltaksplanen som det kan være aktuelt å følge opp i en videre prosess knyttet til revisjon av regional plan, for eksempel oppfølging gjennom gjensidig forpliktende avtaler mellom kommuner og fylkeskommuner ved en fremtidig revisjon av handlingsprogrammet til regional plan for Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder. Dette gjelder blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, samordning av motorferdselspraksisen mellom kommuner, og opprettelse av dialogforum for villrein.

Tiltak 5: Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet

Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet vil være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. De skal på sine ansvarsområder sørge for en bærekraftig forvaltning av villreinfeltet på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Arealinngrep er overordnet den største utfordringen for villreinen i villreinområdene i Norge. Som hovedregel vil alle typer arealinngrep i villreinfeltet, på tvers av ulike sektorer og interesser, påvirke villreinen negativt. Derfor er det ut fra villreinhensyn ønskelig å i størst mulig grad begrense arealinngrep i villreinfeltet, og hensynet til villreinen må vektes tungt opp mot andre samfunnshensyn. Dette er også i tråd med de statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet beskrevet i tiltak 1. Statens rolle som sektormyndighet og utbygger påvirker arealbruken gjennom ulike sektorregelverk. Tiltaket innebærer en synliggjøring av enkelte tiltak fra villreinmeldingen.

Både nye vannkraftanlegg og opprustning av eksisterende anlegg i villreinområdene kan ha negative konsekvenser for villrein, blant annet kan det medføre oversvømte trekkrunder og beiteområder, usikker is på vann, og forstyrrelser i forbindelse med anleggsarbeid og driftsaktivitet knyttet til kraftverkene. Vindkraftverk vil kunne føre til at reinen blir forstyrret og fortrenget fra området både i anleggsfasen og i driftsfasen. Dette vil også kunne påvirke dyrenes kondisjon og produktivitet. Kraftutbygging kan i verste fall føre til at villreinen blir avskåret fra å bruke deler av leveområdet. Anleggsveier kan også ha en negativ effekt som fører til unnvikelse, og utgjøre en barriere for reinen. Mange av de samme problemene vil også gjelde ved utbygging og drift av solkraftverk i villreinområdene.

Mineralutvinning påvirker reinens arealbruk, spesielt i perioder med høy aktivitet. Rein reagerer med frykt på høyløst aktivitet som boring, sprenging og dumping av masser. Gruvedrift kan også påvirke bruk av trekkruter og føre til at reinen endrer sin bruk av landskapet. Gruvedrift vil kunne medføre barriereeffekter i forbindelse med aktivitet, veger og anleggstrafikk, og vil øke belastningen for villreinen og kunne påvirke deres arealbruk og beitemuligheter. Samferdselssektoren påvirker villreinen hovedsakelig gjennom offentlig vei og jernbane, som i hovedsak påvirker villrein på to måter. For det første utgjør selve veien/banen og trafikken der en barriere for villreinens vandring. For det andre skaper menneskelig aktivitet i nærområdene til vei og jernbanestasjoner økt ferdsel inn i villreinområdene, noe som gjør at villreinen trekker seg unna disse områdene. Parkeringsplasser langs veier, jernbanestasjoner og lignende fungerer også som innfallsporter for ferdsel inn i villreinområdene.

Stortinget har ved behandlingen av villreinmeldingen understreket viktigheten av at nasjonale myndigheter sørger for en bærekraftig forvaltning av villreinområdet på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Dette gjelder på tvers av ulike sektorer som er ansvarlig for arealinngrep i villreinområdene. Tiltaket innebærer, i tråd med føringene fra Stortingets behandling av villreinmeldingen, å sikre at målene i meldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, at det skal være høy terskel for blant annet nye vannkraft-, energi-, samferdsel- og mineraltiltak i villreinområdene. Det, så langt som mulig, å unngå slike arealinngrep i villreinområdet, vil være et viktig forebyggende tiltak for å unngå negativ påvirkning på villrein. Dersom det likevel tillates nye utbygginger skal det settes vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre.

I tråd med villreinmeldingen skal det blant annet tas hensyn til villrein i behandlingen av arealplaner for mineralutvinning og i vurderingen av om søknader om driftskonsesjon etter mineralloven skal bli innvilget. I saker der det blir tildelt driftskonsesjon etter mineralloven i villreinområdene, skal det bli tatt nødvendige hensyn til villrein gjennom for eksempel avbøtende tiltak, tilpasninger i driften og lignende. Det skal i tillegg legges til rette for at det blir tatt hensyn til villrein ved revisjon av eksisterende driftskonsesjoner etter mineralloven i villreinområder. Energi- og vassdragsmyndighetene vil blant annet videreføre en restriktiv praksis med å gi konsesjoner til nye energiproduksjonsanlegg i villreinområder dersom anleggene har vesentlig negativ påvirkning for villreinen, med mindre anlegget er viktig for andre vesentlige samfunnshensyn, slik som forsyningssikkerheten og kraftbalansen. Videre skal energi- og vassdragsmyndighetene, i de tilfellene det likevel blir gitt konsesjon til nye energi- og vassdragsanlegg, sette vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre. For samferdselsprosjekter skal det blant annet utredes tekniske løsninger som forbedrer tilstanden til villreinen, ved utarbeidelse av planer for alle nye samferdselsanlegg i definerte villreinområder. Utredning av tunnelloesninger som bedrer tilstanden for villrein skal videre inngå i all planlegging, der det er relevant. Statens vegvesen og andre veiforvaltere som er ansvarlige for å drifte statlige veier, skal i tillegg gå gjennom alle driftskontrakter som er knyttet til veier som går gjennom villreinområder, og vurdere behovet for å innføre overnattingsforbud for bobil, stenging av gjeldende parkeringsplasser, forbud mot parkering langs veien og lignende av hensyn til villrein. Ved vurderingene bør hensynet til landbrukets behov vektlegges.

Tiltak 6: Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder

Hovedansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

Tiltaket innebærer at Kommunal- og distriktsdepartementet, i samråd med Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet skal vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villrein.

Vurdering av negative konsekvenser av planlagte utbygginger er avgjørende for å ta veloverveide valg i arealforvaltningen, og for å unngå potensielt negative konsekvenser for villreinen. Av hensyn til å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag i arealsaker bør det utredes om villreinnemnda sine synspunkter skal innhentes i konkrete plansaker om dispensasjoner fra gjeldende planer etter plan- og bygningsloven i villreinområdet, eller i områder utenfor villreinområdet som påvirker areal som blir brukt av villrein. Konkret innebærer tiltaket at det vurderes om villreinnemnda skal være høringspart i dispensasjonssaker som berører villreinen og villreinens leveområder. Tiltaket vil dersom det medfører at villreinnemnda gjøres til høringspart i slike saker kunne medføre noe økte kostnader knyttet til en økt saksmengde for nemdsmedlemmene og et behov for hyppigere møter. Tiltaket vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer.

Tiltak 7: Styrking av Norsk villreinsenter som kompetansesenter for villrein

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet er hovedansvarlig for å styrke Norsk villreinsenter.

Villreinforvaltningen består av en rekke ulike aktører fra privat, kommunal og statlig sektor.

Villreinsenteret er i dag blant annet et viktig bindeledd mellom forskning, forvaltning og allmennheten i sin rolle som kunnskapsformidler. Villreinsenteret er derfor på Klima- og miljødepartementets budsjett for 2025 styrket med 3 mill. kroner, jf. Prop.1 S (2024-2025). Tiltaket innebærer en styrking av Norsk villreinsenters rolle som kompetansesenter for fagsaker og rådgivning til blant annet myndigheter, og er et ledd i oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023–2024) *Ein forbetra tilstand for villrein* og Stortingets behandling av denne.

Tiltak 8: Dialogforum for villreinforvaltning

Hovedansvar: Statsforvalteren/ fylkeskommunen/Villreinnemnda

Det foreslås at enten statsforvalteren, fylkeskommunen eller villreinnemnda er hovedansvarlig for å opprette og drifte et dialogforum for villreinforvaltning.

Formålet med tiltaket er å etablere en samarbeidsarena der aktører i villreinforvaltningen, verneområdeforvaltningen, lokale, regionale og nasjonale reiselivsaktører (destinasjonsselskaper), lokalt næringsliv, landbruksnæringen, turistforeninger, samt berørte kommuner og fylkeskommuner, rettighetshavere og øvrige aktører i fjellet møtes. En slik arena vil være nyttig for å samarbeide om kanalisering og styring av ferdsel, muligheter for næringsutvikling innenfor gjeldende regelverk og for å utforme rett type markedsføring på tider av året hvor det ikke går utover sårbare villreinområder. Et dialogforum kan også benyttes for å samarbeide og gi råd om utplassering av turposter, plassering av oppkjørte løyper til hundekjøring og lignende.

Et dialogforum kan innrettes på ulike måter. Nedenfor skisseres tre mulige alternative innretninger av et dialogforum:

- I) Statsforvalteren oppretter et dialogforum

- II) Fylkeskommunene oppretter et dialogforum gjennom handlingsprogrammet til regional plan. Dette må sees i sammenheng med allerede etablert regional samarbeidsplattform gjennom Heiplansamlingen.
- III) Villreinnemda oppretter et dialogforum, som ledd i å forsterke nemdenes rolle i villreinforvaltningen

En fordel med alternativ I) er at et slikt forum vil kunne fungere som et naturlig koblingspunkt mellom de ulike delene av forvaltningen og ha en rolle i å samordne dialogen om arbeidet med oppfølgingen av tiltaksplanene lokalt i villreinområdene med oppfølgingen fra overordnet statlig myndighet. For eksempel kan forumet bidra til dialog om koordinering og oppfølging av tiltak i villreinområdet (iverksetting, datainnsamling som ferdselstellinger, overvåking osv.). En fordel med alternativ II) er at fylkeskommunen gjennom ansvaret for regional plan har en sentral rolle i den regionale forvaltningen, og at forumet kan etableres som en del av handlingsprogrammer for regional plan.

Vedr. alternativ III) er villreinnemda allerede gitt myndighet som et særlig samarbeidsorgan i villreinforvaltningen og med ansvar for bestandsforvaltningen av villrein samt arbeid med ivaretagelse av leveområdene i forhold til bl.a. næringsutvikling og menneskelig påvirkning. Villreinnemda samarbeider tett med kommuner, fylkeskommuner, og statsforvalteren er representert i nemda. Som oppfølging av villreinformeldinga, og for å videreutvikle og styrke nemdenes rolle i villreinforvaltningen, foreslås det at Villreinnemda oppretter et dialogforum.

Uavhengig av innretning vil tiltaket trolig ikke gi en umiddelbart målbar effekt, men kan bidra til større samordning og koordinering på tvers av en fragmentert fjellforvaltning som kan ha effekt over tid. Det foreslås at et slikt dialogforum bistås med villreinaglig kompetansestøtte fra Norsk Villreinsenter. Effekten vil avhenge av hva slags oppslutning forumet får, hva slags saker en tar opp og jobber med og hvilken etterlevelse de ulike sakene får hos ansvarlige aktører. Det er trolig behov for midler til å opprette et slikt forum, uavhengig av hvilket organ som skal være ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 9: Kompetanseheving om villrein for kommunestyrer og fylkesting

Hovedansvar: Statsforvalterne og fylkeskommunene

Statsforvalterne og fylkeskommunene er hovedansvarlig for kompetanseheving om villrein i kommunestyrer og fylkesting.

En generell utfordring i arealforvaltningen er at ønsket om å ivareta villreinen er til stede, men den konkrete kunnskapen om hvordan hensynet til villrein best kan ivaretas ikke alltid er tilstedeværende i forberedelse og vedtagelsen av saker som kan få negative konsekvenser for villrein. Tiltaket innebærer at Statsforvalteren, i samarbeid med fylkeskommunen skal sørge for styrking av villreinkompetansen for nye folkevalgte etter kommunevalg, med søkelys på villrein og hvordan ta hensyn til villrein i arealforvaltningen. Det bør være et mål å gjennomføre en slik opplæring regelmessig. Det kan også være aktuelt å invitere fjellstyrer, relevante grunneiere og lignende. Norsk villreinsenter, som har stor kompetanse på villrein og som kan bidra med veiledning, er også en aktuell bidragsyter. Tiltaket vil trolig ikke gi en umiddelbar målbar effekt, men økt kunnskap vil kunne bidra til at politiske beslutninger som påvirker villreinen tas på et bedre oppdatert faggrunnlag når det gjelder villrein.

Tiltak 10: Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Miljødirektoratet vil ha hovedansvaret for å gjøre en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom og innad i villreinområder og bedre tilstanden til villrein frem mot 2050.

Naturrestaurering kan defineres som tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer som er blitt forringet eller ødelagt. Regjeringen har i Meld.St. 35 (2023-2024) blant annet varslet at de innen 2030 vil klargjøre omfanget av landarealer som er forringet eller ødelagt, og vurdere målrettede og effektive naturrestaureringstiltak gjennom blant annet arbeidet med menyer av tiltak.

Historisk har det vært utveksling av villrein både mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder, og mellom disse villreinområdene og Hardangervidda villreinområde. Utvekslingen med Hardangervidda sikret genetisk variasjon og vinterbeite for villreinen, særlig i Setesdal Ryfylke. Det foregår fremdeles utveksling mellom områdene, men denne er begrenset og sporadisk. Villreinen hadde tidligere større arealbruk nord for E134, men veien utgjør i dag en tilnærmet fullstendig barriere for villreinens trekk. Påvisning av skrantesjuka på Hardangervidda medfører foreløpig begrensninger for gjennomføring av tiltak for å bedre trekkmuligheter for villrein mellom Hardangervidda og Setesdalsområdene. Likevel er det viktig å legge til rette for tiltak for å bedre utvekslingsmuligheter ved en eventuell fremtidig friskmelding av villreinstammen på Hardangervidda.

Det er i faggrunnlaget for tiltaksplanen for Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder, som for flere av de andre faggrunnlagene, foreslått overordnede nasjonale infrastrukturtiltak knyttet til nasjonale veier for å bedre trekkmuligheter mellom villreinområder. Klima- og miljødepartementet mener det er viktig å foreta en samlet vurdering av disse forslagene, for å prioritere eventuell videre innsats med overordnede infrastrukturprosjekter i villreinområdene frem mot 2050. Det er naturlig å se til koblinger for FNs tiår for naturrestaurering, som går fram mot 2030, for å planlegge og komme i gang med utvalgte ambisiøse restaureringsprosjekter.

Vei og jernbaneprosjekter prioriteres i Nasjonal transportplan som legges fram en gang i hver stortingsperiode. Departementet viser til at regjeringen har vedtatt/igangsatt et prosjekt for utbygging av tunell på E134 over Haukeli, mellom Røldal-Seljestad, som vil bidra til å øke utvekslingen av villrein mellom Hardangervidda og Setesdal Ryfylke villreinområder. Dette følger av den nasjonale transportplanen 2022–2033, jf. Meld. St. 20 (2020–2021), og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. 653 S (2020–2021). Prosjektet E134 Røldal–Seljestad over Haukelifjell skal bidra til at E134 over Haukelifjell blir en forutsigbar, sikker og effektiv transportåre mellom Østlandet og Vestlandet.

Miljødirektoratet skal ut fra dette gjøre en samlet vurdering av tiltak i de respektive faggrunnlagene i samråd med Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet. I vurderingen skal det legges vekt på at størst mulig nytte for villreinen i forhold til kostnaden og i forhold til eventuelle naturinngrep.

I mellomtiden er det viktig at det ikke legges annen irreversibel infrastruktur i det aktuelle tiltaksområdet, og at trekk-korridoren må skjermes mot utbygging som kan hindre mulighetene til å gjenopprette gamle trekkveier. Dette er i tråd med Meld.St 18 (2023-2024) der det ble lagt vekt på at det skal være høy terskel for nye inngrep i villreinområdene. Fra Stortingets behandling av meldingen

følger det også at Statsforvalterne gjennom blant annet tiltaksplanene får et tydeligere mandat til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for å sikre at målene i meldingen om en høy terskel for nye inngrep følges opp i praksis. Tiltaket vil i seg selv ikke ha effekter for villreinen, men dersom det iverksettes naturrestaureringsprosjekter vil det ha effekt. Tiltak medfører noe merarbeid for Miljødirektoratet og dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak 11: Operasjonalisering av villreinfond

Hovedansvar: Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet

Det følger av villreinmeldingen at energi- og vassdragsmyndighetene i framtidige revisjonssaker, vil pålegge vannkraftkonsesjonærene å bidra til finansiering av villreinfond, i tråd med ny beregningsmetode, der det ikke finnes egnede avbøtende tiltak. For noen villreinområder er det gjennom relativt nyere vilkårsrevisjoner avsatt betydelige midler allerede. Det er behov for å etablere en ordning for at disse midlene raskt skal kunne tas i bruk til ulike avbøtende tiltak og nødvendige utredninger. Arbeidet er pågående, og Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet tar sikte på å ferdigstille dette arbeidet i løpet av 2025.

For sammenhengens skyld kan det nevnes at det også følger av villreinmeldingen at regjeringen vil utrede om og hvordan villreinfondet kan gjøres tverrsektorielt og i tråd med miljøpåvirker-betaler-prinsippet i naturmangfoldloven § 11, i forbindelse med tyngre tekniske inngrep som vil påvirke areal som blir brukt av villrein. Klima- og miljødepartementet vil følge opp dette gjennom oppfølgingen av villreinmeldingen i samarbeid med berørte departementer.

Tiltak 12: Villreinhensyn bør vektlegges i større grad ved søknad om nye landbruksveier i villreinområdene

Hovedansvarlig: Kommunene

Tiltaket innebærer at kommunene oppfordres til å vektlegge villreinhensyn i større grad ved søknad om nye landbruksveier etter landbruksveiforskriften. Formålet med tiltaket er å bidra til å unngå økt tilgjengelighet inn i sårbare områder for villreinen ved etablering av nye landbruksveier. Tiltaket skal ikke være til hinder for at planlegging og bygging av landbruksveier fremdeles skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger.

Behandling av søknader om nybygging og ombygging av landbruksveier skjer etter forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier. Formålet med forskriften er å sikre at planlegging og bygging av landbruksveier skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger, og samtidig at det skal legges vekt på hensynet til miljøverdier som blant annet naturmangfold. Det følger videre av forskriftens § 3-2 at saker etter forskriften skal undergis landbruksfaglige og miljøfaglige vurderinger, hvor det blant annet skal legges vekt på konsekvenser som bygging, ombygging og bruk av veien vil ha for miljøverdier. Det skal framgå av vedtaket at det er gjort vurderinger i samsvar med naturmangfoldloven § 7. Fra dette følger det at villreinhensyn skal vurderes ved søknader om nye landbruksveier i og nær villreinområder. Ved godkjenning av søknader kan kommunen i tillegg etter § 3-3 sette vilkår om blant annet miljømessig tilpasning av veien, vilkår som begrenser motorisert ferdsel på veien eller vilkår som er påkrevd av hensyn til de formålene denne forskriften skal tjene, jf. § 1-1.

1.1.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Overordnet vurderes tiltakspakken å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer. Mange av tiltakene har ukjent utfall, både når det gjelder

utforming og oppfølging, og effekten blir følgelig noe uvisst. Generelt vurderes det at tiltakspakken i begrenset grad har tilbakevirkende effekt på eksisterende negative faktorer (I Ryfylke neddemt areal, barrierer pga. vannmagasiner, og ferdselsutfordringer på tilknyttet areal). Samtidig kan pakken i større grad dempe framtidige negative påvirkningsfaktorer, gitt at tiltakene iverksettes. Tiltakspakken vil derfor være viktig for å hindre ytterligere negative påvirkningsfaktorer.

De viktigste tiltakene for å redusere eksisterende utfordringer antas å være samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og operasjonalisering av villreinfond. Usikkerheten av utfall gjør det utfordrende å gi en god vurdering av forventet effekt på villreinen i Setesdalområdet. Gitt utfall om lav vektlegging av villrein i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken ha liten effekt på framtidige negative påvirkningsfaktorer. Gitt utfall om særlig vektlegging av villreininteresser i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken kunne få god effekt på framtidige negative påvirkningsfaktorer. Tiltakspakken anses imidlertid å ha liten mulighet til å snu negativ utvikling innen 2030, for dette spesifikke problemområdet.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakene knyttet til arealforvaltning vurderes samlet sett å ha lave negative konsekvenser for berørte parter og lave økonomiske kostnader. Tiltakene om kommunal og regional planvask samt om høy terskel etter sektorregelverk, vil bidra til å gjennomføre målsetningen om en høy terskel for nye inngrep og en mer helhetlig arealforvaltning i villreinområdene fra villreinmeldingen. Dette vil ha konsekvenser for annen offentlig og privat virksomhet, men vil samlet sett verken på kort eller lang sikt medføre særlige endringer økonomisk og administrativt for fylkeskommuner, kommuner og privat virksomhet. Generelt vil tiltak som fører til at arealinngrep blir unngått eller moderert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ påvirkning.

Med unntak av tiltakene om kommunal planvask og oppdatering eller revisjon av regional plan, bør oppfølgingen av de nye tiltakene i denne tiltakspakken kunne gjennomføres innenfor gjeldende rammer og med dagens tilgjengelige ressurser og vil derfor ikke ha noen direkte økonomiske kostnader. Eventuelle tilskudd til å gjennomføre kommunal eller regional planvask vil følge av søknadsprosesser etter eksisterende tilskuddsordninger.

Tiltak om samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vurderes ikke å få direkte konsekvenser for annen virksomhet på nåværende tidspunkt, og konsekvensene av en eventuell fremtidig gjennomføring av tiltak for å tilrettelegge for å gjenopprette trekkpassasjer mellom villreinområder vil utredes på et senere tidspunkt. Tiltaket om å foreta en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vil ha administrative konsekvenser for Miljødirektoratet, som dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltaket om operasjonalisering av villreinfond knyttet til vilkårsrevisjoner i villreinområdene vil kreve administrative ressurser for å gjennomføre, men vil i sum ha positive økonomiske konsekvenser ved at tiltaket vil føre til at midler som allerede er avsatt eller som fremover vil avsettes i forbindelse med vilkårsrevisjoner kan benyttes til gjennomføring av avbøtende tiltak og nødvendige utredninger i villreinområdene.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett.

Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel

1.2.1 Innledning

Menneskelig ferdsel både motorisert og ikke-motorisert er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet. Den negative effekten av klimaendringer og værforhold, samt ytre påvirkningsfaktorer som ikke kan elimineres, kan reduseres ved å iverksette tiltak for å redusere den samlede belastningen av menneskelige forstyrrelser. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak for å kanalisere ferdsel ut i områder som ikke er i konflikt i med villrein, samt tiltak for å bedre informasjon ut til brukere av villreinområdene for å begrense forstyrrelser på reinen.

Det pågår en del motorisert ferdsel i villreinområdene, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med drift av offentlige anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret, politiet og redningsselskaper. Motorferdsel er en faktor som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlig motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad. Tiltakspakken inneholder derfor tiltak for å redusere det samlede omfanget av motorferdsel i villreinområdene, og å bedre tilpasse motorferdselen til villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes.

Tiltakspakke 2: Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	
13	Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder
14	Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder
15	Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark
16	Forbedre metoder for villreintelling og merking
17	Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål
18	Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
19	Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
20	Ferdse relaterede informasjons- og veiledningstiltak i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
21	Kanalisering av ferdse len gjennom sti- og løypeplaner i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
22	Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning
23	Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsoplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider
24	Oppfordre hyttetilsyn og brukere av DNT sitt løypenett til å informere når de har observert villrein

1.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 13: Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Staten, kommunene, verneområdemyndighetene og øvrige aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark (del A) og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse) (del B). Kommunene og verneområdestyrene har et hovedansvar på sitt myndighetsområde innenfor gjeldende regelverk å redusere og tilpasse motorferdselen i utmark i villreinområdene. Dette er ikke et pålegg eller en instruks, men en oppfordring til at kommunene og verneområdestyrene bidrar til redusert og tilpasset motorferdsel. De aktører som gjennomfører motorferdsel i tråd med en direktehjemmel i regelverket bør gjennomgå sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig.

Det pågår en del motorisert ferdsel i villreinområder, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med drift av offentlige eller større anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret. Motorferdselen skjer typisk med snøskuter, helikopter, sjøfly, ATV, biler og andre kjøretøyer på veier og «sleper». Motorferdsel en av mange faktorer som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlige motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad.

Med det faggrunnlaget vi i dag besitter, har departementet grunn til å mene at det totale omfanget av motorferdsel er for høyt i en del villreinområder. Det er vår oppfatning at det enkelte steder er en svært liberal tillatelsespraksis som bidrar til negativ påvirkning på villreinen.

For å legge til rette for en bedre tilstand for villreinen, må det samlede omfanget av motorferdselen reduseres og i større grad enn i dag tilpasses villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes.

For å bidra til dette foreslår departementet flere tiltak som bør ses i sammenheng. Departementet mener det er behov for økt kunnskap om dagens praksis, økt kunnskap om hvordan motorferdsel kan bedre tilpasses villreinens behov og økt samordning mellom aktørene som forvalter motorferdsel i villreinområdene, se tiltak 14. Et digitalt saksbehandlingssystem kan bidra til dette, se tiltak 15. Fordi tilstanden for villreinen i mange områder er kritisk eller i dårlig tilstand, mener departementet at det allerede nå er grunn til å oppfordre forvaltningsmyndighetene i villreinområdene om frivillig å vurdere den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres. Dette tiltaket handler derfor om å redusere omfanget av motorferdselen og justere aktiviteten i villreinområdene. Særlig er det viktig å redusere omfanget i sårbare perioder og/eller områder for villreinen.

Del A:

Forvaltningsmyndigheter som vurderer søknader om motorferdsel, bør innenfor gjeldende regelverk blant annet vektlegge følgende:

- Utgangspunktet for vurderingen er en avveining av nytteverdien av motorferdselen holdt opp mot ulemper- og skadevirkninger
- Antall turer som innvilges vurderes kritisk ut fra en vurdering av behov og hva som anses nødvendig

- Motorferdsel kanaliseres utenom områder og tidsperioder som er viktige for villrein
- Motorisert ferdsel i utmark på snødekt mark opphører senest 10. april eller første virkedag etter påske om den faller senere.
- Økt samordning ved utforming av tillatelser og rapportering, se tiltak 14.

For å vurdere om forvaltningsmyndighetene faktisk bidrar til en reduksjon i motorferdsel, er det nødvendig å utvikle bedre oversikt over den motorferdsel som gjennomføres i dag og å følge med på utviklingen over tid. Departementets forslag til tiltak 15 vil forenkle rapportering på området. I tråd med planen som presenteres i tiltak 14 vil det videre avdekkes hvorvidt motorferdselen ikke reduseres eller bedre tilpasses villreinen, og i så tilfelle vil departementet vurdere om det er behov for å ta i bruk statlige virkemidler. Dette kan for eksempel være å regulere motorferdsel etter motorferdselregelverket, eller å benytte seg av instruksjonsmyndighet i verneområder i større grad. Det vil være særlig aktuelt å bruke slike virkemidler i områder der omfanget av motorisert ferdsel er over det som er forsvarlig for villreinen og der en i utgangspunktet forventer en betydelig nedgang i motorisert ferdsel.

Del B:

Motorferdsel som gjennomføres i tråd med en direktehjemmel i regelverket oppfyller forutsetningsvis et samfunnsnyttig behov, og det er derfor i utgangspunktet større grunn til å tillate mer ulemper ved slik ferdsel enn ved annen ferdsel. Det er likevel grunn til at aktører med slik adgang til motorferdsel kritisk gjennomgår sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig. Hensynet til å ivareta samfunnsnyttig virksomhet kan i flere tilfeller ivaretas gjennom mindre justeringer eller tilpassing av aktivitet. Akutte behov vil det sjeldent være mulig å tilpasse, men aktivitet det er mulig å planlegge på forhånd skal i størst mulig grad legges til tider og steder som er tilpasset villreinens behov. Siktemålet om å redusere og justere motorferdsel omfatter også statlige myndigheters motorferdsel. Miljødirektoratet får ansvar for å kartlegge, og koordinere i samråd med berørte sektorer, en mulig reduksjon i den statlige motorferdselen i villreinområdene vurdert opp mot samfunnsnytten av aktivitetene.

Tiltaket skal føre til reduserte forstyrrelser fra motorferdsel og kan samlet gi betydelig positiv effekt for villrein. Tiltaket vil medføre mindre fleksibilitet og mindre aktivitet for utøvere av motorferdsel i villreinområdene. Kostnadene ved tiltaket anses forholdsvis lave, og knytter seg i hovedsak til administrative kostnader for forvaltningen.

Tiltak 14: Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, kommunene, verneområdemyndighetene og andre aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse). Miljødirektoratet har et hovedansvar for at det kommer på plass økt kunnskap og for å koordinere arbeidet med bedre samordning av motorferdsel. Kommuner, statsforvaltere, verneområdemyndigheter og andre aktører har et delansvar for tiltaket ved å bidra til økt kunnskap og sikre at det blir en bedre samordning av motorferdselen.

Forvaltningen av motorferdsel i utmark er preget av at den reguleres av flere regelverk og flere aktører. Regulering av motorferdsel i villreinområdene skjer gjennom motorferdselloven og - der det er verneområder – gjennom verneforskrifter. Lovlig motorferdsel i verneområdene forutsetter at

motorferdselen også er tillatt i medhold av motorferdselloven. Utgangspunktet er at motorferdsel i utmark er forbudt, men regelverkene åpner i hovedsak for at motorferdsel som skal dekke et allment anerkjent nytteformål er direkte tillatt. Utover dette kan motorferdsel tillates etter søknad for visse formål som er angitt i regelverket eller etter dispensasjon på visse vilkår. Regelverkene begrenser motorferdsel for rene rekreasjonsformål og det er ikke adgang til å legge for eksempel snøskuterløyper i nasjonale villreinområder, men for øvrig har forvaltningsmyndighetene et visst handlingsrom til å bestemme omfanget av motorferdselen. Restriksjonsnivå og hjemler for motorferdsel kan variere både mellom de ulike verneforskriftene og mellom verneforskrifter og motorferdselloven.

I tillegg til at det er flere regelverk som regulerer motorferdselen i villreinområdene, forvaltes den tillatelsesbaserte motorferdselen av en rekke ulike aktører. De totalt 209 verneområdene som ligger i villreinområdene forvaltes av 40 ulike forvaltningsmyndigheter (nasjonalpark- og verneområdestyrer, tilsynsutvalg, statsforvaltere og kommuner). Kommunen er ansvarlig myndighet etter motorferdselloven. Det er ikke en helhetlig samordning av praksis mellom aktørene som er ansvarlig for tillatelsesbasert motorferdsel i villreinkommuner. Ulik praksis kan delvis være et naturlig og ønsket resultat av lokal forvaltning. En mer liberal praksis i ett område kan imidlertid bidra til å fordre villreinen til områder med mindre motorferdsel og dermed redusere villreinenes areal totalt sett. Ulik praksis kan også legge press på myndigheter som ønsker å være restriktive og også utfordre regelverkets legitimitet. Flere aktører har pekt på en liberal og/eller varierende dispensasjonspraksis og manglende oversikt over samlet motorferdsel og vurderinger av effekt.

På denne bakgrunn er det behov for en bedre samordning av tillatelses- og dispensasjonspraksisen blant kommuner og verneområdemyndigheter. Forvaltningsmyndighetene oppfordres til å samordne seg mer med sikte på en mer restriktiv og ensartet praktisering av tillatelser og krav til motorferdsel i villreinområdene. Tiltaket må ses i sammenheng med tiltak 13 der forvaltningsmyndighetene og andre aktører oppfordres til å vurdere kritisk den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres.

Departementet ønsker å legge til rette for bedre samordning og at tillatelses- og dispensasjonspraksisen blir bedre tilpasset villreinens behov. Miljødirektoratet har, på oppdrag fra departementet, utarbeidet en anbefaling til samordningsplan i tråd med dette. Departementet vurderer flere av anbefalingene som fornuftige, og foreslår å ta utgangspunkt i en trinnvis samordningsprosess:

- 1) Etablere et kunnskapsgrunnlag om dagens forvaltningspraksis
- 2) Gjennomgå vedtak om motorferdsel i utmark
- 3) Utvikle og gjennomføre kursserie om regelverk og villreinens behov
- 4) Etablere dialogforum for de enkelte villreinområdene
- 5) Vurdere effekten av økt samordning og økt veiledning

Arbeidet skal ledes og koordineres av Miljødirektoratet.

Tiltak 15: Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, verneområdestyrer og kommuner

Tiltaket omfatter myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark. Miljødirektoratet har et hovedansvar for at systemet kommer på plass. Kommuner som frivillig vil bruke systemet, samt statsforvaltere og verneområdemyndigheter har et delansvar for å bruke systemet.

Et enklere og mer samordnet system for saksbehandling i motorferdselsaker er etterspurt både nasjonalt og i villreinområdene spesielt. Miljødirektoratet skal derfor utarbeide et digitalt system for saksbehandling og rapportering i forbindelse med tillatelser og dispensasjoner til motorferdsel i utmark. Systemet skal utformes med sikte på at det kan brukes i hele landet, dvs. både innenfor og utenfor villreinområdene, og på saker både etter motorferdselloven og etter verneforskriftene. Et slikt system kan ha flere fordeler. Det vil gjøre søknadsbehandlingen mer brukervennlig, og samtidig være ressursbesparende for den myndigheten som behandler søknaden. Et digitalt saksbehandlingssystem kan legge til rette for bedre kunnskap om den samlede motorferdselen både i ett område, og på et nasjonalt nivå. Det er i dag ingen samlet oversikt over omfanget av motorisert ferdsl i utmark innenfor villreinområdene. Gjennom et digitalt system kan en for eksempel legge til rette for enklere og mer enhetlig rapportering og eller en kan hente ut data det er særlig interesse av å belyse, for eksempel omfanget av motorferdsel i et sårbart villreinområde. Det er også mulig å tenke seg at vedtakene automatisk overføres til Miljøvedtaksregisteret. Digital saksbehandling kan også bidra til å gjøre tillatelsesbasert kjøring mer kontrollerbart for kontrollmyndigheter i felt.

Tiltaket i seg selv vil ikke bedre forholdene for villreinen, men det vil gi et svært viktig grunnlag for en god forvaltning av motorferdselen i villreinområdene. Tiltaket vil medføre en del kostnader til utarbeidelse som tas innenfor gjeldende budsjetttrammer, og kan føre til en justering av forvaltningen av motorferdselen med tilhørende behov for blant annet opplæring. På sikt kan tiltaket imidlertid gi gevinster i form av mer effektiv saksbehandling, bedre kvalitet på vedtakene og bedre kunnskap.

For at etableringen av et slikt system skal fungere etter hensikten er det nødvendig at publikum og forvaltningsmyndigheter benytter systemet. Departementet kan i dag ikke pålegge kommuner å bruke et slikt system. Det er derfor frivillig. Dersom det eventuelt skal være pliktig for kommunene å bruke et slikt system, kreves det etter departementets vurdering lovendringer. Departementet vil se nærmere på hvilke eventuelle lov- eller forskriftsendringer som kreves. Departementet kan derimot pålegge statlige forvaltningsmyndigheter for verneområder, det vil si statsforvalterne og verneområdestyrene, å bruke et nasjonalt saksbehandlingssystem for motorferdsel i verneområder i kraft av den generelle instruksjonsmyndigheten over underordnede organer.

Tiltak 16: Forbedre metoder for villreintelling og merking

Hovedansvar: Miljødirektoratet og ev. Landbruksdirektoratet

Helikopter benyttes både ved merking og ulike tellinger av villreinbestanden. Villreinmerking omfatter blant annet forskningsmerking for å kartlegge dyrenes områdebruk i tid og rom. Villreintellinger er et viktig redskap for villreinforvaltningen i å skaffe oversikt over bestandene, både knyttet til overvåking av bestandene og bestandsforvaltning. Samtidig er bestandstellingene kostbart, og medfører miljøbelastning ved helikopterbruk og forstyrrelse av dyrene. På bakgrunn av den teknologiske utviklingen, både knyttet til satellittdata og droneteknologi, bør det vurderes om dagens villreintellinger og merking kan gjennomføres på en mer skånsom måte for villreinen. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet gis i oppdrag å sammenstille eksisterende kunnskap om bruk av droner og andre teknologiske virkemidler til telling og merking av vilt, og å vurdere om det er mulig å avslutte bruk av helikopter ved forvaltning av villrein som nevnt her.

Tiltak 17: Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Merking av villrein med GPS-sender gjør at forskning og forvaltning kan få informasjon om villreinens trekkruer, bruk av leveområder og respons på forstyrrelser. GPS-merking har dyreetiske og

økonomiske kostnader, men gir samtidig verdifull kunnskap om villreinens områdebruk og vil være viktig for å vurdere effekten av tiltak som iverksettes fra forvaltningen.

Som følge av at enkelt dyr er GPS-merket i villreinområdene, oppstår det også ønsker om sanntidsbruk av posisjonsdata til ulike forvaltningsformål. Eksempelvis gjennom såkalt *dynamisk forvaltning*, som innebærer at man tilpasser ferdselen i ulike områder ut fra hvor villreinen oppholder seg til enhver tid.

Dyreposisjoner er Norsk institutt for naturforskning sitt system for datamottak, lagring og visning av posisjonsdata fra dyr med radiosendere. Ordinære brukere har en generell forsinkelse på innsyn til posisjoner på to uker og visse tidspunkter er skjermet, men det er eksempler på at innsyn gis med kortere forsinkelse. Slik bruk av sanntidsdata kan være uheldig av flere ulike grunner:

- Det er usikkert om forvaltning basert på GPS-posisjoner i tilstrekkelig grad klarer å hensynta villreinen, fordi det uansett kun vil være et fåtall av villreinen som er GPS-merket
- Det er krevende å regulere ferdselen raskt nok basert på GPS-data til at man legger til rette for en naturlig arealbruk for villreinen
- Utstrakt tilgang til sanntids-posisjoner av merkede individer av villrein vil kunne føre til økte forstyrrelser for villrein, og andre uheldige konsekvenser som f.eks. oppsøkende virksomhet
- Dette kan igjen påvirke nytten av dataen for det formålet den innhentes for
- Kan skape forventninger om økt bruk av GPS-posisjoner til forvaltningsformål, som medfører en avhengighet av GPS-merket villrein med de dyreetiske og økonomiske konsekvenser dette innebærer, samt behov for et større forvaltningsapparat

Regimet for tilgang til sanntidsdata må derfor utformes slik at faren for uønskede forstyrrelser minimeres, og slik at forvaltningen ikke er basert på ufullstendig kunnskap. GPS-merkede dyr i forskningsøyemed bør kun benyttes slik at de ivaretar forskningsformålene og ikke påvirker menneskelig ferdsel innenfor området. Som et utgangspunkt bør derfor sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål så langt som mulig unngås.

Tiltaket innebærer at sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål utfases. For å få belyst nødvendigheten av å avslutte slik forvaltning på permanent basis, inkluderes dette i tiltaksplanen.

Tiltak 18: Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Menneskelig ferdsel er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet. I de tilfellene der mildere virkemidler ikke lykkes med å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel er det derfor behov for muligheter for å kunne regulere ferdselen i større grad enn i dag, både innenfor og utenfor verneområdene. Som en del av oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023-2024) har Klima- og miljødepartementet innhentet en utredning i Miljødirektoratet av virkemidler for ferdselsregulering, der det blant annet skal vurderes å innføre en ny hjemmel i naturmangfoldloven for å kunne fastsette tids- og arealavgrensede ferdselsrestriksjoner i villreinområder utenfor eksisterende verneområder. Eventuelle forslag til endringer i naturmangfoldloven vil gjennomføres som en alminnelig regelverksprosess.

Tiltak 19: Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Det er omfattende overlapp i areal mellom verneområder og villreinområder, og flere verneområder har formål som omfatter hensynet til villreinen. Verneforskriftene er imidlertid ikke systematisk gjennomgått med tanke på regulering av ulike typer ikke-motorisert ferdsel som forstyrrer villrein. Eksempler er villreinsafari, hundekjøring, fatbike-sykling på snøføre, el-sykling, kiting og pack-rafting. Som ledd i oppfølgingen av Meld.St. 18 (2023-2024) er Miljødirektoratet derfor bedt om å gjøre en overordnet vurdering av behovet for endringer i reglene for ferdsel i alle verneforskrifter for verneområder som ha overlappende areal med villreinområder. Eksempelvis er organisert ferdsel per i dag ikke søknadspliktig innenfor en del landskapsvernområder som har overlappende areal med villreinområder. Naturmangfoldloven åpner ikke opp for å regulere ferdsel til fots i landskapsvernområder. Det kan derfor blant annet være grunn til å vurdere behovet for at enkelte landskapsvernområder også helt eller delvis blir vernet som biotopvernområde i de tilfellene det er særlige ferdselsutfordringer. Biotopvernområde er en underkategori av verneområder etter naturmangfoldloven kapittel V om områdevern. Biotopvernområde kan verne et område som har eller kan få særskilt betydning som økologisk funksjonsområde for en eller flere nærmere bestemte arter, eksempelvis for villrein. I biotopvernområder kan det blant annet fastsettes forbud mot ferdsel som kan påvirke eller forstyrre arten eller dens livsbetingelser.

Det er behov for å se på om enkelte ferdselsformer, som for eksempel kiting, bør reguleres nærmere av hensyn til villrein i gjeldende verneforskrifter. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet vurderer behovet for endringer i eksisterende verneforskrifter. Klima- og miljødepartementet vil deretter vurdere behovet for å sette i verk regelverksprosesser for å regulere ferdsel i eksisterende verneområder av hensyn til villrein. Tiltaket har ikke til hensikt å begrense eksisterende rettigheter knyttet til landbruksnæring. Eventuelle forslag til endringer vil gjennomføres gjennom alminnelige regelverksprosesser.

Tiltak 20: Ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Miljødirektoratet, DNT, Statskog og verneområdemyndighetene

Dagens bruk og brukere av Setesdalsheiene er mange og ulike, og det er behov for lett tilgjengelig og kvalitetssikret kunnskap om villreinområdet og hvordan ta hensyn til villreinen. Økt satsning på informasjon rettet mot besøkende bør ha fokus på både å kanalisere folk bort fra de mest sårbare områdene for villreinen, men også å informere folk om hvordan man bør oppføre seg i møte med villreinen. Det er behov for en økt satsning på både fysisk og digital informasjon rettet mot brukere av villreinområdet, både lokale og tilreisende, og for å vurdere behov for endringer i den veiledningen og informasjonen som er tilgjengelig i dag. Følgende informasjonstiltak er nødvendige: flerspråklig, fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, Inatur.no, sosiale medier etc.) og det kan også være behov for å utvikle veilednings- og kursmateriekknyttet til villrein som kan tilgjengeliggjøres for brukere av områdene gjennom ulike plattformer. Det kan også være aktuelt å vurdere bruk av teknologiske virkemidler som områdebaserte mobilvarsler til turgåere som er på vei inn i sårbare områder for villrein.

Tiltaket er en langsiktig investering som det er vanskelig å måle konkrete effekter av, men vil kunne virke holdningsskapende og dermed bidra i det langsiktige arbeidet med bevaring av villrein. Klima- og miljødepartementet vil kunne være ansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81 og kap. 1420, post 60, eller under kap. 1420, post 31 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 21: Kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Kommunene og fylkeskommunene

Ett av de fem strategiske områdene for villreinemeldingen (Meld. St. 18 (2023-2024)) er økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, og det er viktig at tiltaksplanene etter kvalitetsnormen bidrar til å tilrettelegge for ferdsel knyttet til rekreasjon som tar bedre hensyn til villrein. Dette kan eksempelvis innebære å kanalisere ferdselen i et villreinområde vekk fra områder som er viktige for villreinen, og ut mot områder der ferdsel ikke forstyrrer villreinen. Tiltaket er ikke ment å ramme ferdsel knyttet til utøvelse av næringsvirksomhet. I tillegg til tiltakene i tiltaksplanen knyttet til friluftsansjoner hytte-, sti- og løypenett, og tiltak knyttet til ulike veier som skaper ferdsel innover i villreinområdet, er det også ønskelig med en helhetlig sti- og løypeplanlegging på tvers av kommunene i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Det er eksempelvis hensiktsmessig med en helhetlig gjennomgang av løypenettet herunder preparering og stikking av løyper i fokusområder for villreinen. I faggrunnlaget pekes det særlig på behovet for å se nærmere på områdene sør i Setesdal Ryfylke og nordover mot Haukeli. Utarbeiding av kommunale og eventuelt regionale sti- og løypeplaner kan være et viktig virkemiddel for å lykkes med en helhetlig kanalisering av ferdselen innad i et villreinområde. Alle kommunene bør ha en sti- og løypeplan, eventuelt bør det utarbeides en felles plan som innarbeides i regional plan.

Tiltaket innebærer at fylkeskommunene i forbindelse med revidering av handlingsprogrammet i regional plan oppfordres til å tilrettelegge for en samordnet planleggingsprosess for en felles sti- og løypeplan i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Dette er også i tråd med handlingsplanen for friluftsliv fra 2018, der kommunene og fylkeskommunene ble oppfordret til å revidere sine sti- og løypeplaner. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningen kap. 1420, post 81, og kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 22: Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

For at ferdselsrelaterte informasjons- og kanaliseringstiltak skal fungere etter hensikten, er det også viktig at det er personer ute i villreinområdene som kan informere og veilede de som ferdes i disse områdene, og at oppsynsaktiviteter styrkes. Eksempelvis pekes det i faggrunnlaget på at det kan være behov for økt oppsynsvirksomhet for å avdekke ulovlig motorferdsel sent på vinteren (mars-april) som er en sårbar periode for villreinen. Det er derfor behov for å vurdere om det på sikt er nødvendig med styrking av oppsyn og veiledning av hensyn til å tilrettelegge for en mer villreinvennlig ferdsel. Dette dekkes innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Tiltak 23: Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider

Hovedansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

I Hurdalsplattformen har regjeringen uttrykt en ambisjon om å utvikle en nasjonal godkjenningsordning for lokal- og region guider, turledere og fjellførere, i samarbeid med friluftsansjoner. Regjeringen følger nå opp dette med å støtte opp om arbeidet med å utvikle en Norsk Standard til guider. I motsetning til i mange andre land er det imidlertid ikke noen krav om slik kunnskap til de som ønsker å arrangere organiserte turer i naturen. Dette har vært etterlyst i flere sammenhenger, også av reiselivsnæringen selv, jf. den siste nasjonale reiselivsstrategien (2030) og i reisemålsutvalgets tilråding (NOU 2023:10). En norsk standard kan, dersom næringen selv ønsker det, være et første steg på veien til en sertifiseringsordning. Tiltaket kan på sikt bli et positivt virkemiddel også for villrein.

Tiltak 24: Oppfordre hyttetilsyn og brukere av DNT sitt løypenett til å informere når de har observert villrein

Hovedansvar/delansvar: Aust-Agder Turistforening, DNT Sør og Stavanger turistforening

Selv om en del villrein i Setesdalområdene er merket med GPS, mangler det fremdeles mye data på villreinens arealbruk. Direkte observasjoner kan i ulike tilfeller være av stor interesse for forvaltningen. Tiltaket innebærer at brukere av DNT sitt løypenett oppfordres til å informere når de har observert villrein. Rapportering kan enten skje via artsobservasjoner.no eller manuelt med etterfølgende innsamling fra hyttene.

1.2.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes samlet sett å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Tiltak knyttet til ferdsel og motorferdsel er viktig for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. En generell regulering av ferdsel innenfor villreinområdet vil ha positiv effekt på villreinen og dens mulighet til friere å kunne utnytte villreinarealet. I Setesdal Ryfylke vurderes det som særlig viktig å redusere forstyrrelser i gjenværende trange passasjer for trekk mellom funksjonsområdene. Dette omfatter både motorisert ferdsel og ferdsel til fots/på ski, både på og utenfor infrastruktur, og særlig knyttet til utfordringene ved Blåsjømagasinet, Svartevassmagasinet og Store Urar. I Setesdal Austhei vurderes det som særlig viktig å redusere forstyrrelser i gjenværende trange passasjer for trekk ved Bjørnevatn.

De viktigste tiltakene for å redusere eksisterende utfordringer antas å være regulering av ferdsel utenfor verneområder i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder, og vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder.

Usikkerhet av utfall i enkelte tiltak gjør det utfordrende å gi en god vurdering av forventet effekt på villreinen i Setesdalområdet. Gitt utfall om lav vektlegging av villrein i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken ha liten effekt på framtidige negative påvirkningsfaktorer. Gitt utfall om særlig vektlegging av villreininteresser i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken kunne få god effekt på framtidige negative påvirkningsfaktorer. Tiltakspakken anses å ha liten mulighet til å snu negativ utvikling innen 2030, for dette spesifikke problemområdet.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltak som vil føre til endringer i praksis for å tillate ulike former for bruk og aktivitet, blant annet knyttet til ferdsel eller motorferdsel, vil ha konsekvenser for brukere av fjellet på ulike måter. Som en konsekvens av tiltakene kan det også bli mer krevende å kunne få gjennomført enkelte former for aktiviteter. For eksempel kan konsekvensen av en mer villreinvennlig ferdsel være negative for personer som bruker villreinområdene til opplevelse og rekreasjon, dersom tur- og bruksmulighetene blir endret. Generelt vil tiltak som fører til at tillatelser og løyver til menneskelig aktivitet blir unngått eller redusert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ endring.

For tiltak knyttet til reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel vil den videre oppfølgingen av tiltakene kreve administrative og begrensede økonomiske ressurser fra kommunene, verneområdemyndighetene og eventuelt også fylkeskommunene og statsforvalterne, men dette vil dekkes innenfor gjeldende rammer. Dersom tiltaket resulterer i en samlet reduksjon av motorferdselen i villreinområdet, vil tiltaket innebære at enkelte brukere vil få tildelt færre motorferdsel-løyver enn tidligere, som kan gi noe mindre fleksibilitet for transport av mat, utstyr og personer til og fra private hytter. Økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til tiltaket om innføring av et digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel vil vurderes nærmere, i den pågående utredningen om tiltaket.

Eventuell endringer i verneforskrifter for å muliggjøre regulering av ferdsel innenfor verneområder i villreinområdene, samt tiltak om å vurdere endringer i naturmangfoldloven for å regulere ferdsel vil kreve alminnelige regelverksutredninger og prosesser før vedtagelse, og dette vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak knyttet til informasjon er både alene, og i kombinasjon med andre ferdselsrelaterte tiltak, et viktig premiss for å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel i villreinområdet. Informasjonsarbeid vil kreve betydelige ressurser, både knyttet til oppfølging og forsterking av andre ferdselsrelaterte tiltak i tiltaksplanen, fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, sosiale medier etc.). Tiltak knyttet til kanalisering gjennom sti- og løypeplanlegging vil kreve enkelte administrative og økonomiske ressurser i kommunene og fylkeskommunene, men disse vil eventuelt dekkes innenfor gjeldende rammer. Videre vil administrative og økonomiske konsekvenser av utviklingen av en nasjonal godkjenningsordning vurderes gjennom det pågående arbeidet med dette.

1.3 Villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

1.3.1 Innledning

Utmarksbeite, både i fjellet og i lavereliggende skogsområder, er en driftsform med lang tradisjon i Norge, og er en svært viktig del av næringsgrunnlaget i mange kommuner. Tamreindrift, seterdrift, skogsdrift, beitebruk og andre utmarksnæringer skaper og holder i hevd spesielle natur- kulturmiljø og landskapsverdier. Blant annet ble norsk seterdrift oppført på UNESCOs liste *over immateriell kulturarv* 4. desember 2024. Gjennom å utnytte føreheter som ikke kan høstes på noen annen måte enn gjennom beitebruk, utgjør utmarksbeite en viktig ressurs. Utmarksbeiting legger også grunnlag for mulig økt selvforsyning. Det er flere planter som er direkte knyttet til beitebruk, og beitebruk fører således til økt biologisk mangfold. Mange naturtyper og plantearter er avhengig av beiting.

Beitedyr rydder terreng, og bidrar dermed til å forsinke eller forhindre gjengroingen i fjellet. Dette gjør landskapet mer tilgjengelig. Villreinen har i flere år levd i sameksistens med beitedyr deler av året i flere av de nasjonale villreinområdene. Hvert år slippes et betydelig antall sau på beite i Setesdalheiene. Det er behov for mer kunnskap om effekten av beitetrykk, villreinens arealutnyttelse, dyrehelse, samt størrelse og kondisjon på villreinen, for å kunne anslå hvordan et slikt antall beitedyr påvirker villreinen i Setesdalheiene. Det er ingen generell regulering for bruk av saltstein til husdyr i Norge, med unntak av i Nordfjella og på Hardangervidda. I disse to villreinområdene er bruken av saltstein strengt regulert. Kunnskap viser at saltsteinplasser for husdyr tiltrekker seg villrein og andre hjortedyr. Funn av saueparasitter hos villrein og utbrudd av skrantesyke i Nordfjella og på Hardangervidda, gjør det aktuelt å se nærmere på i hvor stor grad saltsteinplasser kan bidra til overføring av sykdom og parasitter mellom sau og villrein. Det finnes mye kunnskap om hvordan sykdom og parasitter påvirker villrein. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting om effekten av saueparasitter på villrein, for hvordan parasittbelastning kan virke inn på villreinhelse og kalvevekter må utredes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å finne frem til lokale tiltak som kan redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i Setesdalheiene. Et slikt samarbeid vil legge til rette for å finne frem til gode løsninger lokalt som er tilpasset områdets utfordringer, og som ivaretar både villreinhensynet og hensynet til bruk og utnytting av utmarksbeitet.

Tiltakspakke 3: Villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	
25	Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.
26	Kartlegging og opprydning av unødvendige fysiske innretninger for beitebruk
27	Vurdere tiltak for å øke bruk av elektroniske bjeller med virtuelle gjerder for beitenæringen i villreinområdene

1.3.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 25: Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.

Hovedansvar/delansvar: Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet, Landbruksdirektoratet, beitenæringen, kommunene og statsforvalterne

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Beitenæringen vil være delansvarlig.

Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom beitenæringen ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Håndtering av risiko for overføring av parasitter og andre smittestoffer er en felles utfordring for beitenæringen og for villreinen i Setesdalheiene. Alle aktører er tjent med å redusere mengden parasitter og redusere risiko for smitteoverføring mellom dyr. Undersøkelser i Knutshø, Forollhogna

og Nordfjella¹ har vist at reinsdyrkalver er mottagelige for flere parasitter fra sau, og infeksjon av rundormen *Nematodirus battus* har blitt pekt på som en mulig årsak, sammen med flere andre innvirkende faktorer, til redusert kalveproduksjon og slaktevekter i disse områdene. Disse resultatene kan tilsa at det er tilsvarende problemer i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Det er viktig å legge til rette for et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer som er tilknyttet beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger fra beitedyr i enkelte villreinområder. For eksempel kan det være behov for å vurdere om man bør redusere antallet saltsteinsplasser eller legge dem til nye steder, og om husdyrene bør få parasittbehandling før beiteslipp.

Dersom tiltak knyttet til saltsteinsplasser fører til mindre smitteoverføring mellom villrein og fra sau til villrein, vil det være bra for tilstanden til villreinen, og det kan være viktig for å forebygge nye sykdommer. Også tamreinnæringen kan ha interesse av at helsetilstanden til villreinen er god, fordi potensialet for smitteoverføring til tamrein blir mindre. Parasittbehandling før beiteslipp vil kunne ha positive effekter, fordi parasittbelastningen på beitet blir redusert, slik at smittepresset på sauene også blir mindre. Det vil blant annet forebygge nedsatt matlyst, diaré og dehydrering, nedsatt tilvekst og i alvorlige tilfeller dødelighet hos sau. I tillegg vil det gi positive effekter for villreinen på grunn av mindre smittepress. Dersom man reduserer antallet saltsteinsplasser eller legger dem til nye steder, vil dette påvirke beitenæringen i form av at tilsynet blir mer arbeidskrevende, og at det krever ressurser i form av tid og kostnader å flytte slike plasser. Gjennom slike tiltak må man unngå at disse i praksis innebærer beiterestriksjoner i form av at det blir for kostnadskrevende å sende sau på beite. Parasittbehandling før beiteslipp vil også ha en kostnad for beitebruker. Tiltak som gir redusert eller endret beite, vil også kunne føre til gjengroing og potensielt gi dårligere ernæringsgrunnlag for beitedyr. Det er behov for mer kunnskap om hvilke konsekvenser dette vil ha både for beitenæringen, villreinen, kulturlandskapet og myndighetene. Før konkrete tiltak iverksettes, må de samfunnsøkonomiske kostnadene for tiltakene knyttet til plassering, utsetting, reduksjon av antall saltsteinsplasser og en eventuell parasittbehandling før beiteslipp utredes. Tiltaket gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 26: Kartlegging og opprydning av unødvendige fysiske innretninger for beitebruk

Hovedansvar/delansvar: Landbruksmyndighetene, statsforvalterne, kommunene og beitenæringen

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Statsforvalterne, kommunene og beitenæringen vil være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom beitenæringen ikke frivillig ønsker å gjennomføre tiltaket. Dersom tiltaket berører verneområder i villreinområdene forutsettes det involvering av verneområdemyndighetene.

Det er en utstrakt bruk av villreinområdene til sauebeite. Gjennom tiden er det satt opp ulike innretninger til beiteformål i villreinområdene. Over tid har noen tidligere oppsatte innretninger gått ut av bruk og/eller blitt erstattet av nye. Slike innretninger, i første rekke sperregjerder, kan potensielt utgjøre vandringshindre for villreinen. Det er usikkerhet både knyttet til omfanget av slike

¹ Utaaker, K.S., Ytrehus, B., Davey, M.L., Fossøy, F., Davidson, R.K., Miller, A.L., Robertsen, P.-A., Strand, O. & Rauset, G.R. 2023. Parasite Spillover from Domestic Sheep to Wild Reindeer—The Role of Salt Licks. *Pathogens*, 12, 186

unødvendige fysiske innretninger i villreinområdene og til hvor stor påvirkning slike innretninger har for villreinen.

Tiltaket innebærer å kartlegge fysiske innretninger knyttet til beiteformål, og eventuelt fjerne eller rydde opp i fysiske innretninger som ikke lenger har en funksjon for beitenæringen. Som del av tiltaket bør det vurderes å utarbeide en oversikt over fysiske innretninger som løpende kan holdes oppdatert. Fjerning av innretninger som ikke er i bruk vil generelt være positivt, men vil kreve ressurser til gjennomføring. Tiltaket vil eventuelt kunne gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетrammer.

Tiltak 27: Vurdere tiltak for å øke bruk av elektroniske bjeller med virtuelle gjerder for beitenæringen i villreinområdene

Hovedansvar/delansvar: Landbruksmyndighetene, statsforvalterne, kommunene og beitenæringen

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Statsforvalterne, kommunene og beitenæringen vil være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom beitenæringen ikke frivillig ønsker å gjennomføre tiltaket. Dersom tiltaket berører verneområder i villreinområdene forutsettes det involvering av verneområdemyndighetene

Ny teknologi som GPS-bjeller på sau er allerede i bruk i disse områdene, men høy kostnad har begrenset bruken hittil. Formålet med tiltaket er på sikt at flere søyer i villreinområdene utstyres med GPS-bjeller for å gi bedre kunnskap om områdebruken til sauene, og for å redusere ferdseilen knyttet til sanking og særlig ettersanking. Tilsvarende kan det være behov for å vurdere å ta i bruk ny teknologi i form av elektronisk bjeller med virtuelle gjerder.

Tiltaket innebærer at landbruksmyndighetene i dialog med beitenæringen vurderer om det er aktuelt med tiltak for å øke bruken av elektroniske bjeller med virtuelle gjerder for beitenæringen i villreinområdene. Det er behov for mer kunnskap om hvilke konsekvenser slike tiltak vil ha både for beitenæringen, villreinen, kulturlandskapet og myndighetene. Før konkrete tiltak iverksettes, må de samfunnsøkonomiske kostnadene for eventuelle tiltak utredes nærmere. Tiltaket vil eventuelt kunne gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетrammer.

1.3.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes samlet sett å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer. Tiltakene vil på sikt kunne ha positiv betydning for å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter mellom husdyr og viltlevende beitedyr. De viktigste tiltakene for å redusere utfordringer vurderes å være kunnskapsinnhenting om effekt av parasitter fra sau på villrein, samt inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak.

Eksisterende kunnskap understreker at salteplasser oppsøkes av en lang rekke arter utover den arten de er satt ut for å betjene. Dette gi store muligheter for overføring av parasitter og smittestoff innen arten og mellom arter. Et samarbeid med beitenæringen med sikte på å redusere antallet salteplasser, og for å sikre en bedre parasittbehandling før beiteslipp vil være positivt.

Tiltakspakken anses imidlertid å ha liten mulighet til å snu negativ utvikling innen 2030, for dette spesifikke problemområdet. Dette begrunnes i at samtlige salteplasser vil bli oppsøkt flere år etter avsluttet salting, som følge av at omkringliggende jordsmonn har høyt innhold av salt etter avrenning fra automatene.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. De foreslåtte tiltakene om å inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av saltsteinplasser, samt parasittbehandling før beiteslipp og områdebruk, vil samlet gi vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Likeledes vil tiltak om kartlegging og opprydding av unødvendige fysiske innretninger medføre kostnader for tiltakshaver og beitebruker. Tilsvarende vil tiltak for å øke bruk av elektroniske bjeller med virtuelle gjerder for beitenæringen i villreinområdene gi vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Det er derfor behov for å gjennomføre en grundig samfunnsøkonomisk analyse, som ivaretar og balanserer hensynet til både villrein, grunneiere og beitenæringen. Utredningene må også omfatte en vurdering av kostnadsdekning, herunder eventuelle behov for nye tilskuddsordninger.

1.4 Bestandsforvaltning

1.4.1 Innledning

Jakt er det viktigste virkemiddelet i bestandsforvaltningen for å regulere tallet på villrein i villreinområdene til et nivå som er bærekraftig ut fra beitetilgangen. Selv om jakt er viktig for rekreasjon, matauk og inntekter for rettighetshavere, er jakten også en kilde til forstyrrelser for villrein. Ferdsel i forbindelse med villreinjakt, både selve jakten og uttransport av jaktutbytte, forstyrrer villreinen fordi jegerne bruker terrenget på en annen måte for å komme så nær villreinen at det er mulig å skyte forsvarlig. Hvordan jegere og selve jakten forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antall jegere, topografien i området, størrelsen på villreinområdet og veidekning.

Overordnet forutsettes jegere å utøve villreinjakta hensynsfullt i samsvar med utøvelsesregler som følger av viltloven og utøvelsesforskriften, der også dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven legger overordnede rammer. Jakt bør videre utøves på en måte som er minst mulig stressende for villreinen. Rettighetshaverne som organiserer jakta, kan sette direkte vilkår til den enkelte jeger gjennom jegerkontrakter som inngås ved kjøp av jaktkort. Flesteparten av tiltakene i tiltakspakken fordrer derfor tilslutning fra rettighetshaverne. Utprøving av ulike tiltak vil følges opp med evaluering og justering av tiltakene dersom ønsket effekt ikke blir oppnådd.

Tiltakspakke 4: Bestandsforvaltning	
28	Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering
29	Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder
30	Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten
31	Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen
32	Vurdere tilpasninger av bestandsforvaltningen i randsoner

1.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 28: Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering

Hovedansvar: Villreinnemnda, villreinutvalget, valdansvarlige representanter og jegere

Delansvar: Landbruksdirektoratet

Villreinjegere bidrar med innsamling av prøver som for eksempel kjever og CWD-prøver og innrapportering av data som fellingsdato, kjønn, alderskategori og slaktevekter fra villrein som felles under jakt. Dette representerer et svært viktig datagrunnlag for bruk i den løpende forvaltningen i samsvar med forskrift om forvaltning av hjortevilt, i bestands- og helseovervåkingen og etter

kvalitetsnormen. Det er potensial for å øke mengden og kvaliteten av data fra villrein som felles under jakt. Det følger av hjorteviltforskriften § 32 tredje ledd hjemmel til å pålegge jeger og/eller jaktrettshaver å rapportere data og innsamling av prøver fra felte villrein. Landbruksdirektoratet har fra 1. januar 2025 overtatt forvaltningsoppgavene etter denne forskriften fra Miljødirektoratet, herunder for villreinnemdene. Landbruksdirektoratet vil videreføre arbeidet på dette området, bl.a. gjennom veiledning, utvikling av digitale tjenester og forvaltning av økonomiske virkemidler. Det er likevel en rekke tiltak som kan gjennomføres lokalt, og uten pålegg, for å forbedre mengden og kvaliteten av jegerrapportering. Eksempler på slike tiltak kan være utdeling av vekter til jegere, og utstasjonering av vekter ved felles innfartsområder samt å forbedre informasjonsarbeidet. Videre, at det kan veiledes bedre i enhetlig rapportering av slaktevekter, særlig for kalv, veieplikt ved bemannede veiestasjoner og digitale informasjonsmøter for alle jegere. Videre kan det vurderes om det er behov for å innarbeide en informasjonsstrategi i den femårige bestandsplanen. Dette kan bidra til å imøtekomme behov for informasjon fra brukere av villreinområdene. Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket.

Tiltak 29: Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Dersom tiltaket gjennomføres er det rettighetshaverne som er hovedansvarlig for gjennomføring.

Tiltaket innebærer at jaktrettshavere vurderer jaktfrie soner langs veier der kryssing av vei allerede kan være en utfordring, eller i andre viktige trekkområder.

I trekkpassasjer generelt kan det oppstå en uønsket opphopning av jegere, da sjansen for å felle dyr er stor når reinen passerer. For mange jegere på et lite område kan føre til at det oppstår en uønsket barriereeffekt. Jaktforbud i en sone vil kunne løse slik utfordringer hvis nødvendig.

Tiltak 30: Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Ev. Delansvar: Landbruksdirektoratet

Jakt er det primære virkemiddelet for å forvalte villreinen i samsvar med beitegrunnlaget og for å opprettholde sunne og friske bestander i alle norske villreinområder. Ferdsløp i forbindelse med villreinjakta, både selve jakta og uttransport av jaktutbytte, vil i ulik grad uroe villreinen. Hvordan jegere og selve jakta forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antallet jegere, topografien, størrelsen på villreinområdet og veidekningen. Fordi villreinen er et nomadisk flokkdyr, kan organiseringen av jaktområder og tilretteleggingen for jaktutøvelsen være en del av utfordringene, men også en del av løsningene for bestandsforvaltningen. Utover de kravene som fremgår av hjorteviltforskriften, kan grunneieren/kortutskriveren – gjennom privatrettslige avtaler med jegere som kjøper fellingstillatelse på villrein – stille vilkår som kan dempe forstyrrelser og stress for villreinen under jaktperioden.

Tiltaket innebærer at rettighetshaverne oppfordres til å vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen med formål å redusere forstyrrelser fra villreinjakten gjennom privatrettslige avtaler med jegere. Dette kan eksempelvis knytte seg til kveldsfredning, reduksjon i lagjakt med flere jegere

som kan jakte på samme jaktkort, kanalisering av overnatting av jegere i jaktområdet og obligatoriske informasjonsmøter i forkant av jakten.

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltak 31: Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Det foregår også betydelig aktivitet i villreinområdene knyttet til andre former for jakt enn villreinjakt, og ulike treningsaktiviteter i forbindelse med jakt som kan forstyrre villreinen. Med den forstyrrelseeffekt jakt, jaktprøver og trening av løs hund kan ha for villreinen, bør imidlertid omfanget og alternative områder vurderes.

I gjeldende jakttidsforskrift er det åpnet for jakt på rype og hare ut februar. Også trening av løs hund kan skape forstyrrelser. Enkelte treningsfelt for fuglehunder er åpne også i vinterperioden etter jul. Jakt, jaktprøver og trening av løs hund i vinterperioden kan være uheldig, og særlig i viktige funksjonsområder for villreinen.

Tiltaket innebærer at rettighetshavere vurderer justeringer i omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, treningsfelt og prøver i viktige funksjonsområder for villreinen. Særlig viktig er det å vurdere tilpasninger av den aktiviteten som foregår i perioden etter jul, som tradisjonelt er en rolig periode i villrein fjellet og en krevende periode for villreinen. Eventuelle justeringer vil kunne få konsekvenser i form av inntektsbortfall for rettighetshaverne, og kortere jakttid for jegerne. Tiltaket forutsetter at rettighetshavere slutter seg til gjennomføringen frivillig.

Tiltak 32: Vurdere tilpasninger av bestandsforvaltningen i randsoner

Hovedansvar: Villreinnemnd / villreinlag

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Dersom tiltaket gjennomføres er det rettighetshaverne som er hovedansvarlig for gjennomføring.

Tiltaket innebærer at jaktrettshavere vurderer jaktfrie soner i randsonene, samt differensiert minsteareal og kortfordeling.

Tiltaket kan bidra til å øke villreinens arealbruk i randsonene, og vil også skjerme "tradisjonsbærere" i villreinbestanden som kan føre til økt bruk av randsonene. Redusert jakt i områdene vil også bidra til mindre forstyrrelser. Langsiktig vil økt bruk av randsonene kunne ha en positiv effekt på både opplevelsesverdi, inntekt for rettighetshavere og innbetalte fellingsavgifter. Tiltaket vil samtidig gi redusert grunnlag for salg av jaktkort, og dermed mindre inntekter for grunneiere på kort sikt.

1.4.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Samlet sett vurderes tiltakspakken å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer, men forventes ikke å ha vesentlig effekt på måloppnåelsen verken i 2030 eller 2050.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Departementets vurdering er at tiltakene knyttet til bestandsforvaltningen vil kunne kreve ressurser for forvaltningen ved gjennomføring, eksempelvis i form av bedre villreintellinger, informasjonsarbeid og å videreutvikle digitale tjenester på dette området. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer. Tiltaket om å forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering kan kreve ressurser både i forvaltningen og for jegere. Tiltak om å redusere forstyrrelser fra jaktutøvelse vil kunne kreve ressurser for både forvaltningen, rettighetshavere og jegere, og kan føre til at utøvelsen av jakt må tilpasses i enkelte områder. Dersom rettighetshavere frivillig innfører jaktfredningssoner i enkelte område kan dette medføre reduserte inntekter fra jaktkort.

1.5 Kunnskapsinnhenting

1.5.1 Innledning

Kunnskapsgrunnlaget om villrein i Norge er omfattende og godt, og i tillegg til de store rovdirene er villreinen den viltarten som har blitt mest overvåket i Norge. Kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av villrein bygger på en rekke vitenskapelige arbeider, men erfaringsbasert kunnskap er også viktig. Det foreligger i tillegg mye tidligere kunnskap og forskning for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei spesielt. Samtidig er det behov for mer kunnskap om enkelte temaer, blant annet er det gjort få konkrete studier av tap av villrein til rovvilt i Norge. Bestandsdynamikk og klimaendringer er andre tema der det er behov for mer kunnskap. Klimaendringene kommer i tillegg til de utfordringene reinen allerede har, og kan forventes å forverre villreinens situasjon gjennom blant annet endring i plantevekst, nedising av beiter, varmere sommertemperaturer og endrede forekomster av insekter/parasitter. Dette er fokus i denne tiltakspakken.

Tiltakspakke 5: Kunnskapsinnhenting	
33	FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)
34	Kunnskapsinnhenting om årsaker til at store deler av villreinområdet i Setesdal Austhei ikke blir brukt av villrein
35	FoU-prosjekt om rovvilt og villrein
36	Kartlegge påvirkninger fra anleggsveier i villreinområdet og vurdere behov for tiltak for å redusere ferdsel som ikke er knyttet til nyttekjøring

1.5.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 33: FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Vi vet at et varmere og våtere klima vil medføre større arealer som blir liggende i klimasoner der isingshendelser vil skje hyppigere. Endrede nedbørsforhold vil også endre plantesamfunn og dermed beitetilbudet i villreinområdene. I tillegg kommer endringer i forekomst av sykdom, parasitter og fysiologiske tilpasninger hos villrein som følge av varmere klima. Mindre og færre snøfonner i sommerhalvåret som følge av varmere klima medfører dårligere muligheter for villrein å komme

unna insekter. Et endret klima vil også kunne medføre endret ferdsel, hvor områder som i dag er vanskelig tilgjengelig til fots eller på ski under kalvingsperioden kan bli mer tilgjengelig.

Det er derfor behov for studier på klimaendringenes effekter på villreinens bestandsforhold. Bestandsmodellering med analyser av effekter av vær og klimaendringer vil gi grunnlag for framtidsprediksjoner basert på for eksempel lokale klimascenarier.

Tiltak 34: Kunnskapsinnhenting om årsaker til at store deler av villreinområdet i Setesdal Austhei ikke blir brukt av villrein

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Det er behov for mer kunnskap om årsakene til at villreinen i Setesdal Austhei ikke bruker store deler av villreinområdet i dag, både knyttet til dyrenes bruk av området og andre påvirkningsfaktorer som ferdsel. Det er naturlig at dette igangsettes som ledd i arbeidet med klassifisering av villreinområdene etter kvalitetsnormen. Mer kunnskap om årsakssammenhenger vil gi et bedre grunnlag for å diskutere og iverksette målrettede tiltak. Kostnadene ved et slikt prosjekt vil avhenge av metode, varighet og problemstilling, og vil gjennomføres innenfor gjeldende budsjetttrammer. Tiltaket kan bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget, men vil ikke gi en direkte målbar effekt for villreinen.

Tiltak 35: FoU-prosjekt om rovvilt og villrein

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Det er behov for økt kunnskap om hvordan både nærvær og fravær av rovvilt påvirker villreinen i de norske villreinområdene. Regjeringen varslet derfor i villreinemeldingen (Meld. St. 18 (2023-2024)) at de vil øke kunnskapen om rovviltets sin påvirkning på villrein.

I forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder har Klima- og miljødepartementet sendt på høring forslag til tiltak om FoU-prosjekt om rovvilt og villrein i Rondane, Snøhetta eller Knutshø villreinområder. Miljødirektoratet er foreslått hovedansvarlig for tiltaket om FoU-prosjekt om å øke kunnskapen om rovviltets påvirkning på villrein. Blant annet basert på resultatet av et slikt prosjekt vil departementet vurdere behov for kunnskapsinnhenting i andre villreinområder, herunder Setesdalsområdene.

Kunnskapen om rovviltets predasjon på villrein er begrenset. Det er lite dokumentasjon på effekten av kongeørn og jerv har på villreinstammene. Tiltaket innebærer et FoU-prosjekt enten i Rondane, Knutshø eller Snøhetta villreinområder om rovvilt, økologiske sammenhenger og hvor rovviltets påvirkning på villrein, herunder predasjon på kalv, undersøkes nærmere. Tiltaket kan gi kunnskap om relasjonen mellom rovvilt og villrein, og kunnskap som kan benyttes ved fastsettelse av kvoter for villreinjakt. Kostnadene ved et slikt prosjekt vil avhenge av metode, varighet og problemstilling, og vil gjennomføres innenfor gjeldende budsjetttrammer. Tiltaket kan bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget, men vil ikke gi en direkte målbar effekt.

Tiltak 36: Kartlegge påvirkninger fra anleggsveier i villreinområdet og vurdere behov for tiltak for å redusere ferdsel som ikke er knyttet til nyttekjøring

Hovedansvar: Verneområdestyret for SVR

Delansvar: Statsforvalterne, Miljødirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, konsesjonærer og veieiere

Verneområdestyret for SVR er hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket, som er todelt og innebærer:

- Ferdselsregistreringer på utvalgte anleggsveier i villreinområdene
- Iverksette dialog med relevante aktører med sikte på å gjennomføre tiltak for å redusere motorisert ferdsel som ikke er knyttet til nyttekjøring på anleggsveier som har negativ påvirkning på villreinen

I arbeidet med tiltaksplanen har det kommet fram at det mangler kunnskap om omfanget av ferdselen på flere anleggsveier i villreinområdene. Tiltaket innebærer å igangsette ferdselsregistreringer på utvalgte strekninger på anleggsveier for å bedre kunne vurdere behov for tiltak. Dette vil bedre kunnskapsgrunnlaget om hvilke veier som har mest ferdsel, slik at tiltak for å redusere påvirkningen på villreinen kan settes inn der utfordringene er størst. Det bør i første omgang gjennomføres ferdselsregistreringer på følgende anleggsveier:

- Anleggsveien til Sandvatn (Holmavatn) i Suldal, herunder registrering av syklistar.
- Bruk knyttet til båtutsetting ved Holen kraftverk ved Bossvatn og Store Urevatn i Bykle kommune
- Anleggsveien mellom Ormsavatn – Vatnedalsvatnet i Bykle kommune
- Anleggsveier knyttet til Røldal-Suldal reguleringen: vei opp Blåbergdalen og vei til Votnavatn
- Anleggsvei Førsvatn – Langesæ (Tokke – Vinje reguleringen)
- Anleggsvei fra Breive pumpe i Hovden kommune, samt på broen over kanal i Harteavatn.
- Anleggsvei langs Langevatn på Ljosland i Åseral
- Anleggsveier på strekningen Haugen-Lifoss på Fylkesvei 3388: til Øysævatn, Hovatn, Fistøyl og Rauvatn
- Anleggsvei Lysebotn - Nilsebuvatnet
- Strekningen Oddatjørndammen - Førrevassdammen
- Supplerende tellinger på Blåsjøveien (innenfor Øvre Moen, opp mot Skreivasskleivane, innenfor Beinlei)

Dersom kartleggingen av forstyrrelser gjennom ferdselsregistreringer viser behov for reduksjon av ferdsel på anleggsveier bør det iverksettes dialog med relevante aktører, f.eks. veieier, konsesjonær og relevante myndigheter med sikte på å gjennomføre tiltak for å redusere ferdsel som har negativ påvirkning på villreinen, men som ikke er knyttet til nyttekjøring på anleggsveier. Eventuelle tiltak for å redusere ferdsel på anleggsveier som er tillatt i medhold av en konsesjon som har konsesjonsvilkår om at veien skal være åpen for allmenhetens ferdsel, med mindre vassdragsmyndighetene vedtar noe annet, forutsetter eventuelt at vassdragsmyndigheten treffer vedtak om restriksjoner for ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess.

1.5.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Kunnskapsinnhenting har i seg selv ingen effekt og er ikke effektvurdert. Men kunnskap er viktig for i etterkant å kunne gjøre gode forvaltningsvalg.

Det eksisterer i dag et betydelig kunnskapsgrunnlag knyttet til villreinen og deres leveområder. Betydningen av et varmere og våtere klima vil sterkt påvirke villreinen gjennom endret vegetasjonssammensetning, hyppigere forekomster av låste beiter og ikke minst et økt insektstress. Det eksisterer også kunnskap om årsaker til reinens manglende utnyttelse av deler av området i Setesdal Austhei. På kort sikt er det lite som tilsier at kunnskapssynteser av utvalgte tema kan påvirke 2030-målet. Det er sannsynlig at økt kunnskap kan bidra til å iverksette målrettede tiltak som gir økt sannsynlighet for nå 2050-målet.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Tiltakene i denne tiltakspakken er knyttet til kunnskapsinnhenting, og vil kreve midler for gjennomføring. Kostnadene knyttet til FoU-prosjekter og kunnskapstiltak vil avhenge av metode, varighet og problemstilling. Kostnadene vil prioriteres og dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetttrammene.

1.6 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

1.6.1 Innledning

De ulike tiltakspakkene i tiltaksplanen inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

Tiltakspakke 6: Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplanen	
37	Evaluering av tiltaksplanen for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
38	Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

1.6.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 37: Evaluering av tiltaksplanen for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Tiltaksplanene for villrein er det viktigste enkeltinitiativet for å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdene. Kunnskapen om villrein generelt og om villreinen i de ulike villreinområdene er overordnet god, og oppdateres regelmessig hvert fjerde år gjennom klassifiseringen av villreinområdene etter kvalitetsnormen. Det er samtidig knyttet usikkerhet til den forventede effekten av både enkelttiltak og ulike tiltakspakker i tiltaksplanene. Av den grunn er det avgjørende å evaluere tiltaksplanene underveis i gjennomføringen. Evaluering av enkelttiltak og tiltakspakker vil kunne gi verdifull innsikt og informasjon om effekten for villrein og bidra til å unngå unødvendige kostnader og innsats på tiltak som ikke gir ønsket effekt. Evaluering bidrar også til å bygge en kunnskapsbase som kan brukes til å utvikle mer effektive strategier og tiltak i fremtiden. Det gir en mulighet til å lære av erfaringer og tilpasse tilnærminger basert på konkrete data og resultater, slik at tiltakene som settes inn systematisk kan forbedre og tilpasse innsatsen for å oppnå best mulig måloppnåelse.

Evaluering av tiltakene på bakgrunn av tilpasset overvåking vil være grunnlaget for en lærende forvaltning som tilpasser seg reinens behov fremover. Det bør etableres en samordning på nasjonalt nivå for alle tiltaksplanområdene som ser på mulighetene for å lære av tiltakene som iverksettes. Eksempelvis kan det være behov for et nasjonalt overvåkings-/FoU-program til bruk på datainnsamling og analyser for å evaluere effekten av ulike tiltak som iverksettes i villreinområdene. Den samlede usikkerheten knyttet til ulike tiltak vil kunne reduseres ved en planmessig utprøving av tiltakene. En slik utprøving må ha tilstrekkelig tidshorisont for villreinen, og forvaltningen må kunne gjøre justeringer underveis basert på erfaringene en opparbeider seg. I videre oppfølging av tiltaksplanene er det svært viktig at det utarbeides en plan for overvåking og evaluering av tiltakene som iverksettes. Blant annet bør det evalueres om tiltakene har ønsket effekt, om det er behov for endringer, forsterkning av tiltak, fjerne tiltak som viser seg å ikke ha ønsket effekt, eller at flere tiltak skal iverksettes for å oppnå ønsket effekt.

Evaluering av tiltaksplanene skal gjennomføres innen 2030, og skal se nærmere på effekten av tiltak og virkemidler og på hva som er årsaken til at målene eventuelt ikke blir nådd. Evalueringen skal også gi råd om hvilke nye tiltak eller nye eller endrede virkemidler som er nødvendige for at målsetningene likevel kan nås. Miljødirektoratet vil ha det overordnede ansvaret for å evaluere tiltaksplanene for villrein, og vil også ha ansvar for å involvere berørte sektormyndigheter ved behov. Villreinsenteret har også en sentral rolle som kunnskapsleverandør for arbeidet med tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Dette gjelder også når tiltaksplanene skal iverksettes, gjennom bistand i forbindelse med gjennomføring av tiltak og evaluering av effekter.

Tiltak 38: Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for villreinen i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Samtidig som den ansvarlige for de ulike tiltakene har eller påtar seg ansvar for å følge opp tiltakene dersom de vedtas som en del av tiltaksplanene, er det behov for en koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltaksplanen for å sikre at målene blir nådd. I den løpende oppfølgingen vil det blant annet inngå og vurdere effekten av tiltak og å vurdere behov for justeringer i tiltak. På bakgrunn av at villreinområdene blir klassifisert etter kvalitetsnormen hvert fjerde år, vil det være naturlig å vurdere om det er nødvendig å revidere tiltaksplanene også hvert fjerde år. Regjeringen vil gi Miljødirektoratet ansvaret for å koordinere at de statlige sektorene bidrar til å følge opp tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Miljødirektoratet skal også ha ansvaret for at planene blir revidert minimum hvert åttende år i samarbeid med de aktuelle etatene. Arbeidet med oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve koordinering og involvering med berørte aktører.

1.6.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken handler om hvordan tiltaksplanen skal følges opp og evalueres. Tiltakene har ingen direkte effekt, men det er viktig at disse tiltakene synliggjøres i tiltaksplanen fordi gjennomføringen av dem er helt avgjørende for at tiltaksplanen kan føre til en forbedret tilstand for villrein.

Klima og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Evaluering, oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve administrative og økonomiske ressurser hos ansvarlig myndigheter. Dette vil dekkes innenfor den til enhver tid gjeldende budsjettramme.

2. Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

2.1 Blåsjøområdet

2.1.1 Innledning

I løpet av de siste 30 årene har villreintrekket fra nord til sør på østsiden av Blåsjø nærmest gått ut av bruk. Dette har medført at villreinbestanden i Setesdal Ryfylke er delt i to delbestander.

Villreintrekket fra øst til vestsiden av Blåsjø og Svartevassmagasinet har over den samme tidsperioden fungert dårlig, noe som har medført at områdene vest i Setesdal Ryfylke villreinområde har vært lite brukt av villreinen. Villreinens manglende trekk gjennom Steinbuskardområdet, og sterkt reduserte bruk av sommerbeiter i vest, er hovedårsaken til at villreinområdet ble klassifisert til dårlig kvalitet under delnorm 3 «Leveområde og menneskelig påvirkning» i klassifiseringen etter kvalitetsnormen. Årsaken til villreinens reduserte områdebruk er først og fremst vannkraftmagasinene Blåsjø og Svartevassmagasinet med tilhørende tekniske inngrep.

Kraftmagasinene er knyttet til henholdsvis Ulla–Førre kraftanlegg og Duge kraftverk. Menneskelig ferdsel fra ulike brukergrupper i de gjenværende trekkområdene utgjør en tilleggsbelastning for villreinen. De viktigste kildene til ferdsel og forstyrrelse i trekkpassasjene er Statkraft og Statnett sin virksomhet, syklistene på Blåsjøvegen, fotturister, ferdsel i forbindelse med jakt og tilsyn og samling av sau. Utfordringsbildet er sammensatt, og det er ikke ett enkelt tiltak som kan løse utfordringen for villreinen i området. Formålet med summen av tiltak i denne tiltakspakken er å bidra til å redusere den negative påvirkningen for villreinen i Setesdal Ryfylke villreinområde. Tiltakene er særlig rettet mot å redusere ferdsel og forstyrrelser i viktige trekkpassasjer for villreinen, samt å gjenopprette viktige trekkveier i dette området.

Tiltakspakke 7: Blåsjøområdet	
7A: Blåsjømagasinet og Svartevassmagasinet	
39	Tiltak for å redusere barriereeffekten av Blåsjøvegen
40	Gjennomføre utbedring og åpning av tunell fra øvre moen til Oddatjønndammen for allmenn motorisert ferdsel i tråd med vedtatt detaljplan
41	Innføre sykkelforbud på deler av Blåsjøvegen innenfor bommen på Beinlei i Bykle kommune
42	Forprosjekt for restaurering av trekkvei over Svartevassmagasinet
43	Redusere forstyrrelser fra villreinjakt og rypejakt i området rundt Steinsbuskaret
44	Begrense bruken av Såvasshytta som jakthytte til perioden 19. august - 1. november
45	Omlegging av hytte- og løypenett ved Storsteinen
46	Vurdere tiltak for å redusere forstyrrelser fra beiteaktivitet i Storsteindalen
47	Gjennomføre vedtatt pålegg om stenging av anleggsvei til Duge/Svartevassmagasinet for allmenn motorferdsel
48	Omlegging av konseptløype «Ryger»
49	Utsette brøyting av anleggsvei mellom Vetrhus og Mosvatn til påske
50	Videreføre vinterstenging av veien Kjetilstad – Lauvastølvatnet
7B: Store Urevatn/Uraråjuvet	
51	Vurdere permanent stenging av anleggsveien til Store Urevatn for allmenn motorisert ferdsel etter endt prøveperiode
52	Vurdere fjerning av autovern på strekningen Rjomeli – Store Urevatn
53	Vurdere stenging og/ eller flytting av parkeringsplasser som ligger i viktige trekk-korridorer langs anleggsveien til Store Urevatn
54	Regulere tilkomsten på anleggsvei opp mot Uraråjuvet
55	Forprosjekt for restaurering av trekkveier over magasinet store Urevatn

2.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

2.1.2.1 7A: Blåsjømagasinet og Svartevassmagasinet

Tiltak 39: Tiltak for å redusere barriereeffekten av Blåsjøvegen

Hovedansvar: Energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Regulant/konsesjonær (Statkraft) og Suldal kommune

Vannkraftmagasinene i Blåsjøområdet representerer i seg selv en kraftig barriere for villreins trekk gjennom barmarkssesongen i Setesdal Ryfylke. I tillegg medfører kraftutbyggingen at store beitearealer er neddemt. Samtidig fører bruken av anleggsveiene til forstyrrelser for villreinen, og den menneskelige ferdselen i området øker som følge av tilgjengelighet for allmennheten på veien. Dette medfører at viktige beiteområder, spesielt på vestsiden av magasinet, nå blir lite brukt av villrein. I tillegg har trekkpassasjen nord-sør over Gyvassfjellet/Steinsbuskardet nærmest opphørt, slik at villreinområdet i praksis er delt i to.

Blåsjøvegen strekker seg nærmere tre mil fra Gullingen/Mosvatnet til Oddatjørndammen ved Blåsjø i Suldal kommune. Sør- vest for Oddatjørndammen deler veien seg i to: En vei innover mot Førrevassdammen og Førrevassdammen, og en vei som går sørover mot Storevassdammen sør i Blåsjø. Ved Oddatjørndammen går det også vei nordover til Skreivasskleivane. Veien sørover mot Storevassdammen er allerede stengt for allmenn motorisert ferdsel med bom på Venehei og Beinlei, og allmennhetens adgang til motorisert ferdsel på disse veiene er begrenset gjennom vedtak fra NVE om Blåsjøveien. Det er likevel en omfattende ferdsel med sykkel på veien inn mot Storevassdammen.

Kart: Blåsjøområdet. Kilde: NVEs vedtak 2. juni 2020. Angivelse av stedsnavn: 1: Vei til Skreivatn, 2: Oddatjørndammen, 3: Førrevassdammen, 4: Vei til Storevassdammen (Blåsjøveien), 5: Venehei, 6: Beinlei, 7: Storevassdammen, 8: Steinbuskardet, 9: Svartevannsmagasinet, 10: Roskreppfjorden, 11: Vei til Store Urevatn.

Blåsjøvegen leder ulike brukergrupper til svært sentrale deler av Setesdal Ryfylke villreinområde. Dette skjer både gjennom biltrafikk, syklist og fotturister, samt gjennom flere steder for utsetting av båt tilknyttet veiene. Under foreslås det fire deltiltak for å redusere forstyrrelser fra ferdselen på og rundt Blåsjøvegen for å redusere barriereeffekten av Blåsjøvegen. Relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

I: Redusere åpningstider for allmenn motorferdsel på Blåsjøvegen fra Øvre Moen til Oddatjørndammen [NVE og Statkraft]

Veien fra Breiastølsdalen inn til Øvre Moen er opprinnelig en anleggsvei bygd av Statkraft, som er regulant/konsesjonær. Blåsjøvegen blir normalt brøytet opp av Suldal kommune rundt 25. juni og er kjørbart fram til 15. oktober hvert år. Tellingene viser at halvparten av bilene som kjører inn fra Gulingen kjører helt opp til Blåsjø, og at biltrafikken mellom Øvre Moen og Oddatjørndammen utgjør omkring 8 000 passeringer i sesongen, i gjennomsnitt 40 passeringer daglig.

Blåsjøvegen er omfattet av konsesjonsvilkår for Ulla-Førre kraftverk, som inneholder vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten så sant vassdragsmyndigheten ikke har bestemt noe annet. Som nevnt innledningsvis er det fattet etterfølgende vedtak fra NVE om allmennhetens motorferdsel på enkelte anleggsveier i Blåsjøområdet. Det samme er ikke tilfellet for strekningen fra Øvre Moen til Oddatjørndammen. Gjennomføring av tiltaket forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel på denne strekningen forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Det foreslås to aktuelle undervarianter for regulering av motorisert ferdsel på strekningen på Blåsjøvegen:

- **A:** at veistrekningen på Blåsjøvegen kun er åpen for allmenn motorisert ferdsel i perioden mellom 19. august og 1. oktober.
- **B:** at veistrekningen på Blåsjøvegen stenges for allmenn motorisert ferdsel hele barmarks-sesongen

Begge variantene A og B forutsetter at det settes opp bom på Blåsjøveien ved Øvre Moen. Hensynet til adkomst for grunneiere, beitelag og regulant bør hensyntas i prosessen. Tiltaket vil gi kortere sesong med forstyrrelser rundt Blåsjø, herunder mindre ferdsel helt inn til Storvassdammen. I en kort periode tidlig på sommeren vil tiltaket også kunne ha positiv effekt på villreinens trekkaktivitet over Oddåa mellom Odden og Drakaheia. Tiltaket vil ha konsekvenser gjennom redusert tilkomst til veien for allmennheten og beitenæringen i området. Dette tiltaket har ikke til formål å endre eksisterende ordninger om motorisert ferdsel på enkelte andre anleggsveier i Blåsjøområdet som følger av eksisterende etterfølgende vedtak fra NVE nevnt innledningsvis.

II: Vurdere å stenge vei til Førrevassdammen for allmenn motorferdsel [NVE og Statkraft]

I sammenheng med regulering av allmenn motorferdsel på Blåsjøveien ved Øvre Moen, er det grunn til å vurdere behov for å ytterligere begrense ferdsel inn på vestsiden av Blåsjø ved å vurdere stenging av veien til Førrevassdammen. Veien til Førrevassdammen er normalt åpen i perioden 25. juni – 15. oktober. I 2016 utførte NINA ferdselsregisteringer på demningen mellom 15. juli og 1. oktober. I gjennomsnitt var det 17 passeringer i døgnet og 1349 totalt.

Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Ulla-Førre kraftverk, og en eventuell stenging av veien for allmenn motorferdsel forutsetter at det treffes vedtak forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess med blant annet egen høring.

Tiltaket innebærer at behovet for regulering av motorferdsel på veien til Førrevassdammen vurderes nærmere. Til grunn for denne vurderingen bør det vurderes om det er behov for å iverksette ferdselsregistreringer på veien.

III: Tilbakeføre veien til Skreivasskleivane til naturlig utseende [Statkraft]

Regulant/konsesjonær, Statkraft, er hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket i henhold til konsesjon for Ulla-Førre kraftverk. Dersom konsesjonæren ikke følger opp tiltaket vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og ev. tvangsmulkt.

Veien til Skreivasskleivane er fysisk åpen for allmenn motorisert ferdsel, selv om konsesjonen forutsetter at veien skulle tilbakeføres til naturlig utseende etter ferdigstillelsen av anlegget. Veien blir imidlertid ikke brøytet og er normalt kjørbart i perioden 15. juli – 15. oktober. Veien har en relativt dårlig standard og blir i liten grad vedlikeholdt. Veien er med på å generere ferdsel inn i et område som er viktig for villreinen, og der reduserte forstyrrelser vil ha stor betydning. Tiltaket innebærer å fysisk tilbakeføre veien til naturlig utseende. Det skal da ikke være mulig å kjøre der.

IV: Vurdere å regulere tilgang til båtrampene ved Oddatjørnn- og Førreskardammen [NVE og Statkraft]

Ved Oddatjørnn- og Førreskardammen er det bygd ramper for båtutsetting som er fysisk åpne for allmenn bruk. Utfra det som fremgår av faggrunnlaget er båtbruken svakt økende som følge stenging av veien mot Storevassdammen, der en med båt kommer langt inn mot kjerneområdene for villrein. Redusert tilgang forventes å gi mindre forstyrrelser inn i sentrale områder for villreinen.

Tiltaket innebærer at Statkraft stenger for allmenn tilgang til båtrampene gjennom en bomløsning. Statkraft er grunneier på båtrampene ved Oddatjørndammen og Førreskardammen. Det legges til grunn at anleggene er omfattet av konsesjonsvilkår for Ulla-Førre kraftverk om at kaier skal kunne benyttes av allmennheten så sant vassdragsmyndigheten ikke har bestemt noe annet. Gjennomføring av tiltaket forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Tiltak 40: Gjennomføre utbedring og åpning av tunell fra Øvre Moen til Oddatjørndammen for allmenn motorisert ferdsel i tråd med vedtatt detaljplan

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Statkraft)

Regulant/konsesjonær, Statkraft, er hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket i henhold til godkjent detaljplan for rehabilitering av Blåsjø – Saurdal vannvei, hjemlet i vassdragskonsesjonen. Dersom konsesjonæren ikke følger opp tiltaket vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og ev. tvangsmulkt

Tiltaket innebærer at Statkraft skal gjennomføre utbedringer/oppgraderinger av dagens tunell slik at denne kan åpnes for allmenn motorisert ferdsel.. Detaljplanen ble godkjent av NVE 24. mars 2025. Tunellen ble oppgradert av Statkraft høsten 2024 og vil bli brukt i forbindelse med anleggsarbeid Blåsjø-Saurdal frem til 2028. Veien vil bli kommunal vei/tunell etter anleggsarbeidet er ferdigstilt. Det følger samtidig av detaljplanen at noen km anleggsvei utenfor tunellen, som blir overflødig når tunellen åpnes, skal tilbakeføres til naturlig utseende når tunellen åpnes. Dette vil også bidra positivt for villreintrekket.

Blåsjøvegen mellom Øvre Moen og Oddatjørndammen utgjør i dag et vandringshinder for villreinen de stedene den går åpent i dagen. Denne vegstrekningen skjærer av en trekkpassasje og hindrer villreinen å komme ut til beiteområdene lenger vest.

På strekningen av Blåsjøvegen mellom Øvre Moen og Oddatjørndammen ble det i forbindelse med Ulla-Førre reguleringen bygd en direkte tunell. Tunellen har vært stengt i lengere tid og er i dag ikke åpen for allmenn ferdsel. Ved åpning av tunellen for allmenn motorferdsel, og samtidig stenging av veien rundt for tilsvarende ferdsel, vil trafikken på denne strekningen kunne gjennomføres uten fysisk forstyrrelse av villreinen.

Før Blåsjø og Blåsjøveien gikk det et markert bukketrekk over Oddajuvet. Bukkene kunne trekke her både for å komme ut til gode vår og sommerbeiter i vest eller de kunne trekke nord-sør inn i de mer sentrale delene av villreinområdet. I området er det både lokale beitetrekk vår og tidlig sommer til gode beiter på nordvestsiden av Blåsjø, lokalt/regionalt beitetrekk for bukk vestover til fjellområdene mellom Jøsenfjorden-Førrejuvet og Blåsjøvegen der det er gode beite og lite forstyrrelser, og regionalt nord-sør trekk på vestsiden av Blåsjø.

I dag er funksjonaliteten til trekket over Oddajuvet sterkt redusert på grunn av ferdsel på Blåsjøvegen. I rapporten til delnorm 3 i kvalitetsnormen er reduksjonen i trekkaktiviteten oppgitt til å være over 90%. Likevel viser GPS-data at det fremdeles er en viss trekkaktivitet her, men da i hovedsak før Blåsjøvegen blir brøytet i juni.

Tiltaket vil bidra til at viktige trekkpassasjer for villreinen blir tilgjengelig, forutsatt at veien på utsiden stenges/gjøres utilgjengelig for allmenn motorisert ferdsel og sykling. Det forventes at de lokale/regionale beitetrekkene vil bli mer brukt og brukt over lengre tid når forstyrrelsene reduseres. Det kan også være håp om at flere dyr trekker ut til områdene på sørsida av Blåsjøvegen, og at nord-sør trekket under Førrevassdammen blir mer brukt. Åpning av tunellen for allmenn motorisert ferdsel krever godkjent standard for allmenn bruk i henhold til veimyndighetenes krav.

Tiltak 41: Innføre sykkelforbud på deler av Blåsjøvegen innenfor bommen på Beinlei i Bykle kommune

Hovedansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: Regulant/konsesjonær

Energidepartementet og NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket, og regulant/konsesjonær er delansvarlig. Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Ulla-Førre kraftverk, som inneholder vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten med mindre vassdragsmyndigheten har bestemt noe annet. Gjennomføring av tiltaket forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

For at tiltak knyttet til å redusere motorferdsel på veier skal ha den ønskede effekten, kan det være nødvendig at også annen ferdsel enn motorferdsel på de samme veistrekningene reduseres. På strekningen av Blåsjøvegen etter Beinlei er anleggsveien i dag stengt med bom for allmenn motorisert ferdsel, og tilgangen til veistrekningen er angitt i NVE sitt vedtak fra 2. juni 2020. Ferdselstillinger på denne strekningen viser et betydelig innslag av sykkelbruk, noe som er særlig uheldig gitt den korte avstanden ned til Steinsbuskardet, som er et sårbart område for villreinen.

Tiltaket innebærer at det innføres sykkelforbud på delen av Blåsjøvegen fra bommen på Beinlei i Bykle kommune.

Kart: Blåsjøvegen fra Bom Beinlei – Storevassdammen. Blått punkt: Bom Beinlei. Rødt punkt: Storevassdammen. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

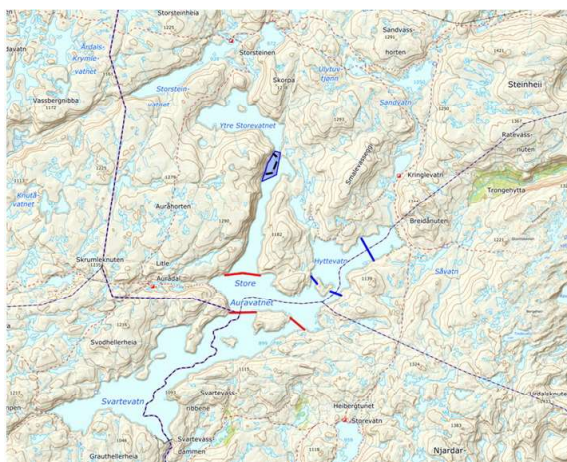
Tiltak 42: Forprosjekt for restaurering av trekkvei over Svartevassmagasinet

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Sira Kvina)

Delansvar: Miljødirektoratet, i samråd med Norges vassdrags- og energidirektorat

Som følge av etableringen av Svartevassmagasinet ligger en tidligere sentral trekk-korridor for villreinen neddemt. Tiltaket innebærer gjennomføring av et forprosjekt for å gi et best mulig beslutningsgrunnlag for en eventuell fremtidig etablering av landbro over Svartevassmagasinet ved utløpet av Ytre Storevatn. Kostnader og konsekvenser for en eventuell etablering av landbro må utredes nærmere i forprosjektet.

Dersom tiltaket om forprosjekt gjennomføres, vil regulant/konsesjonær være hovedansvarlig, og gjennomføring av tiltaket forutsetter frivillig tilslutning. Dersom det ikke oppnås frivillig tilslutning fra konsesjonæren til å gjennomføre forprosjektet vil myndighetene vurdere om tiltaket i stedet kan og bør følges opp på andre måter, herunder eventuelt i medhold av alminnelige prosesser i medhold av konsesjonen.

Kart: Tidligere trekkruiter over Svartevassmagasinet ved utløpet av Ytre Storevatn. Blått ved Hyttevatn – fungerende, men redusert bruk (kun ved lavt nivå i magasin). Rødt Store Auravatn – har gått ut av bruk etter oppdemmingen. Skravert område ved utløpet av Ytre Storevatn viser trekkområdet på lavt magasin i dag. Svart strek viser aktuell plassering av terskel (enten en kort tvers over i nord eller to litt lenger sør). Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Restaurering av tidligere trekkpassasjer for villrein gjennom å etablere landbro over kraftmagasiner i villreinområder hvor det tidligere har gått viktige trekkpassasjer er tiltak som potensielt kan ha svært stor positiv effekt for å bedre tilstanden for villreinen. Etablering av landbro med formål om å gjenopprette villreintrekk er hittil ikke utprøvd, og effekten av tiltaket er dermed usikker. Både GPS-data, observasjoner og spor viser at dyrene benytter gamle trekkveier over magasinet i dette området ved lav vannstand. Videre kan observasjoner fra Kvevassmagasinet i Nordfjella villreinområde også tyde på at villrein kan gjenoppta gamle trekkruiter når forholdene legger til rette for det, for eksempel fordi vannstanden i et magasin tappes ned eller er lavere enn normalt.

Dersom forprosjektet eventuelt på sikt følges opp med tiltak som medfører at trekkrutene gjenopprettes vil det potensielt ha stor effekt for å bedre trekket for villrein vestover i Setesdal Ryfylke villreinområde. En eventuell fremtidig restaurering av trekkveien må også sees i sammenheng med de øvrige tiltakene som er eller foreslås iverksatt for å bedre trekket for villreinen slik at flere individ kommer i posisjon til å krysse Svartevassmagasinet. En eventuell fremtidig etablering av landbro over magasinene er i tillegg et tiltak som direkte bøter på de negative effektene av eksisterende arealinngrep uten at det går utover andre brukere av området. Restaurering av trekkveier er også i tråd med målsetningen i villreinmeldingen om målrettet restaurering av leveområdene til villreinen, og har også koblinger for FNs tiår for naturrestaurering som går fram mot 2030.

Tiltak 43: Redusere forstyrrelser fra villreinjakt og rypejakt i området rundt Steinsbuskaret

Hovedansvar: Rettighetshaverne (Statskog SF og Bykle Fjellstyre)

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Dersom tiltaket gjennomføres er det rettighetshaverne som er hovedansvarlig for gjennomføring.

Området rundt Steinsbuskaret er ett av de mest sentrale trekkområdene for villreinen i Setesdal Ryfylke. Det er en stor samlet belastning av menneskelig forstyrrelser for villreinen i dette området, som sammen med vannkraftregulering utgjør en betydelig barriere for villreintrekket. I Steinsbuskaret er det i dag et biotopvernområde med totalt ferdselsforbud hele året i deler av området, mens det i en annen del av dette verneområdet er ferdselsforbud fra 25. april til og med 31. mai (se angivelse i kart).

Området brukes også mye i forbindelse med villreinjakt og rypejakt, og det er Statskog SF og Bykle Fjellstyre som er jaktrettshavere. Villreinjakten starter 20. august og varer til 30. september. Jaktlagene har mulighet til å jakte fem dager i hver periode, med tre dagers jaktpause mellom hver jaktperiode. Det er maksimalt fem jaktperioder per jaktfelt. Rypejakten starter 10. september og avsluttes normalt 6. oktober. Jaktlagene har seks jaktdager med en pausedag mellom hver jaktperiode. Det er sammenfallende jaktfeltinndelinger for både villrein- og rypejakt, og når rypejakten starter jaktes det parallelt villrein og rype i de samme jaktfeltene.

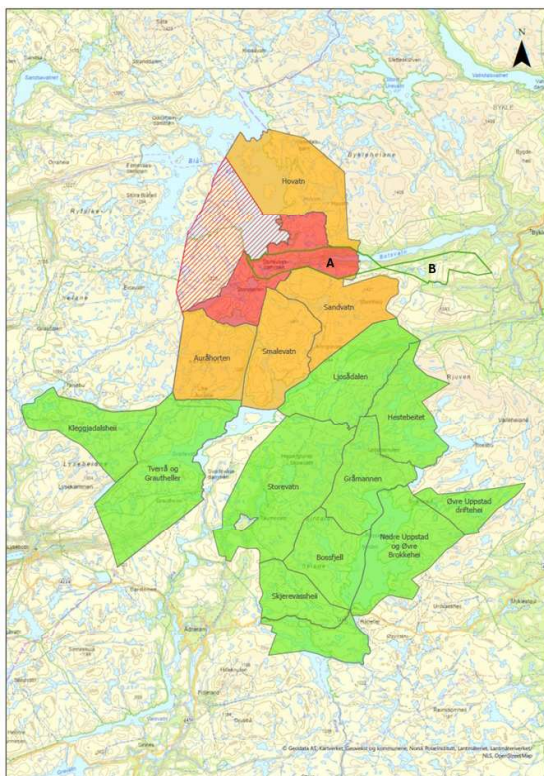
For å redusere forstyrrelser fra jaktutøvelse i området rundt Steinsbuskaret - Storsteinen har Statskog SF fra 2023 og 2024 innført en rekke tiltak knyttet til villrein- og rypejakt (de årene der det er åpnet for rypejakt) som Statskog SF oppfordres til å videreføre. Tiltakene som allerede er innført som en prøveordning er:

- **Reduksjon av jaktfelt for villreinjakt og rypejakt:** Eksisterende to jaktfelt Hovatn Sør og Vassdalstjødn er slått sammen til ett jaktfelt som halverer jakttrykket nord for Steinsbuskardet
- **Innføring av jaktfri sone for villreinjakt og rypejakt:** Innskrenking av jaktfeltene Hovatn, Sandvatn, Smalevatn og Auråhorten. Se rød sone i kartfigur.
- **Innføring av klokkeslettbegrensing for villreinjakt og rypejakt:** Jaktstart klokken 07.00 og jaktstopp klokken 19.00 i Auråhorten, Hovatn, Smalevatn og Sandvatn jaktfelt.
- **Utviding av pause mellom jaktperioder for rypejakt:** Jakt i fem dager med påfølgende pause i tre dager, tilsvarende jaktperiodene for villreinjakt.

I tillegg oppfordres Statskog SF til å frivillig slutte seg til innføring av følgende nye tiltak for å redusere forstyrrelsene fra rypejakt de årene det er åpnet for dette:

- Innføre forbud mot rypejakt i alle eller noen jaktfelt (markert oransje i kartfigur) eller innføre en buffersone med jaktforbud rundt den foreslåtte jaktforbudssonen (markert rød i kartfigur).

Bykle fjellstyre som rettighetshaver i deler av området oppfordres samtidig til å frivillig slutte seg til å innføre jaktfri sone for villreinjakt i den delen av området de forvalter rettighetene til (rødskravert område).

Kart som illustrerer forslag til tiltak knyttet til jaktutøvelse i området Storsteinen-Steinsbuskardet. Kilde: Statsforvalteren i Agder. Kartbeskrivelse: Rødt: Jaktfri sone, Orange: ekstra reguleringer, Rød skravur: forvaltes av Bykle fjellstyre. Område avgrenset med grønn strek: Steinsbuskardet – Hisdal biotopvernområde med angivelse av soner for ferdselsreguleringer. Sone A: Ferdselsforbud hele året unntatt på vei og merket løype. Sone B: Ferdselsforbud 25. april-31. mai unntatt på vei og merket løype. Ferdselsforbudet i biotopvernområdet omfatter også jaktutøvelse.

Tiltak 44: Begrense bruken av Såvasshytta som jakthytte til perioden 19. august - 1. november

Hovedansvar: Statskog SF

Tiltaket oppfordrer til at Statskog SF frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Statskog SF sin hytte med 8 sengeplasser og tilhørende båt ved Såvatn, leies ut i forbindelse med jakt i området. Hytta brukes lite gjennom sommeren, men noe mer i forbindelse med jaktseasonen. I 2022 var det eksempelvis totalt 60 overnattinger på Såvasshytta. Tiltaket, som er innført fra og med 2023, innebærer at Såvasshytta utelukkende brukes som jakthytte i perioden 19. august og frem til 1. november.

Tiltak 45: Omlegging av hytte- og løypenett ved Storsteinen

Hovedansvar: DNT (Stavanger turistforening)

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, Verneområdestyret for SVR, statsforvalterne i Rogaland og Agder, Statskog SF, Hjelmeland kommune, Bykle kommune, Hjelmeland fjellstyre, Bykle fjellstyre

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig, og de andre aktørene være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Trekkmulighetene for villrein er vesentlig redusert som følge av utbyggingen av Ulla-Førre og Sira-Kvina. Blåsjø- og Svartevassmagasinet har demmet ned viktige beite- og trekkområder, og skaper smale trekk-korridorer som vesentlig hindrer villreinens trekk. Hytte- og løypenettet i Blåsjøområdet bidrar til å skape ytterligere forstyrrelse av villreinen i trekkkorridoren nord-sør ved Gyvassfjellet og Steinsbuskardet, og forstyrrelse i trekkkorridoren øst-vest mellom Djupetjørnsnuten og Storsteinvatnet. GPS-data (2006-2024) viser en svært avgrenset trekkaktivitet nord-sør, og villreinstammen er i praksis delt i to delbestander nord og sør for Blåsjø. GPS-data (2006-2024) viser videre en sterkt avgrenset trekkaktivitet øst-vest. Disse årene har det vært lite villrein i Hjelmelandsheiene.

I dette området ligger Stavanger turistforening sin hytte Storsteinen. Storsteinen er i dag en selvbetjent hytte med 34 sengeplasser som er åpen hele året, og skiløypene til og fra hytta blir kvistet uken før påske. Hytta ble bygget i 1980 som en av erstatningshyttene da turistforeningens sitt løypenett ble flyttet fra vestsiden til østsiden av Blåsjø grunnet Ulla-Førre utbyggingen. Flytting av løypenettet til østsiden ble bestemt av Miljøverndepartementet i 1976. Etter fredning som biotopvernområde i 2000 ble det innført ferdselsforbud i Steinsbuskardet. Det er unntak for ferdsel som følger merka løype. I forbindelse med ferdselsforbudet gikk Statskogs hytte ved Gyvatn ut av bruk. Bruken av Storsteinen ble kraftig redusert etter at veien til Storvassdammen ble stengt for allmenn motorisert ferdsel. Fra rundt årtusenskiftet har Storsteinen hatt ca. 400 overnattinger i året, hvorav rundt 300 i barmarkseasonen. Stistrekningene mellom hyttene i området har lav bruk med om lag 2 passeringer pr dag i høysesongen (juli-august). Samlet sett har stistrekningene til og fra turisthytta Storsteinen 10-12 passeringer hver dag i høysesongen (juli-august). Andre brukergrupper i område er: Statkraft og Statnett (juli-oktober), dagsturisme på Blåsjøvegen (juli-september), tilsyn og sankning av sau (juli-oktober), og jakt (august-september).

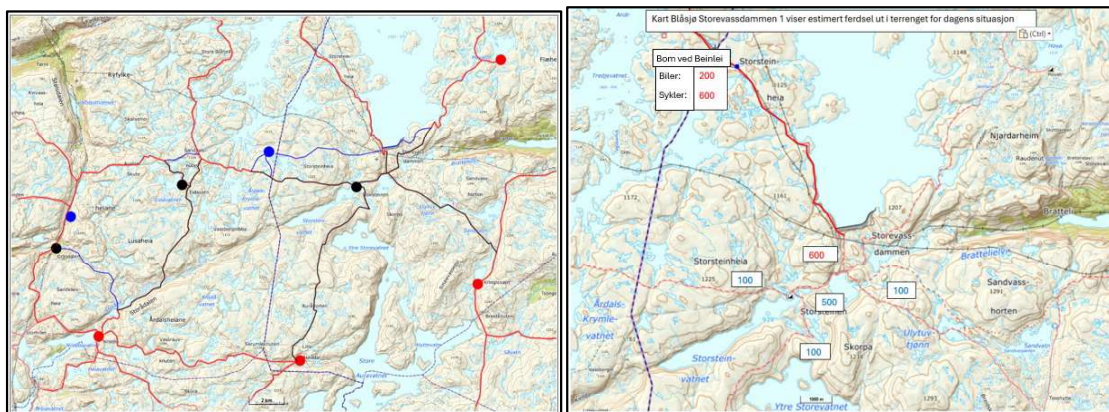
Tiltaket innebærer å legge ned Storsteinshytta og utvalgte tilhørende stier (Løype Storsteinen-Kringlevatn, Storsteinen-Litle Aurådal, og Storevassdammen- Djupetjørn). En nedlegging av en sti innebærer i utgangspunktet fjerning av merking og varder, fjerne turforslag fra Ut.no, kart og andre markedsføringskanaler, samt skilt i hver ende av stisegmentet som forklarer hvorfor stien er nedlagt. Som et avbøtende tiltak foreslås det etablering av en ny Storsteinshytte med 16 sengeplasser og sikringshytte med 4 senger ved vann 1116 (Helvetesvatnet i Hjelmeland kommune), og å etablere en sti mellom Hovatn og nye Storsteinen over Storevassdammen og over Storsteinshæia. Som del av en helhetlig løsning for hytte- og løypenettet i området blir hyttene på Grasdalen og Eidavatn lagt ned og erstattet med en ny hytte lenger nord i Grasdalen. Det blir også etablert et oppdatert rutenett som ivaretar friluftsinnteressene i området. Hovedrute nord-sør (Ryger) vil da legges om til en trase vest for Svartevassmagasinet, og med Lysebotn som endepunkt. Hytta ved Kringlevatn vil få sterkt redusert bruk ved nedleggelse av løype mellom Kringlevatn og Storsteinen.

For å gi tid til å evaluere virkningene av denne omleggingen, og avklare videre drift av hytta ved Kringlevatn, kan stenging av ruta Kringlevatn-Storsteinen gjøres som en prøveordning for 10 år.

Tiltaket forventes å gi svært stor effekt for villreinen, gjennom mindre forstyrning i trekk-korridorene nord-sør og øst-vest og perioden juli-august, uten å samtidig gi særlig økt forstyrning på vestsiden av Blåsjø. Effekten av tiltaket må ses i kombinasjon med øvrige foreslåtte tiltak i området. Sumeffekten av dette tiltaket og tiltak som reduserer ferdsele på Blåsjøvegen og avgrenser antallet jegere forventes å bli stor. Tiltaket forventes å ha umiddelbar effekt på villreinen, og bedre villreinens muligheter til å bruke området og trekke gjennom det for å komme til andre deler av leveområdet sitt. Det vil bli økt forstyrning ved den nye Storsteinen, men dette forutsettes oppveiet av at en ny hytte plasseres i et mindre kritisk område for villreinen enn dagens plassering. Tiltaket berører DNT og brukerne av hytta. Det kreves enighet med DNT for gjennomføring av tiltaket.

Vinterløypene i området blir normalt kvista uka før påske. Bortsett fra nødvendige omlegginger fram til den nye hytta ved Helvetesvatnet blir det ingen større endringer i dagens løypenett.

Når det gjelder dagens ferdselsforbud i Steinsbuskardet vil unntaket for ferdsel på merka sti og løype følge de nye løypene.

Kart: Turisthytter og tilhørende stier som foreslås nedlagt, samt aktuell plassering av nye hytter og stier/løyper, som del av en helhetlig løsning som ivaretar både villrein- og friluftsinnteressene. Kilde: Statsforvalteren i Agder. Tegnforklaring:

Kart venstre: Blått punkt: lokalisering ny hytte, Svart punkt: hytte som nedlegges, Rødt punkt: eksisterende, uendret hytte, Svart strek: sti som skal nedlegges, Blå strek: ny stitrasé, Rød strek: eksisterende, uendret stitrasé

Kart høyre: Blått punkt: bom, Tall med rød farge = tall fra ferdselstasjoner, Tall med blå farge = estimer.

Tiltak 46: Vurdere tiltak for å redusere forstyrrelser fra beiteaktivitet i Storsteindalen

Hovedansvar: Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet, Landbruksdirektoratet

Delansvar: Undeknuten beitelag og Statskog SF

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Beitenæringen og Statskog SF vil være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom beitenæringen eller Statskog SF ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Det slippes om lag 150 sauer i området i Storsteindalen hver sommer, på beiteområder Undeknuten sankelag leier av Statskog SF. Ferdsel i forbindelse med tilsyn og nedsanking av sau utgjør en del av det totale forstyrrelsesbildet i dette området. Tiltaket innebærer å vurdere tiltak for å redusere forstyrrelsene knyttet til beiting i området i dialog med beitenæringen. Aktuelle alternativer å vurdere er å ta i bruk elektroniske bjeller med virtuelle gjerder, eller at beitebrukerne som slipper sau i området ved Beinlei tilbys utmarksbeite i andre områder. Tiltaket forutsetter enighet med beitebrukerne og eventuelt grunneier.

Tiltak 47: Gjennomføre vedtatt pålegg om stenging av anleggsvei til Duge/Svartevassmagasinet for allmenn motorferdsel

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Sira Kvina)

Delansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Regulant/konsesjonær er hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket i henhold til vedtak i medhold av konsesjon for Sira-Kvina kraftverk. Dersom konsesjonæren ikke følger opp tiltaket vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og ev. tvangsmulkt.

Anleggsveien inn til Duge/Svartevassmagasinet utgjør sammen med Svartevassmagasinet en 30 km lang sammenhengende barriere for villreintrekk øst-vest i Setesdal Ryfylke. Ferdsel på veien medfører sammen med øvrig infrastruktur og ferdsel fra hytteområdene et hinder for at villreinen kan ta seg ut i Frafjordheiene. Motorisert ferdsel på veien er regulert gjennom Olje- og energidepartementet sitt vedtak fra 24. mars 2011 som gir konsesjonæren en plikt til å holde anleggsveien fra Ådneram til Svartevatn (Dugeveien) stengt for allmenn motorisert ferdsel fra eksisterende bom på Ådneram. Det er gjort unntak for nødvendig transport i forbindelse med drift av eiendommene som naturlig sogner til veien, herunder nyttetransport i forbindelse med drift av turistforeningens hytter. Guidet motortransport er tillatt etter avtale med Sirdal kommune. Bakgrunnen for det foreslåtte tiltaket er at det følger av faggrunnlaget for tiltaksplanen at dagens bruk av veien ikke er i samsvar med bestemmelsene i vedtaket fra 2011.

Tiltaket innebærer at konsesjonæren stenger anleggsveien for allmenn motorisert ferdsel i tråd med nevnte vedtak. Som aktuelt tiltak ble det i faggrunnlaget foreslått å innføre en ny teknisk bomløsning ved dagens bom på anleggsvei til Duge/Svartevannsmagasinet, for å sikre at tilkomst og bruk av veien skjer i samsvar med vedtaket fra 2011, samt supplerende informasjonstiltak.

Tiltaket vil redusere forstyrrelsene på veien, og forventes å føre til at villreinen i større grad bruker trekkrutene over veien sommer og høst.

Kart: Anleggsvei til Duge/Svartevassmagasinet. Svart strek: Dugeveien innenfor bom. Rødt punkt: Bom Dugeveien. Kilde: Statsforvalteren i Agder

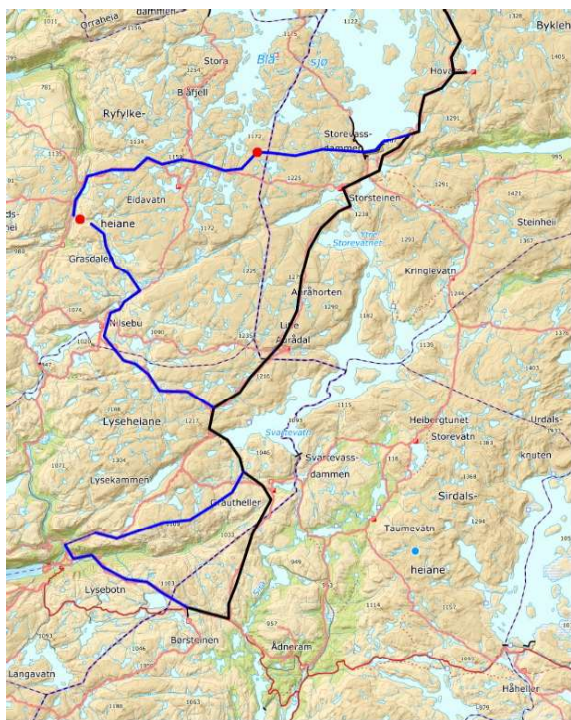
Tiltak 48: Omlegging av konseptløype «Ryger»

Hovedansvar: DNT (Stavanger turistforening)

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket gjennomføres får det ingen budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for relevante deler av tiltaket, eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under kap. 1420, post 31 og kap. 1420, post 81 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Konseptløypen «Ryger» gjennom Setesdal Ryfylke er en langtur fra Eikebrekka i Bjerkreim, til Haukeliset. Fotturen går langs merkede stier og overnatting på eksisterende turisthytter. Løypetraseen går i dag fra Hovatn til Storsteinen over Gyvassfjellet og videre til Litle Aurådal over Auråhorten. Tiltaket innebærer å legge om turistforeningens konseptløype "Ryger" slik at den går Hovatn-Nye Storsteinen-Nye Grasdalen-Nilsebu-Grautheller-Lysebotn.

Kart: Dagens trase (svart) og foreslått ny trase (blå) for konseptløypen Ryger på strekningen Hovvatn-Bøsteinen. Røde punkter viser planlagt plassering for nye turisthytter. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Tiltaket vil gi redusert ferdsel og forstyrring på strekningen Gyvassfjellet-Litle Aurådal-Grautheller. Samlet sett er effekten av tiltaket positiv ettersom tiltaket vil redusere ferdsel i Steinsbuskardområdet og langs nordenden av Svartevassmagasinet, selv om ferdselen vil øke litt lenger vest.

Tiltak 49: Utsette brøyting av anleggsvei mellom Vetrhus og Mosvatn til påske

Hovedansvar: Suldal kommune

Delansvar: Veieier (Statkraft)

Dersom tiltaket gjennomføres, vil Suldal kommune som står for brøytinga være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at Suldal kommune frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring.

Det går en anleggsvei opp fra Vetrhus på østsiden av Suldalsvatnet og opp forbi Mosvatn, i tilknytning til Ulla – Førre reguleringen. Vegen er åpen for allmenn motorisert ferdsel hele barmarkssesongen. Suldal kommune har de siste årene brøytet vegen fram til Moskar til vinterferien. Tiltaket innebærer å utsette brøyting av veien til påske. Tiltaket berører grunneiere og kommunen. Tiltaket vil redusere forstyrrelser av vinterbeite i området.

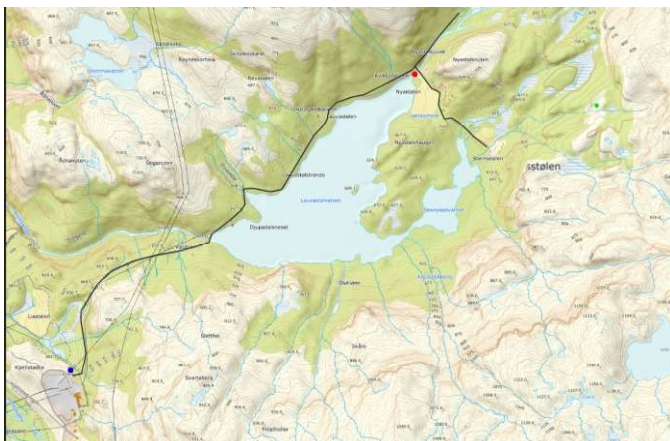

Kart: Anleggsvei Vetthus-Mostøl. Blått punkt: Vetthus. Rødt punkt: Moskar. Orange punkt: Mostøl. Kilde Statsforvalteren i Agder.

Tiltak 50: Videreføre vinterstenging av veien Kjetilstad – Lauvastølvatnet **Hovedansvar: Veieier (Statkraft)**

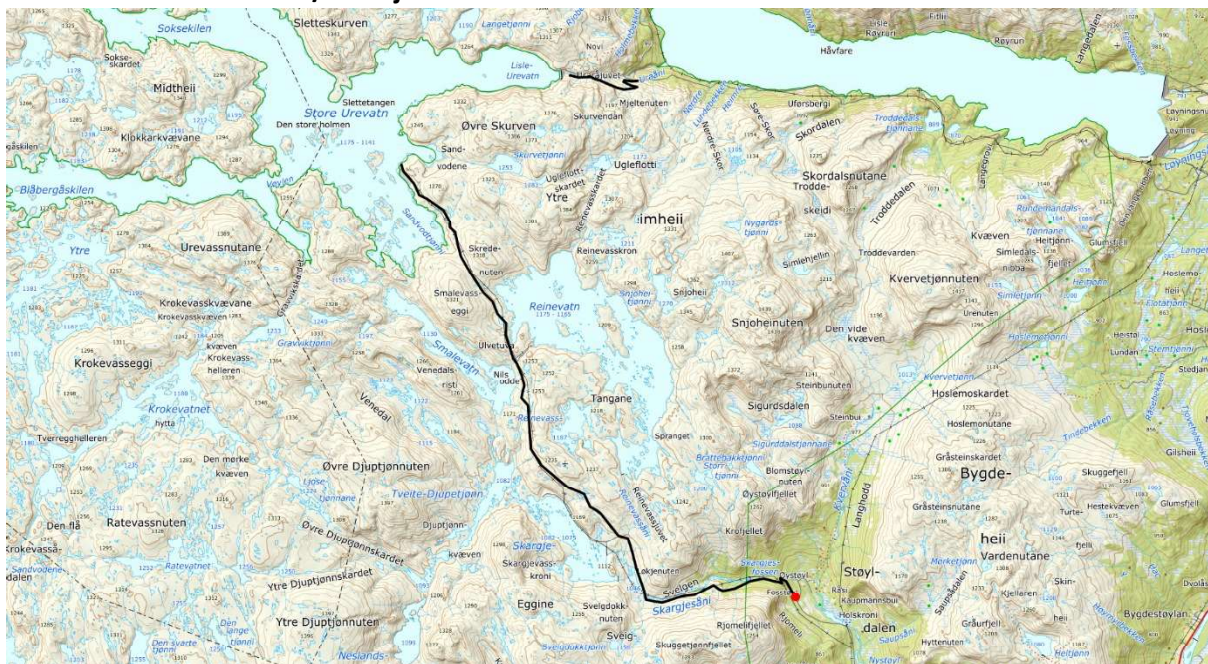
Dersom tiltaket gjennomføres, vil veieier være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at veieier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Anleggsveien mellom Kjetilstad og Lauvastølvatnet, som ligger i Suldal kommune, driftes av regulant/konsesjonær Statkraft. Veien er kjørbar hele barmarkssesongen, men brøytes ikke vinterstid, og er i praksis derfor vinterstengt. Dagens ordning med vinterstenging sikrer mindre forstyrrelser i vinterbeiteområdet for villreinen. Tiltaket innebærer at det ikke brøytes på denne veien, som vil sikre mindre forstyrrelser i vinterbeiteområdet. Tiltaket medfører ingen endring fra dagens situasjon, men videreføring vil medføre at kommunen, grunneiere og hyttefolk ikke kan benytte veien før snøen smelter.

Kart: Anleggsveg Kjetilstad – Lauvastølsvatnet. Blått punkt: Kjetilstadlia. Rødt punkt: Lauvastølsvatnet. Kjelde: Statsforvalteren i Agder

2.1.2.2 7B: Store Urevatn/Uraråjuvet

Kart: Urevassvegen i Bykle kommune. Vei fra bommen (rødt punkt) til Store Urevatn er merket svart. Vei opp i Uraråjuvet merket svart. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Tiltak 51: Vurdere permanent stenging av anleggsveien til Store Urevatn for allmenn motorisert ferdsel etter endt prøveperiode

Hovedansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: Otteraaens Brugseierforening (OB) (regulant/konsesjonær)

Energidepartementet og NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket, som innebærer å vurdere permanent stenging av anleggsveien til Store Urevatn (Urevassvegen) for allmenn motorisert ferdsel etter utløpt prøveperiode.

Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Otravassdraget, som inneholder vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten, samt etterfølgende vedtak fra NVE i 2021 om innføring av ferdselsrestriksjoner på veien i en prøveperiode på syv år. Permanent stenging av veien for allmenn motorferdsel etter utløpet av prøveperioden forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess. Det gjøres oppmerksom på at konsesjonen for Otravassdraget for tiden er under revisjonsbehandling.

Anleggsvei inn til Store Urevatn fra Bykle har vært mye brukt av turfolk og fiskere fram til sommeren 2022. Anleggsveien har tidligere stått åpen for fri ferdsel (ikke vinterbrøytet), og det er dokumentert høy ferdsel på vegen som hinder for at villreinen kan trekke over. Etter vedtak fra NVE ble det fra sommeren 2022 etablert et prøveprosjekt med bomløsning for å iverksette stenging av anleggsveien for allmenn motorisert ferdsel. Bommen er plassert ved Rjomeli rett etter avkjøring til Øystøyl. Prøveperioden varer i 7 år.

Reduksjon i ferdselen på veien forventes å ha stor positiv effekt for at villreinen kan trekke over veien, samt bidra til mindre opphoping av dyr på Ugleflotti, og at flere dyr kommer i posisjon for kryssing i Steinsbuskardet. Negative konsekvenser innebærer redusert tilgang for allmenheten. Adkomsten for personer med rettigheter i Bykle statsallmenning, herunder innenbygds boende i Bykle, samt relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

Tiltak 52: Vurdere fjerning av autovern på strekningen Rjomeli – Store Urevatn

Hovedansvar: Otteraaens Brugseierforening (OB) (regulant/konsesjonær) og grunneiere, verneområdemyndigheter og Bykle kommune

Langs anleggsveien mellom Rjomeli og Store Urevatn var det tidligere 3 km med autovern, som kan utgjøre hinder for villreintrekk over veien. Det er etter initiativ fra regulanten allerede fjernet omtrent 1500 meter med autovern på strekningen.

I NVE sitt vedtak om prøveordning med stenging av Urevassvegen (se tiltak 51), ble det besluttet at konsesjonæren skulle ta initiativ til å etablere en arbeidsgruppe som skal vurdere og finne frem til ytterligere tiltak som kan bedre effekten av de innførte ferdselsrestriksjonene på Urevassvegen.

Arbeidsgruppen bestående av lokale aktører som er etablert i henhold til vedtak fra NVE er ansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer å vurdere å fjerne ytterligere autovern på denne strekningen dersom dette kan gjøres uten at det går for mye ut over trafiksikkerheten, med prioritet av strekninger på veien med mest trekkaktivitet. Sammen med ferdselsrestriksjoner på veien vil fjerning av autovern kunne øke trekkaktiviteten for villrein over veien.

Tiltak 53: Vurdere stenging og/ eller flytting av parkeringsplasser som ligger i viktige trekk-korridorer langs anleggsveien til Store Urevatn

Hovedansvar: Otteraaens Brugseierforening (OB) (regulant/konsesjonær) og grunneiere, verneområdemyndigheter og Bykle kommune

Langs anleggsveien til Store Urevatn er det flere parkeringsplasser. Parkerte biler og ferdsel fra disse utgjør hinder for villreintrekk over veien. Parkeringsplassene blir primært brukt av grunneiere.

I NVE sitt vedtak om prøveordning med stenging av Urevassvegen (se tiltak 51), ble det besluttet at konsesjonæren skulle ta initiativ til å etablere en arbeidsgruppe som skal vurdere og finne frem til ytterligere tiltak som kan bedre effekten av de innførte ferdselsrestriksjonene på Urevassvegen.

Arbeidsgruppen bestående av lokale aktører som er etablert i henhold til vedtak fra NVE er ansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer å lokalisere parkeringsplasser med særlig problematisk plassering for villreinens trekkveier og deretter vurdere å fjerne/stenge/flytte parkeringsplasser som ligger i viktige trekk-korridorer langs veien til Store Urevatn.

Tiltak 54: Regulere tilkomsten på anleggsvei opp mot Uraråjuvet

Hovedansvar: Otteraaens Brugseierforening (OB) (regulant/konsesjonær), og grunneiere, verneområdemyndigheter, Bykle kommune

Inn mot Vatnedalsvatnet går det en anleggsvei (Vatnedalsvegen). Omtrent halvveis til vestenden av Vatnedalsvatnet får det en avstikker opp til Uraråjuvet, en veistrekning på om lag 1,5 km. Ferdsel på og ut ifra vegen i en svært sårbar og viktig trekk-korridor utgjør forstyrrelser for villreinen. Tiltaket vil opprettholde og bedre trekkmulighetene gjennom Uraråjuvet, og effekten av tiltaket vil avhenge av hvilke aktører som fortsatt gis adgang til å benytte veien.

Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Store Urevatn kraftverk, som inneholder vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten, med mindre Energidepartementet treffer annen bestemmelse. I etterkant av konsesjonsvedtak ble det gjennomført et rettslig skjønn der motorisert ferdsel på Vatnedalsvegen ble forbeholdt rettighetshavere inkl. regulant. Som følge av dette er veien stengt med bom ved Vatnedalsdammen, samt med porter i tunnel vest for Troddedalstjønnane. Avstikkeren opp i Uraråjuvet er også nylig låst med bom.

I NVE sitt vedtak om prøveordning med stenging av Urevassvegen (se tiltak 51), ble det besluttet at konsesjonæren skulle ta initiativ til å etablere en arbeidsgruppe som skal vurdere og finne frem til ytterligere tiltak som kan bedre effekten av de innførte ferdselsrestriksjonene på Urevassvegen.

Arbeidsgruppen bestående av lokale aktører som er etablert i henhold til vedtak fra NVE har etter det departementet er kjent med gjennomført tiltaket. Tiltaket innebærer å regulere tilkomsten på veien ytterligere, slik at den også stenges for gående og syklende ved å montere porter i tunnel ved Troddedalstjønna, og henge opp igjen kjetting på veien opp til Uraråjuvet.

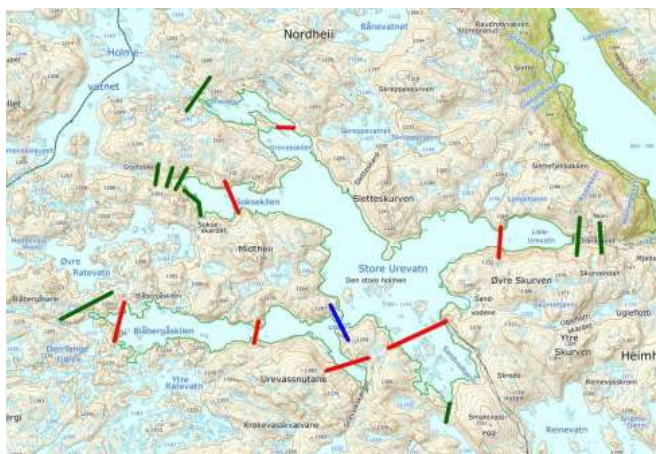
Tiltak 55: Forprosjekt for restaurering av trekkveier over magasinet store Urevatn

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Otteraaens Brugseierforening (OB))

Delansvar: Miljødirektoratet, i samråd med Norges vassdrags- og energidirektorat

Som følge av etableringen av magasinet Store Urevatn ligger en tidligere sentral trekk-korridor for villreinen neddemt. Tiltaket innebærer gjennomføring av et forprosjekt for å gi et best mulig beslutningsgrunnlag for en eventuell fremtidig restaurering av trekkveier over magasinet store Urevatn ved bruk av kunstige fyllinger. Kostnader og konsekvenser for en eventuell restaurering av trekkveier må utredes nærmere i forprosjektet.

Dersom tiltaket om forprosjekt gjennomføres, vil regulant/konsesjonær være hovedansvarlig, og gjennomføring av tiltaket forutsetter frivillig tilslutning. Dersom det ikke oppnås frivillig tilslutning fra konsesjonæren til å gjennomføre forprosjektet vil myndighetene vurdere om tiltaket i stedet kan og bør følges opp på andre måter, herunder eventuelt i medhold av alminnelige prosesser i medhold av konsesjonen. Det gjøres oppmerksom på at konsesjonen for Otravassdraget for tiden er under revisjonsbehandling.

Kart: trekkpassasjerer over magasinet Store Urevatn. Rødt – tapte trekkveier, Grønt – fungerende trekkveier, Blått – fungerende trekkveier, men redusert bruk. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Restaurering av tidligere trekkpassasjerer for villrein gjennom å etablere landbro over kraftmagasiner i villreinområder hvor det tidligere har gått viktige trekkpassasjerer er tiltak som potensielt kan ha svært stor positiv effekt for å bedre tilstanden for villreinen. Etablering av landbro med formål om å gjenopprette villreintrekk er hittil ikke utprøvd, og effekten av tiltaket er dermed usikker. Både GPS-data, observasjoner og spor viser at dyrene benytter gamle trekkveier over magasinet i dette området ved lav vannstand. Videre kan observasjoner fra Kveassmagasinet i Nordfjella villreinområde også tyde på at villrein kan gjenoppta gamle trekkruiter når forholdene legger til rette for det, for eksempel fordi vannstanden i et magasin tappes ned eller er lavere enn normalt.

Dersom forprosjektet eventuelt på sikt følges opp med tiltak som medfører at trekktruten gjenopprettes vil det potensielt ha stor effekt for å bedre trekket for villrein vestover i Setesdal Ryfylke villreinområde. En eventuell fremtidig restaurering av trekkveien må også sees i sammenheng med de øvrige tiltakene som er eller foreslås iverksatt for å bedre trekket for villreinen slik at flere individ kommer i posisjon til å krysse Svartevassmagasinet. En eventuell fremtidig etablering av landbro over magasinet er i tillegg et tiltak som direkte bøter på de negative effektene av eksisterende arealinngrep uten at det går utover andre brukere av området. Restaurering av trekkveier er også i tråd med målsetningen i villreinmeldingen om målrettet restaurering av leveområdene til villreinen, og har også koblinger for FNs tiår for naturrestaurering som går fram mot 2030.

2.1.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Både tiltakspakke 7A og 7B vurderes å ha stor effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Forventet effekt tiltakspakke 7A:

For Setesdal - Ryfylke er det tilgangen på funksjonelle trekkpassasjer som gjør at området er klassifisert som rødt i kvalitetsnormen. Alle tiltak som bidrar til å gjenopprette disse funksjonelle trekkpassasjene vil være av stor betydning for framtidig overlevelse av bestanden i området. Hvert enkelt av de ulike tiltakene vil isolert ha liten eller middels effekt, men samlet sett vurderes det at tiltakspakken vil være et vesentlig bidrag for å bedre situasjonen for villreinen.

Tiltakene i tiltakspakken 7A knytter seg primært til regulering av ferdsel og disse tiltakene vil hver for seg og samlet ha positiv effekt på villreinen i området. Når det gjelder tiltakene knyttet til Blåsjøvegen vurderes det at den samlede forventede effekten å være god, og for deltiltak I vurderes alternativ B å gi større effekt enn alternativ A. Dersom et forprosjekt for restaurering av tidligere trekkvei over Svartevassmagasinet på sikt medfører realisering av en ny trekkvei kan dette videre ha stor effekt på reinens mulighet til å utnytte større deler av villreinområdet. Tiltakspakken er isolert sett ikke tilstrekkelig til å kunne snu negativ utvikling innen 2030, men vil være et ikke ubetydelig bidrag i til å kunne nå 2050-målet.

Forventet effekt tiltakspakke 7 B:

Tilsvarende som for tiltakspakke 7A, vurderes det at tiltakspakke 7B samlet sett vil være et vesentlig bidrag for å bedre situasjonen for villreinen. Særlig vil tiltaket om å stenge anleggsveien til Store Urar i seg selv ha stor effekt.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

Administrative og økonomiske konsekvenser tiltakspakke 7A:

Tiltakene knyttet til Blåsjøvegen vil uavhengig av alternativ redusere allmennhetens tilgang til området. Tiltaket for å redusere barriereeffekten av Blåsjøvegen vil kreve relativt beskjedne kostnader til oppsett av bom ved Øvre Moen, samt informasjonstiltak. De øvrige deltiltakene knyttet til sideveier og tilgang til båtramper vil samlet kreve ganske tilsvarende økonomiske kostnader.

Tiltaket om å gjennomføre utbedring og åpning av fra Øvre Moen til Oddatjørndammen for allmenn motorisert ferdsel i tråd med vedtatt detaljplan vil kreve ressurser hos konsesjonæren, men vil ikke innebære nye administrative eller økonomiske konsekvenser utover det som følger av vedtatt detaljplan. Konsekvensene for allmennhetens tilgang til området som følge av tiltaket vil være begrenset, ettersom tiltaket innebærer å flytte trafikken fra åpen vei til tunell.

Tiltaket om å innføre sykkelforbud på deler av Blåsjøvegen innenfor bommen på Beinlei i Bykle kommune vil kreve administrative ressurser for vassdragsmyndighetene, men vil ikke koste noe å innføre i seg selv. Det er påregnelig med noen kostnader og ressursbruk i forbindelse med informasjonstiltak knyttet til gjennomføringen av tiltaket, inkludert skilting. Tiltaket får konsekvenser for allmennhetens tilgang til området på sykkel som vil være negativt for friluftslivinteresser i området.

Forprosjektet for restaurering av trekkveier over Svartevassmagasinet vil ha økonomiske konsekvenser for konsesjonæren dersom tiltaket gjennomføres. En eventuell gjennomføring av restaureringsprosjekt for trekkveier over Svartevassmagasinet forventes å kreve betydelige økonomiske investeringer, og kostnader og konsekvenser vil utredes nærmere gjennom forprosjektet.

Tiltaket om å redusere forstyrrelser fra villreinjakt og rypejakt i området rundt Steinsbuskaret berører jegere som driver med villreinjakt og rypejakt dersom rettighetshavere frivillig gjennomfører ulike tiltak for å redusere forstyrrelser knyttet til jaktutøvelse. Tiltaket vil også berøre grunneiere og lokale næringsaktører gjennom noe inntektsbortfall, og vil kunne redusere tilbudet til jegere i dette området. Tiltaket om å begrense bruken av Såvasshytta vil ha konsekvenser for Statskog SF i form av inntektsbortfall, og har også konsekvenser for friluftslivinteresser i området.

Omlegging av hytte- og løypenett ved Storsteinen vil innebære betydelige kostnader. Det konkrete omfanget av økonomiske konsekvenser vil avklares i den videre dialogen med DNT. De vesentligste kostnadene er knyttet til riving eksisterende hytter og en etablering av nye erstatningshytter for disse. Det er videre kostnader knyttet til markedsføring av nye turiststier (kanalisering), ved omlegging av stier og etablering av nye stier. Tiltakene vil ha negative konsekvenser for tilbudet til Stavanger Turistforening som vil miste deler av løypenettet og få praktiske ulemper i omleggingsperioden, samt negative konsekvenser for friluftslivet i form av redusert tilbud. For å ivareta både hensynet til villreinen og hensynet til friluftslivinteressene er det et mål å finne helhetlige løsninger for omleggingen av hytte- og løypenettet som frigjør arealer for villreinen, men samtidig opprettholder et sammenhengende rutenett i områder som er mindre sårbare for villreinen.

Vurdering av tiltak for å redusere forstyrrelser fra beiteaktivitet i Storsteindalen vil kreve ressurser hos landbruksmyndighetene, grunneiere og beitenæringen dersom tiltaket gjennomføres. Avhengig av utfallet av de videre vurderingsprosessene kan tiltaket få konsekvenser for myndighetene i form av tilskudd til utstyr, som eventuelt vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer. For grunneier kan tiltaket potensielt medføre inntektsbortfall.

Stenging av anleggsvei til Duge/Svartevassmagasinet for allmenn motorferdsel vil ikke ha ytterligere konsekvenser for berørte parter enn det som allerede følger av konsesjonsvedtak fra energimyndighetene. Tiltaket vil kreve midler til oppføring av bomløsning, og vil også innebære

kostnader til skilting og informasjon. Tiltaket vil kunne berøre eksisterende brukere av veien, men ettersom tiltaket er ment å sikre at tilgangsregulering i tråd med energimyndighetenes vedtak gjennomføres er det eventuell eksisterende uberettiget bruk av veien som rammes.

Tiltakene knyttet til omlegging av konseptløypen «Ryger» berører friluftslivsinteresser i området, og vil påvirke allmennhetens tilgang til fjellområdene. De negative konsekvensene vurderes samlet sett som begrensede ettersom det vil etableres en ny løype. Tiltaket vil videre medføre kostnader knyttet til markedsføring av nye turiststier (kanalisering), samt omlegging og etablering av nye stier.

Utsatt oppbrøyting av anleggsveien mellom Vetrhus og Mosvatn frem til påske kan redusere tilkomsten til fjellet for brukere av veien i perioden mellom vinterferien og påske. Videreføring av vinterstenging av veien Kjetilstad – Lauvastøylvatnet i Suldal kommune innebærer ikke gjennomføringskostnader, og får heller ingen nye konsekvenser for berørte interesser i området sammenlignet med dagens situasjon.

Administrative og økonomiske konsekvenser tiltakspakke 7B:

Tiltaket om å vurdere permanent stenging av anleggsveien til Store Urevatn etter endt prøveperiode vil kreve administrative ressurser for vassdragsmyndighetene. Den pågående prøveordningen får ikke nye konsekvenser som følge av tiltaksplanen.

Tiltak om å vurdere ytterligere fjerning av autovern på strekningen Rjomeli – Store Urevatn vil berøre hensynet til trafiksikkerhet, og vil kreve noen økonomiske midler dersom tiltaket gjennomføres. Tilsvarende vil tiltak om å vurdere stenging, fjerning eller flytting av parkeringsplasser som ligger i viktige trekk-korridorer langs anleggsveien til Store Urevatn kreve midler dersom det gjennomføres. Forventede kostnader vurderes å være relativt beskjedne, og er særlig knyttet til informasjon og skilting, og til eventuell sanering/avstenging/flytting av parkeringsplasser langs veien. Tiltaket vil berøre tilreisende og lokale, og potensielt medføre færre parkeringsmuligheter langs veien.

Tiltaket om å regulere tilkomsten på anleggsveien opp mot Uraråjuvet vil få konsekvenser for allmennhetens adkomst til veien, herunder også gående og syklende. Tiltaket vil kreve økonomiske midler til etablering av porter og bomløsning, og det må trolig også påregnes kostnader til skilting/informasjontiltak.

Forprosjektet for restaurering av trekkveier over kraftmagasinet Store Urevatn vil ha økonomiske konsekvenser for konsesjonæren dersom tiltaket gjennomføres. En eventuell gjennomføring av restaureringsprosjekt for trekkveier over Store Urevatn forventes å kreve betydelige økonomiske investeringer, og kostnader og konsekvenser vil utredes nærmere gjennom forprosjektet.

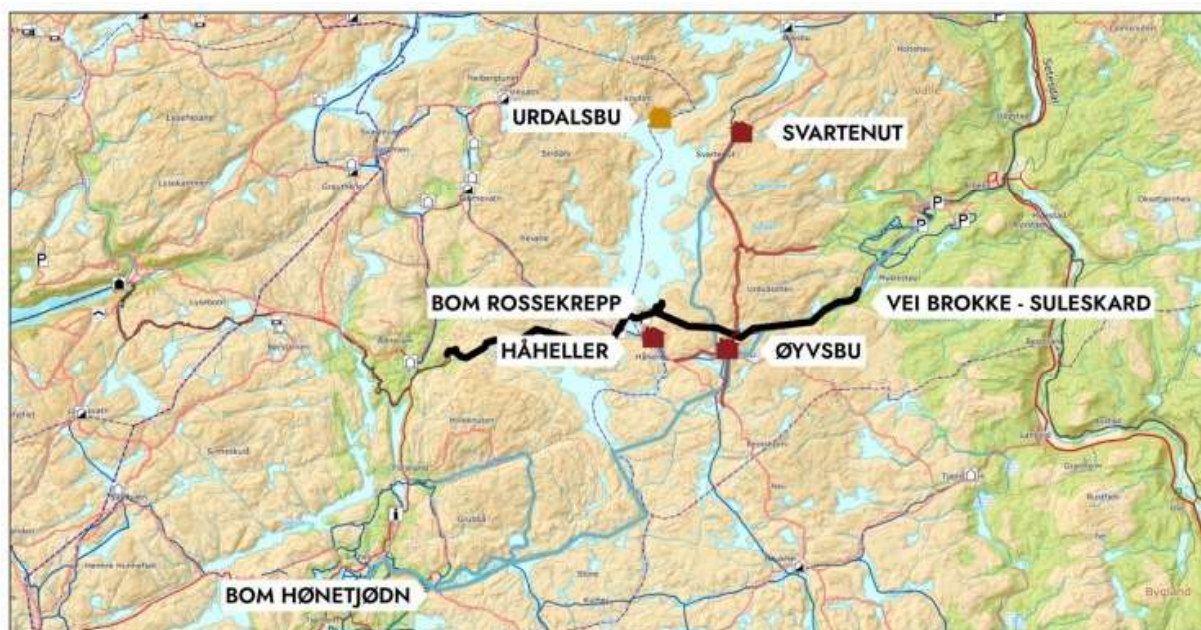
2.2 Sørrområdet Setesdal Ryfylke

2.2.1 Innledning

Områdene på begge sider av Brokke-Suleskardvegen og videre sørover, har tradisjonelt vært mye brukte vinterbeiteområder for villreinstammen. De siste 30 årene har vinterbeite vært konsentrert i områdene på begge sider vav veien, mens områdene fra Bygland og lenger sør har vært lite brukt. Villreinens manglende utnyttelse av vinterbeiteområdene i sør er en medvirkende årsak til at villreinområdet har dårlig tilstand under delnorm 3 «Leveområde og menneskelig påvirkning» i klassifiseringen etter kvalitetsnormen. Situasjonen de siste 15-20 årene har vært at villreinen nærmer seg vegen ifra nord i oktober måned, men GPS-data viser imidlertid at svært få dyr krysser før den stenger 1. november (veien er åpen 20. mai – 1. november). Trekket over veien blir dermed 2-4 uker forsinket, som trolig medfører at færre dyr trekker videre sørover enn de ellers ville gjort. GPS-data viser at en del dyr ofte blir stående igjen i vestre deler som områdene rundt Hilleknuten. Herfra og

videre sørover ligger flere dalfører innover fra Sirdal, der det prepareres skiløyper innover i villreinområdet. Disse dalførene ble i hovedsak klassifisert til over 90 % arealunnvikelse i kvalitetsnormarbeidet, og biltrafikken antas å være hovedårsaken til at veien ikke krysses. Medvirkende årsaker er vandringshindre som bratte veiskjæringer, veifendere og tekniske installasjoner, samt ferdsel ut fra veien fra ulike brukergrupper (fotturisme, jakt og beitenæring). Landbruksnæring skal hensyntas.

Området øst for Rosskreppfjorden har tradisjonelt vært et viktig sommer- og høstbeiteområde for villreinen, men de siste 30 årene har villreinens bruk av disse områdene vært svært avgrenset. Dette medfører både tap av beiteområde og at reinen kommer senere ned til Brokke-Suleskardvegen. Årsaken er trolig omfattende forstyrrelser fra ferdsel knyttet til flere brukergrupper. Dette gjelder særlig ferdsel ut fra hytteområdene i Brokke og Evardalen, tilsyn og samling av sau, jakt og fotturisme.

Kart: Oversikt over området tiltakspakken berører. Kilde: faggrunnlaget

Tiltakspakke 8: Sørområdet Setesdal Ryfylke	
56	Tiltak for å redusere barriereeffekten av Brokke-Suleskardvegen
57	Omlegging av hytte- og løypenett ved Rosskreppfjorden
58	Reduserte åpningstider på Urdalsbu
59	Vurdere oppgradert bomløsning ved båttrampe på Rosskreppdammen
60	Vurdere å stenge vei til sekundærdam Rosskreppfjorden for allmenn motorisert ferdsel
61	Kanalisering av ferdsel på ski bort fra villreinens trekkområde i Flatstøldalen
62	Utsette maskinpreparering av skiløyper i Joggledalen og Hønedalen til påske
63	Gjennomføre vedtatt pålegg om stenging av anleggsvei for allmenn motorferdsel på anleggsveien ved Hønetjødn
64	Regulere motorferdsel på innsjøer over 2 km ² i områder som er viktige for villreinen

2.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 56: Tiltak for å redusere barriereeffekten av Brokke-Suleskardvegen

Hovedansvar: Agder Fylkeskommune, Sirdal kommune, Valle kommune og grunneiere

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra fylkeskommunen og berørte grunneiere, og innebærer ikke statlige pålegg dersom aktørene ikke frivillig slutter seg til tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring av enkelte tiltak kan falle inn under tilskuddsordningen kap. 1420, post 81, og kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Brokke-Suleskarveien er en 42 kilometer lang vinterstengt fylkesvei som går fra Nomeland i Hylestad i Valle kommune gjennom Setesdal Ryfylke til Suleskar i Sirdal kommune. Veien er normalt åpent fra omtrent 20. mai til 1. november. Områdene ved og sør for Brokke-Suleskardveien har tradisjonelt vært det sentrale vinterbeiteområde for villreinstammen. De siste 30 årene har villreinens vinterbeite vært konsentrert i områdene på begge sider av veien, mens områdene lenger sør i liten grad har vært brukt. Dyrene kommer nå ned til veien i oktober. GPS-data viser imidlertid tydelig at svært få dyr krysser veien før den stenger 1. november. Tidspunktet dyrene ankommer områdene rundt veien varierer noe fra år til år, men normalt kan det påregnes at villreintrekket over veien blir 2-4 uker forsinket. Forsinkelsen medfører trolig at villreinen trekker sørover i mindre omfang enn den ville gjort normalt.

For å redusere barriereeffekten av Brokke-Skuleskardveien på kort sikt oppfordres Agder fylkeskommune og Valle og Sirdal kommuner, i samråd med berørte grunneiere, til å gjennomføre følgende tiltak:

- Tiltak knyttet til åpningstid på veien:
 - *Alternativ A:* Forskyvning av åpningstid på veien med to uker: ny åpningstid 5. mai – 15. oktober
 - *Alternativ B:* Reduksjon av åpningstid på veien: ny åpningstid 20. mai – 15. oktober
- Fjerning av veifendere langs veien og stedvis utjevning av terreng/veiskulder
- Stenging av parkeringsplasser langs veien
- Innføring av campingforbud langs veien
- Reduksjon av parkeringsmuligheter på strekningen Kvislevasskaret-Roskreppfjorden ved å grave grøft på begge sider av vegen
- Sørge for at eksisterende parkeringsplasser langs veien låses med bom

Å stenge veien to uker tidligere vil ha negative konsekvenser for både brukere av veien, og reiselivsnæring og annen næring øst og vest for fjellområdet. Det foreslås derfor ett alternativ for å avhjelpe dette ved å fremskynde åpningstiden på våren tilsvarende. Alternativet med forskyvning av åpningstider vil samtidig kunne ha negative konsekvenser for villreinen ved at det fører til større ferdsel fra skigåere i en tid på året da ferdselen burde begrenses, samt hinder for villreinen i form av brøytekanter. Dette alternativet vil videre kreve tidligere brøytestart, og ha økte kostnader knyttet til brøyting. Tidspunkt for stengt vei innenfor vernegrensa er i tillegg regulert i verneforskriften (f.o.m 1. november t.o.m 20. mai), og forutsetter eventuelt en alminnelig prosess for endringer i verneforskriften.

Tidligere stenging av veien vil uansett alternativ være et svært viktig tiltak for å få villreinen til å trekke lenger sør i Setesdal Ryfylke villreinområde. Videre vil tiltak knyttet til å fjerne ferdselshindre og parkeringsmuligheter langs veien bidra til å lette trekk og redusere forstyrrelser i området i barmarksperioden. Tilsvarende gjelder innføring av campingforbud. Valle og Sirdal kommuner er

eventuelt ansvarlige for å innføre tiltaket om campingforbud gjennom lokal forskrift etter frilufsloven § 15, som også krever samtykke av grunneier. Tiltaket vil innebære kostnader til informasjon og skilting, og til sanering/avstenging av avkjøringsmuligheter og lommer langs veien.

Tiltaket forventes å ha umiddelbar effekt ved å bidra til å minske totaltrykket av ferdsel og aktivitet langs veien i en viktig periode for villreinen. Tiltaket vil berøre tilreisende og lokale som benytter området til camping, men det finnes alternative campingplasser og overnattingssteder som kan benyttes.

Det vises også til at det pågår et arbeid med å utrede potensielle tunell-løsninger på Brokke-Suleskardveien i regi av Agder fylkeskommune. Videre utredninger er nødvendig før en eventuell tunell-løsning kan vedtas og eventuelt realiseres.

Kart: Aktuelle parkeringsplasser for vurdering av stenging. Røde: Private parkeringsplasser, Blå: åpne (offentlige) parkeringsplasser, Blå trekant: Store offentlig åpne parkeringsplasser. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Tiltak 57: Omlegging av hytte- og løypenett ved Rosskreppfjorden

Hovedansvar: DNT (DNT Sør, Stavanger turistforening)

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, Statsforvalteren, Verneområdestyret for SVR

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Hytte- og løypenettet i området ved Rosskreppfjorden bidrar til forstyrrelser for villreinen i området, særlig i sommer og høstperioden. Mye av ferdselen i sørområdet i Setesdal Ryfylke skjer i tilknytning til DNT sitt hytte- og løypenett på rutene Evardalen/Øyuvsbu-Svartenut-Bossbu. Turisthyttene

Øyuvsbu og Bossbu har en relativt omfattende bruk med 1000-1100 overnattinger i året, hvorav omtrent 200 vinterstid. Turisthytten Svartenut har 500 overnattinger i året, hvorav 70 vinterstid. Turisthyttene Stavskar og Håheller er mindre hytter med lavere bruk (200-250 overnattinger i året og 20-30 om vinteren). Alle hyttene er selvbetjente. Det har vært utført ferdselsregistreringer på flere turstier i området. Ferdselen på stistrekningene mellom hyttene varierer mye og det er vanskelig å skille turistferdselen helt fra annen ferdsel. Størst bruk har stien fra parkeringsplassen til Øyuvsbu. Her ble det målt i snitt ca 60 passeringer om dagen i høysesongen (juni-oktober) i 2016. Stistrekningene nordover fra Brokke-Suleskardvegen mot Svartenut og Bossbu turisthytter, og videre mot Stavskar turisthytte, har relativt høy bruk med mellom 15 og 20 passeringer i snitt per dag i samme periode. Mindre ferdsel er det inn Ramsdalen på vestsiden av Roskreppfjorden, med i snitt 5-10 daglige passeringer. Maksimalt antall passeringer registrert per dag varierer mellom 195 (parkeringsplass – Øyuvsbu) og 52 (Stavskar – Bossbu).

Tiltaket innebærer en omlegging av hytte- og sti/løypenettet ved Roskreppfjorden, med eventuell flytting av Øyuvsbu og flytting/nedlegging av andre turisthytter i området. For å ivareta både hensynet til villreinen og hensynet til friluftsinteressene er det et mål å finne helhetlige løsninger for omleggingen av hytte- og sti/løypenettet som frigjør arealer for villreinen, men samtidig opprettholder et sammenhengende rutenett i områder som er mindre sårbare for villreinen.

En nedlegging av en sti innebærer fjerning av merking og varder, fjerne stien fra Ut.no, kart og andre markedsføringskanaler, samt skilt i hver ende av stisegmentet som forklarer hvorfor stien er nedlagt.

Det kan tenkes ulike aktuelle alternativer for omlegging av hytte- og sti/løypenettet. Prosjektgruppens foreløpige anbefaling bygget på scenarioanalysene gjennomført av NINA (Panzacchi m.fl. 2022). Av de 37 scenariene som ble analysert ga plassering av «nye» Øyuvsbu ved Indre Flogvatn, flytting av løypenettet til vestsiden av Roskreppfjorden og nedlegging av turisthyttene Svartenut og Håheller, det beste resultatet. Samtidig gjenstår det å vurdere NINAs analyser i forhold til mulig behov for sikringshytte langs en eventuell ny sti mellom Taumevatn og Bossbu turisthytter. Alle alternativer må også vurderes i forhold til andre sårbare arter.

Diskusjonen om å flytte Øyuvsbu turisthytte med tilhørende parkering og sti/løypenett har pågått i nærmere 20 år, og det gjenstår fremdeles mange ubesvarte spørsmål og uenigheter knyttet til alternative løsninger. Det er derfor behov for å jobbe videre med ulike alternativer for løsninger. Å beholde dagens plassering av Øyuvsbu er også et alternativ det bør jobbes videre med.

Omlegging av hytte- og sti/løypenettet ved Roskreppfjorden er omfattende tiltak, med høye kostnader, og store konsekvenser for DNT Sør og brukere av området. Samtidig er dette tiltak som forventes å ha svært høy effekt på bruk av viktige trekk og beiteområder, spesielt i sommer og høstperioden. Effekten av tiltaket må ses i kombinasjon med øvrige foreslåtte tiltak i området, særlig tiltak om reduserte åpningstider for Urdalsbu-hytta og tiltak for å redusere barriereeffekten av Brokke-Suleskardveien. Det kreves enighet med DNT for gjennomføring av tiltaket.

Tiltak 58: Reduserte åpningstider på Urdalsbu

Hovedansvar: Statskog SF

Dersom tiltaket gjennomføres, vil Statskog være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at Statskog frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom Statskog SF ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Statskog sin hytte Urdalsbu ligger i nordenden av Roskreppmagasinet, sentralt i trekkområdet for villreinen. Urdalsbu ligger som et forstyrrende element midt i trekkruta over Gjuvassåna og ut mot østsiden av fjorden, og redusert menneskelig ferdsel vil være positivt for villreinen i dette området. Urdalsbu har en del

bruk både om sommeren og i jaktseasonen. Totalt hadde hytta 91 overnattinger i 2022. Tiltaket vil bidra til å redusere forstyrrelser i sommerbeiteområde rundt Urdalsknuten og nordre del av Rosskreppfjorden, og redusere forstyrrelser i trekkpassasjen over Gjuvassåna. Tiltaket er innført fra høsten 2023 med stenging frem til 19 august.

Tiltak 59: Vurdere oppgradert bomløsning ved båtrampe på Rosskreppdammen

Hovedansvar: Norges vassdrags- og energidirektorat og grunneier (Sira Kvina)

Ved Rosskreppdammen finnes det en båtrampe. Båtrampen er avstengt med fysisk bom der man trenger nøkkel, men terrenget er formet slik at man forholdsvis enkelt kan bære små båter rundt bommen. Båttfikk på Rosskreppfjorden skaper mye ferdsel inn i sentrale deler av villreinområdet og ferdsel på fjorden og i områdene rundt gir villreinen redusert tilgang på arealene nord og øst for Rosskreppfjorden. Sira Kvina kraftselskap eier grunnen på bom og båtrampe.

Tiltaket innebærer at allmennhetens tilgang til båtrampen reguleres. Som aktuelt tiltak ble det i faggrunnlaget foreslått å sette opp en oppgradert teknisk bomløsning ved dagens bom på båtrampen, større fysiske stengsler ved bommen for å bedre hindre adgang forbi bommen, samt formalisering av tilgangen til bomløsningen. Det legges til grunn at anlegget er omfattet av konsesjonsvilkår for Sira Kvina kraftverk om at kaier skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE vedtar noe annet. Gjennomføring av tiltaket forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for allmennhetens motoriserte ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Tiltak 60: Vurdere å stenge vei til sekundærdam Rosskreppfjorden for allmenn motorisert ferdsel

Hovedansvar: Energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: regulant/konsesjonær (Sira Kvina)

Energidepartementet og NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket, og regulant/konsesjonær er delansvarlig. Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Sira Kvina kraftverk, som inneholder vilkår om at veien skal kunne brukes av allmennheten med mindre NVE vedtar noe annet. Gjennomføring av tiltaket forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Bilveien opp til sekundærdammen ved Rosskreppfjorden er i dag normalt kjørbart mellom 20. mai og 1. november, og leder til et populært utkikkspunkt som også benyttes til bobil-camping. Det er en bom på denne veien, men den står som regel åpen. Tiltaket innebærer at veien stenges for allmenn motorisert ferdsel. Formålet med tiltaket er å redusere ferdsel både ved sekundærdam og i området videre innover (dagsturer).

Tiltak 61: Kanalisering av ferdsel på ski bort fra villreinens trekkområde i Flatstøldalen

Hovedansvar: Statsforvalter, Sirdal kommune, berørte aktører

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunen og berørte parter, og innebærer ikke statlige pålegg dersom aktørene ikke frivillig slutter seg til tiltaket. I Flatstøldalen, vest for Rosskreppfjorden, er det behov for tiltak for å begrense ferdsel på ski inn i trekkområdet til villreinen. Flatstøldalen ble i kunnskapsgrunnlaget for kvalitetsnormen klassifisert til over 90 % reduksjon i bruk av trekkpassasjer. Den maskinpreparerte løypa på Dugeveien generer ferdsel av skiløpere videre innover i trekkområdet for reinen på scooterspor og kvistet løype. Det er ønskelig å begrense ferdsel på ski på

løypen fra Dugeveien inn i trekkområde i Flatstøldalen. Det går scooterspor (kvistet) videre innover dalen fra der preparert skiløype snur. Kjøring videre skjer av regulant, DNT, Fjellstyre og til private hytter. En del skiturister følger scooterspor videre innover dalen.

Tiltaket innebærer at det gjennom dialog med berørte parter (Sira – Kvina, Samarbeidsutvalget for hytteforeningene i Ådneram, Suleskard og Grydalen ØIS, Stavanger turistforening, Idrettslag) innføres tiltak for å kanalisere skiaktiviteten i området slik at barriereeffekten for villrein reduseres. Utsetting av preparering av løypa til påske bør vurderes etter at en utprøving av andre tiltak for å redusere ferdsel innover i villreinens trekkområde er utprøvd og evaluert. Tiltaket kan medføre et dårligere løypetilbud i området.

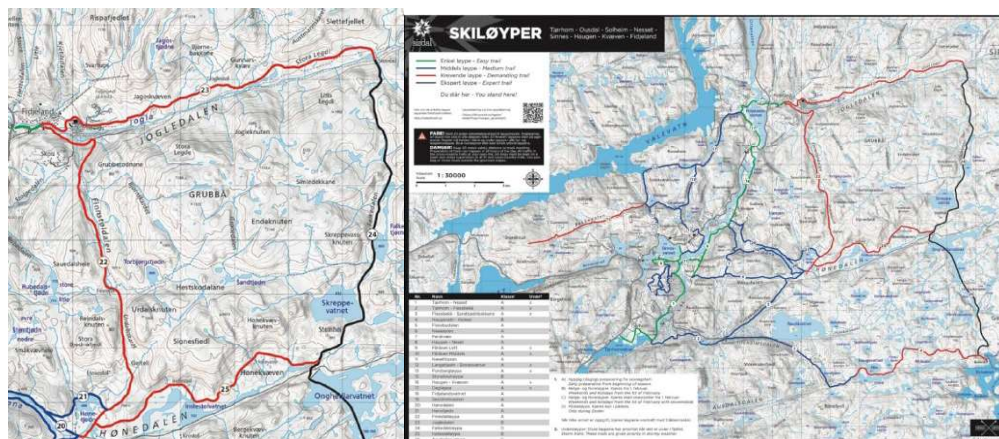
Tiltak 62: Utsette maskinpreparering av skiløyper i Jogledalen og Hønedalen til påske

Hovedansvar: Sirdalsløyper, Sirdal kommune

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunen og berørte parter, og innebærer ikke statlige pålegg dersom aktørene ikke frivillig slutter seg til tiltaket.

I Sirdal, i dalførene østover mot Kvinavassdraget, prepareres det skiløyper, noe som fører til ferdsel og forstyrrelse i villreinens vinterbeiter og muligheter for trekk videre sørover. Konsekvensene er at store vinterbeiteområder vest for Kvinavassdraget i liten grad brukes av villreinen. I den grad de brukes er det i all hovedsak bukker. Både Jogledalen, Hønedalen og Solheimsdalen ble klassifisert til over 90 % reduksjon i bruk av trekkpassasjer vinterstid i kunnskapsgrunnlaget for kvalitetsnormen.

For at villreinen skal øke bruken av områdene vest for Kvinavassdraget foreslås det å utsette preparering av skiløypene i Jogledalen og Hønedalen til påske. I henhold til kart over skiløyper i Sirdal vil dette gjelde løype 23 Jogledalen fra siste hyttefelt og østover til Steinbu, og løype 25 Instestølløypa fra Hønetjødn og østover. Det forutsettes at løype 24 Falkedalsløypa bare prepareres til påske slik det har vært praktisert til nå.

Kart: Kilde Sirdal kommune

Tiltakene vil gi reinen mer ro og økt bruk av vinterbeitene på Hilleknuten, Bergehei, Grubbå og Store Kvihei sør til Solheimsdalen. Hovedsakelig er det bukker som vil nyte godt av tiltaket, men mer ro i området vil også kunne øke simlenes områdebruk. Til påsken vil normalt de fleste simlene ha trukket nord for veien Brokke – Suleskard, men dette vil ikke gjelde de årene påsken er tidlig. Åpning av skiløypene til påske vil fremdeles være negativt for bukkene selv om disse tolererer noe mer forstyrrelser. Det bør gjøres forundersøkelser før løypene åpnes.

Tiltak 63: Gjennomføre vedtatt pålegg om stenging av anleggsvei for allmenn motorferdsel på anleggsveien ved Hønetjødn

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Sira Kvina)

Delansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Regulant/konsesjonær er hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket i henhold til vedtak i medhold av konsesjon for Sira-Kvina kraftverk. Dersom konsesjonæren ikke følger opp tiltaket vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak som eksempelvis vedtak om retting og vedtak om tvangsmulkt.

På anleggsveien mellom Haugen og Kvina kraftverk i Sirdal kommune (anleggsvei til Hønetjødn) er tilgangen regulert med bom plassert ved Hønetjødn etter vedtak fra daværende Olje- og energidepartement 26. oktober 2000. Dette vedtaket bestemmer at veien er stengt for allmennhetens motorferdsel. Regulant, rettighetshavere langs veien, kommunen og brukere av enkelte fritidsboliger kan benytte veien. Konsesjonæren har ansvaret for å sette opp bom som skal holde veien stengt for utenforstående, og som ikke kan passeres ved omkjøring. Det er ifølge faggrunnlaget behov for innstramming i praktiseringen av dagens bomregime.

Tiltaket innebærer at konsesjonæren sørger for at det gjennomføres tiltak for å sikre etterlevelse av vedtaket om ferdselsregulering på anleggsveien, i tråd med sitt ansvar for å sørge for at vedtaket blir overholdt. Som aktuelt tiltak ble det i faggrunnlaget foreslått å oppgradere bomløsningen til en teknisk løsning med logg for å sikre etterlevelse av de vedtatte ferdselsreguleringene på anleggsveien.

Tiltak 64: Regulere motorferdsel på innsjøer over 2 km² i områder som er viktige for villreinen

Hovedansvar: Sirdal kommune, Valle kommune

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunene, og innebærer ikke statlige pålegg overfor disse kommunene. Prosessen for en eventuell forskriftsutarbeiding vil følge ordinære prosesser etter motorferdselsregelverket og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser. Dersom kommunene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket.

Motorferdselloven fastslår i utgangspunktet et forbud mot ferdsel med motorfartøy på innsjøer under 2 km², men flere vann i de to villreinområdene er større enn 2 km². Dette betyr at det etter motorferdselloven ikke ligger føringer på bruk av motorbåt på disse vannene. Eksempler på slike vann er Rosskreppfjorden, Blåsjø, Store Urevatn og en rekke andre. Dette betyr at med motorbåt så har man mulighet å komme seg inn i sentrale områder for villreinen, som ellers for mange hadde vært mer utilgjengelig. På mange av reguleringsmagasinene er det også tilrettelagt med båtramper. Noen av disse er låst av med bom, men flere steder er de også åpne for allmennheten. Båttrafikk kan i seg selv utgjøre en forstyrrelse for villreinen, men i hovedsak er utfordringen at trafikken genererer ferdsel videre innover i sårbare villreinområder. Tiltaket innebærer å vurdere/utrede regulering av motorferdsel på innsjøer over 2 km² i områder som er viktige for villreinen gjennom vedtak av forskrifter etter motorferdselloven for å avgrense motorbåttrafikken til nødvendig nyttetransport. Forskrift kan vedtas enten av kommunen (§ 4) eller departement (§ 7).

2.2.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes samlet sett å ha stor effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Veistrekningen Brokke-Suleskar og trafikken på denne er et vesentlig hinder for utvekslingen av villrein mellom områdene sør og nord for veien. Mindre forstyrrelser i den viktigste trekkperioden

mellom årstidsbeitene vil med stor sannsynlighet gi økt utnyttelse av det sørlige området. En omlegging av turisttrafikken ved flytting av hytter og endringer av traseer er også viktig for å styre trafikken slik at større arealer gjøres tilgjengelige for villreinen og at viktige fokuspunkter åpnes. Alle tiltak som bidrar til å gjenopprette disse funksjonelle trekkpassasjene vil være av stor betydning for framtidig overlevelse av bestanden i området, og det er tiltakene samlet sett som vil gi den største effekten.

Tiltakspakken inneholder ferdselsregulerende tiltak som potensielt kan ha stor betydning for villreinen, samt være et bidrag som kan gi stor sannsynlighet for å nå 2050-målet, og langt på vei også mot 2100-målet. Det er samtidig knyttet usikkerhet til den forventede effekten fordi flere av tiltakene er avhengige av frivillig tilslutning fra berørte aktører.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakene som foreslås knyttet til Brøkke-Suleskardvegen vil få konsekvenser for både brukere av veien, reiselivsnæring og annen næring øst og vest for fjellområdet. Av tiltaksalternativene knyttet til åpningstider på veien, anslås det at alternativet om tidligere stenging ikke vil ha vesentlige konsekvenser for fylkeskommune som veieier dersom tiltaket gjennomføres, men dette vil ha konsekvenser for brukere av veien, herunder friluftslivet, og biltrafikk som kan ha konsekvenser for næringsliv i området i den perioden veien foreslås stengt. Konsekvensene for brukere av veien og næringslivet vurderes som mindre negative for alternativet med forskyvning av åpningstider. Samtidig vil dette alternativet kreve tidligere brøytestart, og kunne ha økte kostnader knyttet til brøyting for veieier. Endringer i tidspunkter for stenging av veien innenfor vernegrensen krever eventuelt også en alminnelig prosess for endringer i verneforskriften, og dermed administrative konsekvenser for forvaltningen, som vil dekkes innenfor gjeldende rammer. De øvrige tiltakene knyttet til veien vil kreve midler dersom de gjennomføres, men omfanget må klargjøres gjennom videre prosesser. Påregnelige kostnader er særlig knyttet til informasjon og skilting, og til sanering/avstenging av avkjøringsmuligheter og lommer langs veien. Tiltakene vil berøre tilreisende og lokale som benytter området til camping, og potensielt medføre færre parkeringsmuligheter langs veien. Det kan vurderes å etablere nye parkeringsmuligheter i områder langt fra villreintrekk som et avbøtende tiltak.

Tiltak knyttet til DNT sitt hytte-, sti- og løypenett ved Øyuvsbu vil innebære betydelige kostnader. Det konkrete omfanget av økonomiske konsekvenser vil avklares i den videre dialogen med DNT. De vesentligste kostnadene er knyttet til riving eksisterende hytte og en etablering av ny erstatningshytte for denne. Det er videre kostnader knyttet til markedsføring av nye turiststier (kanalisering), ved omlegging av stier og etablering av nye stier. Tiltakene vil ha negative konsekvenser for tilbudet til DNT Sør som vil miste deler av løypenettet og få praktiske ulemper i omleggingsperioden, samt negative konsekvenser for friluftslivet i form av redusert tilbud. For å ivareta både hensynet til villreinen og hensynet til friluftinteressene er det et mål å finne helhetlige løsninger for omleggingen av hytte- og løypenettet som frigjør arealer for villreinen, men samtidig opprettholder et sammenhengende rutenett i områder som er mindre sårbare for villreinen.

Videreføring av tiltaket knyttet til åpningstider på Urdalsbu vil ha noen negative konsekvenser for Statskog og friluftslivet, og medfører noe inntektstap for Statskog SF.

Tiltaket knyttet til oppgradert bomløsning ved Rosskrepp vil kreve administrative ressurser for vassdragsmyndighetene, samt betydelige kostnader for gjennomføring fra kraftselskapet. Tiltaket vil medføre redusert tilgang for allmennheten til båtbruk på Rosskreppfjorden.

Stenging av vei til sekundærdam Rosskreppfjorden for allmenn motorferdsel vil kreve vil kreve administrative ressurser for vassdragsmyndighetene, samt ha kostnader til innkjøp og oppsetning av bomløsning. Tiltaket vil redusere allmennhetens tilgang til et populært utkikkspunkt, men vurderes samlet sett å ha begrensede negative konsekvenser.

Kanalisering av ferdse på ski bort fra Flatstøldalen berører løypetilbudet i området, og berører særlig friluftslivsaktører, hytteforeninger og idrettslag. Tilsvarende vil tiltak om å utsette preparering av skiløyper i Joggledalen og Hønedalen ha negative konsekvenser for hytteeiere og andre brukere av skiløypen, og kan i tillegg ha negative konsekvenser for næringslivet i Sirdal.

Gjennomføring av vedtatt pålegg om stenging av anleggsvei ved Hønetjødn for allmenn motorisert ferdse vil ikke innebære nye konsekvenser utover det som følger av vedtak fra energimyndighetene, men oppfølging av vedtaket kan innebære kostnader for konsesjonæren. For øvrig kan gjennomføring av tilgangsregulering i tråd med energimyndighetenes vedtak vil kunne medføre at eksisterende uberettiget bruk av veien må opphøre.

Regulering av motorferdsel på innsjøer vil videre kunne kreve enkelte administrative ressurser i kommunene dersom tiltaket gjennomføres.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

2.3 Hovden-området

2.3.1 Innledning

Områdene rundt Hovden fungerer som viktige funksjonsområder for villreinen i Setesdal Ryfylke gjennom store deler av året. Nord for Hovden, og særlig øst for Rv. 9 (Setesdal Austhei) er et av de få områdene med viddepreg med større sammenhengende lavmatter. Spesielt for austheia er at simlene tidlig vår trekker sørover mot kalvingsområder i Valle. På vestheia (Setesdal Ryfylke) er området Vatnedalen det viktigste kalvingsområdet i nordområdet i Setesdal Ryfylke. Det er relativt lang historie med tamreindrift på Hovden. På austheia var det tamreindrift helt fram til 1979.

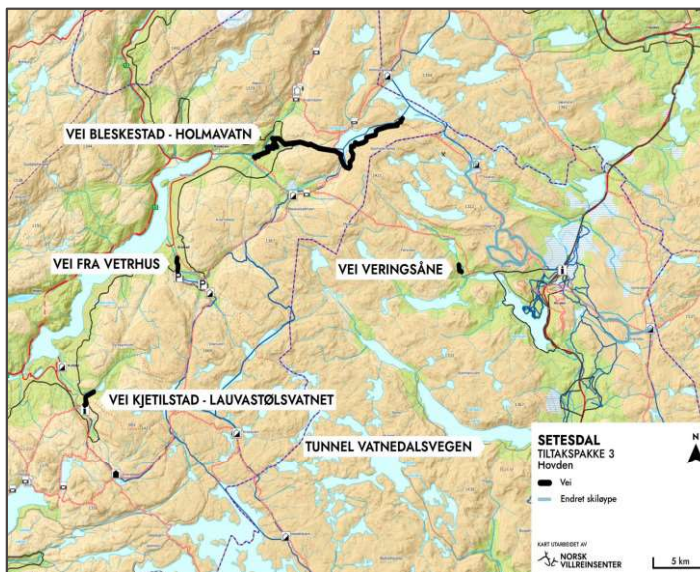
Tidligere var det mye utveksling av villrein nord for Hovden mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområde. Som følge av biltrafikken på rv. 9, hytteutbygging og ferdse i nærområdet til veien skjer dette bare helt unntaksvis i dag.

For områdene lenger nord mot Suldal og Haukelifjell er det i hovedsak bukk som bruker områdene i barmarksperioden, i noen grad av også av simler og kalv (fostringsflokker). I vinterhalvåret brukes områdene både av bukk og simler. På vårparten trekker gjerne simlene mot kalvingsområdet i Vatnedalen.

Områdene rundt Hovden er sterkt påvirket av omfattende hytteutbygging med tilhørende ferdsel og infrastruktur. Rv 9 skjærer gjennom området og utgjør i praksis grensen mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområde. På austheia sør for Hovden er det videre øvingsaktivitet gjennom vinteren både av forsvaret og frivillige organisasjoner.

Nærmere Haukelifjell er det særlig påvirkning i fra Europavei 134 og flere store kraftmagasin der anleggsveiene gir enkel tilkomst langt inn i heia. Her ligger også flere store turisthytter med tilhørende løypenett.

Tiltakspakken omfatter ulike tiltak for å begrense aktivitet og ferdsel inn i villreinområdet, med vekt på vinterperioden da konflikten er størst. Landbruksnæring skal hensyntas.

Kart: faggrunnlaget

Tiltakspakke 9: Hovden-området	
65	Utsette maskinpreparering av løyper i Hovdenområdet
66	Utsette kvisting fra Hovden og Berdalsbu til Tjørnbråtbu turisthytte til påske
67	Vurdere strengere regulering av ferdselen på anleggsveien fra Bleskestad til Holmavatnet
68	Oppgradering av eksisterende porter i tunnelen på Vatnedalsvegen
69	Tilbakeføring av anleggsvei tilknyttet Veringsåne kraftverk
70	Tilpasning under øvingsaktiviteter i området Geiskeli - Berdalsbu

2.3.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

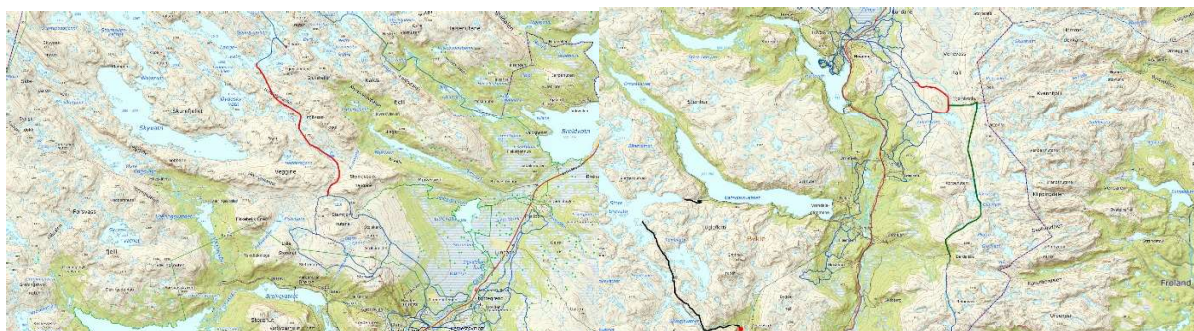
Tiltak 65: Utsette maskinpreparering av løyper i Hovdenområdet

Hovedansvar: Verneområdestyret for SVR og Statsforvalteren i Agder

Delansvarlig: Bykle kommune

Tiltaket innebærer at preparering av følgende skiløyper i Hovdenområdet utsettes til påske for å redusere forstyrrelsen for villrein fra ferdselen:

- Løypen mellom Hovden-Sloaros
- Rundløypen inn mot Auversvatn rundt Nordre Auersvasseggi

Kart: **Venstre:** Løype Hovden-Sloaros. Blå linje: viser strekningen med preparert skiløype fra Hovden til Krossloskardet (der rød linje starter), og siste bit over Langevatn til Sloaros som kun er kvistet. Rød linje: viser hvilken strekning som er omfattet

av tiltaket. **Høyre:** Blå linje: preparerte skiløyper. Rød linje: rundløype der det foreslås utsatt maskinpreparering frem til påske. Grønn linje: Strekning der det foreslås utsatt kvisting av turistløype til påske. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Løypen mellom Hovden og Sloaros ligger svært sentralt i villreinområdet. GPS-data tyder på at løypen til turisthytta Sloaros gir en barriereeffekt i landskapet som er vurdert til en reduksjon i trekkfunksjonalitet på 50-90 % over denne løypen vinterstid. Det er videre mulig løypen også medfører en arealunnvikelse utover i landskapet fra løypetraseen som følge av høyt aktivitetsnivå. Verneområdestyret i SVR har i vedtak 3.september 2024 avgrenset prepareringen av løypen Hovden-Sloaros til vinterferien og påske, som innebærer at det ikke prepareres i helgene mellom feriene slik det har vært tidligere.

Løypen rundt Nordre Auersvasseggi er en 5-km lang maskinpreparert rundløype inn mot Auersvatn på Hovden Austhei. Løypen er en del av Bykle kommunes sti- og løypeplan som har blitt maskinpreparert i mange år.

Tiltaket reduserer tilbudet av høyfjellsløyper i perioden fram til påske, og vil påvirke brukere av løypa og reiselivsnæringen på Hovden. Tiltaket forventes å redusere ferdsel i viktige vinterbeiteområder på Setesdal Austhei, og gi mindre forstyrrelser for villreinen i et viktig vinterbeiteområde. Utsetting av preparering rundt Auersvasseggi vil sammen med Sloaros-løypa, redusere løypetilbudet fra 170 km til 155 km. Selv om tiltaket vil føre til reduksjon i antall løyper vil det fremdeles være et godt løypetilbud på Hovden. Tiltaket forutsetter gjennomføring av Verneområdestyret for SVR.

Tiltak 66: Utsette kvisting fra Hovden og Berdalsbu til Tjørnbråtbu turisthytte til påske

Hovedansvar: DNT (Aust-Agder turistforening)

Delansvar: Bykle kommune, Hovden løypekjøring

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig, og Bykle kommune delansvarlig gjennom endringer i sti- og løypeplan. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Tjørnbrotbu turisthytte eies av Aust-Agder turistforening (AAT), og er selvbetjent med 18 sengeplasser. Vinterstid har hytta tilkomst fra merket (kvistet) løype fra Berdalsbu i sør (12 km) og til maskinpreparert skiløype rundt Nordre Auersvassegi (2 km). Herfra er det 8 km til Hovden, som generer en del trafikk. Begge løypene er normalt kvistet fra vinterferien til over påske. Ferdselen fra løypenettet tilknyttet Tjørnbråten turisthytte bidrar til forstyrrelser i viktige vinterbeiteområde for villrein, og gir risiko for forsinkelse av simlenes trekk sørover mot Bjørnevatn. Tiltaket innebærer å utsette kvisting av løypene til påsken. Tiltaket kan medføre at Tjørnbrotbu og Berdalsbu turisthytter blir mindre attraktiv som turmål, og eventuelt noe redusert sikkerhet for de som velger å gå utenfor kvista løype. Tiltaket må avklares i dialog med turistforeningen, Bykle kommune og Hovden løypekjøring.

Kart: Løype Tjørnbråtbu-Berdalsbu. UT.no.

Tiltak 67: Vurdere strengere regulering av ferdselen på anleggsveien fra Bleskestad til Holmavatn

Hovedansvar: Energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvarlig: Regulant/konsesjonær

NVE og Energidepartementet er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket med å vurdere strengere regulering av ferdselen på anleggsveien fra Bleskestad til Holmavatn i forbindelse med pågående villkårsrevisjon av Røldal-Suldal konsesjonen og ev. etterfølgende tiltak. Dersom villkårsrevisjonen resulterer i tiltak knyttet til veien vil regulant/konsesjonær være ansvarlig for å gjennomføre dette.

Anleggsveien går 16 km opp til Holmavatn fra Bleskestad i Suldal, og går inn i en sentral del av villreinområdet. Det er satt opp bom på veien i vika sør i Sandvatn, og innenfor bommen er det størst omfang av ferdsel på veien fra midten av august og ut september, men også en kort periode i slutten av juni. Ut ifra dagens ferdselsnivå på veien, vurderes det viktigste tiltaket å være å unngå aktivitet på veien i slutten av juni, for å skjerme fostringsflokkens bruk av område ved Sandvassbrekka og ned mot veien. Ferdselen på veien utgjør et hinder for villreintrekk mellom Dyrahei landskapsvernområde og Kvanndalen landskapsvernområde, og utgjør et hinder for bruk av beitene nær veien. Fostringsflokker beiter nær veien mot slutten av juni, men trekker fort opp igjen i området Sandvassbrekka, som kan ha sammenheng med saueslipp på samme tid. Redusert ferdsel på anleggsveien opp til Sandvatnet vil også være positivt for bukketrekk fra Hongsnuten.

Tiltaket innebærer at det vurderes strengere regulering av ferdselen på anleggsveien fra Bleskestadmoen til Holmavatn i forbindelse med pågående villkårsrevisjon av Røldal-Suldal, samt ev. etterfølgende vedtak av vassdragsmyndigheten. Det kan være nødvendig å:

- Innføre strengere nøkkelregime på dagens bom ved Sandvatn
- Fysisk stenge veien for allmenn motorisert ferdsel ved å flytte bommen lengre ut til avkjøring til Hydrohytta eller helt vest til Kvanndalskrysset
- Regulering av tilkomst på veien med sykkel

Tiltak 68: Oppgradering av eksisterende porter i tunellen på Vatnedalsvegen

Hovedansvar: Energidepartementet, Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: Otteraaens Brugseierforening (OB) (regulant/konsesjonær)

Inn mot Vatnedalsvatnet går det en anleggsvei (Vatnedalsvegen). Veien er omfattet av konsesjonsvilkår for Store Urevatn kraftverk, som inneholder vilkår om at veien skal kunne være åpen for allmenheten, med mindre departementet treffer annen bestemmelse. I etterkant av konsesjonsvedtak ble det gjennomført et rettslig skjønn der motorisert ferdsel på Vatnedalsvegen ble forbeholdt rettighetshavere inkl. regulant. Som følge av dette er veien stengt med bom ved Vatnedalsdammen, samt med porter i tunnel vest for Troddedalstjønnane.

Tiltaket innebærer å bytte ut eksisterende porter i tunellen på Vatnedalsvegen med låsbare porter for enklere å kunne regulere ferdsel, som vil medføre at områdene vest for tunellen blir mindre tilgjengelige for gående og syklist. Gjennomføring av tiltaket forutsetter at det eventuelt treffes vedtak forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

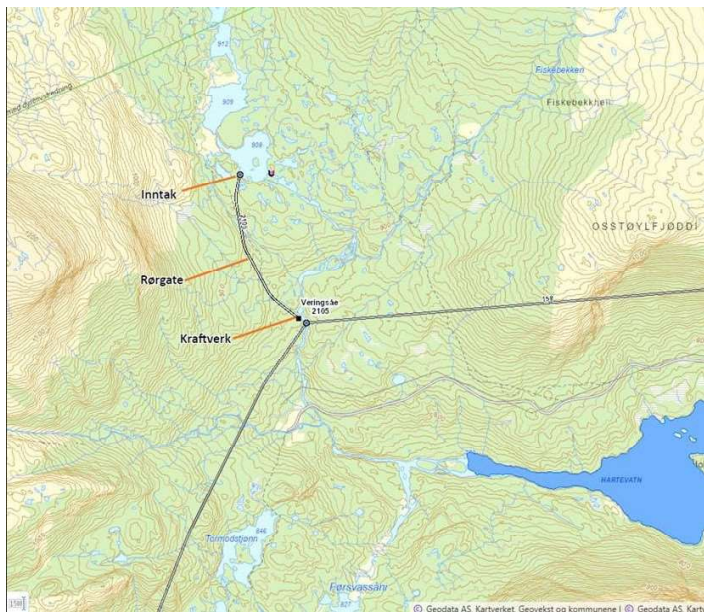
Tiltak 69: Tilbakeføring av anleggsvei tilknyttet Veringsåne kraftverk

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær (Veringsåne kraft AS)

Konsesjonær er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket i henhold til konsesjon for Veringsåne kraftverk, der det er bestemt at veien etter endt byggeperiode skal tilbakeføres. Dersom

konsesjonæren ikke følger opp tiltaket vil myndighetene vurdere behov for oppfølgingstiltak, som eksempelvis vedtak om retting og eventuelt tvangsmulkt.

Det er i dag en del ferdsel på helårsåpen anleggsvei inn til Breive pumpe ved Breivevatn (Hartevatn), men grusveien videre er stengt med bom. Denne ble i 2022 videreført et stykke opp Veringsdalen ifm. Veringsåe kraftverk. Ferdsel på bru over kanal i Hartevatn gir enkel tilgang til områdene på sørsiden av Hartevatn. Lokalt hevdes det at ferdselen har redusert trekkaktiviteten forbi Veringsnuten og bruk av beiteområdene på Storenut og i Vesterdalen. Den nye midlertidige anleggsveien er en avstikker fra bommet eldre grusvei inn forbi Breive, og den midlertidige veien skal tilbakeføres iht. konsesjonen. Tiltaket er viktig for ikke å øke ferdselen inn Veringsdalen ytterligere.

Kart: Avmerket rørgata der tilbakeføring av midlertidig anleggsvei skal gjøres. Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Tiltak 70: Tilpasning under øvingsaktiviteter i området Geiskeli - Berdalsbu

Hovedansvar: Statsforvalteren, Bykle kommune, Forsvaret ved heimevernet og Politiet

Spesielt i vinterperioden gjennomføres noe øvingsaktivitet fra ulike aktører i villreinområdene. Et eksempel på et slikt område er Geiskeli – Berdalsbu i Setesdal Austhei, der blant andre Forsvaret tidligere har hatt øvelser om vinteren. All ferdsel og bruk av motorferdsel i villreinområdet kan medføre belastning og arealunntakelse for villreinen, og formålet med tiltaket er å begrense de negative konsekvensene for villreinen knyttet til øvingsaktivitet, og lette tilgjengeligheten til dette området for villreinen. Tiltaket krever enighet med øvingsaktørene om å gjøre tilpasninger og avbøtende tiltak under bruk av øvingsområdene. Aktørene oppfordres til å tilpasse aktiviteter under øving i villreinområdene for å unngå forstyrrelser. Eksempler på tilpasninger kan være å pause aktivitet eller endre kurs dersom man observerer villrein. Det bør også vurderes å bruke kjentmann i planleggingen og plassering av øvelser, siden villrein går på vinden og bruker visse områder på vinteren. Det pågår allerede dialogprosesser lokalt mellom aktuelle aktører i dette området i regi av Bykle kommune.

2.3.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer. Det er et stort omfang av turisme i Hovdenområdet gjennom hele året, men

særlig i vinterhalvåret, og Hovden er et utgangspunkt for betydelig ferdsel. En tilpasning av løypestikking og tilgang til veistrekninger vil ha god effekt, fortrinnsvis gjennom samvirkning av flere tiltak. Gjennomføring av kun enkelttiltak kan føre til forskyving av ferdselen til andre deler av området slik at den samlede virkningen ikke bedres i forhold til dagens situasjon.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakene knyttet til løyper i Hovdenområdet vil påvirke allmennhetens tilgang til fjellområdene, og påvirker også løypeselskap og reiselivsnæringen på Hovden gjennom potensielt reduserte inntekter for løypeselskap og næringsliv i kommunen. Tiltaket om utsetting av maskinpreparering av løyper reduserer et relativt godt brukt tilbud til høyfjellsløyper i perioden fram til påske, men de negative konsekvensene vurderes samlet sett som begrensede ettersom det fremdeles vil kunne opprettholdes et godt tilbud for aktiviteter i området. Det bør som et avbøtende tiltak vurderes om det kan etableres nye løyper andre steder i området der det ikke kommer i konflikt med villreinen. Tiltaket om redusert kvisting på løyper inn til Tjørnbråtbu turisthytte vil sammen med stans i kvisting mellom Berdalsbu og Bjørnevasshytta gi en betydelig reduksjon i vintermerkede løyper i Setesdal Austhei.

Tiltaket om å vurdere strengere regulering av ferdselen på anleggsveien fra Bleskestad til Holmavatn vil kreve enkelte administrative ressurser hos energimyndighetene, og avhengig av utfallet av vurderingen kan tiltaket kreve ressurser til eksempelvis flytting av bom eller strengere administrering av tilgang til veien. Konsekvenser for brukere av veien vil inngå i vurderingene i den alminnelige prosessen etter vassdragslovgivningen.

Tiltaket knyttet til oppgradering av eksisterende porter i tunellen på Vatnedalsvegen vil medføre administrative ressurser hos energimyndighetene, og gjennomføringen vil medføre en del kostnader for regulanten.

Tilbakeføring av anleggsvei tilknyttet Veringsåne kraftverk vil kreve ressurser til gjennomføring, og vil berøre brukere av denne anleggsveien. I henhold til konsesjonen skal veien tilbakeføres, og tiltaket får derfor ikke nye konsekvenser som ikke allerede måtte påregnes.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

2.4 Bjørnevatn

2.4.1 Innledning

Området over fv. 450 er per i dag det viktigste trekkområdet for villreinen i Setesdal-Austhei, og benyttes av store deler av fostringsdyrene i bestanden, både vår og høst. Fokusområdet er knyttet til forsinkelse i kryssning samt tydelig økt kryssningshastighet når kryssing først skjer, særlig når dyrene trekker fra nord til sør, som er dokumentert gjennom GPS-data. Det kan også virke som dyrene stopper opp en periode imot veien før de trekker over i stor hastighet. I tillegg til at fv. 450 fungerer som en barriere, ligger det også flere hyttefelt i området, og dermed tilhørende ferdsel i både sti- og løypenett og ellers. Kunnskap fra GPS-prosjekter viser at særlig korridorene mellom store og lille Bjørnevatn og vest for Lille Bjørnevatn ble brukt av reinen.

Tiltakspakke 10: Bjørnevatn	
71	Ta ut planer om videre utbygging av fritidsboliger i trekkområder for villrein rundt Bjørnevatn i Valle kommune
72	Avslutte preparering av skiløypen nord-vestover fra lille Bjørnevatn innen 31 mars
73	Avslutte kvisting av vinterløype mellom Berdalsbu og Bjørnvasshytta

2.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 71: Ta ut planer om videre utbygging av fritidsboliger i trekkområder for villrein rundt Bjørnevatn i Valle kommune

Hovedansvar: Valle kommune

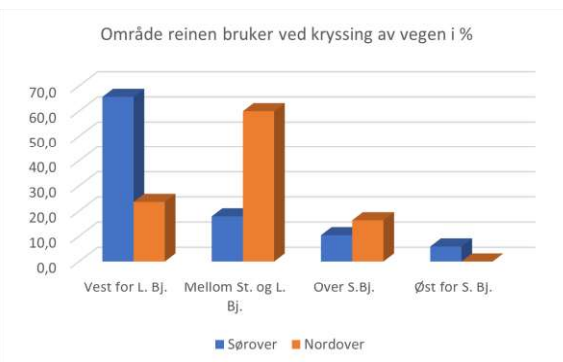
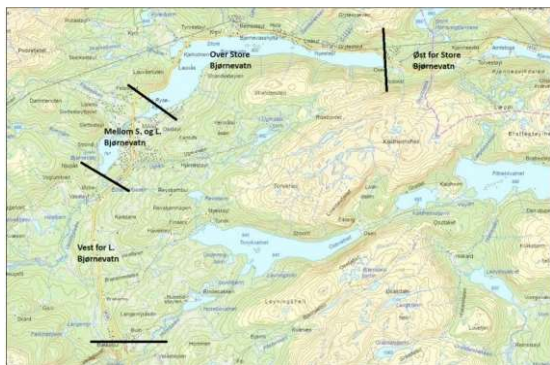
Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunen, og innebærer ikke statlige pålegg overfor kommunen. Prosessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser. Dersom kommunen frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at kommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Som det følger av tiltak om planvask i tiltakspakke 1, oppfordres kommunene i villreinområdene til å gjennomføre planvask slik at arealplanene i kommunene revideres og oppdateres på bakgrunn av ny kunnskap om konsekvenser for villrein. Blant annet oppfordres kommunene til å gjøre en kritisk gjennomgang av tomtereserver, med sikte på å ta ut tomtereserver som ikke bør videreføres i henhold til ny kunnskap om villrein.

I Bjørnevatn-området ligger det flere hyttefelt som bidrar til ferdsel i tilhørende sti- og løypenett. Sammen med barrieren Fv. 50 utgjør, bidrar dette til forstyrrelser for villreins trekk i området. I tillegg er det i gjeldende planer avsatt en del områder til fritidsbebyggelse som foreløpig ikke er utbygd. Av hensyn til villreins trekkmuligheter er det særlig tomtene som er avsatt i følgende områder som er problematiske:

- hyttetomter mellom store og lille Bjørnevatn
- hyttetomter vest for store og lille Bjørnevatn
- hyttetomter ved Bakkebu

Kart – avmerket trekkkorridorer Bjørnevann. Figur: fordeling i bruk av trekk-korridorene ved Bjørnevann, basert på totalt 67 passeringer sørover og 55 passeringer nordover, beregnet ut fra GPS-data (dyreposisjoner.no) Kilde: Statsforvalteren i Agder.

Tiltaket innebærer at kommunen oppfordres til å ta ut disse utbyggingstiltakene fra gjeldende kommuneplan gjennom en ordinær revisjon av planen. Store deler av villreinbestanden har sesongtrekk forbi dette området sørover før kalving, og nordover igjen på seinsommer/høst, og ytterligere hyttebygging i området vil kunne hindre de viktige sesongtrekkene i villreinområdet. Å unngå videre utbygging av hytter i dette området vil ha stor betydning for å ivareta de viktige resttrekkene mellom store og lille Bjørnevatn og vest for Bjørnevatn. Tiltaket vil hindre en framtidig utbygging som vil være veldig uheldig for villreinen og som vil gi ytterligere press på arealene til en allerede presset villreinbestand, men vil innebære reduserte muligheter for utvikling i kommunene. Samtidig er den kommunale arealplanleggingen en avgjørende brikke i bevaringen av villreinen og dens leveområder.

Tiltak 72: Avslutte preparering av skiløypen nord-vestover fra lille Bjørnevatn innen 31. mars

Hovedansvar: Valle kommune

Delansvar: Løypekjører og velforeningen på Bjørnevatn

I trekk-korridoren over Fv. 450 går det en populær skiløype som i dag prepareres gjennom hele sesongen. Tiltaket innebærer at preparering av skiløypen avsluttes senest 31. mars, og at løypen freses opp. Tiltaket vil lette trekket for villreinen sørover mot kalvingsområdet i trekk-korridoren vest for Lille Bjørnevatn, men vil redusere allmennhetens ski-tilbud mot slutten av sesongen. Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunen, og innebærer ikke statlige pålegg overfor kommunen. Dersom kommunen frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket.

Tiltak 73: Avslutte kvisting av vinterløype mellom Berdalsbu og Bjørnvasshytta

Hovedansvar: DNT (DNT Aust-Agder)

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig for gjennomføring. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Tiltaket er innført fra vinteren 2024.

DNT har i en årrekke utført kvisting av vinterløype mellom sine hytter Store Bjørnevatn og Berdalsbu. Vinterløypen mellom disse hyttene ligger i området hvor villreinen kommer trekkende sørover når de skal til kalvingsområdene på sørsiden av Fv. 450. Tiltaket innebærer i første omgang at kvisting avsluttes i ti år for å få kunnskap om hvordan dette påvirker villreintrekket, og at tiltaket evalueres før det eventuelt innføres permanent.

Kart: vinterløype mellom Berdalsbu og Bjørnvasshytta. Kilde: UT.no

Effekten for villreinen ved avslutting av denne vinterløypen er usikker ettersom bruken av vinterløypen ser ut til å være liten i dag, men lokalt er det bekymring for at denne løypen kan være problematisk for villreinen. Tiltaket medfører redusert løypetilbud for allmennheten, i et værhardt område, og kan derfor medføre et sikkerhetsaspekt for de som velger å gå traséen uten kvisting.

2.4.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes samlet sett å ha stor effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Bjørnevatn-området er per i dag det viktigste trekkområdet for villreinen i Setesdal-Austhei (over fv. 450) og benyttes av store deler av fostringsdyrene i bestanden, både vår og høst. Tiltaket om stans i videre hyttebygging i dette området har over tid blitt påpekt som en særdeles viktig faktor for villreinen i Setesdal Austhei.

Vinterløypen mellom Berdalsbu og Bjørnevasshytta er lang og krevende og trolig ikke mye brukt, og effekten av å ikke kviste denne anses derfor som liten isolert sett. Sammen med endringen av kvisteregimene på skiløypene i området vurderes det samlet sett likevel at tiltakspakken kan ha stor positiv effekt for villreinen.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

For Valle kommune og potensielle utbygger innebærer tiltak om å ta ut planer om ubygde hytteområder av gjeldende planverk, dersom det vedtas eksempelvis gjennom kommunens oppfølging av tiltak om planvask, tap av en potensiell fremtidig utvikling av Bjørnevatnområdet, og tiltaket kan potensielt få negative konsekvenser for lokal verdiskapning. Ettersom planene ikke er realisert er det samtidig få som blir direkte berørt av tiltaket.

Tiltakene knyttet til løypenettet rundt Bjørnevatn vil påvirke allmennhetens tilgang til fjellområdene, men de negative konsekvensene vurderes samlet sett som begrensede ettersom det fremdeles vil kunne opprettholdes et godt tilbud for aktiviteter i området.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

2.5 Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder

2.5.1 Innledning

Historisk har det vært utveksling av villrein både mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder, og mellom disse villreinområdene og Hardangervidda villreinområde. Utvekslingen med Hardangervidda sikret genetisk variasjon og vinterbeite for villreinen, særlig i Setesdal Ryfylke. Det foregår fremdeles utveksling mellom områdene, men denne er begrenset og sporadisk. Villreinen hadde tidligere større arealbruk nord for E134, men veien utgjør i dag en tilnærmet fullstendig barriere for villreinens trekk. Sentrale årsaker til redusert utveksling er veibanen og biltrafikken, samt annen infrastruktur og ferdsel. Menneskelig ferdsel, sammen med biltrafikken forårsaker arealunnvikelse og reduserte trekkmuligheter. Påvisning av skrantesjuka på Hardangervidda medfører foreløpig begrensninger for gjennomføring av tiltak for å bedre trekkmuligheter for villrein

mellom Hardangervidda og Setesdalsområdene. Likevel er det viktig å legge til rette for tiltak for å bedre utvekslingsmuligheter ved en eventuell fremtidig friskmelding av villreinstammen på Hardangervidda.

Trafikk på RV9, ferdsel og annen infrastruktur har også påvirket gamle trekkpassasjer mellom Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke. Mange av villreinens gamle trekkpassasjer er i realiteten ute av bruk. Det er viktig å sikre at forstyrrelsene ikke øker ytterligere i trekkområdene mellom Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke fremover. Utveksling på tvers av disse områdene er viktig, og hensyn til villreinen må prioriteres ved videre planlegging og utbygging i området.

Tiltakspakke 11 Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder	
74	Opprettholde fremtidig trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei
75	Vurdere tiltak for å redusere barriereeffekten av E134 når CWD-situasjonen muliggjør dette

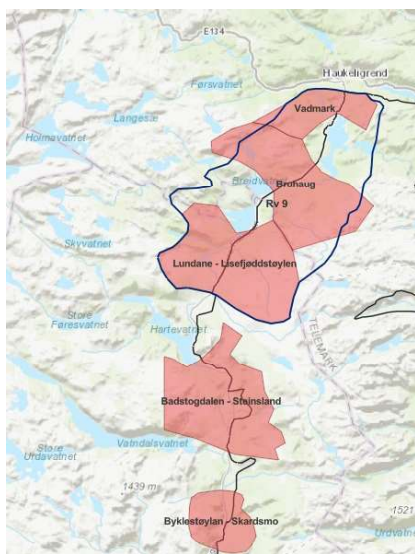
2.5.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 74: Opprettholde fremtidig trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei

Hovedansvar: Staten, fylkeskommunene, Bykle kommune

Dersom tiltaket gjennomføres er staten, fylkeskommunen og kommunene ansvarlig for gjennomføring. Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra fylkeskommunen og kommunen, og innebærer ikke statlige pålegg overfor kommunene.

Det har historisk vært betydelig utveksling mellom villreinområdene Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei. Riksvei 9 ligger i dag som en barriere mellom områdene, og biltrafikk, infrastruktur og ferdsel gjør mulighetene for utveksling svært utfordrende. Det er i kvalitetsnormen definert fem områder der trekkmulighetene mellom villreinområdene er forringet, og som er viktige for å opprettholde framtidige muligheter for utveksling. Tiltaket oppfordrer Bykle kommune til å ikke tillate utvidelse av sandtak, bygging av hytter eller annen forstyrrende virksomhet i fokusområder for trekk som krysser Rv 9. Tiltaket vil kunne ha negative konsekvenser for planlagt virksomhet, herunder planlagt hyttebygging og utvidelse av eksisterende virksomhet.

Kart over fokusområder for trekk over Rv 9.

Kilde: [kartfortelling delnorm 3, Setesdal Austhei](#)

Tiltak 75: Vurdere tiltak for å redusere barriereeffekten av E134 når CWD-situasjonen muliggjør dette

Hovedansvar: Samferdselsdepartementet og Statens vegvesen

E134 utgjør i dag en vesentlig barriere mellom villreinområdene Setesdal Ryfylke og Hardangervidda. Flere av de tradisjonelle trekkene er stengt og det meste av utveksling av dyr mellom villreinområdene skjer på tunelltakene på vestsiden. Strekningen har samtidig vesentlig betydning som helårlig transportåre, med særlig mye trafikk i sommermånedene. Andelen tunge kjøretøy er betydelig. I tillegg er det en omfattende ferdsel ut fra vegen både mot nord og mot sør. Dette omfatter både dagsturer og lengere turer på snø og barmark. Trafikken på E134, samt ferdsel og forstyrrelser ut fra veien, hindrer villreintrekk og beiting på begge sider av veien.

Statens vegvesen skal bygge ny veitrasé for E134 mellom Vågsli og Seljestad, som ledd i styrkingen av E134, et av hovedveisambandene mellom øst- og vestlandet. I henhold til planforslag er det planlagt dobbelt tunnellop fra Liamyrane i Røldal til Ulevåvatn, som vil kunne gi villreinen bedre trekkmuligheter i vestlige deler av Haukelifjell.

For å støtte opp under den positive effekten av den fremtidige tunell-løsningen for villreinen, bør det samtidig innføres tiltak som støtter opp under og reduseres forstyrrelser for villreintrekk over E134. Dette er særlig relevant for området ved Ulevå som var den viktigste trekkorridoren før E-134 vart helårsveg. Slike tiltak kan tidligst innføres når den planlagte tunell-løsningen er ferdigstilt, og vil også bero på CWD-situasjonen i Hardangervidda villreinområde. Det bør vurderes følgende tiltak for å redusere barriereeffekten av E 134:

- Vurdere forlenging av tunellportaler ved bruk av overliggende overskuddsmasser
- Vinterstenging av gammel veitrasé vestover på E134 fra Haukeliseter (dersom planlagt tunell fra Haukeliseter til Ulevå bygges)
- Reduksjon av parkeringsmuligheter langs både gammel og ny E134, særlig på vinterstid
- Vinterstenging av den eksisterende veien som nye tunneler skal erstatte fra Valldalen til Midtlægeringen, herunder ingen brøyting/belysning

Samlet sett vil disse tiltakene kunne støtte opp under tunell-tiltaket som er planlagt fra E134 over Haukeliseter ved å bidra til å økte muligheter for å gjenopprette villreintrekk over veien. Vinterstenging av gammel veitrasé vil redusere den fysiske barriereeffekten av veitraséen og trafikk, og vil trolig ha god effekt for villreinens trekkmuligheter. Redusert utfart og ferdsel, ut fra og langs veien vil påvirke villreinens bruk av området positivt og vil kunne bedre trekkpassasjer og skjerme dyrenes beitemuligheter. Tiltaket vil samtidig redusere parkeringsmulighetene for brukere av området, i et populært utfartsområde for friluftsliv. Statens Vegvesen utreder allerede ev. tiltak som kan begrense ferdselen til fots ut fra riksvegen og inn i villreinområdene som oppfølging av Stortingsmeldingen om villrein.

2.5.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes samlet sett å ha middels til stor effekt på eksisterende tilstandsutfordringer. Effekten av tiltaket om å opprettholde fremtidig trekk mellom Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei må særlig ses i sammenheng med tiltak under tiltakspakke 1 og 9, og vurderes isolert sett å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer. Dersom det på sikt gjennomføres tiltak for å redusere barriereeffekten av E134 vil dette kunne ha vesentlig

betydning for å kunne gjenopprette en god utveksling av villrein mellom de tre aktuelle villreinområdene.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

For Bykle kommune og potensielle tiltakshavere vil tiltaket om å opprettholde trekkmulighetene over Riksvei 9, dersom det gjennomføres, kunne innebære negative konsekvenser for planlagt virksomhet som eksempelvis hyttebygging, utvidelse av sandtak og annen infrastruktur. Tiltaket kan få negative konsekvenser for potensiell fremtidig utvikling av områdene rundt riksvei 9.

Tiltaket om å vurdere tiltak for å redusere barriereeffekten av E134 når CWD-situasjonen muliggjør dette vil berøre tilgangen til området, eksempelvis i form av at parkeringsmuligheter langs veien for folk som brukes områdene reduseres, både vinterstid og sommertid. Det er behov for å vurdere konsekvensene av tiltakene nærmere før tiltak eventuelt gjennomføres.